

สวัสดีภาพของสัตว์ในโรงฆ่าสัตว์ที่ถูกฆ่าเพื่อเป็นอาหารของมนุษย์



วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาอาชญวิทยาและงานยุติธรรม ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2562

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Welfare of animals slaughtered in slaughterhouses for human food



A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements  
for the Degree of Master of Arts in Criminology and Criminal Justice

Department of Sociology and Anthropology

Faculty of Political Science

Chulalongkorn University

Academic Year 2019

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์	สวัสดีภาพของสัตว์ในโรงฆ่าสัตว์ที่ถูกฆ่าเพื่อเป็นอาหารของมนุษย์
โดย	น.ส.ธัญจิรา วรรณวิจิตร
สาขาวิชา	อาชีวศึกษาและงานยุติธรรม
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภาวิกา ศรีรัตนบัลล์

---

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของ  
การศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

.....	คณบดีคณะรัฐศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.เอก ตั้งทรัพย์วัฒนา)	
คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์	ประธานกรรมการ
.....	
(รองศาสตราจารย์ ดร.จักรกริช สังขมณี)	
.....	อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภาวิกา ศรีรัตนบัลล์)	
.....	กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(สพ.ญ.ดร.ฉันทนิ บูรณะไทย)	

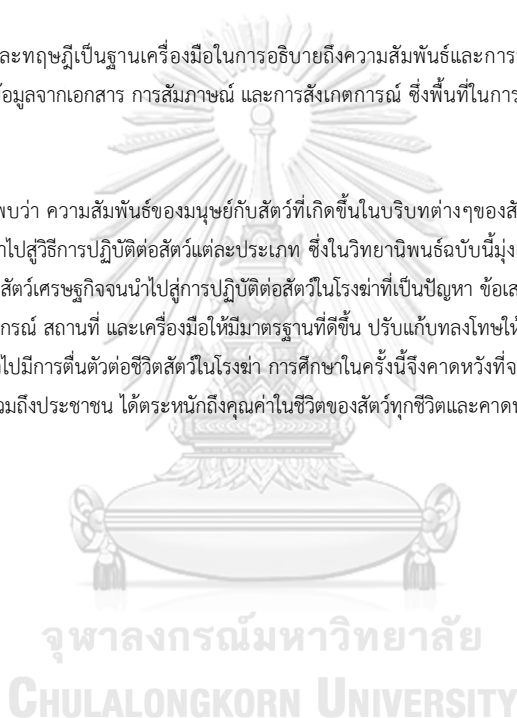
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ัญญจิรา วรณวิจิตร : สวัสดิภาพของสัตว์ในโรงฆ่าสัตว์ที่ถูกฆ่าเพื่อเป็นอาหารของมนุษย์. (Welfare of animals slaughtered in slaughterhouses for human food) อ.ที่ปรึกษาหลัก : ผศ. ดร.ภาวิกา ศรีรัตนบัลล์

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และสัตว์ในมิติต่างๆของสังคมโดยเฉพาะกับสัตว์เศรษฐกิจ จนนำไปสู่การปฏิบัติต่อสัตว์ในโรงฆ่าของมนุษย์ ซึ่งพบว่ามีปัญหาตั้งแต่การเลี้ยงสัตว์ในฟาร์ม การขนส่ง และกระบวนการฆ่าสัตว์ในโรงฆ่า โดยเฉพาะในโรงฆ่าที่มีปัญหาตั้งแต่สภาพอาคารโรงฆ่าที่สกปรก เครื่องมือไม่ได้มาตรฐาน การดูแลสัตว์ก่อนการเข้าฆ่าที่พนักงานไม่มีความรู้ ความเข้าใจที่เพียงพอ และวิธีการฆ่าที่ใช้วิธีการทำให้สัตว์สลบโดยใช้ค้อนทุบที่ศีรษะของสัตว์ ซึ่งปัญหาส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นในโรงฆ่าขนาดเล็ก ที่มีปัญหาทั้งด้านสุขอนามัยและด้านสวัสดิภาพสัตว์ นอกจากนี้ยังมีปัญหาด้านการตรวจสอบและการบังคับใช้กฎหมายของเจ้าหน้าที่รัฐ ที่ไม่สามารถตรวจสอบขั้นตอนในการฆ่าของโรงฆ่าสัตว์ได้อย่างทั่วถึง รวมถึงข้อกฎหมายที่ยังมีช่องโหว่ในการปฏิบัติต่อสัตว์ ส่งผลให้สัตว์เศรษฐกิจในโรงฆ่านี้ยังไม่ได้รับความคุ้มครองที่เพียงพอ

โดยมีแนวคิดและทฤษฎีเป็นฐานเครื่องมือในการอธิบายถึงความสัมพันธ์และการปฏิบัติต่อสัตว์ของมนุษย์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์ และการสังเกตการณ์ ซึ่งพื้นที่ในการศึกษาจะศึกษาเฉพาะการปฏิบัติต่อสัตว์ในโรงฆ่าเท่านั้น

จากการศึกษาพบว่า ความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสัตว์ที่เกิดขึ้นในบริบทต่างๆของสังคม มีความเกี่ยวข้องกับ ศาสนา เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และกฎหมาย จนนำไปสู่วิธีการปฏิบัติต่อสัตว์แต่ละประเภท ซึ่งในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งเน้นที่จะศึกษาความสัมพันธ์ของมนุษย์และสัตว์ในสังคมโดยจะมุ่งเน้นไปที่สัตว์เศรษฐกิจจนนำไปสู่การปฏิบัติต่อสัตว์ในโรงฆ่าที่เป็นปัญหา ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งนี้ คือให้รัฐสนับสนุนผู้ประกอบการรายย่อยด้านอุปกรณ์ สถานที่ และเครื่องมือให้มีมาตรฐานที่ดีขึ้น ปรับแก้บทลงโทษให้มีรายละเอียดและบทลงโทษที่มากขึ้น และประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทั่วไปมีการตื่นตัวต่อชีวิตสัตว์ในโรงฆ่า การศึกษาในครั้งนี้จึงคาดหวังที่จะให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น ผู้ประกอบการโรงฆ่าสัตว์ เจ้าหน้าที่ของรัฐ รวมถึงประชาชน ได้ตระหนักถึงคุณค่าในชีวิตของสัตว์ทุกชีวิตและคาดหวังให้มีการตื่นตัวในการรณรงค์ให้มีการฆ่าสัตว์ให้ถูกต้องตามหลัก



สาขาวิชา            อาชีวศึกษาและงานยุติธรรม  
ปีการศึกษา         2562

ลายมือชื่อนิสิต .....  
ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก .....

# # 5980958624 : MAJOR CRIMINOLOGY AND CRIMINAL JUSTICE

KEYWORD: Slaughterhouses, animal welfare, livestock animal

Thunchira Wannavichit : Welfare of animals slaughtered in slaughterhouses for human food. Advisor: Asst. Prof. Pavika Sriratanaban, Ph.D.

This thesis aimed to investigate relationship between humans and animals in various social dimensions, especially with livestock animals which led to humans' animal treatment in slaughterhouses. There are problems in animal farms, transportation and slaughtering process, particularly in slaughterhouses that involve with problems about building's dirtiness, substandard tools, pre-slaughtered animal treatment of incomprehensive staffs and animal immobilization by hammering to the head. Most of the problems occur in small slaughterhouses which associated with animal hygiene and welfare. In addition, there are also problems about governed officers' investigation and law enforcement that could not entirely verify slaughtering process. The laws are also too vulnerable to aid animal treatment. So that livestock animals in slaughterhouse still are not well protected enough

There are concepts and theories as base tools for the explanation of relationship between humans and animal treatment in qualitative research. The methods consist of information gathering, interviewing and observation. The study area includes only animal treatment in slaughterhouses.

According to the study, the relationship between humans and animals occurs in many contexts of society. There is connection with religion, economy, culture and law that leads to method of treatment for each kind of animals. This thesis focuses on the relationship between humans and animals in society which emphasizes livestock animals that can affect animal treatment in the slaughterhouses. This research suggests governed organization to support tools, location and tool standardization for retail entrepreneurs. It also suggests to improve law penalties to be more detailed and intense. Besides, public awareness about animals' life in slaughterhouses should be informed. In this study, there is expectation to those who involve such as slaughterhouse entrepreneurs, governed officers and people to realize the value of every living creatures and be alert the correct animal slaughtering.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย  
CHULALONGKORN UNIVERSITY

Field of Study: Criminology and Criminal Justice  
Academic Year: 2019

Student's Signature .....  
Advisor's Signature .....

## กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงอย่างสมบูรณ์ได้ด้วยความกรุณาอย่างยิ่งจาก ผศ.ดร.ภาวิกา ศรีรัตนบัลล์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ให้คำปรึกษา ชี้แนะข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการเปิดมุมมองต่างๆในมิติของสังคมที่หลากหลายและให้กำลังใจตลอดระยะเวลาการวิจัย ข้าพเจ้าจึงขอกราบขอบพระคุณอาจารย์เป็นอย่างสูง

ขอกราบขอบพระคุณ ผศ.ดร.จักรกริช สังขมณี ที่อนุเคราะห์รับเป็นประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์โดยให้ความคิดเห็น คำชี้แนะ ทำให้ข้าพเจ้ามีมุมมองเพิ่มมากขึ้น และกราบขอบพระคุณสพ.ญ.ดร.ฉันทน์ บุรณะไทย ที่รับเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์โดยให้ความคิดเห็น คำแนะนำ ในข้อมูลการปฏิบัติงานและข้อมูลด้านวิทยาศาสตร์ ทำให้วิทยานิพนธ์มีคุณค่ามากยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณ น.สพ.ชยุต เซาว์ศิริกุล ปศุสัตว์จังหวัดมุกดาหาร ที่ให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์อย่างมากต่อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ และน.สพ.วรจักร จิตรหลัง ปศุสัตว์จังหวัดปราจีนบุรี และน.สพ.รักไทย งามภักดิ์ ผู้อำนวยการกองควบคุมอาหารและยาสัตว์ ที่ให้ความช่วยเหลือในการเก็บข้อมูล และที่สำคัญให้คำปรึกษา ให้กำลังใจในการใช้ชีวิตและการเรียนระดับปริญญาโทเสมือนข้าพเจ้าเป็นลูกคนหนึ่งตลอดมา

ขอขอบพระคุณน.สพ พหล งามสมตระกูลชาติ ที่คอยช่วยเหลือหาข้อมูล ช่วยแปลเอกสาร รับฟังปัญหาต่างๆของข้าพเจ้าอยู่เสมอ และพี่ๆเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์จังหวัด สำนักพัฒนาระบบและรับรองสินค้าปศุสัตว์ กองสารวัตร และกักกัน กองควบคุมอาหารและยาสัตว์ สำนักกฎหมายกรมปศุสัตว์ ที่ช่วยเหลือในข้อมูลทางเอกสาร ด้านประสบการณ์ทำงาน และให้กำลังใจกันอยู่ตลอด

ขอบคุณเพื่อนๆที่สาขาสัตววิทยาและงานยุติธรรม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อนๆที่นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น และเพื่อนๆโรงเรียนมุกดาหาร ที่ให้ที่พักอาศัย ให้คำปรึกษาทั้งเรื่องชีวิตส่วนตัวและเรื่องการเรียนรู้ ในวันที่ข้าพเจ้าเจอปัญหาอย่างหนักในช่วงเวลาที่ทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เพื่อนๆทุกคนได้อยู่เคียงข้างและให้กำลังใจจนข้าพเจ้าผ่านวันนั้นมาได้อย่างรวดเร็ว ข้าพเจ้ารู้สึกโชคดีมากที่ได้รู้จักและได้รับมิตรภาพที่ดีจากทุกคน

ขอกราบขอบพระคุณบิดา นายธนารักษ์ วรรณวิจิตร ที่ช่วยส่งค่าเล่าเรียนและช่วยพาไปเก็บข้อมูล หาข้อมูลต่างๆ ติดต่อประสานงานกับผู้เชี่ยวชาญด้านโรงฆ่าให้ และมารดา นางอรทัย วรรณวิจิตร และคุณย่า นางเฉลิม วรรณวิจิตร ที่เป็นกำลังใจที่ดีที่สุด และคอยอยู่เคียงข้างข้าพเจ้ามาตลอดทุกช่วงชีวิต วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะสำเร็จไม่ได้เลย หากขาดครอบครัวของข้าพเจ้าที่เป็นเบื้องหลังแห่งความสำเร็จในครั้งนี้

สุดท้ายนี้ ข้าพเจ้าขออุทิศงานฉบับนี้ให้แก่สรรพสัตว์ทั้งหลายทั้งที่มีชีวิตอยู่และที่ล่วงลับไปแล้ว ที่ได้สละสิทธิการมีชีวิตอยู่ตามธรรมชาติเพื่อสร้างคุณประโยชน์ให้แก่มวลมนุษย์ในทุกๆด้าน ขอให้ผลบุญที่สรรพสัตว์เหล่านี้ได้สร้างไว้ ส่งผลให้สัตว์มีชีวิตที่ดีขึ้นกว่าที่เป็นอยู่จนกว่าจะถึงคราวสิ้นอายุ

ธัญจิรา วรรณวิจิตร

## สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ค
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ง
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญรูปภาพ.....	ฅ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	4
1.3 ขอบเขตของการวิจัย.....	4
1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	4
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และบทความที่เกี่ยวข้อง.....	6
1. ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และสัตว์.....	6
1.1 ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และสัตว์ ในเชิงศีลธรรม จริยธรรม และเชิงศาสนา.....	6
1.2 ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และสัตว์ในเชิงสังคม.....	11
2. หลักสวัสดิภาพสัตว์และสิทธิสัตว์.....	15
2.1 หลักสวัสดิภาพสัตว์.....	15
2.2 หลักสิทธิสัตว์.....	17
3. สาเหตุของการกระทำของมนุษย์ที่มีต่อสัตว์.....	18
3.1 แนวคิดเผ่าพันธุ์นิยม.....	18
3.2 ทฤษฎีที่ยึดมนุษย์เป็นจุดศูนย์กลาง (Anthropocentrism).....	19
3.3 ทฤษฎีประโยชน์นิยม (Utilitarianism).....	20

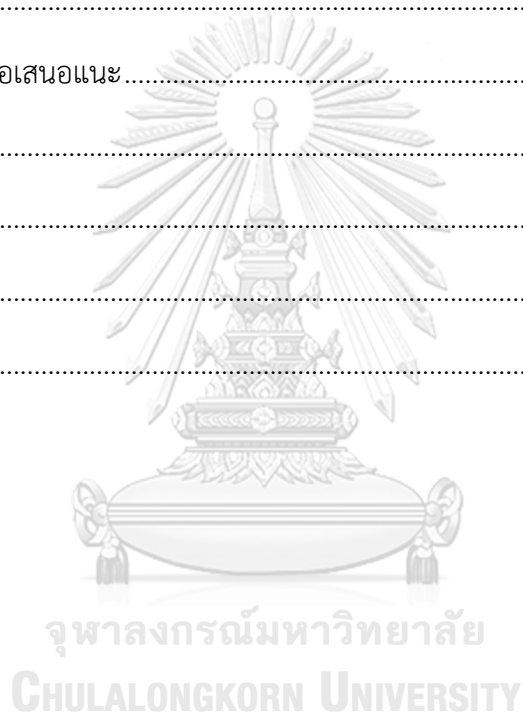
3.4 ทฤษฎี จริยศาสตร์เชิงกรณียธรรม (Deontological) .....	20
4. การฆ่าสัตว์เพื่อเป็นอาหารอย่างทารุณเกิดขึ้นได้อย่างไร .....	21
4.1 กระบวนการสร้างสัตว์เพื่อเป็นอาหาร .....	21
4.2 ผลกระทบต่อตัวสัตว์และคุณภาพของเนื้อสัตว์ที่ถูกทารุณก่อนการถูกฆ่า .....	28
5. มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับโรงฆ่าสัตว์ในโรงฆ่า .....	30
5.1. พระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าสัตว์และจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ. 2559.....	31
5.2 มาตรฐานสินค้าเกษตร.....	36
5.3 พระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557.....	39
5.4.กฎสหภาพยุโรป .....	40
5.5.มาตรฐานฮาลาล .....	42
6. มาตรฐานโรงฆ่าสัตว์ที่ดีในการผลิต .....	43
6.1 ระบบ GMP (Good Manufacturing Practice).....	43
6.2 ระบบ HACCP (Hazard Analysis and Critical Control Point) .....	47
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย .....	50
3.1 พื้นที่ที่ศึกษา .....	50
3.2 ประชากรที่ศึกษา .....	51
3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล .....	51
3.4.เครื่องมือการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	52
3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล .....	52
3.6 คำถามการวิจัย .....	53
3.7 กรอบแนวคิดการวิจัย .....	53
บทที่ 4 กระบวนการและทัศนคติของการฆ่าสัตว์.....	54
4.1 กระบวนการฆ่าสัตว์ในโรงฆ่า .....	54
4.2 มุมมองและทัศนคติของผู้ฆ่า เจ้าของโรงฆ่า และเจ้าหน้าที่.....	66





## สรุป 73

บทที่ 5 วิเคราะห์ผลการศึกษาวัดคุณภาพสัตว์ในโรงฆ่าเพื่อเป็นอาหารของมนุษย์.....	75
5.1 ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสัตว์ในบริบทต่างๆของสังคม .....	75
5.2 แนวคิดและวิธีปฏิบัติของการฆ่าสัตว์ในโรงฆ่า.....	84
5.3 ทศนคติและปัจจัยที่ส่งผลต่อทศนคติที่มีต่อสัตว์เศรษฐกิจ .....	101
5.4 ผลของการปฏิบัติต่อสัตว์ในโรงฆ่าจากทศนคติของมนุษย์.....	103
5.5 ข้อสังเกต.....	108
บทที่ 6 บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	110
6.1 บทสรุป .....	110
6.2 ข้อเสนอแนะ .....	113
บรรณานุกรม.....	115
ประวัติผู้เขียน .....	119



## สารบัญรูปภาพ

รูปภาพที่ 1 : ลักษณะทั่วไปคอกพักสัตว์ของโรงฆ่าขนาดใหญ่ .....	55
รูปภาพที่ 2 : ลักษณะของบังคับโคของโรงฆ่าขนาดใหญ่.....	55
รูปภาพที่ 3 : วิธีการยิงเพื่อทำให้โคสลบและลักษณะป็นยิงสลบ .....	56
รูปภาพที่ 4 : การเชือดโค.....	56
รูปภาพที่ 5 : วิธีการทุบหัวโคเพื่อให้สลบและลักษณะค้อนปอร์น .....	58
รูปภาพที่ 6 วิธีการเชือดโค.....	58
รูปภาพที่ 7 : เครื่องช็อตไฟฟ้า .....	60
รูปภาพที่ 8 : เครื่องลวกน้ำร้อน.....	60
รูปภาพที่ 9 : คอกพักหมู.....	61
รูปภาพที่ 10 : ภายในอาคารโรงฆ่า.....	61
รูปภาพที่ 11: ช่องบังคับเพื่อต้อนหมูเข้าโรงฆ่า.....	61
รูปภาพที่ 12: ลักษณะค้อนปอร์น .....	61
รูปภาพที่ 13: โรงพักสัตว์.....	63
รูปภาพที่ 14: วิธีการทำให้สัตว์ปีกสลบโดยใช้กระแสไฟฟ้า.....	64
รูปภาพที่ 15: ลักษณะราวแขวนไก่และวิธีการเชือด.....	64
รูปภาพที่ 16: ลักษณะคอกพักสัตว์ปีกในโรงฆ่าขนาดกลาง.....	65
รูปภาพที่ 17: ลักษณะภายในลานเชือด .....	65
รูปภาพที่ 18: วิธีการเชือดสัตว์ปีกในโรงฆ่าขนาดกลาง .....	65
รูปภาพที่ 19 : ผลที่เกิดจากการยิงครั้งแรกในโรงฆ่าขนาดใหญ่ .....	85
รูปภาพที่ 20 : ลักษณะของโคหลังจากถูกยิงทำให้สลบในโรงฆ่าขนาดใหญ่.....	85
รูปภาพที่ 21 : ลักษณะของโคหลังถูกทุบด้วยค้อนปอร์นในโรงฆ่าขนาดเล็ก .....	85
รูปภาพที่ 22 : ลักษณะของสัตว์ปีกหลังถูกเชือดเมื่อผ่านไป 10 วินาทีในโรงฆ่าขนาดกลาง .....	86
รูปภาพที่ 23 : ลักษณะของสัตว์ปีกหลังถูกเชือดในโรงฆ่าขนาดกลาง .....	86

# บทที่ 1

## บทนำ

### 1.1 ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

สัตว์เป็นสิ่งมีชีวิตที่มีความสัมพันธ์กับมนุษย์เป็นอย่างมากซึ่งสามารถพบเห็นความสัมพันธ์นั้นได้ในสังคมทั่วไป ไม่ว่าจะเป็นการเลี้ยงสัตว์ไว้เป็นเพื่อนเพื่อคลายความเหงาหรือเพื่อไว้ดูเล่นซึ่งทั่วโลก รวมถึงประเทศไทยนิยมเลี้ยงสุนัข แมวไว้ในบ้าน หรือเลี้ยงไว้เพื่อเป็นพาหนะ ใช้แรงงาน เช่น ให้ลิง ปีนเก็บลูกมะพร้าว ให้ควายไถนา เป็นต้น หรือเลี้ยงไว้เพื่อเป็นอาหาร เช่น การเลี้ยงโค หมู ไก่ เป็นต้น จากบทความในสื่อมีเดียความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นนั้นอาจกล่าวได้ว่า “สัตว์อยู่ในฐานะผู้ให้บริการแก่มนุษย์” มนุษย์ส่วนใหญ่จึงไม่อาจปฏิเสธได้ว่าต้องใช้บริการจากสัตว์โดยเฉพาะการเลี้ยงสัตว์ไว้เพื่อเป็นอาหารซึ่งถือเป็นสิ่งสำคัญในการดำรงชีวิตอันถือว่าเป็นปัจจัยสี่ของมนุษย์ มนุษย์จึงจำเป็นต้องได้รับสารอาหารอย่างครบถ้วนเพื่อการเจริญเติบโตของร่างกายและเพื่อความอยู่รอดของชีวิต โดยเฉพาะการทานเนื้อสัตว์ ตั้งแต่อดีตอาหารที่มนุษย์ใช้บริโภคนั้นหาได้จากธรรมชาติรอบ ๆ ตัว โดยเริ่มทานตั้งแต่แมลง ผลไม้ รากไม้ ต่อมาเมื่ออากาศของโลกเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง อุณหภูมิของโลกเริ่มเย็นลง ทำให้มนุษย์เปลี่ยนวิถีชีวิตการกินใหม่ เริ่มออกล่าสัตว์ การกินเนื้อสัตว์ส่งผลให้สมองของมนุษย์ขยายใหญ่ขึ้น ทำให้มนุษย์ฉลาดมากขึ้น รู้จักการทำงานร่วมกัน ออกกำลังกายเป็นกลุ่ม ทำให้เพิ่มโอกาสการมีชีวิตเพื่อความอยู่รอด เมื่อมนุษย์ได้เรียนรู้การเปลี่ยนรูปแบบการกินอีกครั้ง โดยการปลูกข้าวต่าง ๆ กลายเป็นผลผลิตหลักที่สามารถผลิตและเก็บได้นานขึ้น ทำให้มนุษย์เรียนรู้ที่จะอยู่เป็นหลักแหล่ง จากนั้นจึงเริ่มที่จะใช้วิธีการเลี้ยงสัตว์ไว้เพื่อเป็นอาหารนับตั้งแต่นั้นมา<sup>1</sup>

ในปัจจุบันเมื่อยุคโลกาภิวัตน์เปลี่ยนไปเมื่อความต้องการการบริโภคเนื้อสัตว์มีจำนวนมากขึ้น การผลิตเนื้อสัตว์เพื่อตอบสนองความต้องการจึงมีมากขึ้นตามไปด้วย ดังนั้น การเลี้ยงสัตว์เพื่อเป็นอาหารในอดีตเพื่อการดำรงชีวิตให้อยู่รอดกลับกลายเป็นว่าจะต้องเพื่อตอบสนองต่อความต้องการทางเศรษฐกิจ มีวัตถุประสงค์เพื่อการเพาะพันธุ์ให้ได้ผลผลิตเนื้อสัตว์ที่มากขึ้น ส่งผลให้สัตว์เหล่านี้ส่วนใหญ่มีสวัสดิภาพสัตว์ที่ไม่ดีเพื่อแลกต่อผลประโยชน์ของมนุษย์ที่มีมากขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ<sup>2</sup>

ก่อนที่สัตว์จะกลายเป็นอาหารของมนุษย์ แน่แน่นอนว่าต้องผ่านกระบวนการต่าง ๆ มาก่อน ปัญหาการเลี้ยงสัตว์อุตสาหกรรมเพื่อการบริโภคมีปัญหามากมายอย่างยาวนานและในปัจจุบันก็ยังไม่ได้รับการแก้ไขให้ได้มาตรฐานที่ดีพอสมควร ซึ่งพบว่าปัญหาดังกล่าวเริ่มมาตั้งแต่ต้นน้ำไปยังปลายน้ำ โดยเริ่มตั้งแต่ปัญหาการเลี้ยงสัตว์ในฟาร์ม เช่น การเลี้ยงสุกรไว้ในรางที่แคบหรือมีพื้นที่จำกัด ทำให้สัตว์เหล่านี้ไม่สามารถขยับตัวหรือแสดงพฤติกรรมได้อย่างอิสระ ก่อให้เกิดความเครียดและความเจ็บปวด

<sup>1</sup>ในชู่พิศ. ย้อนรอยวิวัฒนาการของอาหาร.(ออนไลน์).แหล่งที่มา <https://www.nicetofit.com/วิวัฒนาการของอาหาร/>. [17 มกราคม 2561]

<sup>2</sup> Clive J.C.Phillips and Katrina Kluss. Animal welfare and Animal Rights. Centre for Animal Welfare and Ethics, School of Veterinary Science. University of Queensland. p.484

ตามมา<sup>3</sup> (องค์กรพิทักษ์สัตว์โลก, ๒๕๖๑:ออนไลน์) ปัญหาต่อมา คือ การขนส่งสัตว์ พบว่ามีการนำสัตว์บรรจุในรถจนเกิดความแออัด อากาศไม่ถ่ายเท การสั่นสะเทือนของรถขณะเคลื่อนย้าย รวมถึงการนำสัตว์ที่ไม่คุ้นเคยกันมาอยู่รวมกัน นอกจากจะทำให้สัตว์เกิดความเครียดแล้ว ยังอาจก่อให้เกิดโรคระบาดสัตว์ตามมาได้<sup>4</sup> (กรมปศุสัตว์, 2561 : ออนไลน์) ปัญหาสุดท้ายอันเป็นเป็นเรื่องสำคัญ คือ การฆ่าสัตว์ในโรงฆ่า ไม่ได้คำนึงถึงหลักสวัสดิภาพของสัตว์ก่อนการถูกฆ่า เนื่องจากในระหว่างการตอนเข้าบริเวณห้องฆ่า พนักงานใช้วิธีการเตะ ตี ถูกปิดที่หาง ถูกลาก ซ็อตไฟฟ้าและตอนเข้าที่ละ 10 ตัวหรือมากกว่านั้น ทำให้สัตว์เห็นการฆ่าสัตว์ต่อหน้า ส่งผลให้สัตว์เกิดอาการตกใจ เครียด และร้องโหยหวนอย่างทุกข์ทรมาน และโรงฆ่าสัตว์ส่วนใหญ่ ใช้วิธีการฆ่าสัตว์โดยการทุบหัวสัตว์ ซึ่งเป็นวิธีการที่สากลไม่ยอมรับ

ในประเทศไทยประชากรไทยส่วนใหญ่บริโภคเนื้อสัตว์เป็นหลัก ข้อมูลจากสำนักงานสถิติแห่งชาติ ปี 2557 จากการสำรวจพฤติกรรมการบริโภค ซึ่งอัตราการบริโภคอาหารกลุ่มเนื้อสัตว์และผลิตภัณฑ์จากเนื้อสัตว์มีจำนวนถึง 59,066,157 คน (ยุทธศาสตร์กรมปศุสัตว์ พ.ศ. 2561 – 2565, 2560 : 42) จึงสะท้อนให้เห็นถึงการบริโภคเนื้อสัตว์ที่มากถึงร้อยละ 95 ของประชากรทั้งหมดที่เป็นปริมาณที่มากพอสมควร

แต่เมื่อพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างสัตว์กับคนไทยกับสัตว์เศรษฐกิจนั้น ส่วนใหญ่จะคำนึงถึงแต่คุณภาพ รสชาติ โภชนาการ ของเนื้อสัตว์เหล่านั้น แต่กลับไม่ได้ให้ความสำคัญถึงที่มาของเนื้อสัตว์เหล่านั้นว่าก่อนที่จะมาเป็นอาหารของมนุษย์ต้องผ่านความทุกข์ทรมานอะไรมาบ้าง คล้ายกับความรูสึกไม่อยากจะเห็น ปิดหูปิดตาถึงการรับรู้<sup>5</sup> (สยาม ราชวัตร, 2554 : 6) ซึ่งต่างจากความสัมพันธ์ระหว่างคนไทยกับสัตว์เลี้ยง สัตว์จรจัด หรือสัตว์ป่า จะเห็นได้ว่าคนไทยจะมีปฏิสัมพันธ์ด้านความรู้สึกเกี่ยวกับสัตว์เหล่านี้อย่างมากเมื่อเกิดเหตุการณ์ที่สัตว์เหล่านี้ถูกทำร้าย เช่น จากข่าวที่เกิดขึ้นในสื่อต่างๆของประเทศไทยกรณีนักศึกษาแพทยวงยาสุนัขอพันธ์ปอมเมอเรเนียนเพื่อเอาประกัน หรือกรณีประธานบริษัท อิตาเลียนไทยถูกกล่าวหาว่าฆ่าเสือดำที่ทุ่งใหญ่นเรศวร ทั้งเห็นได้จากในสื่อสังคมออนไลน์โซเชียลเน็ตเวิร์คที่ทั้งกันดา สาบแช่ง จนถึงมีลารายชื่อเพื่อนำผู้กระทำความผิดมาลงโทษให้ได้ และสัตว์ที่ถูกทำร้ายเหล่านั้นจะได้รับการอภัยอาวรณ์กันอย่างทั่วถึง แต่ต่างกับสัตว์เศรษฐกิจที่ถูกฆ่าแทบจะทุกวินาที ถูกทำร้าย ทารุณกรรมจนสาหัสก่อนตาย กลับไม่มีการตื่นตัวทางสังคมที่จะตรวจสอบหรือเคลือบแคลงสงสัยถึงการกระทำของพนักงานในโรงฆ่าว่ากระทำการใด ๆ ต่อสัตว์บ้าง ทั้งที่สัตว์เหล่านั้นให้ประโยชน์ต่อมนุษย์เพื่อให้บริโภคอาหารดำรงชีพเกือบทุกวัน

<sup>3</sup> สวัสดิภาพสัตว์ในฟาร์ม (ออนไลน์). แหล่งที่มา <https://www.worldanimalprotection.or.th/our-work/animals-in-farming/farm-animal-welfare>. [17 มกราคม 2561].

<sup>4</sup> กรมปศุสัตว์. การขนส่งโค (ออนไลน์). แหล่งที่มา <http://certify.dld.go.th/certify/images/laws/FactoryCertification/AnimalWelfareBeef/04.pdf>. [17 มกราคม 2561].

<sup>5</sup> สยาม ราชวัตร. พุทธจริยศาสตร์กับธุรกิจการค้าเนื้อสัตว์. (2554). วารสารมนุษยศาสตร์สาร, 12 (2), หน้า 6

ถึงแม้ในประเทศไทยจะมีกฎหมายควบคุมการฆ่าสัตว์เหล่านี้ และมีหน่วยงานของรัฐที่ควบคุมดูแลเกี่ยวกับการฆ่าสัตว์ในโรงฆ่า แต่การตรวจสอบของพนักงานเจ้าหน้าที่ที่ผ่านมาโดยเฉพาะการตรวจสอบโรงฆ่าสัตว์เพื่อการส่งขายในประเทศ จะตรวจสอบเฉพาะเรื่องใบอนุญาตการตั้งโรงฆ่าสัตว์และโรงพักสัตว์เท่านั้น ซึ่งกระบวนการก่อนการฆ่าสัตว์ไม่ได้ตรวจสอบอย่างจริงจัง ไม่มีการตรวจสอบการกระทำของพนักงานในโรงฆ่า เนื่องจากเห็นว่าโรงฆ่าที่ส่งขายภายในประเทศส่วนใหญ่มีต้นทุนไม่มากพอที่จะสร้างโรงฆ่าให้ได้มาตรฐานเทียบเท่ากับโรงฆ่าเพื่อการส่งออก จึงเห็นได้ว่ารัฐบาล หน่วยงาน หรือแม้แต่ประชาชนนั้นกลับนึกถึงแต่เศรษฐกิจของประเทศชาติเป็นหลัก โดยมองแค่ว่าหากมาตรฐานในการส่งออกเนื้อสัตว์ต้องทำตามกฎระเบียบระหว่างประเทศเรื่องสวัสดิภาพสัตว์ จะทำให้ไม่ถูกกีดกันทางการค้า การส่งออกเป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง กลายเป็นผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่ถูกต้อง สามารถเอาชนะคู่แข่งทางการค้าได้ มีผลทางการค้าออกมาเป็นที่ประจักษ์แก่สังคมโลก นับว่าเป็นการดีแล้วเท่านั้น<sup>6</sup> ถึงแม้การควบคุมมาตรฐานโรงฆ่าที่ส่งขายภายในประเทศจะไม่เป็นไปตามมาตรฐานสากลก็ตาม เพราะมองแค่เพียงถึงเรื่องการควบคุมโรค สัตว์ได้รับการตรวจโรค ปลอดภัยต่อผู้บริโภคก็เพียงพอ

จากปัญหาทั้งหมดจึงสะท้อนให้เห็นว่า ประเทศไทยมีปัญหาเรื่องมุมมองด้านการคุ้มครองสัตว์ ถึงแม้ประเทศไทยจะเป็นประเทศที่มีรากฐานสังคมในการนับถือศาสนาพุทธ เชื่อเรื่องบาปบุญคุณโทษ โดยถูกสอนให้รักษาศีล 5 ซึ่งศีลข้อ 1 ให้ละเว้นจากการฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ซึ่งเป็นเพียงในนามธรรมที่จะดูแลสัตว์ด้วยความเมตตา ไม่ทำร้ายสัตว์เท่านั้น แต่ในทางปฏิบัติไม่มีแบบแผนในเรื่องของสิทธิสัตว์หรือสวัสดิภาพสัตว์ จากวัฒนธรรมไทยที่ถูกสอนให้การไม่เบียดเบียนสัตว์จนเป็นแบบแผนปกติเป็นที่รับรู้ทั่วไป จึงเห็นว่าไม่มีความจำเป็นในการคุ้มครองสัตว์ขึ้นมาอย่างเป็นรูปธรรม<sup>7</sup> หากเมื่อมองในฝั่งโลกตะวันตก ได้เริ่มมีการยอมรับสนับสนุนด้านสิทธิต่างๆในความเป็นมนุษย์ เช่น สิทธิเด็ก สิทธิสตรี สิทธิด้านความหลากหลายทางเพศ สิทธิของชนกลุ่มน้อยตั้งแต่ช่วงสิ้นศตวรรษที่ 18 จนมาถึงช่วงเข้าสู่ศตวรรษที่ 20 มีการเกิดขึ้นของกลุ่มสนับสนุนเกี่ยวกับสัตว์ ซึ่งวิสัยทัศน์ตั้งอยู่บนพื้นฐานของกฎหมายและความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ โดยแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มสวัสดิภาพสัตว์และกลุ่มสิทธิสัตว์ ซึ่งมีการถกเถียงกันในสาธารณชนระหว่าง 2 กลุ่ม ได้ทวีความรุนแรงมากขึ้นในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในโลกตะวันตกที่ผู้คนจำนวนมากสนใจถึงความเป็นอยู่ของสัตว์และผลกระทบต่อพวกมัน<sup>8</sup> ซึ่งสังเกตได้จากประเทศที่พัฒนาแล้วที่ให้ความสำคัญคุ้มครองสัตว์

<sup>6</sup> สมจิตตรา กิตติมานนท์. พุทธจริยศาสตร์กับปัญหาการประกอบธุรกิจโรงฆ่าสัตว์ในชุมชนตลาดใต้. (2556). รายงานการวิจัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. หน้า 5

<sup>7</sup> ประทีมพีพรณ เงินทิพย์. มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสัตว์ตามหลักสวัสดิภาพสัตว์. (2554). วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต.คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 128.

<sup>8</sup> Clive J.C. Phillips and Katrina Kluss. Animal welfare and Animal Rights. Centre for Animal Welfare and Ethics, School of Veterinary Science. University of Queensland. p. 485.

จะมีกฎหมายที่กำหนดมาตรฐานขั้นต่ำไว้ เช่น ในประเทศเนเธอร์แลนด์การกำหนดโทษในดูแลสัตว์ไม่เหมาะสม จะมีโทษปรับอย่างสูง หากมีการทำร้ายร่วมด้วยจะมีโทษจำคุกอย่างจริงจัง นอกจากนี้ยังรวมถึงนโยบายด้านภาษีเรื่องการเลี้ยงสัตว์<sup>9</sup> และในประเทศอังกฤษ ได้ประกาศมาตรการบังคับให้โรงฆ่าสัตว์ทั่วประเทศติดกล้องวงจรปิด เพื่อดำเนินการตรวจสอบเรื่องสวัสดิภาพสัตว์ เพื่อเพิ่มความมั่นใจให้แก่ผู้บริโภคว่าปฏิบัติต่อสัตว์ดีทุกตัว หากไม่สามารถปฏิบัติตามมาตรการได้จะต้องถูกสอบสวนทางอาญาหรือพนักงานอัยการยึดใบอนุญาตได้<sup>10</sup> ซึ่งการกำหนดหลักเกณฑ์เหล่านี้ของสังคม จึงสะท้อนให้เห็นถึงการพัฒนาทางด้านศีลธรรมในอารยะธรรมและการยอมรับความแตกต่างระหว่างมนุษย์กับสัตว์อีกด้วย

ดังนั้นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสัตว์เมื่อกำลังถูกพัฒนาจากระบบสาธารณูปโภคไปสู่การใช้ประโยชน์เพื่อตอบสนองทางเศรษฐกิจ รวมถึงการพิจารณาถึงเรื่องสวัสดิภาพสัตว์ที่อาจเกี่ยวข้องกับสิทธิสัตว์ในประเทศไทย จึงเป็นประเด็นที่สำคัญในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

## 1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสัตว์ในบริบทต่างๆในสังคม
2. เพื่อทำความเข้าใจแนวคิดและวิธีปฏิบัติของการฆ่าสัตว์ในโรงฆ่าเพื่อเป็นอาหารในประเทศไทย

## 1.3 ขอบเขตของการวิจัย

1. การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาสวัสดิภาพสัตว์ในโรงฆ่า เฉพาะโรงฆ่าที่ส่งขายเนื้อสัตว์ในประเทศที่มีขนาดกลางและขนาดเล็ก และโรงฆ่าสัตว์ที่ส่งขายเนื้อสัตว์ภายในประเทศและส่งออกต่างประเทศที่มีขนาดใหญ่
2. การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งที่จะศึกษาภาพรวมเฉพาะโรงฆ่าสุกร โรงฆ่าโค และโรงฆ่าสัตว์ปีกที่ถูกกฎหมายในเขตพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

## 1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การศึกษาสวัสดิภาพสัตว์ในโรงฆ่าทำให้ทราบถึงความสัมพันธ์ของมนุษย์และสัตว์ในมิติต่างๆ โดยเฉพาะมิติทางเศรษฐกิจ จนทำให้ทราบถึงปัญหาของสัตว์ที่ถูกฆ่าอย่างทรมานในเวลาต่อมา จนนำไปสู่การศึกษาการฆ่าสัตว์ที่ต้องตามหลักวิชาการและหลักมนุษยธรรม การศึกษาในครั้งนี้จึงคาดหวังที่จะให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น ผู้ประกอบการโรงฆ่าสัตว์ เจ้าหน้าที่ของรัฐ รวมถึงประชาชนได้ตระหนักถึงคุณค่าในชีวิตของสัตว์ทุกชีวิตและคาดหวังให้มีการตื่นตัวในการรณรงค์ให้มีการฆ่าสัตว์ให้ถูกต้องตามหลัก ซึ่งต้องกระทำให้สัตว์สลบก่อนการฆ่าสัตว์อย่างถูกวิธี ถึงแม้มนุษย์เกือบจะทุกคน

<sup>9</sup> saipampam. ไขข้อข้องใจ ทำไมต่างประเทศถึงไม่ค่อยมีหมาจรจัด. (ออนไลน์). แหล่งที่มา <https://www.dogilike.com/content/tip/6160/>. [9 มิถุนายน 2591].

<sup>10</sup> สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ.อังกฤษบังคับติดตั้งกล้องวงจรปิดโรงเชือดในประเทศ. (ออนไลน์). แหล่งที่มา <http://warning.acfs.go.th/early-warning/view/?page=6283> [9 มิถุนายน 2561].

บนโลกเติบโตมากับการบริโภคเนื้อสัตว์ ปฏิเสธไม่ได้ที่จะต้องบริโภค ทำให้สัตว์แทบจะไม่มีสิทธิเลือก  
ว่าชะตาชีวิตจะเป็นอย่างไร แต่อย่างน้อยในฐานะมนุษย์ยังสามารถเลือกวิธีการที่จะกระทำทำให้  
ถูกต้องตามหลักวิชาการและหลักมนุษยธรรมได้มากที่สุด



## บทที่ 2

### แนวคิด ทฤษฎี และบทความที่เกี่ยวข้อง

#### 1. ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และสัตว์

ในความสัมพันธ์ของมนุษย์และสัตว์ที่เกิดขึ้นนั้นพบว่ามีความหลากหลายโดยเกิดขึ้นตามพื้นที่ที่สัตว์ยืนอยู่ ทำให้ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นมีความแตกต่างกันออกไป ส่งผลให้มนุษย์ให้ความสำคัญและปฏิบัติต่อสัตว์ต่างกัน ในการศึกษาความสัมพันธ์จึงแบ่งรูปแบบออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1.1 ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และสัตว์ ในเชิงศีลธรรม จริยธรรม และศาสนา โดยจำแนกศาสนาออกเป็น 4 ศาสนา ได้แก่ ศาสนาพุทธ ศาสนาอิสลาม ศาสนาคริสต์ และฮินดู

1.2 ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และสัตว์ในเชิงสังคม จำแนกตามพื้นที่ที่สัตว์อาศัยอยู่ แบ่งออกเป็น 5 ประเภท ได้แก่ สัตว์เลี้ยง สัตว์ทรงเลี้ยง สัตว์จรจัด สัตว์ป่า และสัตว์เศรษฐกิจ

#### 1.1 ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และสัตว์ ในเชิงศีลธรรม จริยธรรม และเชิงศาสนา

ทฤษฎีของสถานะทางจริยธรรมยังเป็นที่ถกเถียงกัน ตั้งแต่อยู่ในสถานะที่ไม่มีศีลธรรมจนไปสู่สถานะทางคุณธรรมเต็มรูปแบบ คำว่าไม่มีสถานะศีลธรรม หมายถึง วัตถุหรือสิ่งมีชีวิตที่ไม่มีผลประโยชน์ทางศีลธรรมที่สำคัญต่อบุคคล ในขณะที่สถานะคุณธรรมเต็มรูปแบบถูกสงวนไว้สำหรับสิ่งที่เหมาะสมได้รับสูงสุดระดับของศีลธรรมในพื้นที่ที่เป็นประโยชน์ของพวกเขา และเป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวางในพื้นที่ที่ตนมีประโยชน์ ซึ่งในความเป็นจริงแล้วมนุษย์ที่เติบโตขึ้นไม่ได้เข้าใจถึงคุณสมบัติของสถานะคุณธรรมเต็มรูปแบบอย่างครบถ้วนอย่างแท้จริง เนื่องจากมนุษย์มองว่าสัตว์ ความสามารถในการสัมผัสความต้องการและความปรารถนาที่คล้ายกันรวมถึงสิ่งต่างๆของระดับของความรู้สึกของสัตว์ที่คาดว่าจะมี ในขณะที่คนส่วนใหญ่คิดว่าสัตว์ที่มีขนาดใหญ่จะมีความรู้สึกมากและอยู่ในสถานะศีลธรรมที่สูงคล้ายกับมนุษย์ ความสัมพันธ์นี้ทางความรู้สึกมนุษย์ทั่วไปมีความรู้สึกลดลงตามชนิดสัตว์ในพื้นที่ที่สัตว์ยืนอยู่ ซึ่งในความเป็นจริงยังไม่มีข้อมูลทางด้านกายวิภาคหรือสรีระวิทยาว่าปลามีความรู้สึกน้อยกว่าม้า หมูมีความรู้สึกน้อยกว่าแมว หมูมีความรู้สึกน้อยสุด<sup>11</sup>

ภาพรวมเชิงศาสนา มีคำสอนเพื่อสนับสนุนคุณธรรมที่คล้ายคลึงกันคือการไม่ทำร้ายสิ่งมีชีวิตชนิดอื่น การตัดสินใจว่าจะปฏิบัติกับสัตว์อย่างไร จะขึ้นอยู่กับหลักการประเมินความเสียหายของมนุษย์และประโยชน์หรือสิ่งใดที่สมควรได้รับการพิจารณาทางศีลธรรม ตัวอย่าง เช่น หากปรารถนาที่จะเป็นคนดี ต้องนำสัตว์ไปรักษาให้หายดี ดูแลสัตว์นั้นอย่างดี ในคำสอนของศาสนาหากมนุษย์ปฏิบัติตามได้ และถูกพัฒนาลักษณะนิสัยเป็นระยะเวลานานๆ ซึ่งคำสอนของศาสนาจะค่อนข้างมีเสถียรภาพและส่งผลให้มีจิตใจที่ดีต่อสิ่งมีชีวิตอื่นๆ ซึ่งอาจสะท้อนให้เห็นว่า การศึกษาคุณธรรมโดยปลูกฝังคำสอนทางศาสนา เป็นบทบาทสำคัญและเป็นวิธีการที่ถูกยอมรับในการปรับปรุงสวัสดิภาพสัตว์

<sup>11</sup> Clive J.C.Phillips and Katrina Kluss. Animal welfare and Animal Rights. Centre for Animal Welfare and Ethics, School of Veterinary Science. University of Queensland. p.491



เพราะสิ่งที่ได้รับกลับมาเป็นรางวัลที่ให้ประโยชน์อย่างแท้จริงสำหรับมนุษย์ที่ทำหน้าที่ปกป้อง ดูแล สัตว์ทั้งหลายเป็นอย่างดี

ในประเทศไทยเมื่อปีพุทธศักราช .2554 มีผลการสำรวจพบว่าประชากรของประเทศไทยนับถือ ศาสนาพุทธ (ร้อยละ 94.6) นับถือศาสนาอิสลาม (ร้อยละ 4.6) และศาสนาคริสต์ (ร้อยละ 0.7) ที่ เหลือคือผู้ที่นับถือศาสนาอื่นๆ รวมทั้งผู้ที่ไม่มีศาสนา (ร้อยละ 0.1) (สำนักงานสถิติแห่งชาติ: 2554) จากผลสำรวจจึงเห็นได้ว่าประเทศไทยเป็นประเทศที่นับถือศาสนาพุทธมากที่สุด จึงสามารถอธิบาย ความสัมพันธ์ของมนุษย์และสัตว์ในเชิงศาสนาดังต่อไปนี้ 1.)ศาสนาพุทธ 2.) ศาสนาอิสลาม 3.) ศาสนาคริสต์ 4.) ศาสนาฮินดู

### ศาสนาพุทธ

ศาสนาพุทธเข้าสู่ประเทศไทยหลังจากการทำสังคายนาครั้งที่ 3 ประมาณ พ.ศ. 235 พระเจ้า อโศกมหาราชได้ทรงส่งสมณทูตไปเผยแผ่พระพุทธศาสนายังดินแดนต่าง ๆ รวม 9 สายด้วยกัน ใน ส่วนของประเทศไทยเชื่อกันว่ามีคณะของสมณทูตซึ่งมีพระโสณเถระและ พระอุตตรเถระเป็นหัวหน้า คณะเข้ามาเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นครั้งแรกและอาจมีคณะสมณ ทูตชุดอื่น ๆ เข้ามาเผยแผ่ พระพุทธศาสนาในกาลต่อ ๆ มา จึงทำให้คนไทยโดยเฉพาะพระมหากษัตริย์ไทยยอมรับนับถือ พระพุทธศาสนาสืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน<sup>12</sup>

หลักคำสอนของพระพุทธศาสนาเน้นการปฏิบัติทางกาย วาจา และใจ ที่เชื่อมโยงสังคมนำให้เกิด ความสันติสุขและยังครอบคลุมไปถึงสรรพสัตว์ ดังที่พระพุทธเจ้าทรงปฏิบัติ หลักศีลธรรมขั้นพื้นฐาน คือศีลข้อหนึ่งปาณาติบาต อันหมายถึง การไม่ทำลายชีวิตของสิ่งมีชีวิตอื่นหรือสัตว์อื่นๆ

มนุษย์และสัตว์จัดอยู่ในประเภทเดียวกันคือสิ่งมีชีวิตที่มีลมหายใจซึ่งอาศัยอยู่ในโลกเดียวกัน นี้ พระพุทธศาสนาจึงถือมนุษย์และสัตว์นั้นเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติซึ่งกันและกัน ตามแนวคำสอน ในพระพุทธศาสนา สรรพสิ่งต่างก็พึ่งพิงอาศัยกันและกันเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ (ปฏิจกสมุปบาท) มีการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไป ไม่มีใครเหนือกว่ากัน แม้จะมีศักยภาพต่างกันก็ตาม มนุษย์นั้นอาศัยทั้ง สัตว์ชาติญาณและสติในการดำเนินชีวิตจึงสามารถอยู่รอดมาได้และพัฒนาจนกระทั่งกลายเป็นผู้ที่มี วิวัฒนาการอย่างรวดเร็ว ส่วนสัตว์นั้นมีเพียงแค่ สัตว์ชาติญาณเท่านั้นในการดำรงชีวิตอยู่

การกระทำระหว่างมนุษย์กับสัตว์จึงมีข้อที่แตกต่างกันอย่างมาก แต่ถึงอย่างไรก็ตามก็มีส่วนที่ ดำรงเท่าเทียมกันนั่นคือมนุษย์และสัตว์มีสถานภาพที่เท่าเทียมกันในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของ ธรรมชาติ<sup>13</sup>

โดยทั่วไปศาสนาพุทธมองว่าการกระทำเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดผล หรือเชื่อในหลักกฎแห่งกรรม เมื่อการทำลายชีวิตหรือฆ่าสัตว์จึงมีประเด็นว่าบาปมากหรือบาปน้อย ตามทฤษฎีของศาสนาพุทธว่า บาปหรือไม่ อาจแยกการพิจารณาถึง เจตนาในการฆ่า หากมีความตั้งใจในการฆ่ามากจะบาปมาก หากมีเจตนาในการฆ่าน้อยบาปน้อยหากไม่มีเจตนาเลยอาจไม่บาปแต่ไม่รวมถึงความประมาท ความ พยายามในการฆ่า หากมีความพยายามในการฆ่ามากก็บาปมาก เพราะการมีความพยายามมากมันสื่อ

<sup>12</sup> กรมการศาสนา. ประวัติความเป็นมาของศาสนาพุทธ. (ออนไลน์). แหล่งที่มา <http://www.dra.go.th/module/attachMedia/sheet6620090402112315.pdf>. [27 พฤษภาคม 2561].

<sup>13</sup> พระมหาขุนทอง เขมสิริ (แก้ว สมุทร). สถานภาพทางศีลธรรมและสิทธิของสัตว์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท. ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนาบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. หน้า 98.

ถึงเจตนา เช่นการฆ่าสัตว์ใหญ่อาจต้องใช้วิธีการในการฆ่ามากกว่าสัตว์เล็กๆ รวมถึงการพิจารณาคุณของสัตว์ที่ฆ่า ว่าสัตว์ที่ฆ่ามีบุญคุณต่อมนุษย์มากก็บาปมาก หากมีน้อยก็บาปน้อย ต่อมาพิจารณาถึงบุคคลที่ฆ่า โดยมองว่าใครฆ่าสัตว์ก็บาปทั้งนั้น จะมากน้อยขึ้นอยู่กับเงื่อนไขที่กล่าวมา แต่ถ้าหากผู้ฆ่ามีคุณธรรมความดีอยู่ในตัวน้อยเวลาบาปอาจได้ผลมากกว่าผู้ที่มีคุณธรรมอยู่ในตัวมาก<sup>14</sup>

ถึงแม้มนุษย์และสัตว์จะต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ไม่ว่าจะสัตว์จะอยู่ในสถานะเพื่อนแรงงาน หรือเป็นอาหาร โดยเฉพาะในสถานะที่ต้องเป็นอาหารแก่มนุษย์ ในพระไตรปิฎก เล่มที่ 5 พระวินัยปิฎก เล่มที่ 5 มหาวรรค ภาค 2 ได้กล่าวถึงเรื่องเนื้อ 10 ชนิด ที่พระพุทธเจ้าทรงมีพุทธบัญญัติห้ามภิกษุฉัน ดังนี้ ห้ามฉัน เนื้อมนุษย์ เนื้อช้าง เนื้อม้า เนื้อสุนัข เนื้องู เนื้อราชสีห์ เนื้อเสือโคร่ง เนื้อเสือเหลือง เนื้อหมี และเนื้อเสือดาว

### ศาสนาอิสลาม

แหล่งที่มาของคัมภีร์อิสลามรวมถึงคัมภีร์อัลกุรอาน และ Hadiths (คำพูด การกระทำ และการอนุมัติของท่านศาสดา มุฮัมมัด) มีงานเขียนของนักวิชาการในยุคเริ่มแรกจนถึงปัจจุบันของอิสลามมีคำสั่งที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติต่อสัตว์อย่างมีมนุษยธรรมซึ่งสามารถได้อย่างดีโดย Folz (2006) ในงานเขียนเรื่อง “การสำรวจสัตว์ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งๆหนึ่งจากคัมภีร์ศาสนาอิสลาม”

ในประการแรกคือ ประเพณี ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสัตว์สายพันธุ์ชนิดอื่นๆ ค่อนข้างเป็นเรื่องจริงจัง ประการที่สอง สัตว์ถูกมองว่ามีความรู้สึกและมีประโยชน์ในตัวของพวกมันเอง. และประการที่สาม วาทกรรมของการเอาชนะคำสั่งขณะที่มนุษย์พิจารณาด้วยความเห็นอกเห็นใจ จากแหล่งข้อมูลเหล่านี้ ดูเหมือนว่าระบบจริยธรรมของชาวมุสลิมจะขยายความสำคัญทางศีลธรรมไปสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ ถึงแม้ว่าจะไม่อยู่ในระดับเดียวกับมนุษย์ก็ตาม

ดังนั้นจึงมี 2 ประเด็นหลักที่มีความสำคัญต่อสวัสดิภาพสัตว์ในอิสลามสามารถสรุปได้ดังนี้

(1) สัตว์เป็นสิ่งที่มีความประสพการณ์ชีวิตในแบบที่คู่ขนานกับมนุษย์ ดังนั้นจึงสมควรได้รับการพิจารณาแบบคู่ขนาน: “ไม่ว่าจะเป็นสัตว์ชนิดใดที่อยู่บนโลก หรือสัตว์ปีกที่บินด้วยกับสองปีกของมัน ต่างก็เป็นประชาชาติเดียวกันกับประชาชาติของสุเจ้าทั้งหลาย (อัลกุรอาน, 6:38); และ

(2) มนุษย์ได้รับความรู้ความเข้าใจมากขึ้น ว่าต้องให้สิทธิแก่สัตว์และความรับผิดชอบต่อสัตว์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสัตว์ที่เป็นอาหาร เพราะสัตว์ทุกชนิดเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน เมื่อวิเคราะห์แล้วอาจหมายถึง การกระทำใด ๆ เพื่อต่อต้านสัตว์ก็เท่ากับเป็นการกระทำเพื่อต่อต้านเพื่อนมนุษย์เช่นกัน ถ้าแนวความคิดนี้ไม่ได้ถูกตรวจสอบอาจนำไปสู่ “วิถีชีวิตมั่งสรวิต” แต่อย่างไรก็ตามคัมภีร์กุรอานได้ระบุว่า “บรรดาผู้ศรัทธาเอ๋ย จงปฏิบัติตามเงื่อนไขให้ครบ บรรดาปศุสัตว์ที่หาได้ถูกอนุมัติแก่สุเจ้า เว้นแต่ที่ได้ถูกบอกแก่สุเจ้า.....” (อัลกุรอาน 5:า)“และปศุสัตว์ พระองค์ทรงสร้างมันขึ้นมาสำหรับสุเจ้า ในตัวมันมี สิ่งที่สุเจ้าได้รับความอบอุ่นและประโยชน์มากมาย และในบางส่วนจากมันนั้น สุเจ้าเอามากินได้” (อัลกุรอาน 16:5)“และในปศุสัตว์นั้นมีบทเรียนสำหรับสุเจ้า เราให้สุเจ้าดื่มสิ่งที่อยู่ในท้องของมัน และในตัวมันมีประโยชน์มากมายสำหรับสุเจ้าและบางชนิดสุเจ้า ก็บริโภคมัน” (อัลกุรอาน 23:21) ซึ่งในความหมายโดยรวมคือชาวอิสลามสามารถหาประโยชน์จากสัตว์โดยการกิน ดื่ม ภายในตัวมันได้ แต่ในขณะเดียวกันคัมภีร์อัลกุรอานได้ให้คำสอนที่เป็นข้อยกเว้นเป็นการเฉพาะอย่างเช่น การกำหนดชนิด

<sup>14</sup> สุนทร ณ รัชชี. พุทธปรัชญาจากพระไตรปิฎก. พิมพ์ครั้งที่ ๔. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2552. หน้า 204-206.

สิ่งที่จะไม่สามารถกินสัตว์ได้ เช่น การห้ามทานเนื้อสัตว์ที่ตายแล้วหรือเลือดที่ไหลออกจากตัวสัตว์ “จงกล่าวเถิด (มุฮัมมัด) ว่าฉันไม่พบว่าในสิ่งที่ถูกให้เป็นโองการแก่ฉันนั้นมีสิ่งต้องห้ามแก่ผู้บริโภคนอกจากสิ่งนั้นเป็นสัตว์ที่ตายเอง หรือเลือดที่ไหลออก หรือเนื้อสุกร แท้จริงมันเป็นสิ่งโสมมหรือเป็นสิ่งที่ละเมิด ซึ่งถูกเปล่งนามอื่นจากอัลลอฮ์ที่มัน ถ้าผู้ใดได้รับความซบถัน โดยมิใช่เป็นผู้แสวงหา และมีผู้ใช้ละเมิดแล้วไซ้ แท้จริงพระเจ้าของเจ้านั้น เป็นผู้ทรงภัยโทษ เป็นผู้ทรงเอ็นดูเมตตา”(อัลกุรอาน, 6: 145)<sup>15</sup> และยังห้ามทาน เนื้อสุกร กบและจระเข้ ก็เป็นสิ่งต้องห้ามในศาสนาอิสลามเช่นกัน และในการฆ่าสัตว์หรือที่เรียกว่า “ระบบฮาลาล” ต้องเป็นชาวมุสลิมที่ได้รับอนุญาตให้ฆ่าสัตว์เป็นอาหารเท่านั้นเป็นผู้ลงมือฆ่า นอกจากนี้ยังมีความเชื่ออื่นๆในเรื่องสัตว์อีกว่า สุนัขเป็นสิ่งมลทินเพราะมีความเชื่อว่าเทวดาจะไม่เข้าบ้านหากบ้านนั้นมีสุนัข แต่ในขณะเดียวกันมองว่าแมวเป็นสัตว์ที่สะอาดและพระศาสดาได้กล่าวไว้ว่า แมวควรได้รับการปฏิบัติในฐานะสมาชิกของครอบครัว เพราะแมวได้ช่วยช่วยชีวิตพระศาสดามุฮัมมัดจากงู<sup>16</sup>

### ศาสนาคริสต์

มุมมองในอดีตของ ศาสนายูดาห์คริสเตียน พระเจ้าทรงให้อำนาจแก่นุชน้อยมากกว่าสัตว์ ซึ่งพระเจ้าได้ตรัสว่า “ให้เราสร้างมนุษย์ตามฉายาของเรา ตามอย่างของเรา ให้ครอบคลุมฝูงปลาทะเล ฝูงนกในท้องฟ้า และฝูงสัตว์ที่ใช้งานให้ปกครองแผ่นดินโลกทั้งหมด และสัตว์เลื้อยคลานทุกชนิดบนแผ่นดินโลกทั้งหมด”(ปฐมกาล 1:26) ความเชื่อในตอนต้นของมนุษย์เชื่อว่ามี "อำนาจเหนือสัตว์" ซึ่งสอดคล้องกับกฎหมายที่เก่าแก่ที่สุด นั่นคือกฎหมาย Hammurabi นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดประโยชน์หรือแนวคิดการยึดมนุษย์เป็นศูนย์กลาง ของชาวกรีก โดยเฉพาะอริสโตเติล (Aristotle) ผู้ที่กว้างขวางในด้านวิชาการแพทย์จากการทดลอง ซึ่งความหมายของ ยูดาเยน - คริสเตียน ในพระคัมภีร์ที่ครอบครองสัตว์ในอดีตคือการเอาเปรียบในระดับที่ยอมรับได้ หากเปลี่ยนเป็นความหมายของคนส่วนใหญ่จะหมายถึงว่าความรับผิดชอบของแต่ละคนต่อสวัสดิภาพสัตว์ ซึ่งเป็นมุมมองใหม่ที่กว้างขึ้นโดยฟรานซิส (Francis) และ โทมัสควินาส (Thomas Aquinas) จากนั้นมุมมองของการปฏิบัติต่อสัตว์อย่างมีเมตตาได้เปลี่ยนไปสู่เรื่องสิทธิสัตว์ที่ได้กล่าวมาแล้วในตอนต้น

ในการทานอาหารของชาวคริสต์ส่วนหนึ่ง จะมีวิถีการกิน “มังสวิรัต” ที่เริ่มมีมาตั้งแต่สมัยยุคกรีกโบราณในยุโรปเกิดจากนักคณิตศาสตร์ชื่อดังอย่าง ปีทาโกรัส (Pythagoras) ที่หลีกเลี่ยงเนื้อสัตว์ตามความเชื่อของเขาในการกลับชาติมาเกิด การเติบโตของการเป็นมังสวิรัตในยุโรปสมัยใหม่เริ่มประมาณ 200 ปีมาแล้ว โดยมีนักเขียนบทละครชื่อดัง จอร์จ เบอร์นาร์ด ชอว์ (George Bernard Shaw) มองว่า “สัตว์เป็นเพื่อนของฉันและฉันจะไม่กินเพื่อนของฉัน”<sup>17</sup>

<sup>15</sup> Farouk Pufpaff and Amir .Industrial halal meat production and animal welfare: A review. Ruakura Research Centre. Islamic Food and Nutrition Council of America (IFANCA) and The Federation of Islamic Associations of New Zealand (FIANZ). p.60 – 62.

<sup>16</sup> Colin G.Scanes and Pu Chenzhong. Animals and Religion, Belief System , Symbolism and Myth. University of Wisconsin–Milwaukee and Centre for the Study of Humanistic Buddhism, Chinese University of Hong Kong. p.262-263.

<sup>17</sup> Colin G.Scanes and Pu Chenzhong. Animals and Religion, Belief System , Symbolism and Myth. University of Wisconsin–Milwaukee and Centre for the Study of Humanistic Buddhism, Chinese University of Hong Kong. p.258 – 259.

นอกจากนี้ในช่วงการเปลี่ยนแปลงศาสนาคริสต์ในจักรวรรดิโรมันในภูมิภาครอบๆทะเลเมดิเตอร์เรเนียน พบว่ามีกรห้ามทานอาหาร เช่นการทานหมู เนื่องจากการทานหมูได้รับอิทธิพลมาจากหลักยูดาของชาวยิว เพราะคริสต์ศาสนาเดิมเป็นนิกายของยูดา ต่อมาในยุคกลางชาวคริสเตียนเชื่อว่าแมวมมีความเชื่อมโยงกับความชั่วร้ายและเวทมนต์ ซึ่งสมเด็จพระสันตะปาปาอินโนเซนต์ที่ 8 (Innocent VIII) ได้กล่าวไว้ในปี ค.ศ. 1484 ว่า “แมวมเป็นสัตว์สุดโปรดของปีศาจและเป็นสัตว์ของแม่หมดทั้งหมด”

### ศาสนาฮินดู

ศาสนาฮินดูเป็นศาสนาแนวเทวนิยม ที่ถูกพัฒนามาจากศาสนาพราหมณ์ ก่อตั้งขึ้นเมื่อประมาณ 4000 ปีที่แล้วโดยเชื่อว่ามีพระเจ้าสูงสุด ซึ่งอวตารแยกร่างออกมาเป็นพระพรหมผู้สร้างโลก พระศิวะผู้ทำลาย และพระวิษณุผู้ปกป้อง และมีพระเจ้าองค์อื่นๆ เช่นพระนารายณ์ผู้พิทักษ์และพระอิศวรผู้พิฆาต และมีมหาตมะคานธี (1869-1948) คือผู้นำที่โดดเด่นในการเคลื่อนไหวเรื่องการใช้ความรุนแรงหรือ “Ahimsa” ซึ่งเขาได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสัตว์ไว้ว่า: “ความยิ่งใหญ่ของประเทศและความก้าวหน้าทางศีลธรรม สามารถตัดสินโดยวิธีการปฏิบัติต่อสัตว์”

ในส่วนของคำสอนเรื่องการกินเนื้อสัตว์ของหนังสือกฎหมายของชาวฮินดู (มनु สัมระติ) บทที่ 5 วรรคที่ 30 กล่าวว่า “ผู้กินเนื้อของสิ่งที่ถูกกินไม่ได้ทำความเลวอะไร ถึงแม้ว่าเขากินมันทุกวัน เพราะพระเจ้าเองได้สร้างบางสิ่งมาเพื่อถูกกินและบางสิ่งเป็นผู้กิน” และในวรรคที่ 31 อีกเช่นกันที่ กล่าวว่า “การกินเนื้อเป็นสิ่งถูกต้องสำหรับการบูชา นี่เป็นที่รู้กันมานานว่าเป็นกฎหมายของเทพเจ้า” แต่ยังมีชาวฮินดูบางคนที่ยังเคร่งครัดต่อการกินแบบ วิถิมังสวริตอยู่ และชาวฮินดู จะให้ความสำคัญกับ “วัว” มากที่สุดโดยเชื่อว่า วัวเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เพราะเชื่อว่าเป็นพาหนะของพระศิวะ ซึ่งในหลายรัฐของประเทศอินเดียจะมีข้อห้ามในการฆ่าวัวอีกด้วย ชาวฮินดูส่วนใหญ่จึงไม่รับประทานเนื้อวัวกัน อย่างไรก็ตามข้อห้ามนี้จึงส่งผลไม่ตึงต๋อต่อชาวมุสลิมที่อาศัยอยู่ในประเทศอินเดีย<sup>18</sup>

นอกจากนี้ยังมีความเชื่อเกี่ยวกับสัตว์อื่นๆ เช่น หนู โดยมีตำนานเล่าขานว่า นางการ์นี มาตา (เชื่อกันว่าเป็นอวตารของเจ้าแม่ทุรคา)พยายามวิงวอนพระยมเทพแห่งความตายให้คืนชีวิตให้กับเด็กหนุ่มในผ่าของเธอ แต่พระยมกล่าวว่า เด็กหนุ่มรายนั้นได้ไปเกิดใหม่เสียแล้ว นางการ์นี มาตาจึงต่อรองกับพระยมว่า ต่อไปถ้าคนในผ่าของเธอเสียชีวิตก็ขอให้คนเหล่านี้กลับมาเกิดเป็นหนู จนกว่าจะมีบุญพอที่จะกลับมาเกิดในผ่าเดิมได้ จึงได้รับความเคารพจากชาวฮินดู ในฐานะคนใกล้ชิดของสตรีผู้ศักดิ์สิทธิ์ การได้กินอาหารหรือเครื่องดื่มต่อจากหนูเหล่านี้จึงเหมือนการได้รับพรจากเบื้องบน และยังไปกว่านั้นการได้พบกับ “หนูขาว” จะยิ่งเป็นบุญขึ้นไปอีกเพราะชาวฮินดูบางกลุ่มเชื่อว่าหนูขาวเหล่านี้คือตัวแทนของนางการ์นีมาตาและญาติมิตรโดยตรงของเธอ<sup>19</sup>

จากความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับศาสนาต่างๆจะเห็นได้ว่า ในภาพรวมจะให้ความสำคัญต่อการปฏิบัติต่อสัตว์โดยสอนให้ไม่ทำร้ายต่อสิ่งมีชีวิตชนิดอื่น แต่ในความสัมพันธ์เหล่านี้จะแตกต่างกันออกไปในเรื่องการให้ความสำคัญต่อสัตว์แต่ละชนิด เช่น สุนัข เป็นสัตว์เลี้ยงที่คนไทยที่นับถือศาสนา

<sup>18</sup> Colin G.Scanes and Pu Chenzhong. Animals and Religion, Belief System , Symbolism and Myth. University of Wisconsin-Milwaukee and Centre for the Study of Humanistic Buddhism, Chinese University of Hong Kong. p.264-265.

<sup>19</sup> สโมสรรวัฒนธรรม. หนู สัตว์ที่ได้รับความเคารพจากชาวฮินดูบางกลุ่มถูกขึ้น ค่าหัวโดยหน่วยงานปกครองของมมไป. (ออนไลน์). [https://www.silpa-mag.com/club/art-and-culture/article\\_888](https://www.silpa-mag.com/club/art-and-culture/article_888). [29 มิถุนายน 2561].

พุทธหรือคริสต์นิยมนำมาเลี้ยงไว้ในบ้าน อาจเลี้ยงไว้เป็นเพื่อน คลายเหงา แต่ในขณะที่เดียวกันคนไทยที่นับถือศาสนาอิสลามจะไม่เลี้ยงสุนัขไว้ในบ้าน หรือ แทบจะไม่สัมผัสสุนัขเลย เพราะมีความเชื่อว่าสุนัขเป็นมลทินต่อตนเองและครอบครัว ต่อมา หมูและวัวเป็นสัตว์ที่คนไทยที่นับถือศาสนาพุทธหรือคริสต์ทานเป็นอาหารมีหลักเป็นส่วนใหญ่ แต่คนไทยที่นับถือศาสนาอิสลามจะถูกห้ามทานหมู เพราะหมูเป็นสิ่งสกปรกโสมม ในทางกลับกันชาวฮินดูจะไม่ทานเนื้อวัวเพราะเชื่อว่าวัวเป็นสัตว์ที่เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และ หนู สัตว์ที่หลายศาสนาและวัฒนธรรมมองว่าเป็นสัตว์ที่สกปรก เป็นสัตว์ที่แพร่เชื้อโรค แต่ในศาสนาฮินดูจะนิยมเลี้ยงหนูเอาไว้เพราะเชื่อว่าจะทำให้มีบุญมากขึ้น

## 1.2 ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และสัตว์ในเชิงสังคม

**สัตว์เลี้ยง** ความสัมพันธ์ของมนุษย์และสัตว์เลี้ยงชัดเจนและมากขึ้นเรื่อยๆ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ประเภทของสัตว์เลี้ยงมีหลากหลายประเภทมีตั้งแต่สัตว์บก สัตว์น้ำ สัตว์เลื้อยคลาน สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม สัตว์เลื้อยคลาน สัตว์ปีก เป็นต้น แต่หากจะนิยามความหมายของสัตว์เลี้ยงสำหรับคนทั่วไป คงหมายถึงความถึง สุนัข โดยต้นกำเนิดการเลี้ยงสัตว์เกิดมาจากมนุษย์แถบขั้วโลกเหนือนำสุนัขมาเลี้ยงเมื่อประมาณ 12,000 ปีที่แล้ว ด้วยความที่สุนัขมีลักษณะนิสัยเป็นสัตว์สังคม ทำให้มนุษย์นิยมนำมาเลี้ยง เมื่อมีการอพยพถิ่นฐานของมนุษย์ วัฒนธรรมการเลี้ยงสัตว์จึงแพร่กระจายไปทั่วโลก<sup>20</sup>

ในปัจจุบันเมื่อสภาพสังคมเปลี่ยนไปจากที่มนุษย์เคยอยู่กันเป็นครอบครัวใหญ่ กลับกลายเป็นครอบครัวเดี่ยว บ้างก็อาศัยอยู่คนเดียว ทำให้ส่งผลต่อสภาพจิตใจของมนุษย์ เกิดสภาวะเครียด ความเหงา จึงต้องนำสิ่งที่เข้ามาทดแทนสภาวะจิตใจเหล่านั้นได้ โดยคนส่วนใหญ่เชื่อว่าการเลี้ยงสุนัขทำให้คลายเหงาได้ เพราะสามารถแสดงความเป็นเพื่อนได้โดยการเคล้าที่ร่างกายของมนุษย์ ทำท่าทางลักษณะออกอ้อน รับรู้สิ่งที่มนุษย์สั่งหรือบอกให้ทำ มีความซื่อสัตย์และจงรักภักดี มนุษย์จึงมีความรู้สึกรัก รู้สึกห่วง และตอบแทนด้วยการเลี้ยงดูที่ดียิ่งขึ้นอย่างไม่รู้จบ ไม่ว่าจะเป็นการให้อาหาร ที่อยู่ อาศัย การรักษาโรค ดังนั้นสัตว์เลี้ยงไม่ว่าจะเป็นสุนัขหรือไม่ก็ตาม จึงมีสถานะเป็นสมาชิกในครอบครัว เป็นลูกหรือน้อง ของครอบครัวที่ต่างสายพันธุ์กัน

**สัตว์ทรงเลี้ยง** ตั้งแต่ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 6) ได้ทรงเลี้ยงสุนัขพันธุ์ทาง เพศผู้ สีขาวดำต่าง ชื่อว่า “ยาแหล” เป็นสุนัขในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าอยู่หัว ท่านทรงโปรดยาแหลเป็นอย่างมาก เพราะไม่ว่าท่านจะเสด็จไปที่แห่งใด ยาแหลจะตามเสด็จโดยใกล้ชิดด้วยทุกครั้ง ครั้นเมื่อถูกลอบยิง พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าอยู่หัว จึงโปรดฯ ให้สร้างอนุสาวรีย์ขึ้นโดยหล่อยาแหลด้วยทอง เพื่อเป็นเครื่องเตือนใจสำหรับมนุษย์ให้เห็นถึงความจงรักภักดีของสัตว์เลี้ยง และที่สำคัญเห็นถึงคุณค่าของสิ่งมีชีวิตทุกชนิดถึงแม้สิ่งนั้นจะเป็นเพียงสัตว์ก็ตาม ต่อมาในนพกาลแห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 ทรงเป็นผู้เปี่ยมล้นด้วยพระมหากรุณาธิคุณอันหามิได้ต่อสรรพสัตว์ ดังจะเห็นได้จากสุนัขทรงเลี้ยงคุณทองแดง ซึ่งมาจากสุนัขบ้านข้างถนน พระองค์ทรงนำไปชุบเลี้ยงตั้งแต่เล็กจนโต คุณทองแดงจะมีลักษณะนิสัยอ่อนน้อมถ่อมตน มีสัมมาคารวะ รู้จักที่ต่ำที่สูง เวลาเข้าเฝ้าฯ จะนั่งต่ำกว่าเสมอ แม้พระองค์จะดึงตัวขึ้นมา

<sup>20</sup> สุดแดน วิสุทธิลักษณ์. สิงสาราสัตว์. มุลินีเพื่อการศึกษาประชาธิปไตยและการพัฒนา. 2560. หน้า 90.

กอด คุณทองแดงก็จะทรุดตัวลงนั่งหมอบกับพื้นเสมอ ทำให้เป็นที่รักใคร่แก่ผู้พบเห็นเป็นอย่างมาก<sup>21</sup> สำหรับประชาชนชาวไทยทั่วไปจะรับรู้เรื่องราวเกี่ยวกับสุนัขทรงเลี้ยงผ่านสื่อต่าง ๆ จนทำให้เรื่องราวของคุณทองแดงสามารถสร้างจิตสำนึกให้กับคนไทย ได้เรียนรู้ในรูปแบบการสงเคราะห์สัตว์ต่าง ๆ กระตุ้นให้คนไทยหันมาเลี้ยงสุนัขพันธุ์ไทย เพราะคนไทยมีความจงรักภักดีต่อองค์พระมหากษัตริย์อย่างมั่นคงหนักแน่น ทรงเป็นที่เทิดทูนและศรัทธาของปวงชนชาวไทย เมื่อทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดขึ้นเกี่ยวข้องกับพระมหากษัตริย์ คนไทยจะมีความรู้สึกว่าเป็นสิ่งที่ดีและควรนับถือเป็นแบบอย่าง

**สัตว์จรจัด** ปัญหาสุนัขจรจัดเป็นปัญหาที่เรื้อรังของสังคมไทยมาอย่างยาวนาน ซึ่งสาเหตุของสุนัขจรจัดเกิดจากการที่เจ้าของเลี้ยงแบบปล่อยปละละเลย ให้ออกไปผสมพันธุ์นอกบ้านผสมกับสุนัขจรจัดตัวอื่นจนเกิดลูกหลายตัว รวมถึงสุนัขที่ถูกเจ้าของทอดทิ้งด้วย ปัญหาดังกล่าวจึงส่งผลกระทบต่อในหลาย ๆ ด้าน เช่น เหาหอนเสียงดังจนเกิดมลภาวะทางเสียง ชับถ่ายไม่เป็นที่ส่งผลให้เกิดกลิ่นไม่พึงประสงค์ วิ่งข้ามถนนตัดหน้ารถทำให้เกิดอุบัติเหตุ กัดคนที่เดินผ่านไปมาบ้าง และที่สำคัญปัญหาการระบาดของโรคพิษสุนัขบ้า

เมื่อสุนัขจรจัดกลายเป็นปัญหาสังคมจนส่งผลกระทบต่อมาโดยเฉพาะปัญหาโรคพิษสุนัขบ้า ที่หลายฝ่ายพยายามที่จะช่วยกันแก้ไข วิธีการแก้ไขจึงแตกต่างกันออกไปจนทำให้วิธีคิดแบ่งเป็น 2 ฝ่าย กล่าวคือ ฝ่ายหน่วยงานของรัฐเมื่อเกิดโรคระบาดพิษสุนัขบ้า วิธีแก้ปัญหาคือการนำสัตว์ที่อยู่บริเวณที่เกิดเหตุขึ้นไปกักเพื่อตรวจดูอาการของโรคเป็นระยะเวลา 6 เดือน แต่ในทางปฏิบัติสถานที่กักและงบประมาณไม่เพียงพอต่อประชากรของสุนัข อีกทั้งปัญหาที่เคยเกิดขึ้นหากฝากกับสถานที่ของจิตอาสาบางรายแอบปล่อยสุนัขกลับคืนถิ่น ทำให้การควบคุมโรคไม่มีประสิทธิภาพ ส่งผลให้การแก้ไขปัญหาเชิงปฏิบัติเมื่อนำไปกักขังแล้ว ไม่มีผู้ใดมาติดต่อ เจ้าหน้าที่มีอำนาจที่จะทำลายสัตว์นั้นตามกฎหมายได้ (พระราชบัญญัติโรคพิษสุนัขบ้า พ.ศ.2535) เมื่อเหตุการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นส่งผลให้เกิดการต่อต้านจากกระแสสังคมจากฝ่ายผู้รักสัตว์โดยมองว่าการทำลายสุนัขจรจัดเป็นการแก้ไขปัญหายังไรมนุษยธรรม ไร้จิตเมตตาต่อสัตว์ โดยมองว่าเป็นปัญหาของรัฐที่ไม่สามารถตัดปัญหาตั้งแต่ต้นเหตุโดยการทำให้หมาพันธุ์สุนัขจรจัดควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าได้ แต่เลือกใช้วิธีที่ง่ายประหยัดงบประมาณโดยใช้วิธีการทำลายสัตว์ แต่ในขณะเดียวกันยังมีฝ่ายที่เห็นด้วยกับเจ้าหน้าที่รัฐโดยมองว่าปัญหาโรคพิษสุนัขบ้าเป็นปัญหาที่รุนแรงและน่ากลัว ควรใส่ใจสวัสดิภาพของคนก่อน เพราะโรคพิษสุนัขบ้า หากเชื้อแพร่เข้าสู่คนแล้วไม่มีทางรักษาให้หายได้ ส่วนใหญ่เสียชีวิตภายในระยะเวลาอันรวดเร็ว และในงบประมาณของรัฐในการทำหมันสุนัขต้องใช้งบประมาณในการดำเนินการสูงในการทำหมันต่อตัว

**สัตว์ป่า** โดยทั่วไป หมายถึง สัตว์ที่มีกระดูกสันหลัง ตลอดจนแมลงหรือแมงทุกชนิดไม่ว่าจะอาศัยอยู่ในน้ำหรือบนบก ซึ่งซึ่งสามารถแบ่งเป็น สัตว์เลี้ยงลูก สัตว์ครึ่งบกน้ำ สัตว์จำพวกเลี้ยงลูกด้วยน้ำนม สัตว์จำพวกนก เช่น นกเขา ไก่ป่า นกกระจอก นกยูง ฯลฯ แมงและแมลงทุกชนิด สัตว์น้ำ เช่น ปลา ตามปกติอาศัยอยู่ในแม่น้ำ ห้วย หนอง แต่ถ้าหากอยู่ในป่าจะถือว่าเป็นสัตว์ป่าด้วย

สัตว์ป่าเป็นทรัพยากรธรรมชาติอย่างหนึ่ง จัดอยู่ในทรัพยากรประเภทที่เกิดขึ้นทดแทนและรักษาให้คงอยู่ได้ การที่จะรักษาให้คงอยู่ได้และให้มีลูกหลานเกิดขึ้นทดแทนนั้น จำเป็นจะต้องมีการปกป้องรักษาจัดหาที่อยู่อาศัย อาหารและแหล่งน้ำให้พอแก่ความต้องการ และต้องมีการสงวนพันธุ์ไว้

<sup>21</sup> ปราโมทย์ ไม้กลัด. หนังสือการทรงงานของพ่อในความทรงจำ ชื่อเรื่อง จากยาเหลือถึงคุณทองแดง. (2555). บริษัท โรงพิมพ์ตะวันออก จำกัด มหาชน. หน้า 114-116.

มิให้ถูกทำลายจนถึงกับสูญพันธุ์ไป คนไทยส่วนใหญ่จึงให้ความสำคัญต่อสัตว์ป่าอย่างมากเพราะสัตว์ป่ามีคุณประโยชน์ต่อมนุษย์มากตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เช่นคุณประโยชน์ด้านเศรษฐกิจ การส่งออกสินค้าจำพวกสัตว์ป่าที่เกี่ยวกับสัตว์ เช่น ขน เขา หนังซึ่งปีหนึ่งมีมูลค่านับล้านบาท ด้านวิชาการ นักเรียน นักศึกษา หรือนักวิทยาศาสตร์ได้ชมและเรียนรู้ชีวิตของสัตว์ป่า เพราะเท่ากับเป็นการรักษาชนิดพันธุ์สัตว์ที่หายากบางชนิดไม่ให้อาจสูญพันธุ์ไป ด้านการรักษาความงามและคุณค่าทางจิตใจ สัตว์ป่าทำให้ธรรมชาติดูมีชีวิตชีวา ทำให้เกิดความสุขทางจิตใจเป็นการผ่อนคลายความตึงเครียดทางประสาทได้เป็นอย่างดี หรือการนำเอาสัตว์ป่าไปเลี้ยงไว้และใช้เวลาพักผ่อนกับการเลี้ยงดู ศึกษาการเคลื่อนไหวและชีวิตความเป็นอยู่ของสัตว์ป่า หรือชอบเดินทางไปดูสัตว์ป่าที่อาศัยอยู่ในป่าธรรมชาติเมื่อได้พบเห็นสัตว์ป่าแปลกๆและสวยงามทำให้รู้สึกตื่นเต้นเร้าใจ<sup>22</sup>

**สัตว์เศรษฐกิจ** เป็นสัตว์เลี้ยงที่มีคุณค่าและมีปริมาณมากพอที่จะนำมาใช้ประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจ เช่น โค กระบือ เป็ด ไก่ สุกร เป็นต้น หากนับอัตราการตายทั่วโลกแล้วสัตว์เหล่านี้จะถูกฆ่านับเป็นวินาที เพราะสัตว์เหล่านี้ถูกจัดเป็นอาหารของมนุษย์ส่วนใหญ่ ในสังคมปัจจุบันโดยเฉพาะในตลาดทั่วไปเราจะพบเห็นการขายเนื้อสัตว์ต่างๆ เพื่อให้มนุษย์นำไปปรุงเป็นอาหารมื้อต่างๆ อย่างมากมาย เมื่อมีผู้บริโภคเนื้อสัตว์ก็ย่อมมีผู้เลือกทำอาชีพค้าขายเนื้อสัตว์ ซึ่งก่อนจะมาเป็นเนื้อสัตว์ เนื้อเหล่านี้ก็คือสัตว์ที่ยังมีชีวิตที่ได้ผ่านกรรมวิธีการฆ่าแบบต่างๆ แล้วถูกแยกเป็นชิ้นส่วนต่างๆ มาวางขายแก่ผู้บริโภคเนื้อสัตว์ ซึ่งในสภาพความเป็นจริงของอาหารที่เราทานอยู่ทุกวัน น้อยคนนักจะรู้ที่มาของสัตว์เหล่านั้นว่าเป็นอย่างไรบ้าง สัตว์เหล่านั้นจะถูกฆาตกรรมตั้งแต่ตอนเลี้ยงในฟาร์ม จนถึงกระบวนการฆ่า ทำให้สังคมไม่ตื่นตัวต่อการฆ่าสัตว์ในรูปแบบนี้ เนื่องจากสังคมมีระบบอนุญาตให้สัตว์สามารถถูกฆ่าได้เพื่อเป็นอาหารของมนุษย์เพราะการกินเนื้อสัตว์เป็นการกระทำทั่วโลก ถึงแม้ในประเทศไทยประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธในการนับถือศีลโดยเฉพาะศีลข้อหนึ่ง ที่สอนให้ละเว้นจากการฆ่าสัตว์ แต่ในสังคมไทยมีธุรกิจการค้าเนื้อสัตว์ที่นับเป็นมูลค่ามหาศาล และการฆ่าสัตว์เป็นไปเพื่อการบริโภคในการดำรงชีวิต<sup>23</sup>

### จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

#### ตารางเปรียบเทียบลักษณะของสัตว์แต่ละประเภท

ประเภทสัตว์	ความเป็นเจ้าของ	การฝึกฝน	พื้นที่ที่อยู่อาศัย	วงจรชีวิต
สัตว์เลี้ยง	มีเจ้าของ	ได้รับการฝึกฝน	มีพื้นที่อยู่อย่างจำกัด	อายุยืน
สัตว์ทรงเลี้ยง	มีเจ้าของ	ได้รับการฝึกฝน	มีพื้นที่อยู่อย่างจำกัด	อายุยืน
สัตว์จรจัด	ไม่มีเจ้าของ	ไม่ได้รับการฝึกฝน	มีพื้นที่อยู่อย่างอิสระ	อายุสั้น
สัตว์ป่า	ไม่มีเจ้าของ	ไม่ได้รับการฝึกฝน	มีพื้นที่อยู่อย่างอิสระ	อายุยืน

<sup>22</sup> นิวัตติ เรื่องพานิช.หนังสือการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม(ออนไลน์).แหล่งที่มา [http://www.ubonzoo.com/wild\\_animals/wild\\_worth\\_main.htm](http://www.ubonzoo.com/wild_animals/wild_worth_main.htm). [29 มิถุนายน 2561]

<sup>23</sup> สยาม ราชวัตร.พุทธจริยศาสตร์กับธุรกิจการค้าเนื้อสัตว์.(2554).วารสารมนุษยศาสตร์สาร, 12 (2), หน้า 17

ประเภทสัตว์	ความเป็นเจ้าของ	การฝึกฝน	พื้นที่ที่อยู่อาศัย	วงจรชีวิต
สัตว์เศรษฐกิจ	มีเจ้าของ	ไม่ได้รับการฝึกฝน	มีพื้นที่อยู่อย่างจำกัด	อายุสั้น

ในลักษณะทั่วไปด้านความเป็นเจ้าของ สัตว์เลี้ยงจะมีเจ้าของเป็นบุคคลธรรมดาทั่วไป สัตว์ทรงเลี้ยงจะมีเจ้าของเป็นพระมหากษัตริย์หรือพระบรมวงศานุวงศ์ ซึ่งสัตว์แต่ละประเภทจะมีความเป็นอยู่ที่แตกต่างกันออกไปตามลักษณะด้านความเป็นเจ้าของ กล่าวคือ ในเรื่องความเป็นอยู่ สัตว์เลี้ยงของบุคคลทั่วไปจะมีพื้นที่ในการอยู่อาศัยค่อนข้างจำกัด สัตว์เลี้ยงต้องอาศัยอยู่ในรั้วบ้านซึ่งลักษณะบ้านอาจมีพื้นที่แคบหรือกว้างแตกต่างกันออกไป และในการฝึกฝนอาจได้รับการฝึกหรืออาจไม่ได้รับการฝึกในเรื่องระเบียบวินัย คำสั่ง การยอมรับคำสั่งและกระทำตามคำสั่ง แล้วแต่กรณี ส่วนในการดูแล จะให้น้ำ อาหาร และการรักษาโรคทั่วไปในขั้นพื้นฐาน หากเป็นสัตว์ทรงเลี้ยงต้องได้รับการฝึกฝน ถึงเรื่องระเบียบวินัย การกระทำตามคำสั่ง รวมถึงความสามารถพิเศษต่างๆ เช่น การกระโดดลอดห่วงไฟ การกระโดดข้ามสิ่งกีดขวาง นอกจากนี้จะได้รับการดูแลอย่างดีนอกจากการให้น้ำ อาหาร การรักษาโรคขั้นพื้นฐานแล้ว อาจได้รับการดูแลเป็นพิเศษ เช่น การมีครูฝึกพาออกกำลังกาย วាយน้ำ มีการตรวจสุขภาพประจำวันโดยสัตวแพทย์ เป็นต้น<sup>24</sup>

สัตว์จรจัด เป็นสัตว์ที่จัดอยู่ในสัตว์ประเภทไม่มีเจ้าของ ไม่อยู่ในการควบคุมของมนุษย์ จึงไม่มีการฝึกฝนถึงเรื่องระเบียบวินัย รวมถึงการกระทำตามคำสั่งต่างๆ มีพื้นที่ในการอยู่อาศัยกว้างขวาง เป็นไปอย่างมีอิสระ อาศัยอยู่ตามถนน วัด โรงเรียน ชุมชน ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง ในเรื่องความเป็นอยู่ น้ำ อาหาร อาจต้องคุ้ยขยะ หรือมีคนใจบุญเมตตาให้น้ำ อาหาร ส่วนสัตว์ป่าจัดอยู่ในสัตว์ประเภทไม่มีเจ้าของเช่นกัน ลักษณะทั่วไปโดยรวมคล้ายสัตว์จรจัด กล่าวคือ ไม่อยู่ในการควบคุมของมนุษย์และมีพื้นที่อยู่อาศัยอย่างกว้างขวางเป็นอิสระ แต่มีข้อแตกต่างคือสัตว์เหล่านี้อาศัยอยู่ในป่า การหาอาหารจะเป็นไปตามระบบห่วงโซ่อาหาร ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ของสิ่งมีชีวิตในเรื่องของการกินต่อกันเป็นทอดๆ

ส่วนสัตว์เศรษฐกิจจัดอยู่ในลักษณะเป็นสัตว์มีเจ้าของ แต่เป็นเจ้าของในเชิงธุรกิจ เช่น เจ้าของฟาร์ม เจ้าของโรงฆ่า สัตว์เหล่านี้จะไม่ได้รับการเอาใจใส่ถึงความเป็นอยู่เท่ากับสัตว์เลี้ยงหรือสัตว์ทรงเลี้ยงที่มีเจ้าของเช่นกัน ซึ่งในพื้นที่การเลี้ยงสัตว์อาจได้อยู่อาศัยในพื้นที่คับแคบ เช่น การเลี้ยงหมูในขง ซึ่งไม่สามารถขยับไปไหนมาไหนได้ และสัตว์เหล่านี้จะไม่ได้รับการฝึกฝนเพื่อให้กระทำตามคำสั่งใดๆ

ดังนั้น เมื่อเปรียบเทียบวงจรชีวิตของสัตว์แต่ละประเภท พบว่าในภาพรวมสัตว์เลี้ยงและสัตว์ทรงเลี้ยงจะมีอายุยืนยาวมากกว่าสัตว์ประเภทอื่น เพราะสัตว์เหล่านี้จะได้รับการเอาใจใส่ ดูแล เป็นอย่างดี ต่างจากสัตว์ประเภทอื่นที่มีวงจรชีวิตน้อย เช่น สัตว์จรจัด หากไม่โดนคนทำร้าย อาจเกิดอุบัติเหตุหรือติดเชื้อโรคระบาดตาย หรือสัตว์เศรษฐกิจ จะต้องถูกฆ่าเมื่อเข้าสู่ช่วงอายุที่เหมาะสมเพื่อนำมาผลิตเป็นอาหารของมนุษย์

<sup>24</sup> บุญนิยมทีวี. สารคดีสุนัขหลวงครอบครัวคุณทองแดง. (ออนไลน์). แหล่งที่มา [www.youtube.com/watch?v=F1wCbzBWhJs.com](http://www.youtube.com/watch?v=F1wCbzBWhJs.com). [16 กรกฎาคม 2561].



## 2. หลักสวัสดิภาพสัตว์และสิทธิสัตว์

### 2.1 หลักสวัสดิภาพสัตว์

คำว่า “สวัสดิภาพสัตว์” มาจากภาษาเยอรมัน “velferth” หมายถึง การเดินทางที่ดีซึ่งแนวคิดของคนส่วนใหญ่ยังไม่ชัดเจนมากนัก ในแนวคิดทางธรรมชาติด้านสวัสดิภาพนั้น คือสิ่งที่เป็นอย่างธรรมชาติ เป็นสิ่งที่อยู่ใกล้ชิดกัน และต้องให้ความเคารพมันด้วย ธรรมชาติมีประโยชน์ต่อมนุษย์เพราะสามารถเป็นทั้งอาหารและที่อยู่อาศัย แต่คำว่า “สวัสดิภาพสัตว์” มีนักวิทยาศาสตร์ได้มีการถกกันว่า หมายถึง ความสามารถของสัตว์ในการรับมือจากสภาพแวดล้อมหรือความรู้สึกของมัน

การพิจารณาสวัสดิภาพสัตว์มักถูกจำกัดแค่สัตว์ที่มีความรู้สึก ผู้ที่สนใจเรื่องนี้อาจตระหนักดีว่าความรู้สึกอาจไม่เกิดขึ้นหรือไม่มีปรากฏการณ์ใดๆเกิดขึ้นเลย และค่อนข้างเป็นแนวคิดที่ดีที่สุดและมีความต่อเนื่องมาตลอดกับความเปลี่ยนแปลงของสายพันธุ์ในแง่ของความรับรู้ ความเข้าใจ นอกจากนี้ ในจิตสำนึกของการรับรู้เป็นเพียงระยะชั่วคราว ความสัมพันธ์ของความรู้สึกระยะสั้นและสวัสดิภาพสัตว์ระยะยาวของสัตว์เป็นเรื่องยากที่จะคาดการณ์ได้ แต่ก็ไม่เสมอไป เช่น สัตว์อาจมีความรู้สึกที่ดีต่ออาหารที่มีรสชาติหวาน มีรสสัมผัสที่ดี แต่อาหารนั้นไม่เหมาะสมสำหรับพวกมันทางโภชนาการในระยะยาว หรือสัตว์จะมีความรู้สึกเจ็บปวดซึ่งเป็นความรู้สึกในระยะสั้น แต่ถ้าได้รับการฉีดยาเพื่อป้องกันโรคจะเป็นประโยชน์ได้ในระยะยาว<sup>25</sup>

ในการวัดความสมบูรณ์ของสวัสดิภาพสัตว์ไม่ได้ถูกยอมรับจากนักวิทยาศาสตร์ทุกคน เพราะการได้รับการสื่อสารจากสัตว์เป็นสิ่งที่ทำได้ยาก การวัดความแม่นยำได้ยาก แต่ได้มีการวิจัยที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในมาตรการบางอย่าง เช่น หลักทางสรีระวิทยา (ระบบภูมิคุ้มกันและฮอร์โมน) และพฤติกรรมที่แสดงออกจากภายนอก<sup>26</sup> และยังมีการพัฒนาเครื่องมือที่สามารถให้ข้อมูลถึงความรู้สึกหรืออารมณ์ของสัตว์ได้ ซึ่งการประเมินสวัสดิภาพสัตว์จะเน้นวัดไปที่สัตว์โดยตรง โดยวัดจากระดับความเครียดในตัวมัน เช่น อัตราการเต้นของหัวใจหรือพฤติกรรมต่างๆ อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าจะเป็นประโยชน์ในการประเมินสวัสดิภาพสัตว์ แต่ในทางปฏิบัติอาจเป็นวิธีที่ยากเกินไป ใช้เวลานาน และอาจเป็นอันตรายได้ แต่ทั้งนี้ยังสามารถวัดสวัสดิภาพสัตว์ได้จากสภาพแวดล้อม เช่น อุณหภูมิรอบๆตัวร้อนหรือเย็น<sup>27</sup>

แต่อย่างไรก็ตาม ในภาพรวมทางวิทยาศาสตร์ยังไม่สามารถวัดได้ในระดับที่ลึกจริง ๆ ถึงการตอบสนองของอาการเจ็บปวดของสัตว์ ซึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่า

“เราจะไม่สามารถสัมผัสถึงประสบการณ์ความเจ็บปวดจากสิ่งอื่นได้ แต่เมื่อเห็นคนล้มแล้วเรารู้สึกถึงความเจ็บปวดนั้นได้ เพราะหากเราล้มเราคงเจ็บปวดเหมือนกัน ดังนั้นพื้นฐานความเชื่อเหล่านี้

<sup>25</sup> Clive J. C. Phillips and Katrina Kluss. Animal welfare and Animal Rights. Centre for Animal Welfare and Ethics, School of Veterinary Science. University of Queensland. p.466.

<sup>26</sup> Olof Johansson-Stenman. Animal Welfare and Social Decisions: Is It Time to Take Bentham Seriously. School of Business, Economics and Law. University of Gothenburg. p.91.

<sup>27</sup> Clive J. C. Phillips and Katrina Kluss. Animal welfare and Animal Rights. Centre for Animal Welfare and Ethics, School of Veterinary Science. University of Queensland. p.487.

เราจึงเชื่อว่าสัตว์คงมีความเจ็บปวดเหมือนกัน” แต่ในทางวิทยาศาสตร์จะปฏิเสธว่าสัตว์มีความสุขและความเจ็บปวดในแบบที่คนทั่วไปคิดกัน โดยมองว่าสวัสดิภาพสัตว์เป็นเพียงระเบียบทางวิทยาศาสตร์เท่านั้น

ยิ่งไปกว่านั้น มีวรรณกรรมที่เปรียบเทียบถึงการรับรู้ความเจ็บปวดของสัตว์สายพันธุ์ที่ต่างกัน ในสัตว์ที่มีสายพันธุ์ต่างกันว่าสัตว์ใหญ่ควรจะได้รับ การปฏิบัติที่มากกว่าสัตว์ขนาดเล็ก เพราะสัตว์เล็กมีระบบประสาทที่ไม่ซับซ้อน และสัตว์ใหญ่มีความสัมผัสความต้องการและความปรารถนาที่คล้ายกัน มีความรู้สึกมากและอยู่ในสถานะทางศีลธรรมที่คล้ายกับมนุษย์ เช่น การฆ่ามดอาจมีความทุกข์ทรมานน้อยกว่าการฆ่าวัว

แต่เมื่อเปรียบเทียบกับมนุษย์ที่เป็นสัตว์ชั้นสูงที่มีสติปัญญา ซึ่งมองว่าสัตว์ไม่สามารถหลีกเลี่ยงความเจ็บปวดได้มากเท่ามนุษย์ ซึ่ง ดาร์วินให้เหตุผลว่า ความเจ็บปวดของมนุษย์ คือสิ่งที่เตือนไม่ให้มนุษย์กระทำการที่มีแนวโน้มที่อาจก่อให้เกิดอันตรายขึ้นอีก ดังนั้นการเจ็บปวดที่น้อยลงเกิดจากความฉลาดของมนุษย์ที่รู้จักหลีกเลี่ยง<sup>28</sup> จึงอาจสรุปได้ว่า ถึงแม้ยังไม่มีเหตุผลใดที่จะคิดว่าสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ เช่น สัตว์จะรู้สึกเจ็บปวดน้อยกว่าหรือมากกว่าตามข้อสงสัย แต่อย่างไรก็ตามสัตว์ทั้งหลายก็ควรได้รับการปฏิบัติอย่างมีศีลธรรมเช่นเดียวกับมนุษย์เช่นกัน

### แนวคิดหลักสวัสดิภาพสัตว์ 5 ประการ (Five Freedom)

แนวคิดหลักในการประเมินสวัสดิภาพสัตว์ที่ได้รับการพัฒนามากขึ้นเรื่อยๆ จนในปีคริสต์ศักราช 1965 ได้เกิดแนวคิดหลักสวัสดิภาพสัตว์ 5 ประการ (Five Freedom) อันเป็นสิ่งที่สัตว์ควรมี การริเริ่มหลักดังกล่าวเกิดขึ้นใน สหราชอาณาจักร ซึ่งรัฐบาลได้จัดให้มีการสำรวจความหนาแน่นของสัตว์ในฟาร์ม ซึ่งจากรายงานพบว่าการทารุณสัตว์เป็นจำนวนมาก ต่อมาจึงได้มีแนวทางในการจัดการปัญหาดังกล่าวซึ่งสัตว์ควรมีอิสระในการที่ ยืน เดิน นั่ง นอน ได้อย่างสะดวก จากรายงานฉบับดังกล่าว ทำให้มีการจัดตั้ง คณะกรรมการที่ปรึกษาด้านสวัสดิภาพสัตว์ในฟาร์ม (FAWAC)<sup>29</sup>

หลักอิสรภาพ 5 ประการ ประกอบด้วย

1.อิสระจากความหิว และความกระหาย (Freedom From hunger and thirst by ready access to fresh water and a diet to maintain full health and vigor.) โดยการเตรียมน้ำสะอาด และอาหารอย่างเพียงพอต่อความต้องการของสัตว์

2.อิสระจากความรู้สึกไม่สบาย (Freedom From discomfort by providing an appropriate environment including shelter and a comfortable resting area) โดยการจัดการสิ่งแวดล้อมรอบตัวสัตว์ให้สัตว์อยู่อย่างสบายหรืออยู่ในลักษณะที่เป็นธรรมชาติของสัตว์ เช่น มีร่มเงา หรือหลังคา กันแดดและฝน เป็นต้น

3.อิสระจากความเจ็บปวด บาดเจ็บ และเป็นโรค (Freedom from pain, injury and disease by prevention or rapid diagnosis and treatment) โดยการปฏิบัติต่อสัตว์ด้วยความระมัดระวังและวินิจฉัยโรคสัตว์ด้วยความรวดเร็วและถูกต้อง เพื่อแก้ไขปัญหาอย่างทันที่

<sup>28</sup> Olof Johansson-Stenman. Animal Welfare and Social Decisions: Is It Time to Take Bentham Seriously. School of Business, Economics and Law. University of Gothenburg. p.91

<sup>29</sup> Farm Animal Welfare Council, Five Freedom (ออนไลน์) .แหล่งที่มา /http://www.fawc.org.uk/freedoms.htm [ 23 พฤษภาคม 2561]

4.อิสระในการแสดงพฤติกรรมตามปกติ (Freedom to express normal behavior providing sufficient space, proper facilities, and company of the animal's own kind) สัตว์ต้องไม่ถูกจำกัดการเคลื่อนไหว หรือการแสดงออกพฤติกรรมตามธรรมชาติ

5.อิสระจากความกลัวและความทุกข์ทรมาน (Freedom from fear and distress by ensuring conditions and treatment that avoid mental suffering) โดยการจัดการให้สภาพแวดล้อมของสัตว์มีความเครียดน้อยที่สุด

จากแนวคิดข้างต้นซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่ปรากฏอยู่ในมาตรการในการดูแลความเป็นอยู่ขั้นพื้นฐานของสัตว์ และคุ้มครองให้สัตว์ให้ไม่ได้รับความทุกข์ทรมาน ในการดูแล รักษาปศุสัตว์ในฟาร์ม การบำบัดรักษาควบคุมโรค การบำรุงพันธุ์ การขนส่ง รวมถึงการเข้าฆ่า สหภาพยุโรปถือเป็นภูมิภาคที่สำคัญในการผลักดันมาตรการคุ้มครองสวัสดิภาพสัตว์ให้กลายเป็นหลักเกณฑ์ในระดับสากล โดยหยิบยกแนวคิดอิสระ ๕ ประการมาเป็นข้อเรียกร้องให้ประเทศต่างๆตระหนักถึงการเลี้ยงดู รักษาสัตว์ รวมถึงการเลี้ยงในฟาร์มปศุสัตว์ด้วยโดยแสดงออกผ่านองค์กร มูลนิธิต่างๆ ได้แก่ World Organization for Animal Health (OIE) คือ องค์การโรคระบาดสัตว์ระหว่างประเทศ และ Food and Agriculture Organization (FAO)<sup>30</sup> และได้รับปรับแก้ไขจนได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในด้านระเบียบกฎหมาย อุตสาหกรรม รวมถึงหน่วยงานได้สนับสนุนและนำไปเป็นหลักปฏิบัติหลายประการ ซึ่งแนวคิดนี้ได้รับการพัฒนาและมุ่งเน้นขยายไปเป็น (Five Domains) ที่ขยายไปถึงโภชนาการ, สิ่งแวดล้อม, สุขภาพและพฤติกรรมของสัตว์ และครอบคลุมถึงองค์ประกอบทางจิตใจด้วย<sup>31</sup>

## 2.2 หลักสิทธิสัตว์

คำว่า “สิทธิ” อาจใช้แต่กับบุคคลธรรมดาหรือมนุษย์ ซึ่งอาจมีสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายรองรับ แต่เมื่อก้าวถึง สัตว์ กฎหมายในหลายประเทศยังหมายถึงทรัพย์สินอย่างหนึ่ง<sup>32</sup>

โดยทั่วไป “สิทธิ” ถูกแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ สิทธิตามธรรมชาติ และสิทธิตามกฎหมาย ซึ่งสิทธิตามธรรมชาติคือสิทธิที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติของสิ่งมีชีวิต ไม่ใช่เป็นสิ่งที่ใครกำหนดให้ จะไม่ขึ้นอยู่กับอำนาจตามกฎหมาย จารีต และประเพณี ส่วนสิทธิตามกฎหมายคือ สิทธิที่มีอยู่ภายใต้หรืออาศัยอำนาจของกฎหมาย ที่มนุษย์เป็นผู้กำหนดขึ้น ดังนั้นสิทธิตามธรรมชาติจะถือเป็นสากลมากกว่า สิทธิตามกฎหมาย เพราะสามารถบังคับใช้ได้อย่างเท่าเทียมกัน<sup>33</sup>

แนวคิดเรื่องสิทธิสัตว์เริ่มตั้งแต่ช่วงศตวรรษที่ 19 ของประเทศอังกฤษได้มีการก่อตั้งราชสมาคมเพื่อการพิทักษ์สัตว์ (Royal Society for the Protection of Animals) เพื่อเป็นเครื่องหมายของการพยายามอย่างเป็นระบบในการกระตุ้นความเห็นสาธารณะเพื่อต่อต้านการทารุณต่อสัตว์และผลักดันกฎหมายห้ามการทำร้ายสัตว์ขึ้น และในสมัยนั้นผู้ที่มิชอบทบทายอย่างมากในการสนับสนุนเรื่องสิทธิสัตว์

<sup>30</sup> ศุภมาศ ชินวินิจกุล. การคุ้มครองสวัสดิภาพสัตว์. วารสารคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ. (5)2. หน้า 33.

<sup>31</sup> Clive J. C. Phillips and Katrina Kluss. Animal welfare and Animal Rights. Centre for Animal Welfare and Ethics, School of Veterinary Science. University of Queensland. p.487.

<sup>32</sup> ศุภมาศ ชินวินิจกุล. การคุ้มครองสวัสดิภาพสัตว์. วารสารคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ. (5)2. หน้า 34.

<sup>33</sup> Clive J. C. Phillips and Katrina Kluss. Animal welfare and Animal Rights. Centre for Animal Welfare and Ethics, School of Veterinary Science. University of Queensland. p.490.

คือ เฮนรี ซอลต์ (Henry Salt) เป็นผู้สนับสนุนลัทธิสังคมนิยมและเป็นนักมังสวิรัตินยุคสมัยนั้นที่มีการกินเนื้อกันอย่างแพร่หลาย ซึ่งแนวคิดของ เฮนรี เอส ซอลต์ เห็นว่าการปราศจากความเป็นเครือญาติกับสัตว์ทำให้ผู้คนลืมนึกที่จะขยายสิทธิ์ออกไปให้ครอบคลุมถึงพวกมันด้วย สัตว์ในฐานะเป็นสิ่งที่มีความรู้สึกสามารถรับรู้ความเจ็บปวด ความทรมาน มีสิทธิพอกๆกับมนุษย์ในการเป็นอิสระจากการกระทำที่รุนแรงเจ็บปวด ซึ่งพื้นฐานในการปฏิบัติต่อสัตว์อย่างเป็นธรรมและเที่ยงธรรมคือความเคารพชีวิตทั้งหมดว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งเขามองว่า ชีวิตมนุษย์ไม่ใช่เพียงอย่างเดียวที่น่ารักหรือเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ แต่รวมถึงชีวิตที่บริสุทธิ์และสวยงามทั้งปวงด้วย สาธารณรัฐที่ยิ่งใหญ่ของอนาคตจะไม่จำกัดความดีงามของตัวเองไว้ที่มนุษย์ โดยให้เหตุผลเพิ่มเติมอีกว่า การขยายสิทธิ์ให้แก่สัตว์นั้นจะเป็นส่วนหนึ่งของการบรรลุคุณิภาวะทางจริยธรรมของเผ่าพันธุ์มนุษย์ ดังนั้นหากปฏิเสธในการขยายสิทธิ์พื้นฐานให้ ครอบคลุมสัตว์นั้น มนุษยชาติก็จะยังความเสื่อมแก่ตนเอง

นอกจากนี้ยังมี ทอม เรแกน (Tom Regan) นักสิทธิสัตว์ร่วมสมัย ผู้ที่หันมาทานอาหารมังสวิรัติน โดยมองว่ามนุษย์ฆ่าสัตว์เพื่อการมีชีวิตอยู่เป็นการทารุณและเป็นสิ่งไม่จำเป็น ความชอบด้านอาหารเป็นสิ่งสร้างคามทรมานให้กับสิ่งมีชีวิตชนิดอื่น ในเมื่ออาหารอย่างอื่นก็ยังคงมีอยู่

### 3. สาเหตุของการกระทำของมนุษย์ที่มีต่อสัตว์

จากปัญหาในการกระทำของมนุษย์ที่ปฏิบัติต่อสัตว์ในโรงฆ่า เช่น เจ้าของโรงฆ่าที่ละเลยการควบคุมจัดการให้พนักงานฆ่าสัตว์อย่างถูกต้อง พนักงานในโรงฆ่าสัตว์ไม่คำนึงถึงสวัสดิภาพสัตว์หรือสิทธิสัตว์ใช้กำลังทุบตี ทารุณสัตว์ด้วยวิธีการต่างๆ หรือเจ้าหน้าที่ผู้ตรวจสอบที่เกี่ยวข้องละเลยไม่ตรวจสอบถึงวิธีการฆ่าสัตว์ในโรงฆ่า จึงสามารถอธิบายแนวคิดและทฤษฎีได้ดังต่อไปนี้

#### 3.1 แนวคิดเผ่าพันธุ์นิยม

นอกจากแนวคิดของเฮนรี เอส ซอลต์ (Henry S. Salt) ผู้มีบทบาทสำคัญอย่างมากในยุคแรกๆ ของเรื่องสิทธิสัตว์ ได้มีการพัฒนาแนวคิดและการถกเถียงโต้แย้งมาตามลำดับจนมาถึงแนวคิดของปีเตอร์ ซิงเกอร์ (Peter Singer) นักปรัชญาชาวออสเตรเลียผู้โด่งดังในงานเขียน Animal Liberation ซึ่งพิมพ์เผยแพร่ในปีคริสต์ศักราช 1975 โดยมองว่า มนุษย์มองว่าตนมีความเหนือกว่าสิ่งมีชีวิตชนิดอื่นจนสามารถปฏิบัติต่อสิ่งมีชีวิตอื่นอย่างไรก็ได้ โดยมีลักษณะเป็นเผ่าพันธุ์นิยมกล่าวคือ อคติหรือทำที่ที่มีผลประโยชน์ต่อสมาชิกเผ่าพันธุ์ของตนและต่อต้านผลประโยชน์ของเผ่าพันธุ์อื่นนั่นเอง

แนวคิดเผ่าพันธุ์นิยมยินยอมให้มนุษย์วางเศรษฐกิจไว้เหนือจริยธรรม ยอมให้มนุษย์ขูดรีดประโยชน์จากสัตว์ในนามของประสิทธิภาพและผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ซึ่งเห็นได้จากระบบสัตว์ในอุตสาหกรรมที่ถูกกระทำราวกับเหมือนไม่ใช่สิ่งมีชีวิต ไม่ใส่ใจถึงความเป็นอยู่ของมัน จึงเห็นได้ว่ามนุษย์ถือสัตว์อื่นว่าเป็นวัตถุที่ใช้เพื่อความบันเทิง ทารุณ หรือการใช้เพื่อผลประโยชน์ ความเป็นเผ่าพันธุ์นิยมของมนุษย์ทำให้เกิดและสนับสนุนความไม่ตระหนักรู้ไม่สะเทือนต่อความเจ็บปวดของสิ่งมีชีวิตอื่น

นักสนับสนุนเรื่องสิทธิสัตว์จึงมักเสนอแนวคิดคิดเรื่องนี้เพื่อต่อต้านกับเผ่าพันธุ์นิยมว่า มนุษย์โดยพื้นฐานแล้วก็คือสัตว์ จึงมีสิ่งที่มีส่วนร่วมกับกับเผ่าพันธุ์อื่นอยู่มาก ในการกล่าวถึงสิทธิสัตว์ ซิงเกอร์ชี้ให้เห็นว่าสัตว์มีความรู้สึกเช่นเดียวกันกับมนุษย์ พวกมันมีความรู้สึก ความรับรู้ สามารถมี

ความสุข มีความทุกข์และความเจ็บปวด โดยเฉพาะสัตว์ที่อยู่ในสายพันธุ์ใกล้เคียงกันกับมนุษย์ ถ้าสิ่งมีชีวิตสามารถรับรู้ความรู้สึกได้ แสดงว่าพวกมันต้องมีผลประโยชน์ และผลประโยชน์อาจถูกละเมิดได้ ดังนั้นเมื่อมนุษย์วางสิทธิสำหรับตนเองไว้บนหลักของสมมติฐานว่ามนุษย์มีผลประโยชน์ตามธรรมชาติที่ควรได้รับการปกป้อง มนุษย์จึงควรขยายสิทธิให้กับสิ่งมีชีวิตที่ไม่ใช่มนุษย์ด้วย ถึงแม้สัตว์จะขาดการมีเหตุผลหรือภาษาแต่ไม่ได้หมายความว่าสัตว์จะไม่ทุกข์ ทรมาน หรือไร้ซึ่งประโยชน์<sup>34</sup>

### 3.2 ทฤษฎีที่ยึดมนุษย์เป็นจุดศูนย์กลาง (Anthropocentrism)

เป็นแนวคิดด้านจริยศาสตร์ฝั่งตะวันตก มีรากฐานมาจากปรัชญากรีก โรมัน เกิดจากการต่อสู้กับธรรมชาติของมนุษย์ เพื่อเอาชนะธรรมชาติและนำสิ่งที่มีอยู่ในธรรมชาติมาสร้างประโยชน์กับตนเอง มีเบื้องหลังแนวคิดมาจากศาสนาคริสต์ ที่เชื่อว่าพระเจ้าเป็นผู้สร้างสิ่งทั้งปวง มนุษย์เปรียบเสมือนตัวแทนของพระเจ้า มีสำนึกภายในตัวตนในขณะที่สิ่งอื่นไม่มี แนวคิดนี้จะแยกมนุษย์อยู่อกจากธรรมชาติ ธรรมชาติมีไว้เพื่อรับใช้มนุษย์ เป็นสิ่งที่ดำรงอยู่เพื่อความสุขหรือผลประโยชน์ของมนุษย์ ทุกสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์จะมีคุณค่าได้ก็ต่อเมื่อมันรับใช้มนุษย์ สิ่งแวดล้อมมิได้มีคุณค่าในตัวแต่อย่างใดทั้งสิ้น มนุษย์สามารถเป็นผู้จัดการ หรือให้คุณค่าแก่ธรรมชาติสิ่งแวดล้อมได้ตามความต้องการ<sup>35</sup>

ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และธรรมชาติเริ่มชัดเจนมากขึ้นหลังมีการปฏิวัติอุตสาหกรรมในยุโรป และแผ่ขยายออกไปทั่วโลก มนุษย์เริ่มใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อผลิตเครื่องมือ อุปกรณ์ต่างๆ เพื่อแสวงหาประโยชน์จากธรรมชาติ สัตว์ พืช ทรัพยากรต่างๆ เห็นได้จากกลุ่มทุนนิยมที่ประกอบธุรกิจผลิตสินค้าต่างๆ ส่งผลให้เกิดการทำลายธรรมชาติอย่างมหาศาล จึงเกิดปัญหาต่างๆ ตามมา โดยเฉพาะความเสื่อมโทรมทางจิตวิญญาณของมนุษย์เอง แนวคิดนี้จึงเรียกว่า แนวคิดที่ยึดมนุษย์เป็นศูนย์กลางอย่างแรง (Strong Anthropocentrism) ต่อมาเมื่อนักคิดในกลุ่มมีความเห็นที่แตกต่างออกไป โดยมองว่า ธรรมชาติมีคุณค่ามากกว่าความพอใจของมนุษย์และมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตมนุษย์ ดังนั้นหากต้องใช้ประโยชน์จากธรรมชาติ จึงต้องรักษา ปกป้อง ไม่ขูดรีดผลประโยชน์มากเกินไปเพื่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ในอนาคต แนวคิดนี้เรียกว่า แนวคิดที่ยึดมนุษย์เป็นศูนย์กลางอย่างอ่อน (Weak Anthropocentrism)<sup>36</sup>

จากแนวคิดดังกล่าวเห็นได้ว่า การกระทำต่อสัตว์เสมือนเป็นสิ่งที่มีค่า ไร้ชีวิตจิตใจ เช่นการทุบตี ทำร้ายร่างกายจนได้รับความบอบช้ำทางกายและจิตใจ รวมถึงการละเลยการจัดการปัญหาเหล่านี้ มนุษย์มองว่าสัตว์เป็นเพียงสิ่งที่มีไว้เพื่อรับใช้มนุษย์ เป็นเพียงสินค้าที่ตอบสนองประโยชน์ต่อมนุษย์เท่านั้น ดังนั้น เมื่อหลีกเลี่ยงการใช้ประโยชน์จากสัตว์เหล่านั้นไม่ได้ มนุษย์ควรจะต้องรักษาปกป้อง สัตว์ที่เป็นสิ่งที่มีผลประโยชน์ต่อมนุษย์ เพื่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ในอนาคตต่อไป

<sup>34</sup> เดวิด คินสลิย์ .นิเวศวิทยากับศาสนา.เรื่องสิทธิสัตว์และจริยธรรมด้านนิเวศวิทยา.(2551).สภาพรรณ ศุภมันตรา แปล. กรุงเทพฯ : แปลนพริ้นติ้ง . หน้า 372-378

<sup>35</sup> ประยูร วงศ์จันทร์. แนวคิดทฤษฎีจริยธรรมสิ่งแวดล้อม. (ออนไลน์) .แหล่งที่มา [http://kpi.msu.ac.th/upload/ag\\_tor\\_ref\\_byval/ag\\_14\\_in\\_1.2.7\\_319\(2559\).pdf](http://kpi.msu.ac.th/upload/ag_tor_ref_byval/ag_14_in_1.2.7_319(2559).pdf) [23 พฤษภาคม 2561].

<sup>36</sup> เอก โทโยกานนท์.การศึกษาเชิงเปรียบเทียบการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมตามแนวคิดของพุทธศาสนิกกับพริตจ็อบ คาปรั้า. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ปรัชญาและศาสนา) ภาควิชาปรัชญาและศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย.มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. หน้า 20 -21.

### 3.3 ทฤษฎีประโยชน์นิยม (Utilitarianism)

มีอิทธิพลมากในอังกฤษเป็นเวลานานถึงหนึ่งศตวรรษ ประมาณกลางคริสต์ศตวรรษที่ 18 ถึงกลางคริสต์ศตวรรษที่ 19 ซึ่งผู้ที่ก่อสร้างสร้างความเข้าใจของแนวคิดประโยชน์นิยมทั้งหมดขึ้นเป็นสำนักคิดของนักประโยชน์นิยม (The Utilitarian school) ให้มั่นคงขึ้น คือ เจเรมี เบนธัม (Bentham, Jeremy) ต่อมา มีจอร์จ สจวต มิลล์ (Mill, John Stuart) เป็นผู้ปรับปรุงฐานของแนวคิดประโยชน์นิยมให้เป็นระบบรัดกุมยิ่งขึ้นด้วยการนำเอาคุณค่าทางจิตใจเข้ามาคำนึงด้วย

รากฐานของแนวคิดประโยชน์นิยมคือ “ปริมาณความสุขมากที่สุดแก่คนจำนวนมากที่สุด” กล่าวคือ การกระทำที่ก่อให้เกิดความสุขและความพึงพอใจมากที่สุด โดยให้ความสำคัญถึงความพึงพอใจที่ส่งผลถึงการกระทำที่ก่อให้เกิดความสุข หรือความทุกข์ (Bentham, Jeremy) ซึ่งจุดมุ่งหมายของการกระทำที่จะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดคือการกระทำที่เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม โดยเป็นไปตามหลักการที่ว่า สิ่งที่ดีคือสิ่งที่ก่อให้เกิดประโยชน์สุขมากที่สุดแก่คนจำนวนมากที่สุด (Mill, John Stuart) ซึ่งการคำนวณปริมาณความสุขที่เกิดขึ้นจากการกระทำจะเป็นไปตาม “หลักความสุข” กล่าวคือ การกระทำใดที่ก่อให้เกิดความสุขมากที่สุด จะต้องคำนึงถึงความทุกข์ที่เกิดขึ้นด้วย ดังนั้นก่อนจะกระทำการใดต้องคำนึงถึงประโยชน์และโทษที่เกิดขึ้นก่อน<sup>37</sup>

จากแนวคิดประโยชน์นิยมจึงสะท้อนให้เห็นว่านักธุรกิจที่ประกอบธุรกิจเกี่ยวกับสัตว์เศรษฐกิจ ไม่ว่าจะเป็นฟาร์มเลี้ยงสัตว์ โรงฆ่าสัตว์ เป็นต้น ย่อมมีความเกี่ยวข้องกับความทุกข์และความสุข ซึ่งการดำเนินธุรกิจต้องมีการลงทุนเพื่อให้ได้มาซึ่งความสุขและปราศจากความทุกข์จากผลตอบแทนนั้น และการดำเนินการธุรกิจเกี่ยวกับสัตว์เศรษฐกิจ เป็นธุรกิจที่ต้องลงทุนโดยการแปรรูปสัตว์เป็นสินค้าเพื่อตอบสนองความต้องการในการบริโภคของมนุษย์ตามธรรมชาติให้มีปริมาณมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่า “ปริมาณความสุขมากที่สุดแก่คนจำนวนมากที่สุด”

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย  
CHULALONGKORN UNIVERSITY

### 3.4 ทฤษฎี จริยศาสตร์เชิงกรณีธรรม (Deontological)

พื้นฐานแนวคิดด้านทฤษฎีนี้ คือการให้ความเคารพต่อสิ่งมีชีวิตที่เท่าเทียมกัน โดยจะยึดหลักความเป็นธรรมชาติเป็นหลักศีลธรรม แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ พวกที่ให้ความสำคัญกับกฎเกณฑ์ทางศีลธรรม และพวกที่ให้ความสำคัญกับธรรมชาติของการกระทำ

พวกที่ให้ความสำคัญกับกฎเกณฑ์ทางศีลธรรม เชื่อว่าการทำตามหลักการทางศีลธรรมเป็นสิ่งตัดสินว่ามีจริยธรรม โดยจะใช้เหตุผลในการกำหนดกฎเกณฑ์ของพฤติกรรม พวกที่ให้ความสำคัญกับธรรมชาติของการกระทำ จะยึดถือการกระทำว่าเหมาะสมหรือไม่ในการตัดสินทางศีลธรรมและจริยธรรม กลุ่มคนเหล่านี้จะเรียกร้องให้ใช้ความเสมอภาค ความยุติธรรมในการตัดสินอย่างแน่นอน

<sup>37</sup> คำพอง งามภักดิ์. จริยธรรมทางธุรกิจ ศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดประโยชน์นิยมกับแนวคิดพระพุทธศาสนา. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาจริยศาสตร์ศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. 2553.

หนึ่ง โดยจะตัดสินใจให้น้ำหนักในอดีตมากกว่ากฎเกณฑ์ในกระบวนการตัดสินใจ โดยมองว่ามนุษย์  
คนเรารู้ว่าการกระทำใดถูกหรือผิดหรือผลจะตามมาเช่นไร<sup>38</sup>

#### 4. การฆ่าสัตว์เพื่อเป็นอาหารอย่างทารุณเกิดขึ้นได้อย่างไร

##### 4.1 กระบวนการสร้างสัตว์เพื่อเป็นอาหาร

ก่อนที่สัตว์จะกลายเป็นอาหารของมนุษย์ ต้องผ่านกระบวนการต่างๆ โดยเริ่มตั้งแต่ต้นน้ำไปยัง  
ปลายน้ำ กล่าวคือ ในกระบวนการสร้างสัตว์เพื่อเป็นอาหารจะเริ่มตั้งแต่ระบบการเลี้ยงสัตว์ในฟาร์ม  
ซึ่งการเลี้ยงสัตว์ของเกษตรกรผู้เลี้ยงจะมีรูปแบบที่หลากหลาย เช่น การเลี้ยงสัตว์แบบหลังบ้าน การ  
เลี้ยงสัตว์แบบเกษตรพันธะสัญญา การเลี้ยงสัตว์แบบตั้งเป็นสหกรณ์ ต่อมาเข้าสู่ระบบการขนส่งสัตว์  
ไปยังโรงฆ่า ซึ่งผู้ประกอบการรายย่อยอาจใช้รถกระบะและผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดใหญ่  
อาจใช้รถบรรทุกในการขนส่งสัตว์ สุดท้ายเข้าสู่ระบบโรงฆ่า ที่โรงฆ่าส่วนใหญ่ในประเทศไทยจะแบ่ง  
ออกเป็นโรงฆ่าขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ ซึ่งสามารถอธิบายกระบวนการต่างๆได้  
ดังต่อไปนี้

##### 4.1.1 การเลี้ยงสัตว์ในฟาร์ม

เริ่มตั้งแต่การคัดเลือกสายพันธุ์ โดยเน้นถึงการพัฒนาและปรับปรุงพันธุ์ ซึ่งจะ  
คำนึงถึงคุณภาพซากที่มีสัดส่วนของเนื้อแดงต่อไขมันสูง รวมไปถึงอัตราการเจริญเติบโต เนื่องจากเป็น  
ที่ต้องการของตลาด

การคัดเลือกอาหารให้สัตว์ เพราะสัตว์จะเจริญเติบโตได้อย่างมีคุณภาพ ปัจจัยหลักก็  
มาจากอาหารด้วย ซึ่งการคัดเลือกอาหารให้ได้มาตรฐานจะต้องคำนึงถึงช่วงระยะเวลาเจริญเติบโตของ  
สัตว์แต่ละช่วงวัย รวมถึงวัตถุดิบที่เป็นส่วนผสมในอาหารสัตว์จะมีผลอย่างมากต่อคุณภาพเนื้อสัตว์ แต่  
อย่างไรก็ตามเนื่องจากการให้ความสำคัญต่อผลตอบแทนทางเศรษฐกิจของเกษตรกร ทำให้มีการใช้  
สารเร่งเนื้อแดง หรือที่เรียกว่าสาร  $\beta$  - agonists เพื่อลดปริมาณชั้นไขมันที่แทรกในเนื้อ ซึ่งการใช้  
สารดังกล่าวในหลายประเทศได้ประกาศห้ามใช้อย่างเด็ดขาด รวมถึงประเทศไทยด้วย แต่ในปัจจุบัน  
ยังมีเกษตรกรบางรายแอบนำสารดังกล่าวมาผสมอาหารให้สัตว์กินอยู่ ซึ่งหากผู้บริโภครับประทานเข้า  
ไปจนสะสมในร่างกายมากๆอาจเกิดอันตรายได้

ต่อมาเรื่องการดูแลการจัดการ การเลี้ยงสัตว์เศรษฐกิจส่วนใหญ่จะเลี้ยงในพื้นที่จำกัด  
ทำให้สัตว์ไม่สามารถขยับตัวไปไหนมาไหนได้มากนัก เช่น การเลี้ยงหมูในรางแคบ การเลี้ยงไก่ในพื้นที่  
เท่ากระดาดเอสี่ หรือเลี้ยงสัตว์จำนวนมากในพื้นที่แออัด ส่งผลทำให้สัตว์เครียด ซึ่งจะส่งผลถึง  
คุณภาพเนื้อด้วย

นอกจากเรื่องคุณภาพเนื้อแล้ว กระบวนการเลี้ยงสัตว์ต้องคำนึงถึงสภาพแวดล้อม  
เช่น การจัดการของเสียที่ออกจากฟาร์ม มลพิษทางกลิ่น รวมถึงการกระจายเชื้อโรค สิ่งปฏิภูล ที่  
อาจรบกวนประชาชนที่อยู่ละแวกนั้นอีกด้วย<sup>39</sup>

##### รูปแบบการเลี้ยงสัตว์ของเกษตรกร

<sup>38</sup> นภาพร ชันธนาภา. จริยธรรมทางธุรกิจ. บริษัท สำนักพิมพ์ท็อป จำกัด. 2559. หน้า 50 -52.

<sup>39</sup> จุฑารัตน์ เศรษฐกุล.การจัดการโรงฆ่าสัตว์. (๒๕๔๒). ภาควิชาเทคโนโลยีการผลิตสัตว์ คณะเทคโนโลยีการเกษตร สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง. หน้า 39-43.

**1.1 การเลี้ยงสัตว์แบบหลังบ้าน** เกษตรกรจะเลี้ยงสัตว์ ในบริเวณพื้นที่รอบๆตัวบ้าน โดยซื้ออาหารจากร้านค้าทั่วไปเพื่อนำไปให้สัตว์ที่เลี้ยงไว้ เมื่อถึงช่วงเวลาการซื้อขาย กรณีของการซื้อขายโค จะมีตลาดนัดโคกระบือแต่ละจังหวัดเพื่อนำโคไปขายให้กับผู้ประกอบการโรงฆ่ารายย่อย

**1.2 การเลี้ยงสัตว์แบบเกษตรพันธสัญญา** ระบบการเกษตรการเลี้ยงสัตว์ ที่มีการทำสัญญาซื้อขายผลผลิตล่วงหน้าระหว่างฝ่ายเจ้าของฟาร์ม กับคู่สัญญา คือ "ผู้รับประกัน" ซึ่งมักเป็นบริษัทเอกชนที่สัญญาว่าจะซื้อผลผลิตคืนจากอีกฝ่ายในราคาที่ตกลงกันตั้งแต่ต้น เรียกว่า "ราคาประกัน" ซึ่งจะเปลี่ยนแปลงได้ก็ต่อเมื่อครบกำหนดสัญญา<sup>40</sup> เช่นกรณีการเลี้ยงไก่ที่มีลักษณะเหมือนการซื้อแฟรนไชส์มาเลี้ยง ทางบริษัทเอกชนจะมีการอบรมให้ความรู้ รวมทั้งดูแลอย่างใกล้ชิด จัดหาอุปกรณ์ โรงเรือนในการเลี้ยงไก่ การซ่อมบำรุง ซึ่งเป็นโรงเรือนแบบปิด รวมถึงพันธุ์ไก่และอาหารต้องเป็นของบริษัทที่จัดทำให้เท่านั้น ในการเลี้ยงจะใช้เวลาประมาณ 8 สัปดาห์ ก็สามารถที่จะจับขายได้แล้ว การขายเป็นการขายแบบประกัน มีรายได้แน่นอน ในหนึ่งปีสามารถเลี้ยงได้ 2-3 รุ่น ซึ่งมีรูปแบบที่สามารถอธิบายได้ 3 ลักษณะ คือ รูปแบบการประกันรายได้, รูปแบบการประกันราคา และรูปแบบการประกันตลาด

**1. รูปแบบการประกันรายได้** เป็นรูปแบบการทำธุรกิจที่เหมาะสมสำหรับเกษตรกรรายย่อย และเป็นเกษตรกรที่ไม่จำเป็นต้องมีความรู้เรื่องการเลี้ยงสัตว์มาก่อน ซึ่งสถาบันการเงินพร้อมที่จะปล่อยเงินกู้ให้แก่เกษตรกรที่ผ่านการคัดเลือกจากบริษัท โดยพิจารณาแล้วว่ามีความเหมาะสมที่จะเข้าร่วมโครงการนี้ โดยเกษตรกรต้องเป็นผู้ลงทุนก่อสร้างโรงเรือนด้วยการใช้อุปกรณ์และเทคโนโลยีการเลี้ยงสัตว์ที่เหมาะสม และเป็นผู้รับผิดชอบด้านแรงงาน ค่าน้ำ-ค่าไฟฟ้าที่เกิดขึ้น ส่วนบริษัทจะเป็นผู้ลงทุนเกี่ยวกับทรัพย์สินหมุนเวียน ได้แก่ พันธุ์สัตว์ อาหารสัตว์ และวัคซีนป้องกันโรค พร้อมทั้งจัดส่งเจ้าหน้าที่มาช่วยบริการและแนะนำด้านวิชาการตั้งแต่เริ่มต้นโครงการ พุดง่าย ๆ คือ บริษัทจะเป็นเจ้าของไก่ หรือหมูที่เลี้ยงในฟาร์มทั้งหมด จึงถือเป็นผู้แบกรับความเสี่ยงทุกอย่างแทนเกษตรกร ทั้งกรณีที่เกษตรกรดูแลไม่ดี หรือเกิดความเสียหายสัตว์ป่วยตาย หรืออาจเสียหายจากอุบัติเหตุ เช่น น้ำท่วม ขณะเดียวกันบริษัทต้องรับความเสี่ยงต่อสถานะตลาดและราคาสินค้าที่ผันผวนอีกด้วย รูปแบบประกันรายได้นี้ เกษตรกรจะมีรายได้ค่อนข้างแน่นอน จะได้มากหรือน้อย ขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพการเลี้ยงสัตว์ เช่น ถ้าประสิทธิภาพการผลิตดี เสียหายน้อย สินค้ามีคุณภาพได้มาตรฐาน เกษตรกรก็จะมีรายได้ดี ซึ่งบริษัทจะมีข้อมูลที่ใช้เป็นมาตรฐานเปรียบเทียบกับเกษตรกรในโครงการทั่วประเทศ และกำหนดเป็นข้อตกลงเพื่อกำหนดรายได้ที่เหมาะสมให้แก่เกษตรกร

**2. รูปแบบการประกันราคา** เป็นรูปแบบการทำธุรกิจที่เหมาะสมสำหรับเกษตรกรขนาดกลางหรือเกษตรกรรายใหญ่ เหมาะสำหรับเกษตรกรที่มีความรู้และมีประสบการณ์เรื่องการเลี้ยงสัตว์เป็นอย่างดี เกษตรกรกลุ่มนี้ยินดีที่จะลงทุนเพิ่มขึ้น นอกจากลงทุนด้านโรงเรือนและอุปกรณ์แล้ว ยังต้องลงทุนเรื่องทรัพย์สินหมุนเวียนทั้งหมด คือ ลงทุนซื้อพันธุ์สัตว์และซื้อ

<sup>40</sup>พิมพ์เพ็ญ พรเฉลิมพงศ์ และนิธิยา รัตนาปนนท์. Contact farming เกษตรพันธสัญญา. แหล่งที่มา <http://www.foodnetworksolution.com/wiki/word/3120> ./ [23 พฤศจิกายน 2561].



อาหารสัตว์จากบริษัทในราคาซื้อตกลง รวมทั้งขายผลผลิตให้บริษัทในราคาซื้อตกลง เช่นเดียวกัน เนื่องจากเกษตรกรกลุ่มนี้ไม่อยากเสี่ยงเรื่องสภาวะราคาพันธุ์สัตว์และราคาวัตถุดิบอาหารสัตว์ที่ผันผวน การกำหนดราคาล่วงหน้า ทำให้เขาสามารถคำนวณต้นทุนได้แน่นอน และไม่ต้องเสี่ยงหรือกังวลเรื่องการหาตลาดจัดจำหน่ายสินค้า และเรื่องราคาผลผลิตที่ผันผวน เกษตรกรกลุ่มนี้จึงมุ่งเน้นด้านการผลิตให้มีประสิทธิภาพดี ซึ่งจะส่งผลให้มีต้นทุนต่ำ เกษตรกรกลุ่มนี้ถ้าเขามีประสิทธิภาพการผลิตที่ดีจะทำให้มีรายได้สูงกว่ารูปแบบประกันรายได้ แต่ถ้าการจัดการเลี้ยงไม่มีประสิทธิภาพ หรือเกิดปัญหาอุบัติเหตุ หรือโรคระบาด ก็อาจจะขาดทุนอย่างมากได้เช่นกัน

**3. รูปแบบการประกันตลาด** เป็นรูปแบบการทำธุรกิจที่เหมาะสมสำหรับเกษตรกรรายใหญ่ ที่มีความรู้และมีประสบการณ์ด้านการเลี้ยงสัตว์เป็นอย่างดี หรืออยู่ในธุรกิจเลี้ยงสัตว์แบบอิสระมานานแล้ว ส่วนใหญ่มักเป็นลูกค้าของบริษัท ที่อยากจะลงทุนขยายกิจการฟาร์มเลี้ยงสัตว์เพิ่มขึ้น แต่ไม่มีตลาดรองรับ จึงทำการตกลงกับบริษัท โดยจะลงทุนและใช้เทคโนโลยีของบริษัท และยินดีซื้อพันธุ์สัตว์และอาหารสัตว์ของบริษัทในราคาขึ้นลงตามสภาวะตลาด และตกลงขายผลผลิตในราคาขึ้นลงตามสภาวะตลาด โดยบริษัทต้องรับซื้อผลผลิตทั้งหมด<sup>41</sup>

**1.3 การเลี้ยงสัตว์ในรูปแบบการตั้งสหกรณ์** สหกรณ์เกิดขึ้นจากเกษตรกรรวมตัวกัน ตั้ง 7 คน ขึ้นไป เป็นธุรกิจวิสาหกิจชุมชนขนาดใหญ่ โดยมีรัฐเข้าไปพัฒนาต่อยอดให้ ช่วยด้านงบประมาณ อบรม ความรู้การเลี้ยง อุปกรณ์ต่างๆ ช่วยประชาสัมพันธ์ ช่วยงบประมาณเพื่อแข่งขันทางการตลาดในสหกรณ์หนึ่งจะมีสมาชิกอยู่ประมาณ 2000 – 3000 คน

ในกรณีการเลี้ยงโคขุน ซึ่งเกษตรกรที่นำโคไปเลี้ยง จะมาจากกลุ่มพ่อค้าที่ขายให้โดยมีสหกรณ์เป็นผู้ประสานงานให้ ในระหว่างที่เลี้ยงเกษตรกรบางส่วนจะนำอาหารจากสหกรณ์ไปเลี้ยงหรือบางรายอาจผสมอาหารเอง และสหกรณ์จะมีฝ่ายส่งเสริมโดยมีสัตแพทย์เข้าไปตรวจโคของเกษตรกร 1 ครั้ง ก่อนเข้าขุน ดีเทอร์สัณลักษณ์ของสหกรณ์ ขึ้นทะเบียน สหกรณ์ ฉีดยาถ่ายพยาธิวิตามิน ก่อนเข้าขุน ซึ่งใช้ระยะเวลา 1 ปี ซึ่งโคที่จะเข้าฆ่าจะต้องมีเกณฑ์น้ำหนัก 500 – 1000 กิโลกรัม เมื่อฆ่าแล้วทางคณะกรรมการของสหกรณ์จะนำเนื้อโคมาตัดเกรด ซึ่งดูจากเนื้อที่มีไขมันแทรกเป็นหลัก จากนั้นในการจ่ายเงินให้แก่เกษตรกรผู้เลี้ยง จะนำเอาค่าพันธุ์ อาหาร ยาสัตว์ มาหักกกลบหน้ออก

#### 4.1.2 การขนส่งสัตว์

เมื่อสัตว์ถึงระยะที่ต้องถูกฆ่าเพื่อเป็นอาหาร สัตว์จะต้องถูกขนส่งจากฟาร์มเลี้ยงไปยังโรงฆ่าซึ่งโรงฆ่าส่วนใหญ่จะตั้งห่างไกลจากฟาร์มเลี้ยง ซึ่งทำให้การเดินทางอาจจะใช้เวลาหลายชั่วโมง และในระหว่างการเดินทางสัตว์อาจได้รับความเครียด บาดเจ็บ จนถึงตาย เนื่องจากสภาพอากาศในวันเดินทาง ความหนาแน่นของสัตว์ในรถที่บรรทุกที่มากเกินไปหรือน้อยเกินไป อาจเกิดการต่อสู้กัน หรืออาจถูกการเขี่ยตีขณะไล่ต้อนขึ้นและลงจากรถ ดังนั้นจึงต้องให้ความสำคัญกับการขนส่ง เพราะมีผลต่อสวัสดิภาพสัตว์อย่างมาก โดยมีหลักการดังนี้

<sup>41</sup>Contract Farming กับซีพีเอฟ ลดความเสี่ยงเกษตรกร.4 ทศวรรษ สร้างอาชีพยั่งยืน.บริษัท เจริญโภคภัณฑ์อาหาร จำกัด (มหาชน) แหล่งที่มา <http://www.cp-enews.com/news/details/cpnews/581>.แหล่งที่มา [22 พฤศจิกายน 2561]

การอดอาหาร การงดอาหารเป็นสิ่งจำเป็น เพราะจะทำให้สัตว์คลายความเครียด เนื่องจากความร้อนในกระบวนการย่อย และช่วยลดจุลินทรีย์ที่มาจากเศษอาหาร อุดจระ ในกระเพาะ ลำไส้ในขณะที่ทำการผ่าตัดเพื่อเอาเครื่องในออก และจะทำให้เลือดออกจากตัว ได้มาก แต่ระยะเวลาที่เหมาะสมในการอดอาหารขึ้นอยู่กับชนิดสัตว์ด้วย เช่น การขนส่งสุกร ระยะเวลาอดอาหารรวมระยะเดินทางควรอยู่ในช่วง ประมาณ 8 –18 ชั่วโมง และในสัตว์ปีก ประมาณ 6 ชั่วโมง

รถบรรทุกสัตว์ รถบรรทุกสัตว์ต้องควรมีอากาศถ่ายเทที่ดี ไม่ควรออกแบบให้ปิดทึบ ทุกด้าน ควรมีลักษณะโปร่ง โดยอาจใช้เตหรือตาข่ายพลาสติกคลุม และจะต้องได้รับการ ตรวจสอบสภาพอยู่ตลอด เมื่อขนส่งเสร็จไปแล้วแต่ละเที่ยวจะต้องทำความสะอาดทุกครั้ง และควรมี น้ำยาฆ่าเชื้อโรคด้วย

จำนวนสัตว์ที่บรรทุก ต้องไม่มากเกินไปจนแออัด เพราะอาจทำให้สัตว์ระบายความร้อนได้ไม่ดีพอ ไม่มีอากาศหายใจ สัตว์อาจเกิดความเครียดได้ และต้องไม่น้อยจนเกินไป เพราะสัตว์อาจถูกเหยียงไปเหยียงมาขณะรถวิ่งอยู่ ทำให้เกิดอาการบาดเจ็บ เป็นแผล ฟกช้ำ ตามตัว ส่งผลถึงคุณภาพเนื้อด้วย

สภาพอากาศในวันเดินทาง ซึ่งสภาพอากาศในประเทศไทยเป็นอากาศร้อนและมีความชื้นสูง ทำให้การตายระหว่างการขนส่งเพิ่มสูงขึ้น วิธีลดปัญหานี้คืออาจใช้ทรายเปียก เป็นวัสดุปูพื้นหรือฉีดพ่นน้ำที่ตัวสัตว์เป็นครั้งคราวในวันเดินทางที่อากาศร้อน<sup>42</sup>

#### 4.1.3 การฆ่า

ก่อนการถูกฆ่า สัตว์จะต้องได้รับการพักผ่อนอย่างเพียงพอในคอกพักสัตว์ เพื่อให้ สัตว์ผ่อนคลายความเครียด ความอ่อนเพลียจากการเดินทาง ซึ่งระยะพักสัตว์ที่เหมาะสมอาจอยู่ในช่วง 2 – 24 ชั่วโมง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับชนิดของสัตว์ ระยะเวลาการเดินทาง อายุ เพศ สภาพอากาศ วิธีการขนส่ง และสุขภาพสัตว์ด้วย

ช่วงระยะเวลาก่อนที่สัตว์จะสลบ การให้สัตว์เดินจากคอกพักสัตว์ไปสู่กระบวนการ ทำให้สลบ จะทำให้สัตว์เกิดความเครียด เพราะจะต้องมีการไล่ต้อนสัตว์ทำให้สัตว์ตื่นตระหนก หวาดกลัว ซึ่งการไล่ต้อนสัตว์ไปเป็นกลุ่มจะทำให้สัตว์เครียดมากกว่าการเดินเรียงเดี่ยว ดังนั้นการ ออกแบบช่องทางเดินควรออกแบบให้สัตว์เข้าได้ที่ลະสัตว์ และต้องไม่ใช่กระบองไฟฟ้า ที่ช็อตไฟฟ้า ดี หรือกระทำการใด ๆ รุนแรงต่อสัตว์ ซึ่งในโรงฆ่าสัตว์ขนาดใหญ่ที่ได้มาตรฐาน จะออกแบบของบั้งดับ เป็นระบบสายพาน โดยที่สัตว์ไม่ต้องเดิน แต่การไล่ต้อนก็ต้องไม่กระทำการรุนแรงต่อสัตว์ด้วยเช่นกัน

#### การทำให้สลบ

การทำให้สัตว์สลบเป็นสิ่งที่จะต้องพึงกระทำ เพื่อต้องการทำให้สัตว์หมดสติ ขาดการรับรู้ เพราะการฆ่าสัตว์ที่อยู่ในสภาพที่รู้สึกตัวอยู่นั้น จะทำให้สัตว์เจ็บปวดอย่างมากขณะถูกฆ่า และก่อให้เกิดเสียงร้องอันเป็นที่น่าหดหู่ใจแก่ผู้ปฏิบัติงานในโรงฆ่าด้วย การทำให้สัตว์สลบก่อนการถูกฆ่า จะช่วยลดความเครียดของสัตว์ ที่จะส่งผลถึงคุณภาพเนื้อสัตว์ด้วย ซึ่งการทำให้สลบจะมีอยู่ 6 วิธีด้วยกัน คือ

#### 1. ใช้ค้อนตีกะโหลกศีรษะ

<sup>42</sup> จุฑารัตน์ เศรษฐกุล. อ่างแล้ว เชียงอรธที่ 21 หน้า ๑๔๘ -๑๕๒

ใช้ค้อนตีจุดกึ่งกลางบริเวณหน้าผากบนศีรษะของสัตว์ วิธีนี้เป็นวิธีการที่สากลเลิกใช้ไปแล้ว แต่ในประเทศไทยยังมีบางที่ที่ใช้วิธีนี้อยู่ ส่วนใหญ่จะเป็นการฆ่าสัตว์ตามวิถีชนบท ซึ่งวิธีการดังกล่าวจะมีความเสี่ยงในการที่จะทำให้สัตว์ไม่สลบสูง หากตีจุดที่ผิดไป และจะส่งผลให้สัตว์ได้รับความเจ็บปวดทุกข์ทรมานกว่าเดิม

## 2. ใช้ปืนยิงสลบ

การยิงด้วยปืนที่มีกระสุนจริง เป็นวิธีการที่อันตรายมากเพราะอาจถูกผู้ที่อยู่บริเวณนั้นได้ หรือยิงด้วยปืน (captive bolt) จะใช้พลังขับเคลื่อนปืนดันให้แทงเหล็กพุ่งเข้ากะโหลก เจาะไปยังสมองส่วนควบคุมการทรงตัว ทำให้สัตว์ล้มลง

## 3. การสั่นสะเทือนของคลื่น (percussion)

ลักษณะคล้ายปืน captive bolt แต่จะใช้พลังขับเคลื่อนด้วยอากาศดันแทงยางเข้ากับกะโหลก แต่ไม่ได้เจาะผ่านกะโหลก ก่อให้เกิดคลื่นสั่นสะเทือนและความดันสูงไปทำลายสมอง

## 4. แรงขับเคลื่อนน้ำพลังสูง

มีการทดลองใช้ในห้องปฏิบัติการโดยใช้แรงดันน้ำ 1050 – 3500 bar เข้าที่ส่วนหน้าของสัตว์เป็นเวลา 1 วินาทีสำหรับแรงดันต่ำ และ 20 มิลลิวินาทีสำหรับแรงดันสูง ส่งผลให้สมองแตกเป็นส่วนๆภายใน 1 วินาที วิธีนี้จะทำให้สัตว์สลบและตายทันที

## 5. ใช้ก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์

ก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์มีผลทำให้ระบบประสาทหยุดทำงาน โดยจะถูกบรรจุในอุโมงค์หรือบ่อโดยสัตว์จะต้องผ่าน อาจใช้สะพาน กรง ล้อเลื่อน เป็นเวลา 45 – 90 วินาที สัตว์จะสลบเนื่องจากก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์มีปริมาณมากในกระแสเลือดโดยใช้เวลา 60 – 75 วินาที<sup>43</sup>

## 6. ใช้เครื่องช็อตไฟฟ้า

เป็นวิธีการที่ดีที่สุดที่ทำให้สัตว์สลบโดยใช้กระแสไฟฟ้าผ่านเข้าสมอง ซึ่งสามารถใช้ได้กับสัตว์ทุกชนิด ซึ่งแรงดันไฟฟ้าที่ใช้จะขึ้นอยู่กับสัตว์แต่ละชนิด เช่น สุนัข ต้องใช้แรงดันไฟฟ้าถึง 290 -310 โวลต์ถึงจะทำให้สุนัขสลบได้ภายใน 2 - 3 วินาที โดยลักษณะเครื่องมือจะมีลักษณะเป็นคีมหนีบขนาดใหญ่ และมีด้ามจับเป็นขนวนไฟฟ้า ขณะใช้เครื่องมือจะต้องให้ปลายคีมหนีบอยู่ใกล้สมองมากที่สุด บริเวณใต้กกหูทั้งสองข้าง

ในโรงฆ่าสุกรขนาดใหญ่ที่มีอัตราการกำล้างการผลิตมาก จะติดตั้งระบบการทำให้สลบด้วยไฟฟ้าในขณะที่สุกรอยู่ในอุปกรณ์บังคับพิเศษ (restrainer) เนื่องจากแรงดันไฟฟ้าที่ใช้เกินกว่า 290 โวลต์ ทำให้สัตว์สลบและล้มลงอย่างรวดเร็วหากไม่มีอุปกรณ์บังคับพิเศษ (restrainer) ประคองไว้

<sup>43</sup> สัญชัย จตุรสิทธา. เทคโนโลยีเนื้อสัตว์. ภาควิชาสัตวศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 2551. หน้า 28.

ส่วนในสัตว์ปีก สัตว์ที่ยังมีชีวิตจะถูกแขวนกับราวแขวนแล้วผ่านเข้าไปในอุปกรณ์ที่ทำให้สลบ ตัวสัตว์จะสัมผัสกับแผ่นแม่เหล็กที่ถูกปล่อยกระแสไฟฟ้าแรงสูง ทำให้สัตว์สลบทันที<sup>44</sup>

### วิธีการฆ่า

#### 1. การแทงคอเพื่อเอาเลือดออก

เมื่อสัตว์สลบแล้วจะต้องแทงคอเพื่อเอาเลือดออกให้เร็วที่สุด เพราะหากเลือดออกจากตัวสัตว์ได้มากเท่าไร จะเท่ากับการรักษาคุณภาพเนื้อไว้มากเท่านั้น เนื่องจากเลือดเป็นอาหารที่ดีที่สุดของแบคทีเรีย ในขั้นตอนการแทงคอนั้น ตัวสัตว์จะถูกแขวนขึ้นด้วยรอกที่ติดอยู่กับโซ่ โดยคล้องไว้ที่เท้า สภาพของสัตว์จะมีลักษณะห้อยหัวลงมา จากนั้นจึงใช้มีดสำหรับแทงคอ ลักษณะแหลม ความยาวประมาณ 6 นิ้ว ถึง 11 นิ้ว หรือใช้มีดที่มีลักษณะเป็นท่อกลวง มีปลายแหลมเป็นท่อบเปิด เมื่อแทงแล้วไม่ต้องดึงออกเลือดจะไหลมาตามท่อของของด้ามมีดที่ต่อเข้ากับถังบรรจุเลือด

ตำแหน่งแทงมีดในสุกร คือ จุดที่อยู่เหนือยอดอกเข้ามาทางแนวกลางลำคอ แล้วแทงพุ่งเข้าไปทางหางให้ลึกพอประมาณ แล้วกระดกมีดเพื่อตัดเส้นเลือดดำและแดงบริเวณชั่วคราวหัวใจให้ขาด

ตำแหน่งแทงมีดในโค คือ จุดที่อยู่เหนือยอดอกมาทางคอ โดยก่อนที่จะแทงอาจใช้วิธีกรีดหนังเพื่อให้เปิดออกก่อนเป็นรอยยาวประมาณ 1 ฟุต แล้วแทงเข้าไปหรือใช้วิธีปาดคอให้ขาดออกจากกันซึ่งจะทำให้เส้นเลือดและหลอดลมขาดด้วย

ในกรณีเอาเลือดออกจากตัวสัตว์อย่างถูกต้อง จะต้องเอาเลือดออกมาให้ได้ 50 เปอร์เซ็นต์ของจำนวนเลือดในตัวสัตว์ และควรปล่อยให้สัตว์อยู่ในลักษณะห้อยหัวนั้น 5 นาที เพื่อให้เลือดออกมากที่สุด

ส่วนสัตว์ปีก ใช้วิธีการเชือดคอโดยใช้มีดหรืออุปกรณ์อัตโนมัติที่ติดตั้งไว้กับเครื่องทำให้สลบ ซึ่งระยะเวลาการเชือดจนถึงลวกซากไม่ควรน้อยกว่า 90 วินาที

#### 2. การลวกซาก

เมื่อเลือดออกจากซากดีแล้ว จะถูกเลื่อนมาหย่อนลงในถังน้ำร้อนสำหรับลวกซาก อุณหภูมิประมาณ 60 - 63 องศาเซลเซียส โดยแช่ซากไว้ประมาณ 5 นาที ในขณะที่แช่ต้องคอยกดสัตว์ให้อยู่ใต้น้ำตลอดเวลาและให้ซากเคลื่อนที่ไปมา เพื่อให้ น้ำเข้าไปในรูขุมขนได้ง่าย ทั้งนี้ น้ำที่ใช้ลวกซากควรหมั่นเปลี่ยนอยู่เสมอ เพราะถ้าแช่ซากจำนวนมากน้ำจะสกปรก แต่ในโรงฆ่าบางแห่งนิยมใช้วิธีผ่านซากที่อยู่บนรางเหล็กเข้าสู่ช่องอบไอร้อนที่มีอุณหภูมิอยู่ที่ 63 องศาเซลเซียส ความชื้นสัมพัทธ์ประมาณ 98 เปอร์เซ็นต์ ประมาณ 6 - 7 นาที วิธีการดังกล่าวจะช่วยทำให้ไม่ต้องเปลี่ยนน้ำที่ใช้ลวก และไม่ต้องปลดซากสุกรลงจากรอกที่แขวน

ในสัตว์ปีก จะลวกน้ำเพื่อถอนขนโดยมี 3 วิธีคือ 1). ลวกน้ำร้อนจัดอุณหภูมิ 70 - 82 องศาเซลเซียส นาน 30 - 60 วินาที 2). ลวกน้ำร้อนปานกลางอุณหภูมิ 60 องศาเซลเซียส นาน 30 - 75 วินาที 3). ลวกน้ำร้อนจัดอุณหภูมิ 52 องศาเซลเซียส นาน 90 - 120 วินาที

<sup>44</sup> จุฑารัตน์ เศรษฐกุล. อ่างแล้ว เชียงอรธที่ 21 หน้า 112-113

### 3. การชูดขน

เมื่อลวกซากแล้วจะถูกนำขึ้นมาแล้วนำมาชูดขน โดยใช้เครื่องชูดขนด้วยไฟฟ้า ซึ่งประกอบด้วยมอเตอร์ไฟฟ้าหมุนแกน ซึ่งแกนจะเป็นแผ่นชูดขนทำด้วยยางค่อนข้างแข็ง แผ่นจะชูดขนไปด้วยกำลังไฟฟ้า ส่วนในสัตว์ปีกจะเข้าไปในเครื่องถอนขนที่จะหมุนเหวี่ยงตลอดเวลา นิ้วยางจะไปกระทบตัวไก่ทำให้ขนหลุดออกมา ในเครื่องจะมีน้ำฉีดล้างขนที่ติดอยู่กับตัวไก่และนิ้วยางให้หลุดออกมา

ต่อจากนั้นซากจะถูกแขวนเข้าเครื่องลนไฟซึ่งมีอุณหภูมิถึง 1000 องศาเซลเซียส เป็นเวลา 10 นาที การลนไฟจะทำให้ขนอ่อนในสัตว์หมดไป ในสุกรจะทำให้การขนที่ชูดออกไม่หมดให้หมดไป ดูสะอาดขึ้น จากนั้นซากจะถูกล้างด้วยน้ำเย็นจัด เพื่อล้างทำความสะอาดและทำให้รูขุมขนเล็กลง ลดอัตราการแพร่กระจายของเชื้อโรคได้

### 4. การเลาะหนัง

หลังจากถูกเชือดคอแล้ว ขั้นตอนต่อไปคือตัดหัวออกจากซากโดยใช้มีดแทงที่รอยต่อระหว่างกระดูกคออันแรกต่อกับกระดูกซี่โครง แล้วจึงเลาะตัดผ่านคอไปจนรอบก่อนที่จะปิดหัวทำให้หัวหลุดออกมาได้ แล้วเลาะเอาหนังบริเวณลำตัวออก ซึ่งหนังบริเวณหัวจะถูกเลาะให้ติดอยู่กับซากที่แขวน

วิธีการลอกหนัง จะเริ่มต้นที่บริเวณหน้าอกไปทางคอก่อน แล้วชำแหละไปทางด้านท้องต่อไปจึงเลาะไปทางขาหน้าจนถึงหัวไหล่ แล้วเลาะบริเวณขาหลังไปจนถึงสะโพก โดยต้องทำด้วยความระมัดระวังมากที่สุด มิเช่นนั้นจะทำให้หนังเสียราคาได้

ในโรงฆ่าสัตว์ขนาดใหญ่จะใช้เครื่องมือสำหรับดึงหนังออกจากซาก ซึ่งมีหลักการในการทำให้หนังและซากถูกดึงออกจากกันในทิศทางตรงกันข้ามกัน แล้วใช้แรงคนในการตัดหนังที่ดึงออกยากไปพร้อมๆกัน ทำให้การลอกหนังเป็นไปอย่างรวดเร็ว

### 5. การเอาอวัยวะภายในออก

การผ่าซากเอาเครื่องในออกจะกระทำโดยเร็ว ไม่ควรปล่อยระยะเวลาของขั้นตอนหลังจากที่สัตว์ตายแล้ว จนถึงการผ่าซากให้นานเกินไป เพราะเชื้อโรคที่อยู่ในลำไส้อาจจะเข้าสู่ร่างกายได้

การผ่าซากโคและสุกร จะใช้มีดปาดบริเวณปากทวารหนักของสัตว์เพื่อที่จะสามารถใช้มีดนำเอาถุงพลาสติกหุ้มปลายทวาร และใช้ยางรัดให้แน่นเพื่อป้องกันมูลสัตว์ทะลัก จากนั้นจึงเปิดช่องกระดูกเชิงกรานและช่องท้อง โดยใช้มีดผ่ากลางระหว่างขาหลังทั้งสองข้าง ตามรอยสี่ขาวของเนื้อเยื่อเกี่ยวพัน แล้วใช้มีดกระแทกเข้าไปอย่างแรงจนสามารถแยกกระดูกสะโพกออกเป็น 2 ซีกได้ หากเป็นสัตว์ตัวผู้ต้องเลาะเอาท่อปัสสาวะออกมาด้วย จากนั้นให้ผ่ากลางอกโดยใช้เลื่อยมีดผ่าเริ่มจากซี่โครงซี่แรกไปจนถึงช่องท้อง

ต่อมาให้ฝ่าเปิดห้องโดยเริ่มบริเวณโคนขาหลังมาถึงอก เมื่อเปิดช่องห้องได้แล้วให้เอามือที่จับตามมิตสอดเข้าไปในห้อง โดยให้ปลายมิตอยู่ด้านนอกของซาก จากนั้นค่อยๆเลื่อนมือพร้อมกับตัดหนังห้องไปเรื่อยจนถึงจุดที่มีกล้ามเนื้อกระบังลมกั้นระหว่างระบบย่อยอาหารและระบบหายใจ และใช้มีดเลาะตัดเอาอวัยวะระบบย่อยอาหารออกจากช่องห้อง โดยให้ไตและมันเปลาวติดอยู่กับซาก จากนั้นใช้มีดตัดพังผืดที่ยึดกล้ามเนื้อออกจากแผงกระดูกซี่โครง แล้วใช้มีดเลาะตัดหัวใจ ปอด ขั้วปอด และหลอดลมให้หลุดออกจากซาก

ส่วนถุงน้ำดีที่ติดอยู่กับตับจะดึงออกได้ด้วยมือ และควรรีบทำก่อนที่ถุงน้ำดีจะแตก ส่วนลำไส้และกระเพาะสามารถทำประโยชน์อื่นได้ เช่น ถุงบรรจุไส้กรอก ซึ่งต้องแยกไปทำความสะอาดในห้องล้างเครื่องและไม่ทำปะปนอยู่กับบริเวณชำแหละซาก

การผ่าซากสัตว์ปีก จะผ่าซากในขณะที่ซากแขวนอยู่บนเครื่องแขวน โดยใช้มีดกรีดเจาะที่ก้นราว 1-2 นิ้ว และใช้มีดหรือกรรไกรคว่ำรอบปากทวาร หรือใช้เครื่องมือตัดเจาะรอบทวารซึ่งจะทำให้ลำไส้ถูกดึงออกมา จากนั้นจึงใช้ส้อมสำหรับล้างอวัยวะภายในช่องท้องออกมาทั้งหมด หรือใช้เครื่องล้างอวัยวะ ซึ่งเครื่องในจะถูกแขวนออกมาโดยยังไม่ตัดออกจากตัวไก่ เพื่อให้สัตวแพทย์มาตรวจก่อน ขั้นตอนต่อไปคือการเอากระเพาะพัก หลอดลม และคอก ซึ่งแล้วแต่ความถนัดและเครื่องมือ บางคนเจาะคอกเอากระเพาะพักออกพร้อมหลอดลม บางคนรูดหนังคอกลงตัดคอกให้ชิดเสมอไหล่พร้อมกับดึงสิ่งที่ตกค้างออก

เมื่อเอาเครื่องในออกจากตัวสัตว์แล้วจะฉีบน้ำเย็นล้างซากเพื่อทำความสะอาด จากนั้นจะผ่าแบ่งซากสัตว์ออกเป็น ๒ ซีก โดยเลื่อยผ่าตั้งแต่โคนหางไปตามแนวก้นกบ กระดูกสันหลังจนถึงสันหลังช่วงอก

#### 6. การซังน้ำหนักรวมและอุณหภูมิซาก

จากนั้นจึงซังน้ำหนัก แล้วเข้าเก็บอุณหภูมิห้องเย็นที่มี อุณหภูมิประมาณ 4 องศาเซลเซียส ในสุกรควรเก็บไว้ประมาณ 24 ชั่วโมงหรืออุณหภูมิลดลงถึง 7 องศาเซลเซียส ในโคควรเก็บไว้ประมาณ 3 วัน การนำเนื้อสัตว์เข้าเก็บห้องเย็นนั้นนอกจากจะลดอุณหภูมิซากแล้ว ยังทำให้เนื้อนุ่มมากขึ้นด้วย ส่วนในสัตว์ปีกจะแช่ซากในน้ำเย็นจัดจนกว่าอุณหภูมิในตัวไก่ลดลงถึง 4 องศาเซลเซียส<sup>45</sup>

### 4.2 ผลกระทบต่อตัวสัตว์และคุณภาพของเนื้อสัตว์ที่ถูกทารุณก่อนการถูกฆ่า

#### 4.2.1 ผลกระทบต่อตัวสัตว์

ความเครียด (Stress) เป็นสภาวะในร่างกายของสัตว์เกิดการเปลี่ยนแปลงเพื่อปรับตัวรับต้นเหตุของความเครียด เช่น อัตราการเต้นของหัวใจ อัตราการหายใจ เป็นต้น ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเกิดขึ้นโดยการถูกกระตุ้นของฮอร์โมนชนิดต่างๆ ส่งผลให้เกิดการย่อยสลายอาหารในระดับเซลล์เพื่อสร้างพลังงานให้เนื้อเยื่อต่างๆ โดยแบ่งความเครียดออกเป็น 2 ประเภท คือ

<sup>45</sup> จุฑารัตน์ เศรษฐกุล. อ่างแล้ว เชียงอรธที่ 21 หน้า 107 -134.

สภาวะความเครียดแบบปกติ เกิดจากความหิว กระจาย การเปลี่ยนแปลงอุณหภูมิ อากาศ สภาพแวดล้อม การบาดเจ็บเล็กน้อย สภาวะดังกล่าวสัตว์อาจได้รับอยู่เป็นประจำและร่างกายของสัตว์ อาจสามารถปรับตัวได้ สภาวะความเครียดแบบรุนแรง เกิดจากความกลัว ความตกใจ การเจ็บปวด อย่างรุนแรง ส่งผลให้อัตราการเต้นของหัวใจเร็วขึ้น การหดตัวและคลายตัวของกล้ามเนื้ออย่างรุนแรงและเร็วขึ้น หากอวัยวะของสัตว์ไม่สามารถทำงานได้อย่างเต็มที่หรือล้มเหลว จนไม่สามารถควบคุมการทำงานของระบบต่างๆในร่างกายได้ จะมีอาการที่แสดงออกมาภายนอก เช่น สุก รพบว่ามีอาการหายใจถี่ ผิวหนังมีสีชมพูเข้มจนเกือบแดง บางตัวอาจถึงตายได้<sup>46</sup>

**4.2.2 ผลกระทบต่อคุณภาพของเนื้อสัตว์** โดยทั่วไปแล้วการผลิตเนื้อที่มีคุณภาพจะต้องคำนึงถึงคุณลักษณะที่สำคัญ คือ

1. คุณลักษณะทางโภชนาการ (Nutritional factors) ของเนื้อจะขึ้นอยู่กับปริมาณของ โปรตีน ไขมัน คาร์โบไฮเดรต วิตามิน เกลือแร่ โดยจะต้องคำนึงถึงความเป็นประโยชน์ต่อร่างกายได้มากหรือน้อย ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับส่วนประกอบและสัดส่วนของกรดอะมิโนในโปรตีนของเนื้อสัตว์ หรือ ปริมาณสัดส่วนโปรตีนต่อไขมันที่มีอยู่ในเนื้อสัตว์ด้วย

2. คุณลักษณะทางการบริโภค (sensory factors) ที่ใช้ตัดสินความน่ากินของเนื้อสัตว์ คือ สีของเนื้อ, ไขมันที่แทรกกระหว่างเส้นใยของกล้ามเนื้อ, ความนุ่มของเนื้อ, กลิ่นและรสชาติ, ความชุ่มฉ่ำ และขนาดของเส้นใยกล้ามเนื้อ

4. คุณลักษณะทางสุขศาสตร์ (Hygienic factors) จะต้องคำนึงถึงความสะอาด โดยจะต้องไม่ปนเปื้อนเชื้อจุลินทรีย์ที่อาจติดมากับสภาพแวดล้อมภายในโรงเรือน ไม่ปนเปื้อนจากปาราสิต เช่น พวกรกพยาธิซึ่งอาจเกิดจากการเลี้ยงแบบปล่อยให้หาอาหารกินเอง ไม่ปนเปื้อนสารตกค้าง เช่น ยาปฏิชีวนะและยารักษาโรค ฮอร์โมน หรือสารเร่งการเจริญเติบโต และไม่ปนเปื้อนจากมลพิษสิ่งแวดล้อม เช่น สารปรอท สารตะกั่ว สารแคดเมียม ที่อาจปนเปื้อนในน้ำที่สัตว์ใช้บริโภค หรือการใช้ยาฆ่าเชื้อรา ยาฆ่าวัชพืชที่อาจตกค้างในวัตถุดิบที่ใช้เป็นอาหารสัตว์ ส่งผลให้เมื่อสัตว์ได้รับยาเข้าไป จะทำให้ยานั้นเข้าไปสะสมตามเนื้อเยื่อต่างๆของร่างกายสัตว์

4. คุณลักษณะด้านการนำไปแปรรูป (Technological factors) โดยต้องคำนึงจากความสามารถในการอุ้มน้ำของเนื้อสูง จะทำให้เป็นเนื้อที่มีคุณภาพดีเหมาะสมที่จะนำไปแปรรูป

โดยมีปัจจัยที่สำคัญที่ส่งผลต่อคุณภาพของเนื้อสัตว์คือปัจจัยด้านการผลิตสัตว์จากฟาร์ม ปัจจัยด้านการดูแลสัตว์ก่อนการฆ่า ปัจจัยด้านชีวเคมีในเนื้อสัตว์ การจัดการเนื้อสัตว์ภายหลังกระบวนการฆ่า รวมถึงกระบวนการฆ่าที่ถือว่าเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับคุณภาพเนื้อสัตว์อย่างมาก<sup>47</sup>

เมื่อสภาพสัตว์ก่อนการถูกฆ่าตกอยู่ในสภาวะความเครียดระหว่างการขนย้ายจากฟาร์มมายังโรงฆ่าสัตว์ หรือเกิดความเครียดที่คอกพักสัตว์ในโรงฆ่าระหว่างการตอนเข้าคอกโดยใช้วิธีการที่รุนแรง วิธีการทำให้สัตว์สลบที่ไม่ถูกต้องก่อนการฆ่าหรือไม่ทำให้สัตว์สลบก่อนการฆ่า ทำให้สัตว์ต่อสู้ดิ้นรนด้วยความหวาดกลัว ตกใจ เมื่อสัตว์ถูกฆ่าให้ตายแล้ว ขบวนการด้านชีวเคมีในเซลล์กล้ามเนื้อสัตว์จะเปลี่ยนแปลง ซึ่งจะส่งผลต่อคุณภาพเนื้อดังต่อไปนี้

<sup>46</sup> จุฑารัตน์ เศรษฐกุล. อ่างแล้ว เชียงอรธที่ 21 หน้า 143-145

<sup>47</sup> จุฑารัตน์ เศรษฐกุล. อ่างแล้ว เชียงอรธที่ 21 หน้า 27-38

**เนื้อ PSE (Pale Soft Exudative)** หากมองลักษณะภายนอก เนื้อจะมีสีซีดจากผิดปกติ เมื่อเอานิ้วกดลงไปเนื้อจะยุบตามแรงกด มีลักษณะน้ำเยิ้มออกมาบริเวณผิวหนังที่ตัดของชิ้นเนื้อ ซึ่งเกิดจากปริมาณกรดแลคติกในเนื้อเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วภายหลังจากสัตว์ที่ถูกฆ่า ประกอบกับอุณหภูมิของเนื้อสูงขึ้น ส่งผลให้โปรตีนชนิดที่ละลายในน้ำ (sarcoplasmic protein) ตกตะกอนทับลงบนโปรตีนที่เป็นองค์ประกอบของเส้นใยกล้ามเนื้อ(myofibrillar protein) ทำให้โปรตีนจับตัวกับน้ำได้น้อยลง ส่งผลให้เนื้ออุ้มน้ำไว้ได้ต่ำ และโครงสร้างของเส้นใยกล้ามเนื้ออยู่กันอย่างหลวมๆ ทำให้เนื้อนิ่มและอ่อนตัว ส่งผลให้เนื้อมีความนุ่มต่ำ กลิ่น รส เนื้อสัมผัสไม่ดี หากนำเนื้อไปแช่แข็งแล้วนำไปหลอมละลายเพื่อประกอบอาหารจะทำให้เกิดการสูญเสียเนื้อมากกว่าเนื้อปกติ เมื่อนำไปประกอบอาหารจนสุกจะทำให้เนื้อแข็ง แห้ง ไม่น่ารับประทาน ซึ่งลักษณะของเนื้อ PSE มักเกิดในสุกร

**เนื้อ DFD (Dark Firm Dry)** ลักษณะภายนอก เนื้อมีสีคล้ำ มีความแน่นแข็งกว่าปกติ บริเวณผิวหนังที่ตัดของเนื้อค่อนข้างแห้ง ซึ่งเกิดจากปริมาณกรดแลคติกในเนื้อเพิ่มขึ้นช้าและน้อยมาก เนื่องจากปริมาณไกลโคเจนในกล้ามเนื้อถูกใช้ไปเกือบหมด ซึ่งอาจเกิดจากการที่สัตว์อ่อนเพลียจากการขนส่งไม่ได้พัก ขาดอาหารสัตว์ป่วย สัตว์อ่อนแอ เมื่อสัตว์ถูกฆ่าตายทำให้กระบวนการให้ได้มาซึ่งพลังงานก็อาจไม่เกิดขึ้นหรือเกิดขึ้นน้อยมาก ทั้งนี้โครงสร้างของเนื้อเกิดจากการเกาะกันระหว่างน้ำและโปรตีนสูง เนื้ออุ้มน้ำได้ดี ทำให้ไม่มีน้ำไหลซึมออกมา เส้นใยของกล้ามเนื้ออยู่เบียดกันแน่น ส่งผลให้เนื้อสัมผัสแข็งและแห้งผิดปกติ ไม่น่ารับประทาน และเนื้อ DFD ยังมีสภาพที่เหมาะสมต่อการเจริญเติบโตของจุลินทรีย์ ทำให้เนื้อเก็บไว้ได้ไม่นาน เน่าเสียง่าย<sup>48</sup>

## 5. มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับโรงฆ่าสัตว์ในโรงฆ่า

ในกระบวนการผลิตเนื้อสัตว์จะเห็นได้ว่าจะมีกฎหมายควบคุมตั้งแต่การเลี้ยงในฟาร์ม การขนส่ง และการฆ่าสัตว์ ซึ่งโรงฆ่าสัตว์เป็นหนึ่งในกระบวนการผลิตเนื้อสัตว์ให้ออกสู่ท้องตลาดเช่นกัน เพื่อสร้างความปลอดภัยให้แก่ผู้บริโภคจึงต้องมีกฎหมายควบคุมโรงฆ่าที่ส่งขายในประเทศ และส่งออกนอกประเทศ ให้เป็นไปอย่างมีมาตรฐาน โดยจะอธิบายหลักสำคัญของกฎหมายที่เกี่ยวข้องดังนี้

5.1 พระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าสัตว์และจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ. 2559 ประกอบกับกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการตั้งโรงฆ่าสัตว์ โรงพักสัตว์ และการฆ่าสัตว์ พ.ศ. 2555 และประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง กำหนดวันสำคัญและเวลาที่ต้องหยุดทำการฆ่าสัตว์

### 5.2 มาตรฐานสินค้าเกษตร

ประกาศคณะกรรมการมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ เรื่อง กำหนดมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ การปฏิบัติที่ดีสำหรับโรงฆ่าสัตว์ มกอช.9004 – 2547 ประกอบกับ

5.2.1 มาตรฐานสินค้าเกษตร เรื่อง การปฏิบัติที่ดีสำหรับโรงฆ่าสัตว์ปีก (มกอช.9008-2549)

<sup>48</sup> จุฑารัตน์ เศรษฐกุล. อ่างแล้ว เชียงอรธที่21 หน้า 182-185



5.2.2 มาตรฐานสินค้าเกษตร เรื่อง การปฏิบัติที่ดีสำหรับโรงฆ่าสุกร (มกษ. 9009-2549)

5.2.3 มาตรฐานสินค้าเกษตร เรื่อง การปฏิบัติที่ดีสำหรับโรงฆ่าโคและกระบือ (มกษ.9019-2550)

5.3 พระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557

5.4 กฎสหภาพยุโรป ที่ 853/2004 วันที่ 29 เมษายน 2004 ว่าด้วยหลักเกณฑ์สุขอนามัยของแหล่งกำเนิดของอาหารสัตว์ (Regulation (EC) 853/2004 laying down specific hygiene rules for food of animal origin, 29 April 2004)

5.5 มาตรฐานฮาลาล

### 5.1. พระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าสัตว์และจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ. 2559

ประกาศในราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ 26 กันยายน 2559 เนื่องจากพระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าและจำหน่ายเนื้อสัตว์เดิม ใช้บังคับมาตั้งแต่ พ.ศ. 2535 ซึ่งไม่เหมาะสมในการบังคับใช้ในสภาวะการณ์ในปัจจุบัน จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้ขึ้น เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์การอนุญาตให้มีเอกภาพโดยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วม ในการพิจารณาอนุญาตตั้งแต่ต้น และสร้างระบบการควบคุมตรวจสอบคุณภาพในกระบวนการฆ่าสัตว์และการขนส่งเนื้อสัตว์ รวมถึงการชำแหละและตัดแต่งเนื้อสัตว์เพื่อการจำหน่ายให้ได้มาตรฐานยิ่งขึ้น และเพื่อสร้างความปลอดภัยด้านอาหาร อันเป็นการคุ้มครองผู้บริโภคให้ได้บริโภคเนื้อสัตว์ที่ถูกสุขอนามัย โดยมีเนื้อหาทั้งหมด ๖ หมวดโดยมีเนื้อหาที่สำคัญดังต่อไปนี้

1. **ชนิดของสัตว์** ในพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวตามมาตรา 4 หมายถึง โค กระบือ แพะ แกะ สุกร นกกระเจอกเทศ ไก่ เป็ด ห่าน และสัตว์อื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

2. **การประกอบกิจการฆ่าสัตว์** ผู้ประสงค์จะประกอบกิจการฆ่าสัตว์ต้องได้รับใบอนุญาตก่อนถึงจะประกอบกิจการฆ่าสัตว์ได้<sup>49</sup> โดยยื่นคำขอใบอนุญาตจากนายทะเบียนพร้อมด้วยแผนงานการประกอบกิจการฆ่าสัตว์ซึ่งอย่างน้อยต้องมีรายการ ดังต่อไปนี้

(1) วัน เดือน ปี ที่ผู้ประสงค์จะเริ่มประกอบกิจการฆ่าสัตว์

(2) ชื่อและที่อยู่ของผู้ขอรับใบอนุญาต หากผู้ขอรับใบอนุญาตเป็นนิติบุคคลต้องยื่นเอกสารแสดงการเป็นนิติบุคคลด้วย

(3) สถานที่ตั้งโรงฆ่าสัตว์และโรงพักสัตว์

(4) รายละเอียดเกี่ยวกับโรงฆ่าสัตว์ โรงพักสัตว์ และการดำเนินการฆ่าสัตว์ ตามที่ออกในกฎกระทรวง<sup>50</sup>

**หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการตั้งโรงฆ่าสัตว์และโรงพักสัตว์** กำหนดในกฎกระทรวง กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการตั้งโรงฆ่าสัตว์ โรงพักสัตว์ และการฆ่าสัตว์ พ.ศ. 2555 เนื่องจากกฎกระทรวงที่ต้องออกตามพระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าและจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ. 2559 ยังไม่ประกาศ จึงต้องใช้กฎกระทรวงเดิมไปก่อนเท่าที่ไม่ขัดต่อพระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าและ

<sup>49</sup> มาตรา 15 พระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าและจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ. 2559

<sup>50</sup> มาตรา 16 พระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าและจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ. 2559

จำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ.๒๕๕๙ จนกว่ากฎกระทรวงที่ออกตามพระราชบัญญัติดังกล่าวจะประกาศใช้ บังคับ ในส่วนของการขอรับใบอนุญาตมาตรฐานโรงฆ่าสัตว์ และการฆ่าสัตว์โดยมีรายละเอียดดังนี้

**1. การขอรับใบอนุญาต** หากมีความประสงค์จะตั้งโรงฆ่าสัตว์ โรงพักสัตว์ และการฆ่าสัตว์ ให้ยื่นคำขอรับใบอนุญาต ต่ออธิบดีหรือผู้ซึ่งอธิบดีมอบหมาย<sup>51</sup> โดยยื่นคำขอรับใบอนุญาตให้ยื่น ณ ท้องที่ที่ตั้งโรงฆ่าสัตว์ โรงพักสัตว์ และการฆ่าสัตว์ ได้แก่ กรมปศุสัตว์ หรือ สำนักงานปศุสัตว์จังหวัด แห่งท้องที่ที่โรงฆ่าสัตว์ และโรงพักสัตว์นั้นตั้งอยู่<sup>52</sup>

**2. สถานที่ตั้งโรงฆ่าสัตว์และโรงพักสัตว์** ต้องอยู่ในทำเลที่เหมาะสม มีการคมนาคมที่สะดวก มีระบบสาธารณูปโภคที่เพียงพอ และมีบริเวณเพียงพอที่จะประกอบกิจการโรงฆ่าสัตว์ โรงพักสัตว์ และการฆ่าสัตว์ โดยไม่ก่อให้เกิดอันตราย เหตุรำคาญ หรือความเสียหายต่อบุคคลหรือทรัพย์สินของผู้อื่น และห้ามตั้งอยู่ภายในบริเวณ ดังต่อไปนี้

(1) บริเวณที่ห้ามตั้งโรงงานหรือห้ามตั้งโรงฆ่าสัตว์ตามกฎหมายว่าด้วยการผังเมือง

(2) บริเวณศาสนสถาน สถานพยาบาล หอพัก สถานที่ราชการ แหล่งชุมชน หรือสถานศึกษา รวมทั้งภายในระยะหนึ่งร้อยเมตรจากเขตสถานที่ดังกล่าว เว้นแต่กรณีที่เป็นโรงฆ่าสัตว์ หรือโรงพัก สัตว์ของสถานศึกษาให้ตั้งภายในสถานศึกษาหรือภายในระยะหนึ่งร้อยเมตรจากเขตสถานศึกษา นั้นได้

(3) บริเวณที่น้ำท่วมถึง

(4) บริเวณที่มีความเสี่ยงจากการปนเปื้อนของวัตถุมีพิษจากเกษตรกรรมหรืออุตสาหกรรม<sup>53</sup> บริเวณภายนอกอาคารโรงฆ่าสัตว์ต้องมีลักษณะ ดังต่อไปนี้

(1) มีรั้วกันเพื่อป้องกันบุคคลภายนอกและสัตว์อื่นมิให้เข้าไปภายในโรงฆ่าสัตว์ได้

(2) มีบริเวณรอบอาคารโรงฆ่าสัตว์ที่มีการดูแลปรับปรุงให้อยู่ในสภาพดี ไม่ก่อให้เกิด ฝุ่นละออง และมีระบบระบายน้ำที่ดี

(3) มีโรงพักสัตว์

(4) มีการแยกทางเข้าออกของสัตว์มีชีวิต และเนื้อสัตว์หรือซากสัตว์ออกจากกัน

(5) มีการป้องกันแมลง นก และสัตว์ที่เป็นพาหะนำโรคมิให้เข้าไปในอาคารโรงฆ่าสัตว์

(6) จัดให้มีที่รวบรวมมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลที่ไม่ก่อให้เกิดกลิ่นรบกวน<sup>54</sup>

**3. โครงสร้างภายในอาคารโรงฆ่าสัตว์** ต้องมีลักษณะดังต่อไปนี้

(1) พื้นทำด้วยวัสดุที่มีผิวเรียบ กันน้ำได้มีความแข็งแรงทนทานต่อการกระแทกและการเสียดสี การสึกกร่อน และทนทานต่อสารเคมี มีความลาดเอียง ระบายน้ำได้สะดวกและไม่เกิดการท่วมขัง รอยต่อระหว่างพื้นกับผนังต้องเชื่อมกันสนิท และสามารถทำความสะอาดได้ง่าย

<sup>51</sup> ข้อ 3 กำหนดในกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการตั้งโรงฆ่าสัตว์ โรงพักสัตว์ และการฆ่าสัตว์ พ.ศ. 2555

<sup>52</sup> ข้อ 4 กำหนดในกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการตั้งโรงฆ่าสัตว์ โรงพักสัตว์ และการฆ่าสัตว์ พ.ศ. 2555

<sup>53</sup> ข้อ 6 กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการตั้งโรงฆ่าสัตว์ โรงพักสัตว์ และการฆ่าสัตว์ พ.ศ. 2559

<sup>54</sup> ข้อ 7 กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการตั้งโรงฆ่าสัตว์ โรงพักสัตว์ และการฆ่าสัตว์ พ.ศ. 2559

(2) ผนังด้านในทำด้วยวัสดุที่มีผิวเรียบ กันน้ำได้ มีความแข็งแรงทนทาน ไม่ผุกร่อนหรือเป็นสนิม และทนทานต่อสารเคมี รอยต่อระหว่างผนังกับเพดานเชื่อมกันสนิท และสามารถทำความสะอาดได้ง่าย

(3) ประตูและวงกบประตูทำด้วยวัสดุที่มีผิวเรียบ กันน้ำได้ ไม่เป็นสนิม สามารถทำความสะอาดได้ง่าย และประตูที่เปิดสู่ภายนอกอาคารปิดได้สนิท

(4) ห้องผลิตส่วนที่สะอาดมีเพดานที่สูงจากพื้นไม่น้อยกว่าสามเมตร ทำด้วยวัสดุที่มีผิวเรียบ ไม่ดูดซับน้ำหรือความชื้น ไม่ผุกร่อนหรือเป็นสนิม รอยต่อต่าง ๆ ต้องเชื่อมกันสนิท และสามารถทำความสะอาดได้ง่าย<sup>55</sup>

#### 4. บริเวณภายในอาคารโรงฆ่าสัตว์ต้องมีลักษณะ ดังต่อไปนี้

(1) โรงฆ่าสัตว์มีพื้นที่เพียงพอสำหรับการปฏิบัติงาน มีการแบ่งบริเวณภายในโรงฆ่าสัตว์และส่วนประกอบต่างๆ ตามชนิดของสัตว์ ทั้งนี้ ตามระเบียบที่อธิบดีกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

(2) ห้องผลิตมีการแบ่งพื้นที่ออกเป็นสองส่วน คือ ส่วนที่สะอาดและส่วนที่ไม่สะอาด และพื้นที่ทั้งสองส่วนสามารถทำความสะอาดได้ง่าย

(3) จัดให้มีที่รวบรวมมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลที่ไม่ก่อให้เกิดกลิ่นรบกวน

(4) ระบบระบายน้ำ (ก) มีระบบระบายน้ำทิ้งที่มีประสิทธิภาพ สามารถป้องกันน้ำทิ้งจากส่วนที่ไม่สะอาด ไม่ให้ไหลไปสู่ส่วนที่สะอาดได้ และปลายท่อด้านนอกอาคารต้องออกแบบให้สามารถป้องกันไม่ให้สัตว์อื่น เข้าไปในอาคารโรงฆ่าสัตว์ และไม่ก่อให้เกิดกลิ่นรบกวน (ข) มีการแยกการระบายน้ำจากห้องผลิตหรือห้องสุชา และน้ำฝน ออกจากกัน<sup>56</sup>

#### 5. เครื่องมือ เครื่องจักร และอุปกรณ์ที่ใช้ในโรงฆ่าสัตว์ ต้องมีลักษณะ ดังต่อไปนี้

(1) เครื่องมือ เครื่องจักร และอุปกรณ์ทุกชนิดทำด้วยวัสดุที่ไม่มีส่วนผสมซึ่งอาจเป็นอันตรายต่อผู้บริโภค ผิวเรียบ ไม่เป็นสนิม ไม่มีรอยแยกหรือรอยแตก รอยต่อต้องเชื่อมกันสนิท สามารถล้างทำความสะอาดและฆ่าเชื้อโรคได้

(2) เครื่องมือ เครื่องจักร และอุปกรณ์บางชนิดที่ใช้สารหล่อลื่น มีการป้องกันมิให้สารหล่อลื่นต่าง ๆ ปนเปื้อนกับเนื้อสัตว์และซากสัตว์ และสารหล่อลื่นต้องเป็นชนิดที่บริโภคได้

(3) เครื่องมือ เครื่องจักร และอุปกรณ์ที่สัมผัสกับเนื้อสัตว์และซากสัตว์ ห้ามทาหรือเคลือบผิวหน้าวัสดุด้วยสารเคมีที่อาจเป็นอันตรายต่อผู้บริโภค

(4) เครื่องมือและเครื่องจักรที่ติดตั้งประจำที่ ต้องติดตั้งให้ห่างจากผนังหรือเพดานอย่างน้อยสามสิบเซนติเมตร เพื่อสะดวกต่อการตรวจสอบและทำความสะอาด<sup>57</sup>

#### 6. โรงพักสัตว์ต้องมีลักษณะ ดังต่อไปนี้

(1) อยู่ห่างจากส่วนที่สะอาดของอาคารโรงฆ่าสัตว์ เพื่อป้องกันกลิ่นหรือฝุ่นละอองจากโรงพักสัตว์ ที่สามารถปนเปื้อนไปยังเนื้อสัตว์ได้

<sup>55</sup> ข้อ 8 กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการตั้งโรงฆ่าสัตว์ โรงพักสัตว์ และการฆ่าสัตว์ พ.ศ. 2559

<sup>56</sup> ข้อ 9 กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการตั้งโรงฆ่าสัตว์ โรงพักสัตว์ และการฆ่าสัตว์ พ.ศ. 2559

<sup>57</sup> ข้อ 10 กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการตั้งโรงฆ่าสัตว์ โรงพักสัตว์ และการฆ่าสัตว์ พ.ศ. 2559

(2) มีพื้นที่เพียงพอเหมาะสมกับจำนวนสัตว์ที่จะทำการฆ่าในแต่ละวัน ทั้งนี้ เพื่อการผ่อนคลายของสัตว์ และสะดวกต่อการตรวจโรคสัตว์ก่อนทำการฆ่าสัตว์ของพนักงานตรวจโรคสัตว์

(3) มีโครงสร้างของโรงพักสัตว์ที่ทำจากวัสดุที่แข็งแรงทนทาน มีหลังคาป้องกันแสงแดดและฝน

(4) มีประตู รั้วกั้น หรือแผงกั้นที่ทำจากวัสดุที่แข็งแรงทนทาน สามารถป้องกันสัตว์มิให้ออกจากโรงพักสัตว์ได้<sup>58</sup>

## 7. การฆ่าสัตว์เพื่อจำหน่ายเนื้อสัตว์

1.) หากประสงค์จะฆ่าสัตว์เพื่อการจำหน่ายเนื้อสัตว์ ให้แจ้งชนิดและจำนวนสัตว์ที่จะฆ่า แหล่งที่มาของสัตว์ที่จะฆ่า วันและเวลาที่จะฆ่าสัตว์ และชื่อของโรงฆ่าสัตว์ต่อพนักงานท้องถิ่นและเสียอากรการฆ่าสัตว์ตามอัตราที่กำหนดในกฎกระทรวง และหากเป็นกรณีการฆ่าสัตว์เพื่อการส่งออกด้วย ให้แจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่<sup>59</sup>

2.) ห้ามฆ่าสัตว์นอกโรงฆ่าสัตว์เพื่อการจำหน่ายเนื้อสัตว์ แต่มีข้อยกเว้นดังนี้

2.1 ในกรณีที่ปรากฏว่าท้องที่ใดไม่มีโรงฆ่าสัตว์

2.2 หรือกรณีที่มีเหตุผลสมควรเป็นพิเศษ

ผู้ว่าราชการจังหวัดโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการอาจประกาศกำหนดสถานที่ฆ่าสัตว์เพื่อการจำหน่ายเนื้อสัตว์นอกโรงฆ่าสัตว์เป็นครั้งคราวได้<sup>60</sup>

3.) เมื่อเสียอากรการฆ่าสัตว์แล้ว ต้องนำสัตว์ไปยังโรงพักสัตว์ และจะต้องฆ่าสัตว์นั้นตามหลักฐานการรับแจ้งที่พนักงานท้องถิ่นหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ออกให้<sup>61</sup>

4.) พนักงานตรวจโรคสัตว์ทำการตรวจโรคสัตว์ก่อนฆ่า

พนักงานตรวจโรคสัตว์อาจงดการส่งฆ่าและแยกสัตว์นั้นไว้เพื่อตรวจพิสูจน์ หากมีเหตุอันควรสงสัยว่าสัตว์ที่จะฆ่านั้นเป็นโรค หรือมีสารตกค้างที่เป็นอันตราย<sup>62</sup>

5.) เมื่อได้ฆ่าสัตว์แล้ว ก่อนนำออกจากโรงฆ่าสัตว์พนักงานตรวจโรคสัตว์จะตรวจรับรองให้จำหน่ายเนื้อสัตว์นั้นต่อผู้บริโภค หรือมีลักษณะไม่เหมาะสมที่จะใช้เนื้อสัตว์นั้นเป็นอาหาร อีกครั้ง<sup>63</sup>

ทั้งนี้ ถึงแม้จะฆ่าสัตว์นอกโรงฆ่าสัตว์ ก่อนออกจากสถานที่ทำการฆ่า ต้องให้พนักงานตรวจโรคสัตว์ทำการตรวจรับรองก่อน

หากปรากฏว่าสัตว์ที่ฆ่านั้นเป็นโรค หรือมีสารตกค้างที่เป็นอันตรายต่อผู้บริโภค หรือมีลักษณะไม่เหมาะสมที่จะใช้เนื้อสัตว์นั้นเป็นอาหารให้พนักงานตรวจโรคสัตว์มีอำนาจทำลายเนื้อสัตว์นั้นทั้งหมดหรือบางส่วน หรือสั่งให้จัดทำให้เป็นเนื้อสัตว์ที่เหมาะสมสำหรับการบริโภคก่อนได้<sup>64</sup>

<sup>58</sup> ข้อ 11 กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการตั้งโรงฆ่าสัตว์ โรงพักสัตว์ และการฆ่าสัตว์ พ.ศ. 2555

<sup>59</sup> มาตรา 31 พระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าและจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ.2559

<sup>60</sup> มาตรา 39 พระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าและจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ.2559

<sup>61</sup> มาตรา 32 พระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าและจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ.2559

<sup>62</sup> มาตรา 34 พระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าและจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ.2559

<sup>63</sup> มาตรา 39 พระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าและจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ.2559

<sup>64</sup> มาตรา 40 พระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าและจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ.2559

**วันสำคัญและเวลาที่ต้องหยุดทำการฆ่าสัตว์** กำหนดในประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง กำหนดวันสำคัญและเวลาที่ต้องหยุดทำการฆ่าสัตว์ ยกเว้น สัตว์ปีก ซึ่งประกาศในราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ 16 กันยายน 2553 เพื่อให้หยุดทำการฆ่าสัตว์วันและเวลาดังต่อไปนี้

(1) วันโกนหรือวันก่อนวันพระหนึ่งวัน นับตั้งแต่วันที่ 18.00 นาฬิกา จนถึงเวลา 24.00 นาฬิกา

(2) วันพระ นับตั้งแต่วันที่ 00.01 นาฬิกา จนถึงเวลา 24.00 นาฬิกา

(3) วันสำคัญทางพุทธศาสนาที่ไม่ตรงกับวันพระ คือ วันเข้าพรรษา นับตั้งแต่วันที่ 00.01 นาฬิกา จนถึงเวลา 24.00 นาฬิกา

(4) วันเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และวันเฉลิมพระชนมพรรษาสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ นับตั้งแต่วันที่ 00.01 นาฬิกา จนถึงเวลา 24.00 นาฬิกา<sup>65</sup>

**หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการฆ่าสัตว์** กำหนดในหมวด 3 แห่งกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการตั้งโรงฆ่าสัตว์ โรงพักสัตว์ และการฆ่าสัตว์ พ.ศ. 2555 โดยสามารถสรุปรายละเอียดได้ดังนี้

**1. การฆ่าสัตว์ในโรงฆ่าสัตว์** ผู้รับใบอนุญาตต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ ดังต่อไปนี้

(1) จัดให้มีการพักสัตว์ภายในระยะเวลาที่เหมาะสม

(2) งดให้อาหารสัตว์ก่อนทำการฆ่าสัตว์

(3) มีขั้นตอนทำให้สัตว์สลบโดยปราศจากความทุกข์ทรมานหรือความเจ็บปวดทรมานก่อนทำการฆ่าสัตว์ และเลือกใช่วิธีการฆ่าสัตว์ที่เหมาะสมกับชนิดของสัตว์ ยกเว้นการฆ่าสัตว์ตามพิธีกรรมหรือ ข้อบัญญัติทางศาสนา

(4) มีการบันทึกข้อมูลการตรวจโรคสัตว์ก่อนทำการฆ่าสัตว์และการตรวจเนื้อสัตว์และซากสัตว์หลังทำการฆ่าสัตว์

(5) มีมาตรการป้องกันไม่ให้เนื้อสัตว์และซากสัตว์ปนเปื้อนกับสิ่งสกปรก<sup>66</sup>

**2. เพื่อป้องกันการระบาดของโรคติดต่อ** ผู้รับใบอนุญาตต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์และวิธีการดังต่อไปนี้

(1) จัดให้มีการตรวจโรคสัตว์โดยพนักงานตรวจโรคสัตว์ ภายในเวลาสี่สัปดาห์ก่อนทำการฆ่าสัตว์ ในกรณีที่จำเป็นต้องกักสัตว์ไว้เกินสี่สัปดาห์ให้ตรวจโรคสัตว์ซ้ำอีกครั้งหนึ่งก่อนทำการฆ่าสัตว์

(2) ห้ามนำสัตว์อื่นหรือเนื้อสัตว์อื่นเข้าไปในบริเวณโรงฆ่าสัตว์ โดยไม่ได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่

(3) ในกรณีที่มีโรคระบาดสัตว์หรือสงสัยว่ามีโรคระบาดสัตว์เกิดขึ้นในบริเวณโรงฆ่าสัตว์หรือโรงพักสัตว์ ให้ผู้รับใบอนุญาตดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยโรคระบาดสัตว์<sup>67</sup>

**3. ผู้รับใบอนุญาตต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์และวิธีการในการควบคุมสุขลักษณะ** ดังต่อไปนี้

<sup>65</sup> ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง กำหนดวันสำคัญและเวลาที่ต้องหยุดทำการฆ่าสัตว์

<sup>66</sup> ข้อ 14 กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการตั้งโรงฆ่าสัตว์ โรงพักสัตว์ และการฆ่าสัตว์ พ.ศ. 2559

<sup>67</sup> ข้อ 15 กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการตั้งโรงฆ่าสัตว์ โรงพักสัตว์ และการฆ่าสัตว์ พ.ศ. 2559

## (1) สุขลักษณะส่วนบุคคล

(ก) จัดให้มีการตรวจสุขภาพผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องอย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง  
 (ข) ห้ามบุคคลซึ่งป่วยหรือสงสัยว่าป่วยด้วยโรคติดต่อตามกฎหมายว่าด้วยโรคติดต่อ  
 ปฏิบัติงาน

(ค) ผู้ปฏิบัติงานในอาคารโรงฆ่าสัตว์ต้องสวมเครื่องแต่งกายที่สะอาด เหมาะสม  
 และมี การรักษาความสะอาดส่วนบุคคล

(ง) ผู้ปฏิบัติงานที่มีบาดแผลต้องปิดแผลด้วยวัสดุที่กันน้ำได้ก่อนปฏิบัติงานในอาคาร  
 โรงฆ่าสัตว์

(จ) ผู้ปฏิบัติงานในอาคารโรงฆ่าสัตว์ต้องล้างมือก่อนปฏิบัติงาน หลังจากการสัมผัส  
 กับสิ่งปนเปื้อน และหลังจากใช้ห้องสุขา

(ฉ) ผู้ปฏิบัติงานในอาคารโรงฆ่าสัตว์ต้องละเว้นจากพฤติกรรมที่อาจทำให้เกิดการ  
 ปนเปื้อน ในเนื้อสัตว์ เช่น การสูบบุหรี่ การถ่มน้ำลาย การขบเคี้ยวหรือรับประทานอาหาร การไอหรือ  
 จาม โดยไม่มีผ้าปิดปาก หรือการสวมใส่เครื่องประดับหรือนาฬิกา

## (2) สุขลักษณะในการปฏิบัติงาน

(ก) ทำความสะอาดโรงฆ่าสัตว์เป็นประจำทุกวัน ทั้งก่อนและหลังทำการฆ่าสัตว์

(ข) ทำความสะอาดและฆ่าเชื้อโรคเครื่องมือ อุปกรณ์ โต๊ะ เลื่อย ภาชนะบรรจุ และ  
 เครื่องใช้ต่างๆ ภายในโรงฆ่าสัตว์ ทั้งก่อนการฆ่าสัตว์ ระหว่างการฆ่าสัตว์ และหลังการฆ่าสัตว์ ในกรณี  
 ที่พบว่าสิ่งของดังกล่าวได้ใช้กับสัตว์ป่วยหรือซากสัตว์ที่เป็นโรคจะต้องทำการฆ่าเชื้อโรคและทำความ  
 สะอาดทันที

(ค) ทำความสะอาดพาหนะที่ใช้บรรทุกเนื้อสัตว์หรือซากสัตว์ก่อนและหลังการ  
 บรรทุกเนื้อสัตว์ หรือซากสัตว์

(ง) มีมาตรการในการป้องกันและกำจัดแมลง นก และสัตว์ที่เป็นพาหะนำโรค ทั้ง  
 ภายใน และบริเวณโดยรอบอาคารโรงฆ่าสัตว์และโรงพักสัตว์อย่างสม่ำเสมอ<sup>68</sup>

## 5.2 มาตรฐานสินค้าเกษตร

1. ประกาศคณะกรรมการมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ เรื่องกำหนด  
 มาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ การปฏิบัติที่ดีสำหรับโรงฆ่าสัตว์ มกอช.9004 - 2547

เมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม 2547 คณะกรรมการมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติได้มี  
 มติเห็นชอบให้กำหนดมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ การปฏิบัติที่ดีสำหรับโรงฆ่าสัตว์  
 เพื่อประโยชน์ต่อการปรับปรุงคุณภาพ การอำนวยความสะดวกทางการค้า และการคุ้มครองผู้บริโภค  
 ไว้เป็นมาตรฐานสมัครใจ ซึ่งมาตรฐานนี้จะครอบคลุมระบบการฆ่าสัตว์ที่ถูกสุขลักษณะและ  
 คำนึงถึงสวัสดิภาพสัตว์ตลอดจนวิธี ปฏิบัติที่ดีที่เหมาะสมในโรงงาน ใหใช่เป็นแบบในการสร้างและ  
 จัดการโรงฆ่าสัตว์เพื่อให้ได้เนื้อสัตว์ และผลิตภัณฑ์สัตว์ ที่ปลอดภัย มาใช้ในการบริโภคทั้ง  
 ภายในประเทศและเพื่อการส่งออก ทั้งนี้ เมื่อวันที่ 13 พฤศจิกายน 2551 คณะกรรมการมาตรฐาน

<sup>68</sup> ข้อ 16 กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการตั้งโรงฆ่าสัตว์ โรงพักสัตว์ และการฆ่าสัตว์ พ.ศ. 2559

สินค้าเกษตรได้มีมติเห็นชอบให้แก้ไขชื่อจาก “มาตรฐานสินค้าเกษตรแห่งชาติ” เป็น “มาตรฐานสินค้าเกษตร” และแก้ไขชื่อย่อจาก “มกอช.” เป็น “มกษ.”<sup>69</sup> โดยมีรายละเอียดดังนี้

### การปฏิบัติที่ดีสำหรับโรงฆ่าสัตว์ ประกอบด้วย

#### 1.1) ข้อกำหนดทั่วไปของโรงฆ่าสัตว์มาตรฐานที่พึงมีสรุปได้ดังนี้

ต้องมีใบอนุญาตตั้งโรงฆ่าสัตว์ โรงพักสัตว์ และการฆ่าสัตว์ สภาพแวดล้อมของสถานที่ตั้งไม่ใกล้แหล่งชุมชน

โรงพักสัตว์ควรมีพื้นที่อย่างเพียงพอสำหรับจำนวนสัตว์ที่จะเข้ามาในแต่ละวัน ควรมีทางเดินซึ่งมีหลังคาคลุมตลอดไปจนถึงอาคารโรงฆ่าสัตว์ มีระบบป้องกันการเดินของสัตว์ย้อนมายังโรงพักสัตว์ได้ และทางเดินควรมีผนังหรือขอบกั้นตลอดแนวที่ไปยังอาคารโรงฆ่าสัตว์ ควรมีโรงพักสัตว์ป่วยหรือสงสัยว่าป่วยแยกออกจากสัตว์ที่มีสุขภาพปกติ

ลักษณะอาคารโรงฆ่าต้องมีการกั้นพื้นที่แบ่งเป็นสัดส่วนชัดเจนแยกบริเวณที่สะอาดออกจากบริเวณสกปรก การออกแบบตัวอาคารโรงฆ่าสัตว์ ต้องป้องกันสัตว์พาหะเข้าไปในอาคาร และสามารถป้องกันการปนเปื้อนจากสภาพแวดล้อมรวมถึงฝุ่นละอองได้ มีระบบสาธารณสุขปกคลุม ระบายของเสีย และระบบทำความสะอาด บริเวณภายในโรงฆ่าต้องมีแคร่หรือรอกยกสัตว์ที่สลับแล้วเพื่อทำการแทงคอเพื่อเอาเลือดออก รอกยกสัตว์เมื่อยกแล้วส่วนล่างสุดของซากควรอยู่สูงจากพื้นไม่น้อยกว่า 30 เซนติเมตร ถ้าเป็นแคร่หรือโต๊ะควรทำมาจากวัสดุที่แข็งแรงทนทาน ล้างทำความสะอาดได้ง่าย และสูงจากพื้นไม่น้อยกว่า 30 เซนติเมตร จัดให้มีน้ำร้อนอุณหภูมิไม่น้อยกว่า 82 องศาเซลเซียส สำหรับการล้างมีดและมีน้ำสะอาดสำหรับล้างผ้ากันเปื้อนในขณะที่ปฏิบัติงาน ห้องตัดแต่งเนื้อต้องมีอุณหภูมิและบรรจุ อุณหภูมิห้องต้องไม่เกิน 18 องศาเซลเซียส ตลอดเวลา ห้องแช่เย็นต้องควบคุมอุณหภูมิซากสัตว์ เนื้อสัตว์ และเครื่องในสัตว์ ได้โดยมีอุณหภูมิใจกลางซากระหว่าง 4-10 องศาเซลเซียส เป็นต้น

#### 1.2) ข้อกำหนดที่แตกต่างกันอันเนื่องมาจากชนิดสัตว์ที่เขาฆ่าจะอยู่ในมาตรฐานเฉพาะแต่มีมาตรฐานทั่วไปดังนี้

การขนส่งและเคลื่อนย้ายสัตว์ต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558 และต้องคำนึงถึงสวัสดิภาพสัตว์ ดังต่อไปนี้ ต้องไม่ให้สัตว์เกิดความกลัวหรือรู้สึกเจ็บปวดและต้องลดความเสี่ยงต่อการที่จะก่อให้เกิดการบาดเจ็บกับสัตว์ และงดให้อาหารสัตว์ก่อนการเคลื่อนย้ายและมีการพักสัตว์ เป็นระยะเวลาที่เหมาะสมตามชนิดสัตว์ ก่อนเข้าโรงฆ่า

กรณีที่ใช้อุปกรณ์ไฟฟ้าบังคับสัตว์ (electric prodders) ในการบังคับสัตว์ ต้องใช้กำลังไฟฟ้าที่เหมาะสมตามชนิดสัตว์ และห้ามช็อตที่บริเวณที่ไวต่อความรู้สึกของสัตว์ได้แก่ ตา จมูก รอบก้น หรืออวัยวะเพศ

### การฆ่าสัตว์

ต้องมีการพักสัตว์เป็นระยะเวลาที่เหมาะสมตามชนิดสัตว์และงดให้อาหารสัตว์ก่อนการฆ่าสัตว์ก่อนทำการฆ่าสัตว์

<sup>69</sup> ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่องแก้ไขชื่อมาตรฐานสินค้าเกษตร ที่เป็นมาตรฐานทั่วไป ตามพระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ.2551 วันที่ 2 มิถุนายน 2552

ในขั้นตอนทำให้สัตว์สลบก่อนฆ่า เลือกใช้วิธีการฆ่าสัตว์ที่เหมาะสมกับสัตว์แต่ละชนิด โดยคำนึงถึงสวัสดิภาพสัตว์ แต่ยกเว้นการฆ่าตามพิธีกรรมหรือข้อบัญญัติทางศาสนา

การฆ่าสัตว์ให้เป็นไปตามข้อกำหนดของกฎหมายที่เกี่ยวข้อง และมาตรฐานของสำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติหัวข้อวิธีการฆ่าสัตว์ที่ปรากฏในมาตรฐานการปฏิบัติที่ดีสำหรับโรงฆ่าตามชนิดสัตว์ ซึ่งจะอธิบายดังต่อไปนี้

## 2. มาตรฐานสินค้าเกษตร เรื่อง การปฏิบัติที่ดีสำหรับโรงฆ่าสัตว์ปีก (มกษ.9008-2549)

การฆ่าสัตว์ ปก (slaughter) วิธีที่ใช้ในการฆ่าสัตว์ปกติต้องเป็นวิธีแบบไม่ทรมาน มี ๒ วิธี คือ การทำให้สัตว์ปกสลบก่อนฆ่า และการ ฆ่าด้วยการเชือดคอแบบรวดเร็วโดยไม่ต้องให้สัตว์ปกสลบก่อน

1. การทำให้สัตว์ปกสลบก่อนฆ่า สัตว์ปกต้องสลบอย่างสมบูรณ์โดยตรวจดูจากมีการพองคลาย ของกล้ามเนื้ออย่างสมบูรณ์กระจกตาไม่ตอบสนองต่อสิ่งกระตุ้น ไม่แสดงอาการชัก การทำสัตว์ปกให้ สลบมี 3 วิธี

การใช้กระแสไฟฟ้า (electrical stunning) ใช้ก๊าซ เช่น คาร์บอนไดออกไซด์อาร์กอน และวิธีอื่นๆ ที่พนักงานเจ้าหน้าที่เห็นว่าเหมาะสมและเป็นที่ยอมรับกันทั่วไป

2. การฆ่าด้วยการเชือดคอแบบรวดเร็วโดยไม่ต้องให้สัตว์ปกสลบก่อน มี 2 วิธี คือ เชือดคอตานข้างคอสัตว์ปก โดยลงมีดบริเวณหลังรูกุและไทมมูซากรไรโรกลางที่คอ (angle of jaw) ตัดเส้นเลือดแดงใหญ่ (carotid artery) และเส้นเลือดดำใหญ่ (jugular vein) ที่คอ หรือเชือดด้านหน้าคอสัตว์ปก โดยลงมีดด้านหน้าคอและไทมมูซากรไรโรกลาง ตัดเส้นเลือดแดงใหญ่ และเส้นเลือดดำใหญ่ที่คอทั้ง 2 ข้าง รวมทั้งหลอดลมและหลอดอาหาร

3. ตรวจสอบเครื่องมือหรือห้องทำให้สลบ ว่าสามารถทำงานได้อย่างสมบูรณ์ก่อนปฏิบัติงานทุกครั้ง

4. ใช้มีดสำหรับเชือดคอโดยเฉพาะ มีดที่ใช้เชือดคอให้ทำความสะอาดทุกครั้งก่อนใช้

5. หลังการเชือดคอต้องปล่อยให้เลือดออกจากสัตว์ปกที่ฆ่าแล้วไม่น้อยกว่า 2 นาทีเพื่อให้เลือดออกอย่างสมบูรณ์ในกรณีที่เป็นเลือดสำหรับการบริโภคต้องใช้เวลาขณะสะอาดรองรับเลือด

6. ล้างทำความสะอาดอุปกรณ์และบริเวณที่นำเลือดออก ไตแก ภาตรองเลือด ฟันห้อง และพื้นห้อง ภายหลังจากเสร็จงานแล้วทุกครั้ง<sup>70</sup>

## 3. มาตรฐานสินค้าเกษตร เรื่อง การปฏิบัติที่ดีสำหรับโรงฆ่าสุกร (มกษ. 9009-2549)

1. วิธีการทำสุกรสลบ (stunning) วิธีที่ใช้ฆ่าสุกรต้องเป็นวิธีแบบไม่ทรมาน โดยต้องทำสุกรสลบก่อนถึงขั้นตอนนำเลือดออกสมบูรณ์ ทั้งนี้ต้องตรวจสอบเครื่องมือหรือห้องทำให้สลบว่าสามารถทำงานได้อย่างสมบูรณ์ก่อนปฏิบัติงานทุกครั้ง การทำสุกรให้สลบมี 4 วิธีคือ การใช้กระแสไฟฟ้า (electrical stunning)

การใช้ปืนซึ่งมี ๒ แบบ คือ ปืนที่ไม่ใช้กระสุนแต่เป็นแทงเหล็ก (penetrating captive bolt pistol) และปืนที่ไม่ใช้กระสุนแต่ใช้ ความดัน (percussive captive bolt pistol) การใช้ก๊าซ เช่น คาร์บอนไดออกไซด์ หรืออาร์กอน และวิธีอื่นๆ ที่พนักงานเจ้าหน้าที่เห็นว่าเหมาะสมและเป็นที่ยอมรับกันทั่วไป

<sup>70</sup> ข้อ ก.3 มาตรฐานสินค้าเกษตร เรื่อง การปฏิบัติที่ดีสำหรับโรงฆ่าสัตว์ปีก (มกษ.9008-2549)



## 2. การแทงคอ (sticking)

การแทงคอปล่อยให้เลือดออก จะต้องแทงคอโดยเร็วที่สุดหลังจากสุกรสลบ โดยแขวนสุกรหรือให้สุกรนอนบนแคร่ขณะแทงคอ แล้วใช้มีดสำหรับแทงคอโดยเฉพาะ ในการเปิดแผลแทงคอจะเปิดประมาณ 5 cm ถึง 8 cm การแทงคอต้องแทงลึก เพียงเพื่อให้เส้น เลือดดำและแดงเส้นใหญ่ที่คอขาด หากแทงลึกเกินไปจนปลายมีด ทะลุถึงช่องอก จะทำให้เลือดคั่งในช่องอกและเนื้อส่วนที่ติดกระดูกสันหลังด้านใน

มีดที่ใช้แทงคอต้องทำความสะอาด และฆ่าเชื้อด้วยน้ำร้อนที่มีอุณหภูมิไม่ต่ำกว่า 82 องศาเซลเซียส ทุกครั้งหลังใช้งาน และหลังการแทงคอแล้วควรปล่อยให้เลือดออกจากสุกรนานไม่น้อยกว่า 4 นาที เพื่อให้เลือดออก อย่างสมบูรณ์ในกรณีที่เป็นเลือดสำหรับการบริโภครองรับเลือด

หลังจากนั้นล้างทำความสะอาดสุกรที่ถักฆ่าแล้ว และล้างทำความสะอาดมีด อุปกรณ์ และบริเวณที่เปื้อนเลือด ได้แก่ ถาดรองเลือด ผนังห้อง และพื้นห้อง ภายหลังจากเสร็จงานแล้วทุกครั้ง<sup>71</sup>

## 4. มาตรฐานสินค้าเกษตร เรื่อง การปฏิบัติที่ดีสำหรับโรงฆ่าโคและกระบือ (มกษ.9019-2550)

### 1. วิธีการทำให้สลบ (stunning)

นำโคและกระบือเข้าของบังคับเพื่อให้สลบโดยมีประตูเปิดปิดหรืออุปกรณ์กัน เพื่อป้องกันไม่ไหโคและกระบือถอยหลังออกจากของบังคับ ในการทำให้สลบควรตรวจสอบเครื่องมือที่ทำให้สลบว่าสามารถทำงานได้อย่างสมบูรณ์ก่อน ปฏิบัติงานทุกครั้ง วิธีการทำให้สลบให้ใช้ อุปกรณ์ที่ใช้แรงดันเพื่อดันแทงเหล็กกระแทกหน้าผากตรงจุดตัด ของเส้นสมมุติที่ลากระหว่างตาและโคนเขา โดยไม่ให้ถึงเนื้อสมอง หรือใช้วิธีการอื่นๆ ตามที่พนักงานเจ้าหน้าที่อนุญาต รวมถึงการฆ่าตามพิธีกรรมหรือขอบัญญัติทางศาสนา

### 2. การนำเลือดออก (bleeding)

การนำเลือดออก ต้องทำโดยเร็วหลังโคและกระบือสลบ แขนงซากโคและกระบือที่สลบแล้วทั้งตัวขึ้นแขวนบนราวให้หัวห้อยลง หรือยกวางบนแคร่ ซึ่งมีดหรืออุปกรณ์ที่ใช้ฆ่าเลือดออก ต้องทำความสะอาดและ ฆ่าเชื้อทุกครั้งก่อนใช้กับตัวต่อไปและ หลังปฏิบัติงานเสร็จ เช่น ฆ่าเชื้อด้วยน้ำร้อนที่มีอุณหภูมิไม่ต่ำกว่า 82 องศาเซลเซียส

3. ปล่อยให้เลือดออกจากตัวเป็นระยะเวลาประมาณ 5 min ถึง 6 min เพื่อให้เลือดออกอย่างสมบูรณ์ในกรณีที่เป็นเลือดสำหรับการบริโภครองรับเลือด โดยมัดหลอดอาหาร เพื่อป้องกันไม่ให้เศษอาหารที่อยู่ในกระเพาะออกมา และล้างทำความสะอาดอุปกรณ์ และพื้นที่บริเวณนำเลือดออกเป็นระยะๆ และล้างให้สะอาดทั่วถึง ภายหลังจากเสร็จงานแล้วทุกครั้ง<sup>72</sup>

## 5.3 พระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557

ซึ่งปัจจุบันประเทศไทยมีพระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ.2557 ซึ่งประกาศในราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ 26 ธันวาคม 2557 โดยให้เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัตินี้ คือ“เนื่องจากสัตว์เป็นสิ่งมีชีวิตที่มีความรู้สึกและเป็นองค์ประกอบสำคัญของ

<sup>71</sup> ข้อ 4.4 มาตรฐานสินค้าเกษตร เรื่อง การปฏิบัติที่ดีสำหรับโรงฆ่าสุกร (มกษ. 9009-2549)

<sup>72</sup> ข้อ 4.4 มาตรฐานสินค้าเกษตร เรื่อง การปฏิบัติที่ดีสำหรับโรงฆ่าโคและกระบือ (มกษ.9019-2550)

สิ่งแวดล้อมจึงควรได้รับการคุ้มครองมิให้มีการทารุณกรรม และเจ้าของสัตว์ซึ่งนำมาเลี้ยงจะต้องจัดสวัสดิภาพให้เหมาะสมตามประเภทและชนิดของสัตว์ ทั้งในระหว่างการเลี้ยงดู การขนส่ง การนำสัตว์ไปใช้งาน หรือใช้ในการแสดง ดังนั้น เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ในการป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ เพื่อให้สัตว์ได้รับความคุ้มครองตามธรรมชาติอย่างเหมาะสม จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557”

ซึ่งในเนื้อหาพระราชบัญญัติดังกล่าวจะมีทั้งหมด 8 หมวด มีหมวดที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันการทารุณกรรมสัตว์และการจัดสวัสดิภาพสัตว์ อยู่ในหมวด 5 และหมวด 6

ในหมวด 5 มีเนื้อหาในมาตรา 20 ห้ามมิให้ผู้ใดกระทำการอันเป็นการทารุณกรรมสัตว์โดยไม่มีเหตุอันสมควร แต่การฆ่าสัตว์ในโรงฆ่าที่ไม่ได้รับอนุญาตตามกฎหมายอาจได้รับการยกเว้นตามมาตรา 21 การกระทำดังต่อไปนี้ ไม่ถือว่าเป็นการทารุณกรรมสัตว์ตามมาตรา 20 (1) การฆ่าสัตว์เพื่อใช้เป็นอาหาร ทั้งนี้ เฉพาะสัตว์เลี้ยงเพื่อใช้เป็นอาหาร ดังนั้นการฆ่าสัตว์ในโรงฆ่าจะไม่ถือว่าเป็นการทารุณกรรมสัตว์

ส่วนในหมวด 6 การจัดสวัสดิภาพสัตว์ ของมาตรา 22 เจ้าของสัตว์ต้องดำเนินการจัดสวัสดิภาพสัตว์ให้แก่สัตว์ของตนให้เหมาะสม ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด

การออกประกาศตามวรรคหนึ่ง ให้คำนึงถึงประเภท ชนิด ลักษณะ สภาพ และอายุของสัตว์

ปัจจุบันประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ที่รัฐมนตรีต้องประกาศยังไม่ประกาศบังคับใช้ ส่งผลให้การบังคับใช้กฎหมายเรื่อง การจัดสวัสดิภาพสัตว์ ไม่สามารถบังคับใช้ได้

#### 5.4.กฎหมายยุโรป

กฎหมายยุโรป เป็นที่มีผลผูกพันแก่ประเทศสมาชิกของสหภาพยุโรปโดยตรง กล่าวคือ เป็นกฎระเบียบข้อบังคับที่เกี่ยวกับสุขลักษณะเฉพาะของแหล่งที่มาของสัตว์ เป็นข้อกำหนดที่สำคัญ และเกี่ยวข้องกับโรงฆ่าสัตว์โดยตรง ใช้บังคับระหว่างประเทศสมาชิกของสหภาพยุโรป

สหภาพยุโรปให้ความสำคัญต่อความปลอดภัยด้านอาหารเป็นอย่างมากและเล็งเห็นถึงการปกป้องคุ้มครองสุขอนามัยของประชาชน กฎหมายด้านความปลอดภัยของอาหารจากสหภาพยุโรปมีวัตถุประสงค์เพื่อปกป้องสุขภาพของมนุษย์ สัตว์ และพืช ระหว่างทุกขั้นตอนการผลิต เพื่อป้องกันการเจ็บป่วย ส่งเสริมสุขภาพประชาชน และเพื่อถ่ายทอดและเสริมความรู้เกี่ยวกับอาหารแก่ประชาชน อีกทั้งช่วยกำจัดอุปสรรคทางเทคนิคในการค้า

5.4.1 กฎสหภาพยุโรป ที่ 853/2004 วันที่ 29 เมษายน 2004 ว่าด้วยหลักเกณฑ์สุขอนามัยของแหล่งกำเนิดของอาหารสัตว์ (Regulation (EC) 853/2004 laying down specific hygiene rules for food of animal origin, 29 April 2004) เป็นหลักเกณฑ์ที่ควบคุมการจัดตั้งโรงฆ่าสัตว์และมาตรฐานการฆ่าสัตว์ ซึ่งจะกำหนดในภาคผนวกที่ 3 (Annex III) โดยจะแยกโรงฆ่าสัตว์สัตว์แต่ละประเภทออกเป็นคนละ Section โดยข้อกำหนดเกี่ยวกับเนื้อสัตว์ประเภทเท้ามีกีบ อันได้แก่ โค กระบือ สุกร แพะ และแกะ จะอยู่ใน Section I: Meat of domestic ungulates<sup>73</sup> และ

<sup>73</sup> Domestic ungulates means domestic bovine (including Bubalus and Bison species), porcine, ovine and caprine animals, and domestic solipeds.

ข้อกำหนดเกี่ยวกับเนื้อสัตว์ประเภทสัตว์ปีกและสัตว์จำพวกกระต่าย จะอยู่ใน Section II: Meat from poultry<sup>74</sup> and lagomorphs<sup>75</sup>

ซึ่งสาระสำคัญในการกำหนดมาตรฐานของโรงฆ่าสัตว์ของกฎหมายยุโรปที่ 853/2004 ในมาตรฐานของโรงฆ่าสัตว์ซึ่งเป็นที่มาของเนื้อสัตว์เพื่อการบริโภคสำหรับสัตว์ประเภทเท้ากับ มีดังนี้

1. การจัดให้โรงฆ่าสัตว์ โรงพักสัตว์ ให้มีโครงสร้างอาคารและเครื่องมือ อุปกรณ์ต่าง ๆ อย่างเพียงพอและเหมาะสม อันได้แก่

- มีระบบสาธารณสุขปศุสัตว์ที่เพียงพอ
- มีการระบายอากาศให้อากาศถ่ายเทสะดวก
- สามารถทำความสะอาดได้ง่าย
- มีเครื่องมือในการให้น้ำสัตว์ หรือให้อาหารในกรณีจำเป็น
- มีระบบการระบายน้ำหรือบำบัดน้ำเสีย
- มีเครื่องมืออุปกรณ์และพื้นที่ที่สามารถแยกสัตว์ป่วยหรือสงสัยว่าป่วยออกจาก

สัตว์อื่นได้ เพื่อป้องกันการแพร่เชื้อไปยังสัตว์อื่น

- มีขนาดที่ใหญ่เพียงพอต่อการดำเนินการโดยคำนึงถึงหลักสวัสดิภาพสัตว์

2. เพื่อป้องกันการปนเปื้อนในเนื้อสัตว์ โดยต้องจัดให้มีห้องปฏิบัติการในขั้นตอนต่างๆ แยกออกจากกัน เช่น ต้องมีห้องล้างเครื่องในแยกต่างหากจากขั้นตอนอื่น ๆ มีการจัดการไม่ให้เนื้อสัตว์สัมผัสถูกพื้น เป็นต้น

5.4.2 กฎสหภาพยุโรป ที่ 1099/2009 วันที่ 26 ตุลาคม 2009 ว่าด้วยการปกป้องสัตว์ในขณะที่ถูกฆ่า ( Council Regulation ( EC) No 1099/ 2009 of the 26 October 2009 on protection of animals at time of killing) กฎสหภาพยุโรปฉบับนี้บังคับใช้เพื่อควบคุมการฆ่าสัตว์เพื่อวัตถุประสงค์หลายกรณี เช่น ฆ่าสัตว์เพื่อเป็นอาหาร ฆ่าสัตว์เพื่อใช้ขนหรือใช้หนัง รวมถึงกำหนดเรื่องการฆ่าสัตว์ในกรณีฉุกเฉินเพื่อป้องกันโรคระบาด เป็นต้น

Chapter II : General requirements กำหนดขั้นตอนต่าง ๆ ในกระบวนการฆ่าสัตว์นั้นจะต้องไม่ทำให้สัตว์ได้รับความเจ็บปวด เครียด หรือได้รับความทุกข์ทรมานโดยไม่จำเป็น และบัญญัติเกี่ยวกับเรื่องหลักสวัสดิภาพสัตว์ทั้ง 5 ประการ กำหนดให้ใช้วิธีการทำให้สัตว์แต่ละชนิดสลบตามที่กำหนดไว้ในภาคผนวกท้ายกฎหมายนี้ ในหมวด 1 (Annex I: Lists of methods and related specifications) และต้องมีการเช็คว่าสัตว์นั้นสลบดีแล้วหรือไม่ เพื่อป้องกันไม่ให้สัตว์ฟื้นคืนสติและได้รับความเจ็บปวดระหว่างขั้นตอนการฆ่า

Chapter III : Additional requirements applicable to slaughterhouses กำหนดขั้นตอนในโรงฆ่าสัตว์โดยอิงถึง กฎสหภาพยุโรปที่ 853/2004 กำหนดวิธีต้องห้ามในการฆ่าสัตว์ เช่น ห้ามฆ่าสัตว์ในขณะที่สัตว์ไม่สลบ และต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดในภาคผนวกที่ 2 และ 3

<sup>74</sup> Poultry means farmed birds, including birds that are not considered as domestic but which are farmed as domestic animals, with the exception of ratites.

<sup>75</sup> Lagomorphs means rabbits, hares and rodents

แนบท้ายกฎหมายฉบับนี้ (Annex II: Layout, construction and equipment of slaughterhouses, Annex III: Operational rules for slaughterhouses)<sup>76</sup>

### 5.5.มาตรฐานฮาลาล

ศาสนาอิสลามเป็นระบอบในการดำเนินชีวิตของชาวมุสลิม ชีวิตของชาวมุสลิมจะผูกพันกับศาสนานับตั้งแต่การเกิดจนถึงการตาย การกระทำทุกอย่างจะต้องดำเนินอยู่ในกรอบที่ศาสนาเป็นผู้กำหนด ทั้งเรื่องความผูกพันระหว่างมนุษย์กับพระเจ้า มนุษย์กับมนุษย์ และมนุษย์กับสัตว์ โดยเฉพาะกับสัตว์หากผู้ใดทำร้าย รังแก ทารุณสัตว์ จะต้องถูกนำตัวไปสอบสวนต่อพระผู้เป็นเจ้าของเจ้า ดังนั้นมุสลิมต้องมีความเมตตาต่อสัตว์

ชาวมุสลิมมีความศรัทธาว่า ไม่มีพระเจ้าอื่นใดนอกจากอัลลอฮ์ นบีมุฮัมมัดเป็นผู้สื่อและอัลลอฮ์ คือผู้สร้างมนุษย์และสรรพสิ่งในจักรวาล คำบัญชาและคำสอนของอัลลอฮ์ และแบบอย่างของนบีมุฮัมมัด จึงเป็นเรื่องที่ชาวมุสลิมต้องปฏิบัติตามอย่างจริงจัง โดยจะต้องปฏิบัติตามในสิ่งที่อนุมัติ (ฮาลาล) และไม่ปฏิบัติสิ่งใดที่เป็นสิ่งต้องห้าม (ฮารอม) ด้วยความเต็มใจและยินดี

คำว่า “ฮาลาล” มาจากภาษาอาหรับ ที่แปลว่า อนุมัติ เมื่อนำมาใช้ในศาสนาจึงแปลว่า “สิ่งที่ศาสนาอนุมัติ” และจะมีอีกคำหนึ่ง คือ ฮารอม ที่แปลว่า “ห้าม” เมื่อนำมาใช้ทางศาสนาจึงแปลว่า “สิ่งที่ศาสนาห้าม” ดังนั้นเมื่อมุสลิมได้บริโภคอาหารฮาลาลที่เชื่อได้ว่าเป็นอาหารที่ถูกต้องตามบทบัญญัติของศาสนาจะมีคุณค่าถูกหลักก่อนามัย ปลอดภัยจากสิ่งต้องห้ามทางศาสนา(ฮารอม) และสิ่งปนเปื้อนต่างๆ

อาหารฮาลาลนั้นเป็นสิ่งที่จำเป็นต่อชาวมุสลิมในการบริโภคหรือใช้ประโยชน์ ดังนั้นกระบวนการผลิตต้องเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม โดยเฉพาะการฆ่าสัตว์

#### หลักเกณฑ์การฆ่าตามศาสนาอิสลาม

ผู้เชือดต้องเป็นผู้บรรลุนิติภาวะ หรืออยู่ในวัยแยกแยะได้ และต้องเป็นชาวมุสลิม หากไม่ใช่ชาวมุสลิมจะรับประทานไม่ได้ ในการเชือด ต้องใช้วัตถุมีคมที่ทำให้ขาด ไม่ว่าจะเป็นเหล็กหรือสิ่งอื่นใดที่ทำให้เลือดไหล ยกเว้นฟันและเล็บ และผู้เชือดต้องกล่าวนามของอัลลอฮ์ก่อนการถูกเชือด โดยจะต้องไม่ลับมิดต่อหน้าสัตว์ที่เชือด ไม่เชือดต่อหน้าสัตว์อื่น ไม่ทำการทารุณใดๆต่อสัตว์ ไม่ถลกหนังหรือตัดส่วนใดๆ ไม่ลวกน้ำร้อนน ไม่ถอนขน นอกจากมั่นใจว่าสัตว์นั้นตายแล้ว โดยเชือดที่หลอดลม หลอดอาหารและเส้นเลือดคอ

หลักเดิมในการเชือดของศาสนา โดยไม่ต้องทำให้สัตว์สงบก่อน เพราะเชื่อว่าการเชือดตามหลักศาสนาอิสลามนั้นมีเงื่อนไขและระเบียบที่ดีเยี่ยมอยู่แล้วในการให้ความเมตตาต่อสัตว์และทำให้สัตว์ทรมานน้อยที่สุด ยังพร้อมที่จะรักษาการนี้ไว้อยู่ แต่อย่างไรก็ตาม สัตว์ที่ถูกเชือดภายหลังจากที่ทำให้สงบแล้ว ถือว่าการเชือดถูกต้องตามหลักศาสนา หากทำด้วยเทคนิคที่สมบูรณ์แบบ จนมั่นใจว่าสัตว์ยังไม่เสียชีวิตก่อนการถูกฆ่า โดยจะต้องสวมขั้วไฟฟ้าที่ขั้วทั้งสองข้าง หรือด้านหน้าผากของสัตว์ ใช้ความดันของไฟฟ้าจะต้องอยู่ระหว่าง 100 – 400 โวลต์ และความแรงของกระแสไฟฟ้าอยู่ระหว่าง

<sup>76</sup> ศคณี ตัญเจริญสุขจิต. (2558). การควบคุมมาตรฐานโรงฆ่า. นิติศาสตร์มหาบัณฑิต สาขากฎหมายธุรกิจ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 61-64

0.75 – 1.00 แอมแปร์ สำหรับแพะ แกะ และระหว่าง 2.0 – 2.5 แอมแปร์ สำหรับวัว ในการปล่อยกระแสไฟฟ้าให้อยู่ระหว่าง 3 - 6 วินาที

การทำให้สัตว์สงบไม่อนุญาตให้ใช้ปืนหัวเข็ม หรือขวาน ค้อน และการเป่าตามวิธีของอังกฤษ และไม่อนุญาตทำให้สัตว์ปีกสลบด้วยไฟฟ้า เพราะสัตว์ปีกตายก่อนเชือดเป็นจำนวนมาก แต่สัตว์ที่ถูกเชือดด้วยการทำให้สงบด้วยวิธีการใช้แก๊สรม หรือปืนหัวกลม โดยไม่ทำให้สัตว์ตายก่อนเชือด ไม่ถือว่าเป็น <sup>77</sup> ธรรม

## 6. มาตรฐานโรงฆ่าสัตว์ที่ดีในการผลิต

นอกจากกฎระเบียบที่ควบคุมกระบวนการผลิตอาหารภายในประเทศแล้ว ยังมีมาตรฐานที่ใช้ในระดับสากล เพื่อคุ้มครองสุขภาพของผู้บริโภค ซึ่งเป็นมาตรฐานอาหารระหว่างประเทศ เรียกว่า ระบบประกันคุณภาพ (Quality system) เป็นการดำเนินการเพื่อให้สถานที่ผลิตมีมาตรฐาน โดยคำนึงถึงทุกขั้นตอนของการผลิตรวมทั้งปัจจัยต่างๆที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะต้องถูกควบคุมตรวจสอบอย่างเป็นระบบ หากระบบมีการดำเนินการถูกต้องแล้ว จะสามารถช่วยตรวจสอบย้อนกลับถึงสาเหตุได้เมื่อผลิตภัณฑ์มีปัญหา

ในระดับสากลระบบคุณภาพในอุตสาหกรรมอาหาร ได้แก่ GMP และ HACCP ซึ่งระบบดังกล่าวจะถูกใช้ในอุตสาหกรรมขนาดใหญ่และอุตสาหกรรมส่งออกในประเทศไทยด้วย เนื่องจากกระแสความต้องการการบริโภคอาหารภายในประเทศ และกระแสการค้าโลกที่มีการแข่งขัน ในเรื่องคุณภาพมาตรฐานและความปลอดภัยของอาหารเพิ่มมากขึ้น <sup>78</sup>

### 6.1 ระบบ GMP (Good Manufacturing Practice)

หลักเกณฑ์วิธีการที่ดีในการ ผลิตอาหาร ซึ่งเป็นเกณฑ์หรือข้อกำหนดขั้นพื้นฐานที่จำเป็นในการผลิตและควบคุมเพื่อให้ผู้ผลิตปฏิบัติตามและทำให้สามารถผลิตอาหารได้อย่างปลอดภัย โดยเน้นการป้องกันและขจัด ความเสี่ยงใด ๆ ที่จะทำให้อาหารเป็นพิษ เป็นอันตรายหรือเกิดความไม่ปลอดภัยแก่ผู้บริโภค โดยครอบคลุมปัจจัยทุกด้านที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

#### 1. การผลิตขั้นต้น

1.1 แหล่งที่มาของสัตว์ ฟาร์มเลี้ยงสัตว์ต้องตรวจสอบได้ สภาพแวดล้อมเหมาะสม ฟาร์มเลี้ยงไม่ปนเปื้อนสารพิษ อาหารที่เลี้ยงสัตว์ต้องไม่ปนเปื้อนเชื้อรา เป็นอาหารที่ถูกต้องตามกฎหมายว่าควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์

1.2 สัตว์ที่นำเข้ามา ต้องถูกตรวจสอบสุขภาพโดยสัตวแพทย์ก่อนนำเข้าฆ่าและกรณีสุกรและโคต้องมีเลขประจำตัวสัตว์เพื่อให้ง่ายต่อการตรวจสอบย้อนกลับ

1.3 การขนส่งสัตว์ ต้องไม่ให้มีการปนเปื้อนและระวังไม่ให้เกิดความเครียด และต้องคำนึงถึงสวัสดิภาพสัตว์ สภาพของรถของมีราวกัน มีการระบายอากาศอย่างเพียงพอ มีการทำความสะอาดและฆ่าเชื้อหลังการขนส่ง

<sup>77</sup> สถาบันมาตรฐานฮาลาลแห่งประเทศไทย. คู่มือแนะนำฮาลาล – ฮารอม. ๒๕๕๑. หน้า 3-31

<sup>78</sup> กัลยาณี ดิประเสริฐวงศ์. ระบบคุณภาพอาหาร. สำนักอาหาร. สำนักคณะกรรมการอาหารและยา แหล่งที่มา [http://www.acceptenvironment.com/images/sub\\_1343369964/GMP%20%20HACCP.pdf](http://www.acceptenvironment.com/images/sub_1343369964/GMP%20%20HACCP.pdf). [22 พฤศจิกายน 2561]

## 2.สถานที่ประกอบการ : การออกแบบ สิ่งอำนวยความสะดวก

2.1 สถานที่ตั้งของโรงฆ่าสุกรอยู่ในทำเลที่เหมาะสม ไม่อยู่ใกล้วัด สถานที่ปฏิบัติพิธีกรรมทางศาสนา สถานศึกษา โรงพยาบาล เป็นต้น และไม่มีน้ำท่วมถึงหรือมีโอกาสน้ำท่วมขัง ถนนโดยรอบของอาคารโรงงานต้องอยู่ในสภาพดี ไม่มีฝุ่นละอองฟุ้งกระจาย มีการแยกทาง เข้า- ออกของสัตว์ที่มีชีวิตและเนื้อสัตว์ และมีระบบการระบายน้ำท่วมขังที่มีประสิทธิภาพ

2.2 โครงสร้างอาคารโรงฆ่าสัตว์ พื้นห้อง ผนัง เพดาน ประตู และหน้าต่าง ทำจากวัสดุที่ไม่ดูดซึมน้ำ ไม่เป็นพิษ สามารถล้างทำความสะอาดและฆ่าเชื้อได้ ไม่เป็นหลุมหรือรอยแตก ผิวเรียบหรือไม่ลื่น

การระบายน้ำ ต้องระบายน้ำทิ้งที่เกิดขึ้นระหว่างการผลิตได้เร็ว ดดยไม่ก่อให้เกิดการสะสมของน้ำทิ้ง มีความลาดเอียงในอัตราส่วนที่กำหนด และการระบายอากาศของโรงฆ่าต้องระบายจากส่วนสะอาดไปยังส่วนสกปรก อากาศที่ไหลเข้าสู่บริเวณผลิตควรผ่านการกรอง เพื่อป้องกันไม่ให้ฝุ่น กลิ่นเหม็น หรือควันปนเปื้อนการผลิต และต้องป้องกันไม่ให้มีหยดน้ำบนเพดานและผนังห้องบริเวณที่เกิดความร้อน ไอ ควัน หรือ กลิ่น ต้องมีการระบายอากาศออกสู่ภายนอก

ระบบแสงสว่าง แสงสว่างที่ใช้ในโรงฆ่าสัตว์ต้องมีความเข้มแสงเพียงพอ ไม่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสี ของเนื้อสัตว์หรือทำให้เกิดเงาบริเวณจุดตรวจต่างๆ หลอดไฟจะต้องติดตั้งฝาครอบหลอดไฟ เพื่อป้องกันการกระจายของเศษแก้ว กรณีหลอดไฟแตกได้

การป้องกันแมลงและสัตว์พาหะของโรงฆ่า บริเวณประตู หน้าต่าง และช่องเปิดต่างๆที่เปิดออกสู่ภายนอกต้องมีระบบการป้องกันมิให้แมลงหรือสัตว์พาหะเข้ามาภายในอาคารโรงฆ่าสัตว์ได้

2.3 ห้องผลิต คอกพักสัตว์ต้องอยู่ห่างจากส่วนสะอาดของโรงฆ่าสัตว์ เพื่อป้องกันฝุ่นหรือกลิ่นปนเปื้อนไปยังเนื้อสัตว์ ส่วนโครงสร้างของคอกพักสัตว์ต้องทำจากวัสดุที่แข็งแรง ประตูรั้วหรือแผงกั้นสามารถป้องกันมิให้สัตว์ออกจากคอกพักได้ และทางเดินสู่โรงฆ่าต้องมีหลังคาปกคลุมสัตว์ได้ทั้งหมดและมีระบบป้องกันการเดินย้อนกลับมายังคอกพักสัตว์ได้ ทางเดินควรมีขอบกั้นตลอดแนวที่ไปยังอาคารโรงฆ่า

บริเวณรับสัตว์ต้องมีพื้นที่ไม่ลื่น มีความลาดเอียงที่เหมาะสมและไม่ก่อให้เกิดน้ำขัง มีความสูงในระดับเดียวกับรถบรรทุก

ต้องมีคอกพักสัตว์ป่วย เพื่อแยกสัตว์ป่วยหรือสัตว์ที่สงสัยว่าป่วยออกจากสัตว์ที่มีสุขภาพปกติ และต้องมีการติดป้ายระบุว่าเป็นคอกพักสัตว์ป่วย

สถานที่ล้างรถบรรทุกสัตว์ โรงฆ่าต้องจัดบริเวณสำหรับล้างทำความสะอาดรถบรรทุกสัตว์ เพื่อป้องกันการปนเปื้อนไปสู่ภายนอก ต้องมีน้ำใช้อย่างเพียงพอ และน้ำควรมีแรงดันที่เหมาะสมในการขจัดสิ่งสกปรกต่างๆ

บริเวณที่ทำฆ่าสัตว์และเอาเลือดออก ต้องมีเครื่องมือที่ทำให้สัตว์สลบ ซึ่งออกแบบให้เหมาะกับสัตว์ทุกขนาด และวิธีการฆ่าสัตว์ต้องไม่ทรมาน รวมทั้งสามารถทำให้สัตว์สลบตลอดระยะเวลาการฆ่าและเอาเลือดออกจนกระทั่งสัตว์ตาย และมีคอกบังคับสัตว์ที่มีขนาดพื้นที่พอดีในการควบคุมสัตว์ขณะทำให้สลบ ต้องมีแคร่หรือรองยกสัตว์สำหรับสัตว์ที่สลบแล้ว เพื่อทำการแทงคอเอาเลือดออก

นอกจากนี้ยังมีห้องที่ต้องควบคุมตามหลักเกณฑ์ของ GMP เช่น บริเวณลวกหนังและชุดชน บริเวณเอาเครื่องในออกจากซาก ห้องล้างทำความสะอาดเครื่องใน ห้องตัดแต่งเนื้อและห้องเลาะกระดูก ห้องแช่เย็น ห้องแช่แข็งและห้องเย็นเก็บสินค้า ห้องบรรจุถุง ห้องบรรจุกล่อง บริเวณรับส่งสินค้า ห้องล้างภาชนะและอุปกรณ์ ห้องเก็บเครื่องมือและอุปกรณ์ในการทำมาสะอาด และสถานที่เก็บสารเคมี

2.4 เครื่องมือและอุปกรณ์ต่างๆ ที่สัมผัสกับอาหารจะต้องทำจากวัสดุที่ยอมรับและมีการออกแบบเพื่อป้องกันการปนเปื้อน สามารถทำสะอาดและฆ่าเชื้อได้ อาจทำมาจากวัสดุที่ไม่เป็นสนิม เช่น สแตนเลส พลาสติก ไม่มีรอยแยก หรือรอยแตก

2.5 สิ่งอำนวยความสะดวก โรงฆ่าสัตว์ควรจัดสิ่งอำนวยความสะดวกแก่พนักงาน เพื่อให้การปฏิบัติไปเป็นอย่างถูกสุขอนามัย ซึ่งจะส่งผลให้เนื้อสัตว์ที่ได้มีคุณภาพ สะอาด และปลอดภัยต่อการบริโภค การตรวจสอบสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ห้องพักพนักงาน ห้องสุขา ห้องเปลี่ยนเสื้อผ้า

### 3. การควบคุมการปฏิบัติงาน

การควบคุมการปฏิบัติงาน จัดเป็นหัวใจหลักสำคัญสำหรับการผลิตอาหารต่างๆหรือการผลิตเนื้อสัตว์ เช่น การควบคุมอันตรายที่เกี่ยวข้อง โรงฆ่าสัตว์ควรมีระบบการควบคุมอันตรายของเนื้อสัตว์ ซึ่งโดยทั่วไปมีการนำระบบ HACCP มาใช้ การควบคุมอันตรายประกอบด้วย การระบุขั้นตอนที่ต้องควบคุม การกำหนดวิธีการควบคุมการตรวจสอบและการทวนสอบ

ระบบการควบคุมการควบคุมอนามัยของเนื้อสัตว์ เกี่ยวข้องกับการป้องกันการปนเปื้อนของอันตรายต่างๆไปสู่เนื้อสัตว์ เช่นการควบคุมอุณหภูมิของน้ำร้อนและเลาในขั้นตอนการลวก การเก็บรักษาเนื้อสัตว์โดยวิธีแช่เย็น เป็นต้น ซึ่งการควบคุมอันตรายที่เกี่ยวข้องกับเนื้อสัตว์แบ่งเป็น 3 ชนิด

- 1) การควบคุมอันตรายทางชีวภาพในโรงฆ่าสัตว์ เช่น การแยกบริเวณผลิตเป็นส่วนสะอาดและส่วนสกปรก การแยกพนักงาน เครื่องมือ อุปกรณ์ ภาชนะทั้งสองส่วนออกจากกัน
- 2) การควบคุมอันตรายทางเคมี เช่นการตรวจสอบประวัติการใช้ยา และระยะหยุดยาของสัตว์ที่นำเข้ามา การเก็บรักษาสารเคมี เป็นต้น
- 3) การควบคุมอันตรายทางกายภาพ เช่นเครื่องจักรโลหะ การใช้ผ้าครอบหลอดไฟ เป็นต้น

ในกระบวนการผลิตเนื้อสัตว์ จะมี 9 ขั้นตอน

3.1 การรับสัตว์เข้าคอกพัก และการพักสุกร ในการเคลื่อนย้ายต้องมีเอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่นใบอนุญาตนำหรือเคลื่อนย้าย หรือซากสัตว์ภายในราชอาณาจักร (ร.4) ระยะเวลาการขนส่ง ควรใช้ระยะเวลาการขนส่งที่สั้นที่สุด ควรขนส่งสุกรในช่วงเช้าตรู่ หรือตอนค่ำ และในวันที่อากาศร้อนจัดควรราดน้ำที่ตัวสุกรเพื่อลดความร้อน

เมื่อสัตว์มาถึงคอกพักสัตว์ ควรตรวจสอบสุขภาพสัตว์ก่อนฆ่าโดยพนักงานตรวจโรคสัตว์ โดยตรวจสอบถึงความผิดปกติต่างๆของสัตว์ เช่น สภาพของผิวหนัง การตรวจสภาพของอุจจาระและปัสสาวะ การหายใจ การเคลื่อนไหว หากพบสัตว์ป่วยหรือสงสัยว่าป่วยควรมีการแยกกักในคอกพักสัตว์ป่วย และอาจนำเข้ามาในห้องฉุกเฉินหลังเสร็จสิ้นกระบวนการฆ่า

การไล่ต้อนสัตว์ ต้องมีการปฏิบัติต่อสัตว์อย่างนิ่มนวล ไม่ทำให้สัตว์ตกใจจนเกิดความเครียด

### 3.2 การทำให้สัตว์สลบ มี 4 วิธี

วิธีที่ 1 การใช้กระแสไฟฟ้า ส่วนใหญ่วิธีนี้นิยมสำหรับการทำให้สุกรสลบก่อนฆ่า กระแสไฟฟ้าที่ใช้ควรมีผลทางวิทยาศาสตร์รองรับ อย่างไรก็ตาม OIE แนะนำว่ากระแสไฟฟ้าที่ใช้ควรมีขนาด 125 มิลลิแอมแปร์ขึ้นไป ความต่างศักย์ไม่เกิน 125 โวลต์ และใช้เวลาไม่เกิน 10 วินาที

วิธีที่ 2 การใช้ปืนที่ไม่ใช่กระสุนแต่เป็นแท่งเหล็ก

วิธีที่ 3 การใช้ปืนที่ไม่มีกระสุนแต่ใช้ความดัน

วิธีที่ 4 การใช้ก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์

การตรวจสอบการสลบของสัตว์ เมื่อสัตว์สลบแล้ว สัตว์จะแสดงอาการกล้ามเนื้อหย่อนตัว ไม่มี corneal reflex และไม่มีปฏิกิริยาตอบสนองต่อการกระตุ้นจากภายนอก

3.3 การแทงคอเอาเลือดออก คือการแทงคอ หรือหน้าอก เพื่อให้มีดตัดเส้นเลือดแดง มีดที่ต้องแทงคอต้องสะอาดและไม่ปนเปื้อนเชื้อโรคต่างๆ

3.4 การลวกและการชูดขน การลวกหนังสัตว์คือมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ขนของสัตว์หลุดง่ายขึ้น จะทำในสัตว์ประเภท สัตว์ปีก สุกร ซึ่งอาจลวกในบ่อลวกหรือใช้น้ำร้อนฉีดพ่น

3.5 การแยกเครื่องในออก ในกระบวนการผ่าซากเอาเครื่องในออก ไม่ควรปล่อยระยะเวลาของขั้นตอนหลังจากทำให้สุกรตายแล้วให้นานเกินไป เพราะความร้อนภายในร่างกายสัตว์ จะมีผลต่อคุณภาพเนื้อสัตว์ได้

3.6 การลดอุณหภูมิซาก หลังจากซากสุกรถูกผ่าเป็น 2 ซีก และล้างให้สะอาดแล้ว ควรนำไปลดอุณหภูมิลงโดยให้อุณหภูมิศูนย์กลางไม่เกิน 7 องศาเซลเซียส

3.7 การตัดแต่ง กรณีมีตัดแต่งซากสัตว์เป็นชิ้นส่วนต่างๆ ต้องมีการแยกห้องสำหรับตัดแต่งโดยเฉพาะ ภายในห้องต้องมีการควบคุมอุณหภูมิไม่ให้เกิน 18 องศาเซลเซียส

3.8 การบรรจุ ต้องบรรจุเนื้อสัตว์ลงในภาชนะที่สะอาดและป้องกันการปนเปื้อนได้ ภาชนะบรรจุต้องมีคุณภาพและถูกอนุญาตให้ใช้บรรจุอาหารได้

3.9 การเก็บรักษาเนื้อสัตว์ เนื้อสัตว์ที่รอการขนส่ง ควรเก็บไว้ในห้องที่ควบคุมอุณหภูมิศูนย์กลางของเนื้อสัตว์ไม่เกิน 7 องศาเซลเซียส

4. สถานที่ประกอบการ : การบำรุงรักษา สุขาภิบาล ต้องมีการซ่อมบำรุงและดูแลรักษา อาคารโรงฆ่า เครื่องมือ เครื่องจักร อุปกรณ์ต่างๆให้อยู่ในสภาพที่ดีและสามารถใช้งานได้อยู่เสมอ และทำความสะอาด ฆ่าเชื้อ เครื่องมือ อุปกรณ์ต่างๆ โดยการใช้ไอน้ำร้อนเพื่อฆ่าเชื้อพื้นผิวอุปกรณ์ที่ผ่านการทำความสะอาดแล้ว หรือฆ่าเชื้อโรคโดยใช้น้ำยาฆ่าเชื้อที่สามารถทำลายเชื้อจุลินทรีย์ได้อย่างรวดเร็ว

ระบบสุขาภิบาลต้องมีรายงานทำความสะอาดก่อน ระหว่าง หลังการปฏิบัติงาน หากพบข้อบกพร่องต้องมีรายงานวิธีการแก้ไข

5. สุขลักษณะนิสัยส่วนบุคคล ผู้ปฏิบัติงานต้องเป็นผู้มีสุขภาพสมบูรณ์ ไม่เจ็บป่วย หรือไม่เป็นโรคที่จะเป็นพาหะนำโรคติดต่อทางอาหาร เช่น ไทฟอยด์ ท้องร่วง ไวรัสตับอักเสบ สุขภาพของ



ผู้ปฏิบัติงานควรได้รับการตรวจสอบสุขภาพก่อนรับเข้าปฏิบัติงาน และได้รับการตรวจสอบสุขภาพอย่างน้อยปีละครั้ง

ความสะอาดส่วนบุคคล ผู้ปฏิบัติงานต้องล้างมือ ก่อน ระหว่าง หลังการปฏิบัติงาน โดยใช้สบู่ที่กรมปศุสัตว์รับรองให้ใช้และใช้แปรงขัดบริเวณซอกเล็กให้สะอาด และการแต่งกายของพนักงานต้องสวมผ้าปิดปาก ชุมคลุมต้องไม่มีชิป กระจุก กระจา สวมหมวกคลุมผม รองเท้าบูต และผ้ากันเปื้อน และห้ามสวมเครื่องประดับต่างๆ เล็บต้องสั้นอยู่เสมอ เป็นต้น

6. การขนส่ง ถือเป็นขั้นตอนหนึ่งในการควบคุมคุณภาพและความปลอดภัย ซึ่งพาหนะขนส่งต้องออกแบบหรือมีอุปกรณ์ไม่ให้เนื้อสัตว์สัมผัสพื้น ประตูควรปิดให้สนิท หากมีความจำเป็นควรมีมันพลาสติกเพื่อป้องกันอากาศร้อนเข้าสู่ตู้ขนส่ง ในระหว่างการขนส่งควรมีการควบคุมอุณหภูมิใจกลางเนื้อสัตว์ไม่เกิน 7 องศาเซลเซียส

7. ข้อมูลเกี่ยวกับเนื้อสัตว์และการสร้างความเข้าใจกับผู้บริโภค การปฏิบัติต่อเนื้อสัตว์ การเก็บรักษา การวางจำหน่ายเนื้อสัตว์อย่างปลอดภัย ต้องมีตราประทับรับรอง ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเนื้อสัตว์ผ่านการตรวจรับรองจากพนักงานตรวจโรคสัตว์ประจำโรงฆ่าสัตว์ ฉลากบนภาชนะบรรจุเนื้อสัตว์ จะต้องมีความที่ชัดเจน ไม่ลอกหลุด และแสดงรายละเอียด ประเภทเนื้อสัตว์ น้ำหนัก วันเดือนปี น้ำหนัก ข้อเสนอ ชื่อผู้ผลิตและสถานที่ตั้ง และต้องมีระบบการตรวจสอบย้อนกลับ ระบุชุดที่ผลิต รวมถึงเอกสารที่เกี่ยวข้อง

8. การฝึกอบรม พนักงานที่ปฏิบัติงานในโรงฆ่าสัตว์ หรือคำแนะนำในเรื่องสุขลักษณะการผลิตอย่างเหมาะสม เพื่อให้สามารถปฏิบัติตนในการผลิตได้อย่างถูกต้องสุขอนามัย โดยมีโปรแกรมและเนื้อหาการฝึกอบรมที่จำเป็น เช่น สุขอนามัยในการผลิตเนื้อสัตว์ สุขลักษณะส่วนบุคคล และพนักงานควรได้รับการอบรมก่อนรับเข้าทำงานและได้รับการอบรมความรู้ใหม่ๆ ในระหว่างการปฏิบัติงานอยู่เสมอ<sup>79</sup>

## 6.2 ระบบ HACCP (Hazard Analysis and Critical Control Point)

การวิเคราะห์อันตรายและจุดวิกฤตที่ต้องควบคุมหรือ ระบบ HACCP เป็นระบบจัดการคุณภาพด้านความปลอดภัย ที่ผู้ผลิตจะเข้าสู่ระบบนี้ได้ต้องมีมาตรฐาน GMP ที่ดีเสียก่อน โดยหลักการของระบบ ครอบคลุมถึงการป้องกันปัญหาจากอันตราย 3 สาเหตุ ได้แก่ 1. อันตรายทางชีวภาพ ซึ่งเป็นอันตรายจากเชื้อจุลินทรีย์ที่ทำให้เกิดโรคหรือสารพิษ 2. อันตรายจากสารเคมี ได้แก่ สารเคมีที่ใช้ในการเพาะเลี้ยง เพาะปลูก ในวงจรผลิตวัตถุดิบ อาทิ สารปฏิชีวนะ สารเร่งการเจริญเติบโต เป็นต้น 3. อันตรายทางกายภาพ ได้แก่ สิ่งปลอมปนต่างๆ อาทิ เศษแก้ว เศษกระดูก โลหะ

<sup>79</sup> พลฤกษ์ อัยดาและอภินันท์ คงนุรัตน์.(2550).เอกสารวิชาการ เรื่อง คู่มือการตรวจสอบโรงฆ่าภายในประเทศตามหลักการปฏิบัติที่ดี.สำนักพัฒนาระบบและรับรองมาตรฐานสินค้าปศุสัตว์.หน้า 1-43

หลักการของระบบ HACCP มี 7 ประการได้แก่

1. ดำเนินการวิเคราะห์อันตราย (Conduct a hazard analysis) ระบุอันตรายที่อาจเกิดขึ้นในทุกขั้นตอนของกระบวนการผลิต ตั้งแต่ขั้นตอนแรก ของวงจรการผลิต จากวัตถุดิบ วิธีการแปรรูป การกระจายสินค้า จนถึงการบริโภคของลูกค้า โดยการประเมินโอกาสจะเกิด อันตราย และระบุมาตรการควบคุมอันตรายเหล่านั้น

2. หาจุดวิกฤตที่ ต้องควบคุม (Determine the Critical Control Points (CCPs)) กำหนดจุดการปฏิบัติขั้นตอนการทำงานซึ่งสามารถจะทำการควบคุม เพื่อกำจัดอันตรายหรือลด โอกาสการเกิดอันตราย เรียกว่าจุด CCP ขั้นตอน หมายถึง ขั้นตอนใดๆ ในกระบวนการการผลิต รวมถึงวัตถุดิบ การรับ การแปรรูป การเก็บเกี่ยว การขนส่ง การปรับสูตร กรรมวิธีการผลิต หรือการจัดเก็บ เป็นต้น ซึ่งสามารถดำเนินการได้โดยการตัดสินใจของผู้เชี่ยวชาญ หรือใช้หลักการ ของแผนผังการตัดสินใจ (Decision tree)

3. กำหนดค่าวิกฤต (Establish critical Limit (s)) ซึ่งต้องควบคุมให้อยู่ภายใต้เกณฑ์ที่กำหนด เพื่อมั่นใจว่า จุด CCP อยู่ภายใต้การควบคุม โดยเกณฑ์ที่มักใช้ ได้แก่ อุณหภูมิ, เวลา, pH, ความชื้นค่าวอเตอร์แอกติวิตี (Aw) เป็นต้น ซึ่งจุด CCP หนึ่งๆ อาจมีค่าจำกัดวิกฤต (CL) เพียงค่าเดียว หรือหลายค่าก็ได้ โดยในการกำหนดค่าจำกัดวิกฤตดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัย ประสบการณ์ของทีมงาน HACCP, คำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญ, ข้อมูลจากเอกสารทาง วิทยาศาสตร์, ข้อกำหนดและมาตรฐานอาหารต่างๆ หรือข้อมูลจากการทดลอง การทดสอบ มา ใช้ประกอบในการกำหนดเป็นค่า CL

4. กำหนดระบบเพื่อตรวจติดตามการควบคุมจุดวิกฤตที่ ต้องควบคุม (Establish a system to monitor control of the CCP) กำหนดระบบในการเฝ้าระวังจุดวิกฤต โดยการ กำหนดแผนการทดสอบหรือการเฝ้าสังเกตตรวจวัดค่าต่างๆ ที่ต้องควบคุม และประเมินว่าจุด วิกฤตที่ต้องควบคุมนั้นๆ ได้้อยู่ภายใต้สภาวะควบคุมหรือไม่

5. กำหนดวิธีการแก้ไข เมื่อตรวจพบว่าจุดวิกฤตที่ ต้องควบคุมเฉพาะจุดใดจุดหนึ่งไม่อยู่ภายใต้การควบคุม (Establish the corrective action to be taken when monitoring indicates that particular CCP is not under control) ในระหว่างการตรวจสอบและ เฝ้าระวัง สำหรับการปฏิบัติงานอาจเกิดกรณีที่ทำให้ค่าจำกัดวิกฤตที่ต้องควบคุมเกิดการ เบี่ยงเบนได้ จึงจำเป็นต้องมีการกำหนดวิธีการแก้ไขทั้งในส่วนของกระบวนการผลิตและผลิตภัณฑ์

6. กำหนดวิธีการทวนสอบเพื่อยืนยันประสิทธิภาพการดำเนินงานของระบบ HACCP (Establish procedures for verification to confirm that the HACCP system is working effectively) การทวนสอบ หมายถึง การใช้วิธีทำ วิธีปฏิบัติงาน การทดสอบและการ ประเมินผลต่างๆ เพิ่มเติมจากการตรวจติดตามเพื่อตัดสินความสอดคล้องกับแผน HACCP ที่จัดทำขึ้น ทั้งนี้เพราะระบบ HACCP ที่ผ่านการวิเคราะห์อย่างถูกต้อง ไม่ได้หมายความว่าเมื่อ นำไปประยุกต์ใช้แล้วจะ ได้ผลดี

7. กำหนดวิธีการจัดเก็บเอกสารที่ เกี่ยวข้องกับวิธีปฏิบัติและบันทึกข้อมูลต่างๆ ที่เหมาะสมตามหลักการเหล่านี้ และการประยุกต์ใช้ (Establish documentation concerning all procedures and records appropriate to these principles and their application) เอกสาร และ บันทึกต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกัระบบ HACCP ควรมีระบบการจัดทำการควบคุม และการจัดเก็บ

เอกสารไว้เพื่อเป็นหลักฐานยืนยันและตรวจสอบการปฏิบัติงานว่าถูกต้องตามที่กำหนดใน HACCP Plan หรือไม่โดยกำหนดอำนาจหน้าที่และผู้ควบคุมเอกสารให้มีความชัดเจน นอกจากนี้เอกสารและบันทึกที่จัดเก็บในระบบ HACCP<sup>80</sup>



---

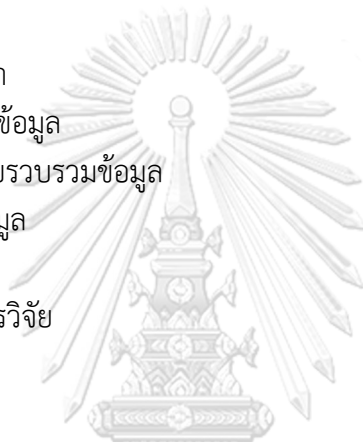
<sup>80</sup> สำนักอาหาร.กระทรวงอุตสาหกรรม แหล่งที่มา [http://www.nfi.or.th/foodsafety/upload/qs/pdf/HACCP\\_2.pdf](http://www.nfi.or.th/foodsafety/upload/qs/pdf/HACCP_2.pdf) แหล่งที่มา [22 พฤศจิกายน 2561].

### บทที่ 3

#### วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และสัตว์ในมิติต่างๆในสังคม โดยเฉพาะกับสัตว์เศรษฐกิจ ที่เชื่อมโยงถึงแนวคิดและวิธีการปฏิบัติต่อสัตว์ในโรงฆ่า ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลโดยศึกษาจากเอกสาร (Documentary Research) การสัมภาษณ์ (Interview) และการสังเกตการณ์(Observation) ซึ่งรวบรวมข้อมูลจากบุคคล เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น รวมถึงปฏิสัมพันธ์ของบุคคลที่มีต่อเหตุการณ์นั้น โดยจะจำแนกการเสนอวิธีการดำเนินการวิจัยได้ดังนี้

- 3.1.พื้นที่ที่ศึกษา
- 3.2.ประชากรที่ศึกษา
- 3.3.การเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.4.เครื่องมือการเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.5.การวิเคราะห์ข้อมูล
- 3.6.คำถามการวิจัย
- 3.7.กรอบแนวคิดการวิจัย



#### 3.1 พื้นที่ที่ศึกษา

ศึกษาจากโรงฆ่าสัตว์ในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือจำนวน 6 โรง โดยแบ่งขนาดของโรงฆ่าตามจำนวนในการฆ่าสัตว์แต่ละชนิดในแต่ละวัน ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น โรงฆ่าขนาดเล็ก โรงฆ่าขนาดกลาง โรงฆ่าขนาดใหญ่ และแพนรหัสโรงฆ่าแต่ละประเภท ได้ดังนี้

ขนาดโรงฆ่า	โรงฆ่าขนาดใหญ่	โรงฆ่าขนาดกลาง	โรงฆ่าขนาดเล็ก
โค	L1	-	S1
หมู	L2	-	S2
สัตว์ปีก	L3	M3	-

\*สัตว์ปีก หมายถึง เป็ดและไก่

### 3.2 ประชากรที่ศึกษา

กลุ่มที่ 1 เจ้าหน้าที่ของกรมปศุสัตว์ แบ่งเป็น 2 ระดับ

เจ้าหน้าที่ระดับส่วนกลาง ได้แก่ นายสัตวแพทย์ของสำนักงานพัฒนาระบบและและรับรองมาตรฐานสินค้าปศุสัตว์ ซึ่งมีพันธกิจที่เกี่ยวข้องกับโรงฆ่าในกำหนดนโยบาย ศึกษา ค้นคว้า วิจัยมาตรฐานการผลิต โรงฆ่าสัตว์

เจ้าหน้าที่ระดับส่วนภูมิภาค ได้แก่ ปศุสัตว์จังหวัด ปศุสัตว์อำเภอ นายสัตวแพทย์เจ้าหน้าที่กรมปศุสัตว์ ในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งมีพันธกิจที่เกี่ยวข้องกับโรงฆ่าสัตว์ในการควบคุมการดำเนินงานตามกฎหมายตามพระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าและจำหน่ายเนื้อสัตว์

กลุ่มที่ 2 กลุ่มเจ้าของโรงฆ่าและผู้ที่ทำหน้าที่ฆ่าสัตว์ในโรงฆ่า ในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แบ่งผู้ให้สัมภาษณ์ได้ดังนี้

ผู้ให้สัมภาษณ์	เจ้าของโรงฆ่า	ผู้ฆ่าสัตว์	เจ้าของโรงฆ่าและเป็นผู้ฆ่าสัตว์
ประเภทโรงฆ่า			
โรงฆ่าโคขนาดใหญ่ (L1)	√	-	-
โรงฆ่าโคขนาดเล็ก (S1)	-	-	√
โรงฆ่าหมูขนาดใหญ่ (L2)	√	√	-
โรงฆ่าหมูขนาดเล็ก (S2)	-	-	√
โรงฆ่าสัตว์ปีกขนาดใหญ่ (L3)	√	-	-
โรงฆ่าสัตว์ปีกขนาดกลาง (M3)	-	-	√

\*เจ้าของโรงฆ่าและเป็นผู้ฆ่าสัตว์ หมายถึง เจ้าของโรงฆ่าลงมือฆ่าสัตว์เองหรือในอดีตเคยลงมือฆ่าสัตว์

### 3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้จะเก็บรวบรวมข้อมูลอยู่ 3 วิธี คือ

**3.3.1 การศึกษาข้อมูลเอกสาร** โดยศึกษาจากหนังสือ บทความของไทยและต่างประเทศ เกี่ยวกับหลักสิทธิสัตว์และหลักสวัสดิภาพสัตว์

ศึกษาจากหนังสือ ข่าวสาร วารสาร สื่อสังคมออนไลน์ หนังสือพิมพ์ที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และสัตว์ในบริบทต่างๆ

ศึกษาจากหนังสือวิชาการ เกี่ยวกับที่มาของสัตว์ที่ถูกฆ่าเพื่อเป็นอาหาร อธิบายการเลี้ยงสัตว์ตั้งแต่ต้นน้ำไปยังปลายน้ำ โดยเริ่มตั้งแต่การเลี้ยงสัตว์ในฟาร์ม การขนส่งสัตว์ และการฆ่าสัตว์ในโรงฆ่า รวมถึงคุณภาพของเนื้อสัตว์ที่ถูกทารุณก่อนฆ่า

ศึกษาจากกฎหมาย พระราชบัญญัติ ระเบียบในประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมโรงฆ่าสัตว์ รวมถึงวิธีการฆ่าสัตว์

### 3.3.2 การสัมภาษณ์ จะสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูล โดยแบ่งเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

วิธีการสัมภาษณ์จะแบ่งการสัมภาษณ์ออกเป็น 2 วิธี คือ การสัมภาษณ์แบบที่เป็นทางการ และการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ เนื่องจากกลุ่มบุคคลที่สัมภาษณ์มีหลากหลายสถานภาพและมีบริบทที่แตกต่างกัน ดังนั้นจึงต้องออกแบบการสัมภาษณ์เพื่อให้ได้ข้อมูลได้ครบและมากที่สุด

1) การสัมภาษณ์ที่เป็นทางการ เป็นการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยจะสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ในกลุ่มที่ 1 ดำเนินการโดย การใช้แบบสัมภาษณ์ที่มีลักษณะเป็นการสัมภาษณ์เจาะลึก โดยมีการออกแบบโครงสร้างของข้อคำถามที่สามารถนำไปใช้ในการสัมภาษณ์แบบโครงสร้าง (guided interview)

2) การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ เป็นการสัมภาษณ์ต่อกลุ่มที่ 2 โดยจะใช้วิธีการถามแบบกว้างๆในประเด็นทั่วไป จากนั้นจึงเริ่มใช้คำถามที่เป็นเรื่องเจาะลึก เฉพาะเจาะจง และต่อมาจึงใช้วิธีตะล่อมถามถึงความคิดเห็นทัศนคติในเรื่องที่เกี่ยวข้อง

3.3.3 การสังเกตการณ์ (Obsevation) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม ในขณะที่มีการพูดคุย สัมภาษณ์จากผู้ให้สัมภาษณ์ และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมโดยศึกษาพฤติกรรม การกระทำ ในขณะที่ปฏิบัติการฆ่าสัตว์ ในโรงฆ่าพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

### 3.4. เครื่องมือการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยทางเอกสาร (documentary research) ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลแนวทางหนึ่ง โดยศึกษาและค้นคว้าจากเอกสารทางวิชาการ หนังสือทั้งในประเทศและต่างประเทศ บทความ ประเภทต่างๆ หนังสือของหน่วยงานราชการ รวมทั้งข้อมูลที่มาจากโซเชียลมีเดีย

การสัมภาษณ์ (Interview) จะออกแบบโครงสร้างของข้อคำถามในลักษณะที่ใช้ในการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง โดยจะร่างข้อคำถามที่มีลักษณะปลายเปิด ซึ่งทำให้ได้รับข้อมูลทั้งในด้านวิชาการและทางปฏิบัติ สำหรับการสัมภาษณ์กลุ่มที่ 1

ส่วนการสัมภาษณ์กลุ่มที่ 2 จะออกแบบคำถามให้มีความยืดหยุ่นในการปรับเปลี่ยนถ้อยคำให้เหมาะสมกับผู้ให้สัมภาษณ์ ทั้งนี้ลักษณะคำถามจะเป็นการสนทนา ความคิดเห็น ทัศนคติ

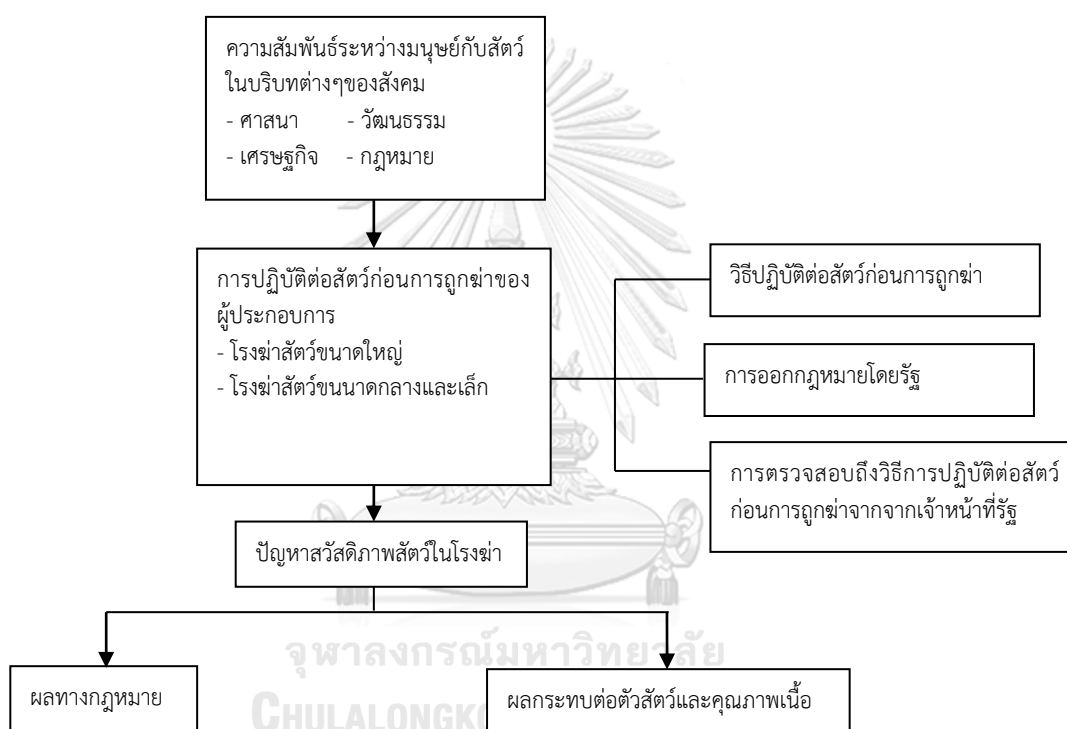
### 3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ (Interview) และการสังเกตการณ์ (Observation) ได้นำมาใช้ในกระบวนการวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูล และดำเนินการร่วมกับกระบวนการรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) เพื่อหาปัจจัยสาเหตุของปัญหาจนส่งผลต่อการปฏิบัติต่อสัตว์

### 3.6 คำถามการวิจัย

- 1) ปัจจัยใดบ้างที่มีผลต่อความความสัมพันธ์ที่มีต่อสัตว์แต่ละประเภท
- 2) ปัจจัยใดที่มีผลต่อการปฏิบัติต่อสัตว์ในโรงฆ่า
- 3) การปฏิบัติต่อสัตว์ในโรงฆ่าเป็นอย่างไร

### 3.7 กรอบแนวคิดการวิจัย



การปฏิบัติต่อสัตว์ของมนุษย์สามารถพิจารณาได้จากความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และสัตว์ในบริบทต่างๆของสังคมที่เกี่ยวข้องกับศาสนา วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และกฎหมาย ซึ่งแนวทางการพิจารณาความสัมพันธ์เหล่านี้จะส่งผลถึงการปฏิบัติต่อสัตว์ในโรงฆ่าของผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น เจ้าหน้าที่ในโรงฆ่า เจ้าของโรงฆ่า เจ้าหน้าที่ผู้ตรวจสอบของหน่วยงานรัฐ จนนำไปสู่ปัญหาสวัสดิภาพสัตว์ที่เกิดขึ้นในโรงฆ่า

## บทที่ 4

### กระบวนการและทัศนคติของการฆ่าสัตว์

จากข้อมูลที่ผู้วิจัยได้เข้าไปสังเกตการณ์และสัมภาษณ์สอบถามผู้ที่เกี่ยวข้องในโรงฆ่าที่ได้รับใบอนุญาตให้จัดตั้งโรงฆ่าสัตว์ในประเทศไทยรวมถึงเจ้าหน้าที่ของรัฐ จะสามารถแบ่งโรงฆ่าออกได้ 3 ประเภท คือ

1.) โรงฆ่าสัตว์ขนาดใหญ่ โรงฆ่าโคจะมีกำลังในการฆ่าโคอยู่ที่ 50 – 70 ตัวต่ออาทิตย์ โรงฆ่าหมูจะมีกำลังในการฆ่าหมูอยู่ที่ประมาณ 50 ตัวต่อวัน โรงฆ่าสัตว์ปีกจะมีกำลังในการฆ่าประมาณ 4000 ตัวต่อชั่วโมง หรือประมาณ 70,000 ตัว ถึง 150,000 ตัวต่อวัน

2.) โรงฆ่าสัตว์ขนาดกลาง เช่น โรงฆ่าหมูมีกำลังการฆ่าประมาณ 10 ตัวต่อวัน โรงฆ่าสัตว์ปีกมีกำลังฆ่าประมาณ 500-700 ตัวต่อวัน

3.) โรงฆ่าสัตว์ขนาดเล็ก โรงฆ่าโคมีกำลังในการฆ่าประมาณ 1 ตัวต่อวัน โรงฆ่าหมูมีกำลังในการฆ่าประมาณ 3-5 ตัวต่อวัน โรงฆ่าสัตว์ปีกมีกำลังในการฆ่าประมาณ 200 ตัวต่อวัน

นอกจากโรงฆ่าทั้งสามประเภทจะมีกำลังในการฆ่าที่แตกต่างกันแล้ว ยังมีมาตรฐานที่แตกต่างกันทั้งเรื่องความทันสมัยของเครื่องมือ ลักษณะอาคาร ความสะอาด การดูแลสัตว์ก่อนถูกฆ่า วิธีการฆ่า ของโรงฆ่าขนาดใหญ่ที่มีมาตรฐานด้านสวัสดิภาพสัตว์ที่มากกว่าโรงฆ่าขนาดกลางและโรงฆ่าขนาดเล็ก หรือแม้กระทั่งโรงฆ่าขนาดใหญ่ด้วยตัวเอง กล่าวคือ โรงฆ่าขนาดใหญ่ที่ผู้วิจัยเข้าสังเกตการณ์เป็นโรงฆ่าที่ได้รับมาตรฐาน GMP<sup>81</sup> 2 โรง แต่อีก 1 โรงยังไม่ได้รับมาตรฐาน GMP ซึ่งมาตรฐานดังกล่าวเป็นมาตรฐานที่ถูกกำหนดขึ้นเพื่อเป็นหลักประกันคุณภาพด้านความปลอดภัยของอาหาร ซึ่งมีผลต่อการส่งออกเนื้อสัตว์ของผู้ประกอบการ

จากที่กล่าวมาข้างต้นยังส่งผลต่อความเครียดของตัวสัตว์ก่อนการถูกฆ่าและคุณภาพเนื้อสัตว์ โดยจะอธิบายถึงการแสดงอาการของสัตว์ก่อนการถูกฆ่าจากการสังเกตการณ์ของผู้วิจัย และผู้วิจัยยังมีโอกาสได้สัมภาษณ์เจ้าของโรงฆ่าและผู้ที่ทำหน้าที่ฆ่าสัตว์ในโรงฆ่าถึงความรู้สึกในขณะที่ฆ่าสัตว์เหล่านั้นและความรู้สึกที่มีต่อสัตว์เศรษฐกิจ รวมถึงเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งบ่งบอกถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และสัตว์เศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในประเทศไทย จึงสามารถอธิบายได้ดังต่อไปนี้

#### 4.1 กระบวนการฆ่าสัตว์ในโรงฆ่า

ในโรงฆ่าสัตว์แต่ละประเภทจะมีกระบวนการฆ่าสัตว์ที่แตกต่างกันออกไป โดยเฉพาะมาตรฐานในการฆ่า ในเรื่องลักษณะทั่วไปของพื้นที่ อาคาร สิ่งแวดล้อมของโรงฆ่า การดูแลสัตว์ก่อนการเข้าฆ่า และวิธีการฆ่า จากข้อมูลที่ผู้วิจัยได้รวบรวมมาสามารถอธิบายเปรียบเทียบระหว่างโรงฆ่าขนาดใหญ่กับโรงฆ่าขนาดกลางและขนาดเล็ก โดยแยกเป็นโรงฆ่าสัตว์แต่ละประเภท ได้ดังนี้

<sup>81</sup>GMP ย่อมาจาก (Good Manufacturing Practices) คือ หลักการปฏิบัติที่ดี เป็นระบบการจัดการด้านความพร้อมของสภาพแวดล้อมพื้นฐานในกระบวนการผลิตอาหาร เช่น การจัดการด้านอาคารสถานที่ผลิตสุขลักษณะส่วนบุคคล การควบคุมแมลงและสัตว์พาหะ การทำความสะอาดสถานที่ผลิต เครื่องมือและอุปกรณ์ การควบคุมน้ำใช้ เป็นต้น การนำ GMP มาใช้ในโรงงานผลิตอาหารจะเป็นหลักประกันคุณภาพด้านความปลอดภัยของอาหาร และเป็นการสร้างความมั่นใจแก่ผู้บริโภค



- |                                   |                                   |
|-----------------------------------|-----------------------------------|
| 4.1.1 โรงฆ่าโคขนาดใหญ่ (L1)       | 4.1.2 โรงฆ่าโคขนาดเล็ก (S1)       |
| 4.1.3 โรงฆ่าหมูขนาดใหญ่ (L2)      | 4.1.4 โรงฆ่าหมูขนาดเล็ก (S2)      |
| 4.1.5 โรงฆ่าสัตว์ปีกขนาดใหญ่ (L3) | 4.1.6 โรงฆ่าสัตว์ปีกขนาดกลาง (M2) |

#### 4.1.1 โรงฆ่าโคขนาดใหญ่ (L1)

เป็นโรงฆ่าที่มีรูปแบบการจัดตั้งเป็นสหกรณ์ เกิดจากการรวมกลุ่มของสมาชิกและต้องมีการขึ้นทะเบียนต่อสหกรณ์ โดยมีหน่วยงานรัฐคอยสนับสนุน ด้านงบประมาณ การประชาสัมพันธ์ ต่างๆ ซึ่งโรงฆ่าดังกล่าวจะรับฆ่าโคจากสมาชิกและลูกค้าทั่วไป ส่วนใหญ่เนื้อที่ส่งฆ่าของสหกรณ์เป็นเนื้อพรีเมียม ได้แก่ สายพันธุ์ยุโรป คือ *ชาโรเลส์* (Charolais) และ *แองกัส* (Angus) ส่วนสายพันธุ์เอเชีย คือ วากิว (Wagyu) โดยจะจัดส่งขายให้แก่กลุ่มลูกค้าตลาดบน

ในภาพรวมของกระบวนการฆ่าของโรงฆ่าโคขนาดใหญ่ดังกล่าว จะมีคอกพักสัตว์ที่มีระยะห่างออกจากอาคารโรงฆ่าเพื่อให้สัตว์พักก่อนการเข้าฆ่า และมีช่องบังคับเพื่อให้โคเดินจากคอกพักสัตว์ไปยังโรงฆ่า เมื่อโคเดินเข้าของฆ่าจะมีฉากกันปิดทั้งด้านหน้าและด้านหลังเพื่อไม่ให้โคที่กำลังถูกฆ่าเห็นวัวตัวอื่นที่กำลังถูกฆ่าหละ จากนั้นเมื่อวัวสลบแล้วจะมีรอกหรือโซ่ไฟฟ้าเพื่อชักวัวขึ้นไปเพื่อไม่ให้ซากสัมผัสกับพื้น ต่อมาจะทำการเชือดและชำหละซากบนรอกหรือโซ่ไฟฟ้านั้น โดยจะแบ่งการชำหละออกเป็นพื้นที่ส่วนสกรปรกเพื่อถลกหนัง กีบ เครื่องใน ออก และนำเข้าพื้นที่ส่วนสะอาดเพื่อชำหละเนื้อส่วนต่างๆออก จากนั้นจะนำซากเข้าห้องเย็นเพื่อบ่มซากประมาณ 3 วัน ซึ่งรายละเอียดสามารถอธิบายได้ดังต่อไปนี้

#### ลักษณะทั่วไปของพื้นที่ อาคาร สิ่งแวดล้อม ของโรงฆ่า

จากการสังเกตการณ์ของผู้วิจัยของ โรงฆ่าโคขนาดใหญ่มีที่ตั้งห่างจากแหล่งชุมชน บริเวณโดยรอบเป็นทุ่งนา ประกอบไปด้วยคอกพักสัตว์และอาคารโรงฆ่า ลักษณะของคอกพักสัตว์มีลักษณะเป็นหลังคามุงสูงชันจากพื้นคลุมตลอดไปจนถึงอาคารโรงฆ่าสัตว์ และมีแผงกันทำจากเหล็ก มีรางน้ำโดยมีส่วนรับสัตว์เข้าคอกเป็นพื้นลาดชันเพื่อสะดวกในการต้อนเข้าคอก ซึ่งคอกพักสัตว์มีระยะห่างออกจากอาคารโรงฆ่าระยะประมาณ 30 เมตร และมีช่องบังคับเพื่อให้โคเดินจากคอกพักสัตว์ไปยังอาคารโรงฆ่า



รูปภาพที่ 1 : ลักษณะทั่วไปคอกพักสัตว์ของโรงฆ่าขนาดใหญ่



รูปภาพที่ 2 : ลักษณะช่องบังคับโคของโรงฆ่าขนาดใหญ่

ภายในอาคารโรงฆ่าพนักงานจะสวมผ้ากันเปื้อนแบบหนา หมวก รองเท้าบูท ผ้าปิดปาก ก่อนเดินเข้าโรงฆ่าจะมีน้ำยาเพื่อฆ่าเชื้อโรคบนรองเท้าก่อน ซึ่งลักษณะอาคารจะแบ่งเป็น 2 ส่วนชัดเจน แบ่งเป็น ส่วนสกรปรกและส่วนสะอาด ส่วนสกรปรกคือส่วนที่ทำให้โคสลบและเชือดคอให้ตาย จะประกอบไปด้วย ช่องฆ่ามีลักษณะเป็นฉากกันปิดทั้งสี่ด้านของตัวสัตว์ อุปกรณ์ทำให้สลบ (เป็นยิงสลบ captive bolt) รอกหรือโซ่ไฟฟ้า และมีพื้นที่ในการฆ่าและเพื่อตัดหัว ถลกหนัง กีบ เครื่องใน ออก ส่วนสะอาดคือ ห้องที่ฆ่าและเนื้อส่วนต่างๆออก ประกอบด้วย ส่วนล้างซากมีลักษณะเป็นอ่างล้างยกสูงขึ้นจากพื้น ส่วนชั่งน้ำหนักและมีห้องเย็นเพื่อรักษาคุณภาพเนื้อ สุดท้ายเป็นห้องบรรจุเนื้อลงถุงและบรรจุกล่อง

### การดูแลสัตว์ก่อนการเข้าฆ่า

ในโรงฆ่าโคขนาดใหญ่ ในการเดินทางสัตว์จะต้องไม่แออัดยึดเหยียดมา หรือการเดินทางจากแหล่งที่เลี้ยงจะต้องใช้เวลาระยะเวลาไม่นานมาก โคต้องเข้ามาก่อนวันฆ่าหนึ่งวัน ต้องได้รับการพักผ่อนอย่างน้อยไม่ต่ำกว่า 12-18 ชั่วโมง และจะให้ทานน้ำอย่างเดียว หลังจากนั้น จะเก็บข้อมูล ชั่งน้ำหนัก และจะต้อนเข้ามาอยู่ช่องแรก ก่อนพระอาทิตย์ขึ้น ประมาณตีสามจะเริ่มทำงาน โดยเริ่มสุ่มตรวจอุณหภูมิร่างกาย ว่ามีวัวป่วยหรือวัวมีปัญหาหรือไม่ หากผิดปกติหรือป่วยจะไม่สามารถฆ่าได้ จากนั้นจะต้องต้อนเข้าเชือดเพื่อให้โคเดินไปตามช่องบังคับ การต้อนเข้าเชือดต้องทำให้เรื่อยๆ ไม่ให้ทุบตีแรงและใช้เสียงตะโกน อาจมีไฟช็อตบ้าง หรือกดหาง หรือใช้เล็บจิกหางเพื่อให้วัวเดิน และวัวต้องไม่ล้มระหว่างการต้อน

### วิธีการฆ่าสัตว์

เมื่อเข้าสู่ช่องเชือดจะมีแผ่นปิดกันหน้าและหลัง จากนั้นพนักงานจะใช้ปืนยิงสลบ (captive bolt) ซึ่งเป็นปืนยิงแท่งเหล็กเข้าไปเพื่อกระแทกสมองให้โคสลบ โดยใช้ปืนจ่อยิงที่บริเวณกลางหน้าผกตรงเส้นตัดกันระหว่างเส้นที่ลากจากตาซ้ายมาหุขวากับเส้นลากจากตาขวามาหุซ้าย จากนั้นจะใช้โซ่ผูกมัดขาหลังบริเวณข้อเข่าหลัง แล้วนำอีกปลายหนึ่งเข้าคล้องกับรอกไฟฟ้า จากนั้นดึงตัวโคขึ้นให้ห้อยหัวลงมา แล้วเคลื่อนเข้าลานเชือด ซึ่งพนักงานผู้ที่มีใบอนุญาตอิสลามเป็นผู้เชือด โดยจะใช้มีดผ่าผิวหนังใต้ยอดอก เสร็จแล้วจึงแทงมีดเข้าไปในช่องอกเพื่อตัดเส้นเลือด ทั้งนี้เพื่อให้เป็นไปตามมาตรฐานฮาลาลต่อมาเมื่อเลือดออกหมดจะเข้าสู่กระบวนการเลาะหนัง เอาอวัยวะภายในออกผ่าซาก ต่อไป



รูปภาพที่ 3 : วิธีการยิงเพื่อทำให้โคสลบและลักษณะปืนยิงสลบ

รูปภาพที่ 4 : การเชือดโค

#### 4.1.2 โรงฆ่าโคขนาดเล็ก (S1)

โรงฆ่าโคขนาดเล็กเป็นโรงฆ่าที่ประชาชนทั่วไปเป็นเจ้าของ ซึ่งเจ้าของโรงฆ่าจะรับซื้อโคจากตลาดนัดโคกระบือครั้งละประมาณ 10 ตัว ในการฆ่าจะฆ่าโควันละ 1 ตัวเท่านั้น และจะส่งเนื้อโคขายตามตลาดใกล้แหล่งชุมชน และส่งร้านอาหารบริเวณใกล้เคียง

ภาพรวมของกระบวนการฆ่า เมื่อโคมาถึงโรงฆ่าจะนำโคลงจากรถไ่ว้ที่คอกพักสัตว์เพื่อให้สัตว์ได้พัก เมื่อถึงเวลาฆ่าจะนำโคจากคอกพักสัตว์ไปยังลานฆ่าโดยใช้วิธีลากจูงแต่ไม่มีของบังคับให้โคเดิน ต่อมาจะนำเชือกที่ผูกโคตัวนั้นผูกไว้กับเสาของโรงฆ่า แล้วเข้าสู่กระบวนการทำให้สลบและเชือดให้ตายบนพื้น ไม่มีรอกหรือโซ่ไฟฟ้าเพื่อไม่ให้ขากสัตว์ถูกพัน จากนั้นจะตัดหัว ถลกหนังกับเครื่องใน ออก และ แยกชิ้นส่วนเนื้อออก ภายในบริเวณเดียวกัน รายละเอียดสามารถอธิบายได้ดังนี้

##### ลักษณะทั่วไปของพื้นที่ อาคาร สิ่งแวดล้อม ของโรงฆ่า

โรงฆ่าโคขนาดเล็กจะแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่เป็นคอกพักสัตว์ และ ส่วนโรงฆ่า ในส่วนของคอกพักสัตว์ มีลักษณะเป็นเพียงรั้วไม้ที่กั้นขึ้น พื้นลาดปูนซีเมนต์ มีรางน้ำและเป็นหลังคามุงขึ้นไป ไม่มีแผงกันสัตว์ตัวต่อตัว สัตว์จะอยู่รวมกัน มีขนาดไม่กว้างมาก ในส่วนรับสัตว์เข้าคอกพักไม่มีพื้นที่ยกสูงลาดชัน ไม่มีของบังคับเพื่อให้โคเดินจากคอกพักสัตว์มายังโรงฆ่า และที่สำคัญคอกพักสัตว์อยู่ใกล้กับส่วนโรงฆ่า ซึ่งหากมองจากคอกพักสัตว์มายังโรงฆ่าสัตว์จะเห็นกระบวนการฆ่าทั้งหมด เพราะไม่มีแผงกันปิดขึ้น

ในส่วนโรงฆ่าจะมีลักษณะเป็นหลังคามุงขึ้นไป มีเสาหกเสาเสา ลาดพื้นปูนซีเมนต์ มีพื้นที่ไม่กว้างมาก ไม่มีรอกหรือโซ่ไฟฟ้า ไม่มีแยกส่วนพื้นที่สกปรก และพื้นที่สะอาดแบบชัดเจนเหมือนโรงฆ่าขนาดใหญ่ พื้นที่ในการแยกซากอยู่บริเวณกลางแจ้งมีเพียงกะละมัง มีด สายยาง ส่วนพนักงานฆ่าสัตว์ไม่มีชุดกันเปื้อน ใส่เพียงเสื้อยืด กางเกงขาสั้น และรองเท้าบูทเท่านั้น

##### การดูแลสัตว์ก่อนการเข้าฆ่า

เจ้าของโรงฆ่าจะไปรับซื้อโคจากตลาดนัดโคกระบือ และจะนำขึ้นรถกระบะที่ละประมาณ 3-5 ตัว หรือรถบรรทุกขนาดเล็ก 6-7 ตัว เมื่อมาถึงโรงฆ่าจะนำโคมาพักไว้ที่คอกพักสัตว์ ในระหว่างนี้ให้โคทานน้ำอย่างเดียว ประมาณ 1-2 วันก่อนการถูกฆ่า ไม่ได้มีการวัดอุณหภูมิร่างกายเพื่อสุ่มตัวตรวจโคที่ป่วย และไม่ได้มีการชั่งน้ำหนักก่อนฆ่า เมื่อเข้าเวลาฆ่าจะเริ่มฆ่าตอนประมาณสิบโมง โดยการต้อนจะใช้วิธีลากจูงให้เดินมาปกติ โดยไม่ได้ตีหรือตะโกนเพราะเจ้าของโรงฆ่ารู้ว่าต้องไม่ให้วัวเครียด

##### วิธีการฆ่าสัตว์

ในโรงฆ่าโคเมื่อเข้าสู่ลานเชือดแล้วจะผูกโคไว้กับเสา จากนั้นจะให้พนักงานใช้ค้อนปอร์นทุบเข้ากลางหน้าผากระหว่างเส้นต้อยอย่างแรง โดยต้องทุบให้สลบภายในครั้งเดียว ต่อมาเมื่อวัวล้มลงจะใช้มีดแทงเข้าไปช่องอก แล้วนำกะละมังมารองเลือดรอให้เลือดออกจนหมด ซึ่งผู้ทุบหัวและผู้เชือดเป็นชาวไทยพุทธคนเดียวกัน แล้วเข้าสู่กระบวนการเลาะหนังเอา อวัยวะภายในออก ผ่าซาก ในพื้นที่ที่เชือดเลย จากนั้นจะนำซากมาแยกเอาส่วนเนื้อออกบริเวณด้านหน้าลานเชือด



รูปภาพที่ 5 : วิธีการทาบหัวโคเพื่อให้สลบและลักษณะค้อนปอร์น



รูปภาพที่ 6 : วิธีการเชือดโค

#### 4.1.3 โรงฆ่าหมูขนาดใหญ่ (L2)

โรงฆ่าหมูขนาดใหญ่นี้จะประกอบกิจการโดยบริษัทของเอกชน จะรับหมูจากฟาร์มที่มีใบรับรองมาตรฐานที่อยู่ในตัวจังหวัดหรือจังหวัดใกล้เคียงเท่านั้น เพื่อให้มีการตรวจสอบแหล่งที่มาของสัตว์ได้ มีกำลังในการฆ่าหมูวันละ 100 ตัว โรงฆ่าดังกล่าวได้รับมาตรฐาน GMP อันเป็นหลักประกันด้านความปลอดภัยของอาหาร กล่าวคือมีหลักปฏิบัติที่ดีด้านความพร้อมของสิ่งแวดล้อมในการจัดการกระบวนการผลิตอาหาร โดยจะส่งขายให้แก่ห้างสรรพสินค้าแมคโครเท่านั้น

ในภาพรวมของกระบวนการฆ่า อาคารโรงฆ่ากับคอกพักสัตว์จะอยู่ห่างกันไม่มาก เมื่อหมูมาถึงจะนำหมูมาไว้ที่คอกพัก เมื่อหมูพักได้ระยะหนึ่งแล้ว จากนั้นจะมีพนักงานต้อนหมูไปที่ละ 4-5 ตัวให้เดินไปตามชองบังคับ และต้อนเข้าชองฆ่าทีละตัวโดยมีฉากปิดกั้นด้านหลังเพื่อไม่ให้หมูตัวอื่นเห็นกระบวนการเชือด จากนั้นเข้าสู่กระบวนการทำให้สลบ และหมูจะถูกชักขึ้นด้วยรอกหรือโซ่ไฟฟ้าแล้วแขงคอเพื่อเอาเลือดออกให้หมด ต่อมานำไปป้อนขนในน้ำร้อน ขูดขน เก็บขนให้สะอาด แล้วเข้าสู่ส่วนผ่าซาก ตัดหัว ข่าแหละเอาเครื่องในออก จากนั้นเข้าห้องล้างซากและเข้าสู่ห้องเย็น (Overnight chill) เพื่อฆ่าเชื้อจุลินทรีย์ด้วยความเย็นในเนื้อสัตว์ ซึ่งกระบวนการทั้งหมดซากหมูจะอยู่บนรอกหรือโซ่ไฟฟ้าจะไม่โดนพื้นเลย สุดท้ายนำออกมาตัดตกแต่งเนื้อส่วนต่างๆและแพ็คสินค้าเตรียมส่งขาย โดยรายละเอียดเพิ่มเติมสามารถอธิบายได้ดังนี้

##### ลักษณะทั่วไปของพื้นที่ อาคาร สิ่งแวดล้อม ของโรงฆ่า

โรงฆ่าหมูขนาดใหญ่จะตั้งอยู่บริเวณห่างออกจากชุมชนประมาณ 300 เมตร มีส่วนของคอกพักสัตว์และส่วนการผลิตในอาคารโรงฆ่า ลักษณะของคอกพักสัตว์เป็นหลังคามุงสูงชัน คอกกั้นทำจากเหล็ก มีรางน้ำเพื่อให้สัตว์กินน้ำ มีแผงกั้นเป็นชองบังคับเพื่อต้อนสัตว์ไปยังโรงฆ่าไม่ให้สัตว์เดินย้อนกลับได้ ในการรับสัตว์เข้าคอกมีพื้นที่ลาดเอียงลงให้สัตว์และมีสถานที่ล้างรถบรรทุกสัตว์อยู่ใกล้บริเวณที่รับสัตว์เข้าคอกพัก



ส่วนการผลิต ภายในอาคารโรงฆ่ามีหลายส่วนแบ่งเป็นห้องย่อยๆ ประกอบด้วย

1) ห้องที่ทำให้หมูสลบและเชือด ซึ่งมีบริเวณลวกหนัง ขูดขน อยู่ด้วย ในห้องนี้จะมีช่องฆ่าที่ทำให้หมูสลบ เครื่องมือทำให้สลบ (เครื่องช็อตไฟฟ้า) โซหรือรอกไฟฟ้า เครื่องลวกน้ำร้อนและถอนขน

- 2) ห้องผ่าซาก เพื่อตัดหัว เอาเครื่องในออก และผ่าซีก
- 3) ห้องล้างซาก ภายในจะมีระบบพ่นน้ำเพื่อล้างซาก โดยใช้แรงดันน้ำที่ ๖๐ - ๗๐ บาร์
- 4) ห้องแช่เย็น (overnight chill) ที่มีอุณหภูมิประมาณ 0-4 องศาเซลเซียส
- 5) ห้องตัดแต่งเนื้อ เพื่อเปิดซากแยกชิ้นส่วนต่างๆ
- 6) ห้องเย็น มีอุณหภูมิประมาณ -20 ถึง -25 องศาเซลเซียส
- 7) ห้องแช่แข็ง ที่มีอุณหภูมิประมาณ -40 ถึง -45 องศาเซลเซียส
- 8) ห้องบรรจุถุง
- 9) ห้องบรรจุลงกล่อง
- 10) บริเวณรับสินค้า

ในการปฏิบัติงาน พนักงานทุกคนจะใส่หมวกคลุมผม ผ้าปิดปาก ถุงมือ ชุมคลุมที่คลุมตั้งแต่หัวจรดเท้า ผ่ากันเปื้อนและรองเท้าบูทที่ห้องเปลี่ยนเสื้อผ้า ห้ามติดกีฬ เครื่องประดับที่เป็นโลหะ และห้ามนำโทรศัพท์เข้าไป ก่อนเข้าปฏิบัติงานพนักงานต้องล้างมือให้สะอาด ซึ่งอ่างล้างมือจะเป็นแบบใช้เท้าเหยียบ และเดินผ่านน้ำยาฆ่าเชื้อก่อนเดินเข้าส่วนผลิต

#### การดูแลสัตว์ก่อนการเข้าฆ่า

โรงฆ่าหมูขนาดใหญ่จะรับหมูจากฟาร์มมีใบรับรองมาตรฐาน ที่อยู่ในตัวจังหวัดหรือมีสถานที่ฟาร์มที่ต้องใช้เวลาเดินทาง 1-2 ชั่วโมงเท่านั้นเพื่อไม่ให้หมูเครียด หมูที่เข้าฆ่าจะมีอายุประมาณ 4-5 เดือน น้ำหนักประมาณ 105-110 กิโลกรัมเป็นมาตรฐาน ก่อนการเข้าฆ่าจะมีพนักงานตรวจเช็คหมูในรถว่าสมบูรณ์หรือไม่ ขาเจ็บ ไล่เลื้อน หนักเป็นแผล เป็นพิการหรือไม่ จากนั้นจะต้อนหมูลงจากรถบรรทุกที่มีลักษณะท้ายรถติดลิฟท์เพื่อเคลื่อนย้ายหมูลงจากรถ เพื่อนำมาพักไว้ที่คอกพักสัตว์เพียง 1 ชั่วโมงเท่านั้น จากนั้นจะเข้ากระบวนการผลิต โดยจะใช้วิธีไล่ต้อนโดยใช้มีดุนหมูไปตามช่องบังคับเพื่อเข้าสู่ช่องเชือด

#### วิธีการฆ่าสัตว์

ใช้วิธีการต้อนเข้าช่องที่ละตัวมีฉากปิดกั้นหน้าและหลังเพื่อไม่ให้หมูเห็นกระบวนการเชือด จากนั้นพนักงานจะใช้เครื่องช็อตไฟฟ้าเพื่อให้กระแสไฟฟ้าผ่านเข้าสมอง โดยช็อตบริเวณกอกหู 1-2 วินาที กำลังไฟ 250 โวลต์ จากนั้นหมูจะล้มลง และใช้โซ่ดึงขึ้นเป็นระบบรางและเลื่อนไปแทงคอกพักไว้ประมาณ 5 นาที เพื่อให้เลือดออกจากคอกให้หมด จากนั้นเข้าไปนชนในเครื่องลวกน้ำร้อน 2 นาที และแต่งขนเก็บขนให้สะอาด จากนั้นดึงขึ้นไปเพื่อเข้ากระบวนการผ่าซาก ตัดหัว เอาเครื่องในออก ผ่าซีก แล้วนำเข้าห้องแช่เย็น (overnight chill) เพื่อนำซากหมูมาฆ่าเชื้อจุลินทรีย์ที่ให้ตายหรือมีให้น้อยที่สุดในเนื้อ ซึ่งช่วยให้เนื้อเก็บได้นานขึ้น และเข้าห้องตัดแต่งเนื้อ เพื่อเปิดซากแยกชิ้นส่วน เป็นไหล่ หน้า สะโพก สันนอก สันคอ สามชั้น ต่างๆโดยพนักงานจะมีหน้าที่แยกกันเปิดคนละจุด แล้วจึงเข้าห้องบรรจุถุงแพ็คสินค้าเพื่อเตรียมส่งขายต่อไป



รูปภาพที่ 7 : เครื่องช็อคไฟฟ้า  
ที่มา : www.foodequipment.com



รูปภาพที่ 8 : เครื่องลวกนําร้อน  
ที่มา : www.foodequipment.com

#### 4.1.4 โรงฆ่าหมูขนาดเล็ก (S2)

โรงฆ่าหมูขนาดเล็กนี้ตั้งอยู่ใกล้ชุมชน มีบ้านของประชาชนอยู่ประมาณ 3-4 หลัง ตั้งอยู่ใกล้บริเวณโรงฆ่า ซึ่งบริหารกิจการโดยเอกชน สาเหตุที่ได้ก่อตั้งขึ้นเกิดจากบริเวณชุมชนดังกล่าวไม่มีโรงฆ่าสัตว์ ชาวบ้านบริเวณนั้นจะฆ่าหมูตามหลังบ้านกันเอง แล้วนำมาขายตามตลาด หลังจากตั้งโรงฆ่า หมูที่นำมาฆ่าจะรับมาจากฟาร์มเลี้ยงของชาวบ้านในชุมชนนั้นหรือละแวกใกล้เคียง ซึ่งโรงฆ่าดังกล่าวมีกำลังในการฆ่าวันละ 5 ตัว

ภาพรวมของกระบวนการฆ่า เมื่อหมูมาถึงโรงฆ่าจะนำมาไว้ที่คอกพักสัตว์ เมื่อเข้าสู่กระบวนการฆ่าหมูจะถูกต้อนไปยังอาคารโรงฆ่าที่ละตัวตามช่องบังคับ เมื่อหมูเข้าไปยังอาคารโรงฆ่าพนักงานจะจับหมูไว้ และพนักงานอีกคนจะใช้ค้อนปอร์นทุบหัวเพื่อให้สัตว์สลบ จากนั้นจะนำน้ำร้อนมาราดบนตัวหมู แล้วชูดขนออก และตัดหัว ผ่าซีก จากนั้นจะนำมาแยกชิ้นส่วนเนื้อออก

##### ลักษณะทั่วไปของพื้นที่ อาคาร สิ่งแวดล้อม ของโรงฆ่า

โรงฆ่าหมูขนาดเล็กจะแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือส่วนคอกพักสัตว์และส่วนของอาคารโรงฆ่า ในส่วนคอกพักสัตว์มีลักษณะเป็นหลังคามุงขึ้น มีแผงกันทำจากเหล็กโดยกันเป็นคอกประมาณ 7 คอก อยู่ห่างจากอาคารโรงฆ่าประมาณ 10 เมตร มีช่องบังคับเพื่อให้หมูเดินเข้าอาคารโรงฆ่า

ส่วนอาคารโรงฆ่ามีลักษณะเป็นมีผนังทึบกันขึ้นในระดับที่พื้นศิระะและเป็นรั้วตะแกรงสูงขึ้นไปจนถึงหลังคา มีประตูปิดกันระหว่างช่องบังคับกับอาคารโรงฆ่า ส่วนด้านในอาคารปูกระเบื้องสีขาวทั้งหมด มีคอกกันในการทำให้หมูสลบและเชือด มีพื้นยกสูงเพื่อวางหมูและหม้อต้มนําร้อนในขั้นตอนการลวกหนังและชูดขน และมีเคอร์เตอร์เพื่อชำแหละแยกส่วนของเนื้อ ไม่มีรอกหรือโซ่ไฟฟ้าเพื่อชักหมูขึ้น ส่วนในการปฏิบัติงานของพนักงาน ใส่เพียงผ้ากันเปื้อน และรองเท้ายูท เท่านั้น



รูปภาพที่ 9: คอกพักหมู



รูปภาพที่ 10: ภายในอาคารโรงฆ่า

### การดูแลสัตว์ก่อนการชำแหละ

เมื่อรถเคลื่อนย้ายหมูที่มีลักษณะเป็นรถกระบะมาถึงจะยกทรงแบบข้างเดียวแล้วปล่อยลงเข้าคอกพักสัตว์ จากนั้นจะพักหมูไว้ที่คอกพักสัตว์ประมาณ 5-7 วัน ในระหว่างนี้จะให้หมูทานแค่น้ำเท่านั้น ก่อนเข้าฆ่าจะดูว่าหมูตัวไหนป่วย มีแผล ขาเจ็บหรือไม่ เมื่อถึงเวลาเข้าฆ่าจะไล่ต้อนหมูโดยใช้ไม้หรือมือในการต้อนหมูให้เดินไปช่องบังคับเพื่อเข้าไปในอาคารโรงฆ่า

### วิธีการฆ่าสัตว์

ส่วนโรงฆ่าหมูขนาดเล็กใช้วิธีต้อนเข้าช่องที่ละตัวเช่นกันมีฉากปิดกั้นหน้าและหลัง แต่กระบวนการทำให้สลบ พนักงานจะจับบริเวณตัวหมู และพนักงานอีกคนจะใช้ค้อนปอร์นทุบหัวครึ่งเดียวจนหมูสลบไป เมื่อหมูล้มลงจะใช้มีดแทงคอหมูเพื่อให้เลือดออกจนหมด จากนั้นจะตักน้ำร้อนมาราดบริเวณตัวหมู ขูดขนออกให้หมด ต่อมาเข้ากระบวนการผ่าซาก ตัดหัว เอาเครื่องในออก และนำซากหมูมาตัดแต่งส่วนเนื้อ สะโพก สันคอ สันใน ต่างๆออก เมื่อตัดแต่งเสร็จแล้วจะนำเนื้อส่วนต่างๆ แช่น้ำแข็งในถังเตรียมส่งขายตามตลาดต่อไป



รูปภาพที่ 11: ช่องบังคับเพื่อต้อนหมูเข้าโรงฆ่า



รูปภาพที่ 12: ลักษณะค้อนปอร์น

#### 4.1.5 โรงฆ่าสัตว์ปีกขนาดใหญ่ (L3)

โรงฆ่าขนาดใหญ่นี้ดำเนินกิจการโดยบริษัทของเอกชน มีกำลังในการผลิตเนื้อไก่ประมาณ 100,000 ตัวต่อวัน และได้รับมาตรฐาน GMP อันเป็นหลักประกันด้านความปลอดภัยของอาหาร กล่าวคือมีหลักปฏิบัติที่ดีด้านความพร้อมของสิ่งแวดล้อมในการจัดการกระบวนการผลิตอาหาร บริษัทดังกล่าวจะรับไก่มาจากฟาร์มที่เลี้ยงแบบระบบปิดในโรงเรือนที่ถูกควบคุมอุณหภูมิเพื่อให้เหมาะสมกับการเจริญเติบโตของไก่เนื้อ โดยมีตลาดหลักในการส่งขายทั้งในประเทศและต่างประเทศ

ในภาพรวมของกระบวนการฆ่า เมื่อนำไก่มาถึงโรงพักสัตว์แล้ว จะมีพนักงานคอยตรวจโรค และนำไก่ใส่ลังสัตว์ปีก แล้วนำสัตว์ลำเลียงไปยังอาคารโรงฆ่า จากนั้นพนักงานจะจับไก่ขึ้นอย่างเบา มือ แขนงขึ้นกับราวแขวน จากนั้นราวแขวนจะเคลื่อนไปยังอ่างน้ำที่มีกระแสไฟฟ้าไหลเวียนอยู่ ซึ่งอ่างไฟฟ้าดังกล่าวจะทำให้ไก่สลบ ต่อมาเมื่อขึ้นจากอ่างแล้วไก่จะถูกเชือดคอด้วยพนักงานที่นับถือศาสนาอิสลามตามมาตรฐานฮาลาล<sup>82</sup> จากนั้นเข้าสู่กระบวนการลวกหนัง ปั่นชน ผ่าซาก และการตัดแต่งเนื้อ บรรจุใส่ถุง เตรียมส่งขาย โดยทุกขั้นตอนในห้องผลิตแต่ละห้องจะถูกควบคุมอุณหภูมิไว้ตลอดเวลา เพื่อคงความสดของเนื้อสัตว์ และสัตว์จะไม่ถูกพื้นจนถึงขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการผลิต

#### ลักษณะทั่วไปของพื้นที่ อาคาร สิ่งแวดล้อม ของโรงฆ่า

ในโรงฆ่าขนาดใหญ่จะแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ โรงพักสัตว์ และ อาคารโรงฆ่า ในลักษณะของโรงพักสัตว์ มีลักษณะเป็นอาคารโรงขนาดใหญ่ มีโครงสร้างที่ได้มาตรฐานสามารถบังแดดบังฝนได้ และมีพัดลมระบายความร้อนเพื่อให้สัตว์ปีกรู้สึกเย็นสบายผ่อนคลายความเครียดจากการเดินทาง และมีสายพานลำเลียงส่งไก่เชื่อมระหว่างโรงพักสัตว์และอาคารโรงฆ่า ส่วนลักษณะอาคารโรงฆ่า แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนสกรปรก และส่วนสะอาด ซึ่งภายในแต่ละส่วนประกอบด้วยห้องต่างๆต่อไปนี้

##### ส่วนสกรปรก

- 1) ลานแขวนไก่
- 2) ห้องทำให้สัตว์สลบ มีลักษณะเป็นห้องมืด ภายในประกอบด้วย อ่างน้ำที่มีไฟฟ้าไหลเวียนอยู่ ตู้ควบคุม และปั๊มหยุดฉุกเฉิน
- 3) ห้องเชือดไก่
- 4) ห้องสะเด็ดเลือด
- 5) ห้องลวก ปั่นชน มีหม้อลวกขนาดใหญ่ และเครื่องปั่นชน
- 6) ห้องตัดหัว เท้า เครื่องใน และมีเครื่องล้างซาก

##### ส่วนสะอาด

- 1) ห้องแช่เย็น ภายในห้องมีถังแช่น้ำแข็ง ขนาดสูงและใหญ่ มีอุณหภูมิประมาณ 4 องศาเซลเซียส
- 2) ห้องตัดแต่งเนื้อส่วนต่างๆ สะโพก ออก สันใน
- 3) ห้องแช่แข็ง ซึ่งมีอุณหภูมิ -20 องศาเซลเซียส
- 4) ห้องบรรจุถุง

<sup>82</sup> ฮาลาล คือสิ่งที่ศาสนาอิสลามอนุมัติให้กิน เมื่อมุสลิมบริโภคอาหารที่ถูกต้องตามบทบัญญัติของศาสนาจะมีคุณค่าถูกหลักอนามัยปลอดภัยจากสิ่งต้องห้ามทางศาสนาและสิ่งปนเปื้อนต่างๆ อาหารฮาลาลจึงเป็นสิ่งจำเป็นต่อชาวมุสลิมต่อการบริโภคและการใช้ประโยชน์ ดังนั้นกระบวนการผลิตต้องเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งศาสนาอิสลามโดยเฉพาะการฆ่าสัตว์



## 5) ห้องบรรจุกล่อง

## 6) ลานรับสินค้า

ในการปฏิบัติงาน พนักงานส่วนใหญ่เป็นคนไทย นับถือศาสนาพุทธ แต่พนักงานเชือดไก่จะเป็นชาวไทย นับถือศาสนาอิสลาม ซึ่งการเชือดไก่ต้องเป็นผู้นับถือศาสนาอิสลามเท่านั้นตามหลักเกณฑ์การฆ่าแห่งมาตรฐานฮาลาล ในชุดปฏิบัติงานพนักงานทุกคน จะใส่หมวกคลุมผม ผ้าปิดปาก ถุงมือ ชุมคลุมที่คลุมตั้งแต่หัวจรดเท้า ผ่ากันเปื้อนและรองเท้าบูทที่ห้องเปลี่ยนเสื้อผ้า ห้ามสวมเครื่องประดับที่เป็นโลหะ และห้ามนำโทรศัพท์เข้าไป ก่อนเข้าปฏิบัติงานพนักงานต้องล้างมือให้สะอาด ซึ่งอ่างล้างมือจะเป็นแบบใช้เท้าเหยียบ และเดินผ่านน้ำยาฆ่าเชื้อก่อนเดินเข้าสู่ส่วนผลิต



รูปภาพที่ 13: โรงพักสัตว์

#### การดูแลสัตว์ก่อนการเข้าฆ่า

ในการขนส่งจะใช้รถบรรทุกที่ถูกออกแบบโดยเฉพาะ โดยควบคุมการเดินทางของรถด้วยระบบดาวเทียม เมื่อมาถึงโรงฆ่าการยกถังสัตว์ปีกลงจากรถจะใช้รถฟอร์คลิฟท์ในการยก จากนั้นจะลำเลียงไปยังโรงพักสัตว์โดยจะพักสัตว์ไม่น้อยกว่า 30 นาที โดยใช้พัดลมระบายความร้อนเพื่อพัดความร้อนออกจากสัตว์ปีก ต่อมาจะมีนายสัตวแพทย์ประจำโรงฆ่าสัตว์สุ่มตรวจอาการสัตว์เบื้องต้นก่อนการเข้าฆ่าเพื่อคัดแยกสัตว์ที่ไม่เหมาะสมต่อการบริโภค การรับสัตว์จะใช้รถฟอร์คลิฟท์ยกถังสัตว์ปีกไปยังสายพานลำเลียงเข้าโรงฆ่าเพื่อเข้าสู่กระบวนการฆ่า

#### วิธีการฆ่าสัตว์

เมื่อเข้าสู่กระบวนการฆ่าจะมีนายสัตวแพทย์ประจำโรงฆ่าตรวจสัตว์แต่ละตัวก่อนที่พนักงานจะจับแขวนราว ในวิธีการทำให้สัตว์สลบพนักงานจะจับสัตว์ปีกโดยจับบริเวณต้นขาด้วยมือสองข้างแขวนขึ้นกับราวโดยหันหน้าอกสัตว์ออกจากตัวผู้แขวน และห้อยหัวสัตว์ลง จากนั้นเคลื่อนสัตว์ไปยังอ่างน้ำที่มีกระแสไฟฟ้าไหลเวียนอยู่โดยในใ้ใช้กระแสไฟฟ้า 110 มิลลิแอมแปร์ต่อตัว เป็นเวลา 4 วินาที หัวของสัตว์จะถูกจุ่มลงไปใ้ในอ่างน้ำดังกล่าวจึงทำให้สัตว์สลบ ซึ่งระยะเวลาจากการเริ่มแขวนจนถึงขั้นตอนการทำให้สลบไม่เกิน 90 วินาที ต่อมาราวแขวนจะเคลื่อนไปยังห้องเชือด พนักงานต้องเชือดหลอดเลือดแดงเพื่อเอาเลือดออกอย่างรวดเร็วภายใน 10 วินาที โดยผู้เชือดจะต้องเป็นผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามเท่านั้นเพื่อให้เป็นไปตามมาตรฐานฮาลาล จากนั้นจะเข้าสู่กระบวนการลวกหนัง ปั่นขน ล้างเครื่องใน ต่อมานำซากไปเข้าห้องแช่เย็นที่มีถังน้ำแข็งขนาดใหญ่ เพื่อทำให้อุณหภูมิใจกลางซาก

อยู่ที่ 4 องศาเซลเซียสเพื่อหยุดการเจริญเติบโตของเชื้อจุลินทรีย์ แล้วนำเข้าห้องตัดแต่งเนื้อสัตว์ ออกเป็นส่วนต่างๆ ต่อมาเข้าสู่กระบวนการบรรจุถุงเพื่อเตรียมส่งออกขายในตลาด



รูปภาพที่ 14: วิธีการทำให้สัตว์ปีกสลบโดยใช้กระแสไฟฟ้า



รูปภาพที่ 15: ลักษณะราวแขวนไก่และวิธีการเชือด

83

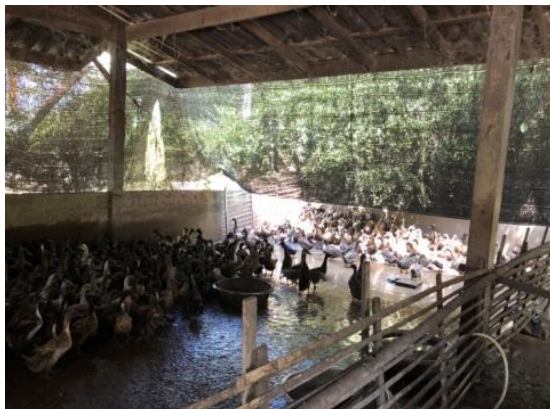
#### 4.1.6 โรงฆ่าสัตว์ปีกขนาดกลาง (M2)

โรงฆ่าสัตว์ปีกขนาดกลางเป็นโรงฆ่าเปิดที่ดำเนินกิจการโดยเอกชน ซึ่งโรงฆ่าดังกล่าวมีกำลังในการผลิตประมาณ 700 ตัวต่อวัน โดยจะรับเป็ดมาจากฟาร์มของเกษตรกรในจังหวัดและจังหวัดใกล้เคียงที่ใช้ระยะเวลาในการเดินทาง 1-2 ชั่วโมงเท่านั้น กระบวนการฆ่าสัตว์ในภาพรวม เมื่อสัตว์มาถึงโรงฆ่าจะถูกลำเลียงไปยังคอกพักสัตว์ เมื่อเข้าสู่กระบวนการฆ่า สัตว์จะถูกต้อนเข้าบริเวณลานเชือด จากนั้นพนักงานจะจับขึ้นมาเชือดคอกทีละตัว โดยไม่มีวิธีการทำให้สัตว์สลบก่อน เมื่อเชือดแล้วจะโยนลงกะละมังแล้วนำไปลวกซากในน้ำร้อน และจุ่มลาวเพื่อดึงขนออก จากนั้นจะนำไปล้างเอาเครื่องในออก ถอนขนเก็บรายละเอียดอีกครั้ง ซึ่งสัตว์จะถูกวางไว้บนพื้น และจะนำมาล้างน้ำให้สะอาด แล้วแช่ในถังน้ำแข็ง เตรียมส่งขายตลาด

##### ลักษณะทั่วไปของพื้นที่ อาคาร สิ่งแวดล้อม ของโรงฆ่า

ลักษณะของส่วนโรงฆ่าและคอกพักสัตว์จะอยู่ภายใต้หลังคาเดียวกัน ไม่ได้แบ่งเป็นห้องชัดเจน มีเพียงประตูแบบตะแกรงกันเพื่อเปิดปิดเข้าสู่ลานเชือด ซึ่งลักษณะของคอกพักสัตว์มีความสูงประมาณ ๒ เมตร ทำจากไม้ ไม่มีพัดลมระบายความร้อน ในลานเชือดจะมีโต๊ะขนาดใหญ่วางถ้วยอยู่ประมาณ 25 ใบ เพื่อรองเลือด และมิด และในบริเวณใกล้เคียงกันนั้นจะมีหม้อน้ำร้อนเพื่อลวกซาก โดยใช้ฟืนไม้ในการทำความร้อนและมีหม้อจุ่มลาวเพื่อถอนขนออก ต่อมาเป็นส่วนล้างเครื่องใน มีเพียงกะละมัง สายยาง เท่านั้นซึ่งในส่วนนี้จะมีผนังปูนกันขึ้นความสูงระดับเอว ส่วนในการปฏิบัติงานพนักงานส่วนใหญ่ถือสัญชาติพม่า ในการแต่งกายจะใส่เพียงเสื้อยืด กางเกงยีนต์ รองเท้าบูท บางรายใส่รองเท้าแตะ และใส่ผ้ากันเปื้อนเท่านั้น

<sup>83</sup> บริษัท ซีทีเอฟ (ประเทศไทย) จำกัด (มหาชน) นครราชสีมา แหล่งที่มา: <https://www.youtube.com/watch?v=WtfAbkdt5hE>. [25 พฤศจิกายน 2561].



รูปภาพที่ 16 : ลักษณะคอกพักสัตว์ปีกในโรงฆ่าขนาดกลาง



รูปภาพที่ 17 : ลักษณะภายในลานเชือด

### การดูแลสัตว์ก่อนการเข้าฆ่า

โรงฆ่าสัตว์ขนาดกลางและขนาดเล็ก จะรับสัตว์ปีกมาจากเกษตรกรภายในจังหวัดและจังหวัดใกล้เคียง จากนั้นจะนำใส่รถบรรทุกเพื่อเคลื่อนย้ายไปยังโรงฆ่าสัตว์โดยใช้เวลาประมาณ 1-2 ชั่วโมง เมื่อถึงโรงฆ่าสัตว์จะลำเลียงสัตว์ลงจากรถโดยใช้แผ่นไม้วางให้ลาดชันลงจากรถเพื่อให้สัตว์เดินเข้าสู่คอกพักสัตว์ โดยในการตอนจะใช้ไม้คุนสัตว์ให้ลุกเดิน จากนั้นจะพักสัตว์ไว้ประมาณ 1 วัน ประมาณตี 2 จึงเริ่มกระบวนการฆ่า

### วิธีการฆ่าสัตว์

ในกระบวนการฆ่า พนักงานผู้ทำหน้าที่ฆ่าจะต้อนเปิดเข้ามาในลานเชือดทีละ 10 ตัว จากนั้นจะใช้มือหนึ่งจับคอเปิดขึ้นมาโดยหงายท้องขึ้นด้านบนแล้วใช้มีดเชือดตลอดเลือดให้ไหลลงด้วยจนเต็มแล้วโยนสัตว์ลงกะละมังเมื่อสัตว์ตายแล้ว บางตัวโยนลงพื้น เมื่อสัตว์ตายสนิทแล้วจะนำซากไปลวกในหม้อต้มน้ำร้อน แล้วนำไปจุ่มลาวา ซึ่งลาวามีลักษณะเหนียวเป็นสีดำ เพื่อดึงขนออกออกจากตัวสัตว์ แล้วนำไปล้างให้สะอาด และนำไปล้างเครื่องในออก เก็บรายละเอียดขนโดยใช้แหนบดเพื่อให้ผิวหนังเกลี้ยง ล้างน้ำอีกครั้งและนำไปแช่ในถังน้ำแข็ง เตรียมส่งขายต่อไป



รูปภาพที่ 18 : วิธีการเชือดสัตว์ปีกในโรงฆ่าขนาดกลาง

## 4.2 มุมมองและทัศนคติของผู้ฆ่า เจ้าของโรงฆ่า และเจ้าหน้าที่

ผู้วิจัยได้มีโอกาสสัมภาษณ์ผู้ฆ่าถึงเส้นทางการเข้าสู่อาชีพ ความรู้สึกในการทำงาน และมุมมองต่อสัตว์เศรษฐกิจเป็นอย่างไร และสัมภาษณ์เจ้าของโรงฆ่าถึงการกำกับดูแลมาตรฐานโรงฆ่า ด้านสุขอนามัย ด้านสวัสดิภาพสัตว์ มุมมองที่มีต่อสัตว์เศรษฐกิจและการลงทุนให้เกิดมาตรฐานที่ดีขึ้น รวมถึงสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ในการตรวจสอบกำกับดูแลโรงฆ่า ปัญหาที่พบจากการตรวจสอบ และมุมมองที่มีต่อสัตว์เศรษฐกิจ ซึ่งมุมมองและทัศนคติของผู้ฆ่า เจ้าของโรงฆ่า และเจ้าหน้าที่เหล่านี้จะส่งผลถึงการปฏิบัติต่อสัตว์ในโรงฆ่าด้วย โดยสามารถอธิบายรายละเอียดได้ดังนี้

### 4.2.1 ผู้ฆ่า

#### 1) ผู้ฆ่าในโรงฆ่าโคขนาดเล็ก (S1)

“เริ่มทำอาชีพนี้ตั้งแต่ยังเป็นวัยรุ่น หลายสิบปีแล้ว รับจ้างฆ่าสัตว์ให้เจ้าของโรงฆ่าและรับจ้างฆ่าสัตว์ให้ตามงานบุญต่างๆ สาเหตุที่ทำเพราะต้องหาเงินเลี้ยงชีพ ในหมู่บ้านถ้ามีงานบุญงานประเพณีต่างๆที่ต้องล้มวัว ชาวบ้านจะจ้างให้ไปล้มให้

ความรู้สึกในตอนฆ่า ตอนยังเป็นวัยรุ่นที่เริ่มฆ่าใหม่ๆ รู้สึกสงสารสัตว์พวกนั้นอยู่ แต่ตอนนี้ชินแล้ว ก็มีทำบุญให้พวกมันบ้าง แต่ไม่ค่อยเท่าไร มองว่าสัตว์พวกนี้เกิดมาเป็นอาหารของมนุษย์อยู่แล้ว ถ้าเราไม่ทำ แล้วใครจะทำ ถ้าเราไม่ฆ่า คนอื่นๆก็ไม่ได้กิน”

#### 2) ผู้ฆ่าในโรงฆ่าหมูขนาดใหญ่ (L2)

“เริ่มเชือดสัตว์เองตั้งแต่อยู่ ป. ๒ ตอนนั้นเทคโนโลยีไม่มี ไล่หมูมา ค้อนตีหัว เชือดเลย จากนั้นหมอยู่กับพื้น ตักน้ำร้อนลวกเอาแล้วชูดขนออก จากนั้นพออยู่ประมาณ ป. ๔ เริ่มมีเตาแบบกระทะพอเชือดเสร็จแล้วปิดลงเตาจุ่มน้ำ สมัยนั้นยังไม่มีเครื่องชือดไฟฟ้า ในตอนนั้นที่ตีก็มีตีพลาดบ้างก็ฆ่าเลือด ก็ต้องตีซ้ำ ล้มปีต้องรีบแทงคอเลย สมัยนี้ไม่น่าจะมีแบบนี้ เพราะเหมือนเค้ายากให้จับเดียวไปเลย ไม่อยากมาให้ทรมาน หรือทรมาน มันก็เหมือนคนนี่แหละ เจ็บนานก็ทรมานนาน

ความรู้สึกตอนฆ่าก็รู้สึกจะทำบุญ เพราะถ้าเราไม่ฆ่า คนอื่นก็ไม่ได้กิน ถ้าไม่ทำ ก็ไม่มีใครได้กิน ถ้าถามว่ารู้สึกสงสารมั๊ย ไม่ขนาดนั้น มันเป็นความรู้สึกคุ้นชิน เพราะทำตั้งแต่เล็กจนโต เห็นพ่อแม่ฆ่าหมูมาตั้งแต่เด็ก

ไม่เคยทำบุญอะไร วัดไม่ค่อยเข้า

มองว่าสัตว์พวกนี้เป็นอาหาร ก็เคยไปบวชมา พระก็เทศนาเล่าเรื่องงให้ฟังว่า ควายมีประโยชน์ เขามีไว้เพื่อไถนา วัวจะไปกินเนื้อวัวไม่ได้ เพราะไปเขินเกรียนเวลาเกี่ยวข้าว แต่หมูวันๆไม่ทำอะไร นอน กิน อย่างเดียว พระพุทธเจ้าเลยบอกว่าให้หมูตัวนี้ ถ้าเจ้าอยากมีบุญ ให้เจ้าถวายชีวิต เจ้าให้ผู้อื่น หมูเลยขอมอบร่างกายให้ เพื่อให้เนื้อของเขาไปประทังชีวิตผู้อื่น(มนุษย์) หมูตัวนั้นก็ถือว่าได้บุญเช่นกัน เพราะถ้าเค้าตาย เนื้อของเขาสามารถเลี้ยงคนได้หลายคน ส่วนสัตว์ประเภทอื่น เช่น สุนัขมีประโยชน์ ฝ้าบ้าน แต่หมูเนี่ย กินนอนอย่างเดียวไม่ทำอะไร”

#### 3) ผู้ฆ่าในโรงฆ่าหมูขนาดเล็ก (S2)

“เริ่มฆ่าสัตว์ครั้งแรกตอนอายุประมาณ 20 กว่า ตอนนั้นช่วยทูปหัวหมูเพื่อฆ่า เพราะที่บ้านมีงานบุญ จากนั้นชาวบ้านละแวกนั้นก็จ้างให้ฆ่าหมูเรื่อยมา ทำมาจนถึงปัจจุบัน จนตอนนี้มารับจ้างฆ่าหมูให้โรงฆ่ายึดเป็นอาชีพเรื่อยมา แต่พอฆ่าสัตว์เสร็จในตอนเช้า หลังจากนั้นจะไปทำไร่ต่อ



ความรู้สึกตอนฆ่า รู้สึกว่า มันเป็นอาหารถ้าเราไม่ทำแล้วคนอื่นจะกินอย่างไร สัตว์พวกนี้เกิดมาเพื่อเป็นอาหาร หากมองในมุมคนทั่วไปแบบโลกสวยก็คงรู้สึกไม่ดีเท่าไร คงมีความรู้สึกต่อต้าน แต่ลึกๆจริงๆมันก็ขัดความรู้สึกในใจอยู่ เพราะหลักคำสอนของศาสนาของเราสอนไว้อยู่ที่ว่าห้ามฆ่าสัตว์ แต่ในความเป็นจริงเราเดินเข้ามาในจุดนี้แล้ว เราก็มีแต่ต้องก้าวไป ย้อนกลับไม่ได้แล้ว ถ้ามีทางเลือกที่ดีกว่านี้ก็อยากทำอยู่ แต่บ้านเรามันก็แค่นี้ ก็ต้องดิ้นรนหารายได้ มันเป็นอาชีพก็ต้องทำ มันเป็นอาหารให้คนกิน”

#### 4) ผู้ฆ่าในโรงฆ่าสัตว์ปีกขนาดกลาง (M3)

“เริ่มฆ่าสัตว์เมื่อตอนอายุประมาณ 16 ปี เพราะต้องฆ่าสัตว์เพื่อทำเป็นอาหารที่ต้องกินทุกวัน เริ่มจากการฆ่ากะปอม ฆ่า กบ เขียด หนูนา สัตว์เล็กๆ ตามวิถีชาวบ้าน ต่อมาเริ่มฆ่าสัตว์ปีกด้วย เพราะไปช่วยพ่อรับจ้างฆ่าสัตว์ปีก จากนั้นก็ยึดอาชีพนี้เรื่อยมา

ความรู้สึกครั้งแรกที่ฆ่าสัตว์ก็กลัวเหมือนกัน แต่ก็ต้องทำ เพราะต้องช่วยพ่อหาเงินด้วย เพื่อเอามาใช้จ่ายในบ้าน อีกอย่างอาชีพนี้ ไม่มีใครทำในหมู่บ้าน เพราะเป็นงานบาป คนส่วนใหญ่กลัวบาปที่เกิดจากการฆ่าสัตว์ หากถามว่าตัวเรากลัวบาปหรือไม่ กลัวบาปนะ แต่มีไปทำบุญให้สัตว์พวกนั้นอยู่ประจำ แม่ก็ไปบวช นุ่งขาวห่มขาว อุทิศให้สัตว์เหล่านั้นอยู่ประจำอยู่แล้ว ถ้าให้เลิกทำ ก็คงยาก เพราะเป็นอาชีพที่หาเลี้ยงปากท้องเราอยู่ทุกวัน และมองว่าอาชีพนี้เป็นอาชีพที่เสียสละ เพราะถ้าเราไม่ทำ คนอื่นก็ไม่ได้กิน

ถ้าในเรื่องสวัสดิภาพสัตว์ ตอนกำลังจะฆ่า สัตว์มันรู้ว่าจะมันกำลังจะตาย อาการกลัว ความเครียดมันออกอย่างชัดเจน มันก็ถอยหลังออกไป ดิ้นบ้าง วิ่งหนีไปรวมกัน หรือบางตัวดูเหมือนป่วย ขาหัก แต่เห็นจนชินแล้ว ยังไงก็ต้องฆ่าอยู่ดี”

#### 4.2.2.เจ้าของโรงฆ่า

##### 1) เจ้าของโรงฆ่าโคขนาดใหญ่ (L1)

“สหกรณ์นี้เกิดจากการรวมกลุ่มกันของสมาชิกเกษตรกรที่ขึ้นทะเบียนไว้ ส่วนใหญ่จะอยู่ในพื้นที่ของจังหวัด โดยมีรัฐเข้ามาให้การช่วยเหลือดูแล ในเรื่องการประชาสัมพันธ์ งบประมาณ ส่วนตัวผมเองมีหน้าที่ในการจัดการ ดูแล ตรวจสอบกระบวนการผลิตตั้งแต่ต้นจนจบกระบวนการ

ด้านสวัสดิภาพสัตว์ ก่อนจะเชือด วัวต้องเข้ามาก่อนวันฆ่าหนึ่งวัน ต้องได้รับการพักผ่อนอย่างน้อยไม่ต่ำกว่า ๑๒ - ๑๘ ชั่วโมง ให้น้ำอย่างเพียงพอ หลังจากนั้น เก็บข้อมูล ชั่งน้ำหนัก และจะเข้ามาอยู่ของแรก

พอวันต่อมาประมาณตีสามเริ่มทำงาน จะเริ่มสุ่มตรวจอุณหภูมิร่างกาย ว่ามีวัวป่วยหรือวัวมีปัญหาอะไรหรือไม่ หากผิดปกติหรือป่วยจะไม่สามารถฆ่าได้ เวลาการตอนเช้าเชือด แต่ก่อนทางของบังคับมันโล่งทำให้เดินลำบาก ต้องใช้ความรุนแรง ต้องจี้ไฟ ต้องตีมันให้แรงเพื่อบังคับเดิน ใช้เสียงตะโกนบ้าง แต่ตอนนี้ได้แก้ไขให้ดีขึ้นแล้ว กล่าวคือ ได้แก้ไขทางเดินให้เป็นของบังคับเพื่อให้วัวเดินไปข้างหน้าอย่างเดียว หันหลังกลับไม่ได้ และการตอนเช้าเชือดต้องทำให้เงียบๆ ไม่ให้ทุบตีและใช้เสียงตะโกน อาจมีไฟช็อตบ้าง หรือกดหาง หรือใช้เล็บจิกหางเพื่อให้วัวเดิน แต่ถ้าหากวัวเครียดเข้ามาเวลาฆ่าเสร็จ แล้วนำซากไปล้างเพื่อให้สะอาด เราจะสังเกตตั้งแต่สิ้นคอกแล้วว่ามีหรือไม่มี โดยจะดูคร่าวๆ ก่อน จะย้อนไปดูข้อมูลแล้วว่าเป็นวัวเครียดแน่นอน หลังจากนั้นจะดูสันกลาง คือนับจากกระดูกสัน

หลังข้อที่แปด จะเห็นชัดว่ามีจุดต่างๆ สหกรณ์ต้องซื้อคืนคอกตัวละ ๒๐๐,๐๐๐ บาท เพราะอาจจะเกิดจากที่ขณะฆ่าป็นเราอาจจะไม่แรงพอ ยิ่งทีเดียวแล้วไม่อยู่ การกระแทกหรือป็นอึดลมมันไม่แน่น

ในการตรวจสอบ มีการตรวจสอบของเจ้าหน้าที่ในโรงฆ่าของสาธารณสุขเรื่องสุขลักษณะ ความสะอาดต่างๆ กรมปศุสัตว์มีเข้ามาสุ่มตรวจฉีควบอย ตรวจสุขภาพสัตว์บ้าง แต่ไม่ได้มาตรวจถึงเรื่องคอกพักสัตว์ หรือวิธีการฆ่าต่างๆ”

## 2.) เจ้าของโรงฆ่าโคขนาดเล็ก (S1)

“ในอดีตเคยเป็นผู้ฆ่าสัตว์เอง ความรู้สึกในการฆ่าสัตว์ตอนนั้นที่ฆ่ารู้สึกธรรมดา ชินแล้ว แต่พอแก่ตัวมาเรื่อยๆ รู้สึกสงสารอยู่ เพราะมีเหตุการณ์ที่เคยเกิดขึ้นคือ วัวที่จะฆ่าเห็นว่าน้ำตามันไหลไม่หยุด เหมือนรู้ตัวว่าจะถูกฆ่า ตอนนั้นรู้สึกได้เลยว่ามันรู้ จนทำไม่ลง เลยตัดเชือกปล่อยโคตัวนั้นไป และไม่ฆ่าวัวเองอีกเลย จากนั้นเลยจ้างคนแทน คิดสัตว์คงมีความรู้สึกเหมือนคน เจ็บเป็น พอเรามาจ้างฆ่าก็ไม่รู้สึก ไม่เห็นเอง ก็มองเป็นธุรกิจไป

มุมมองที่มีต่อสัตว์พวกนี้มองว่าเป็นเหมือนธุรกิจ อีกอย่างสัตว์พวกนี้ก็ถูกฆ่ามาแต่ยาวนานแล้วจนเหมือนประเพณี เป็นอาหารมายาวนานแล้ว พระก็ยังต้องกินเนื้อสัตว์พวกนี้ ถ้าเราต้องบาปพระก็ต้องบาปเหมือนกัน เพราะถ้าเราไม่ฆ่า คนอื่นหรือพระก็ได้กิน หากมองในมุมมองชีวิตอื่น เช่นพวกสัตว์เลี้ยง ตัวเองก็เลี้ยงสุนัข มันมีประโยชน์นะ ช่วยเราเฝ้าบ้าน ให้อาหาร ฟังรู้เรื่อง ดูก็น่าสงสารไม่ควรทำ โคใช้งานก็ไม่ได้ใช้ ไม่เหมือนควาย โคดำมันก็ไม่ได้รู้เรื่องนะ

ในด้านสวัสดิภาพสัตว์ การควบคุมดูแลก็พอรู้มาบ้างว่าต้องไม่ทำให้สัตว์เครียดก่อนการเข้าฆ่า เพราะที่โรงฆ่ามีคอกพักสัตว์อยู่ ระหว่างพักสัตว์มีน้ำให้กินอยู่ตลอด ให้เวลาพักสัตว์อยู่ 1-2 วัน มีภาชนะ มีสแตนเลส ล้างมือให้สะอาดเรียบร้อยถูกสุขลักษณะอนามัย เพราะกรมอนามัยมาตรวจสอบ ส่วนกรมปศุสัตว์จะเข้ามาตรวจสอบ แต่ไม่ได้ตรวจละเอียดในเรื่องสวัสดิภาพสัตว์เท่าไร ส่วนใหญ่จะเข้ามาเก็บฉีควบ เลือด นำไปสุ่มตรวจหาโรคระบาดมากกว่า”

## 3) เจ้าของโรงฆ่าหมูขนาดใหญ่ (L2)

“กิจการนี้ที่ทำอยู่เป็นกิจการที่สืบทอดมาจากพ่อแม่ ในอดีตก็เป็นโรงฆ่าขนาดเล็กไม่ได้มีมาตรฐานอะไร จนปัจจุบันก็ขยายมาเป็นโรงฆ่าขนาดใหญ่ และเป็นโรงฆ่าที่ถูกต้องตามหลัก GMP ด้วย ซึ่งลงทุนสูงมากเหมือนกัน เพราะลูกค้าที่เราส่งขายต้องการมาตรฐานตรงนี้ เพื่อความสะอาดและปลอดภัยต่อผู้บริโภค จริงๆแล้วโรงฆ่าเราได้มาตรฐาน GMP สามารถส่งออกต่างประเทศได้ แต่กำลังการผลิตยังไม่เพียงพอ จึงสามารถส่งขายได้ภายในประเทศเท่านั้น

ในการควบคุมการผลิต เราต้องเคร่งครัดในการปฏิบัติงานต่อพนักงานพอสมควร โดยเฉพาะเรื่องความสะอาด พนักงานต้องใส่ชุดคลุมปิดตั้งแต่หัวจรดเท้า ก่อนเข้าโรงฆ่าต้องผ่านน้ำยาฆ่าเชื้อ ก่อน อุปกรณ์ เครื่องมือต่างๆ มีความทันสมัยและสะอาด ซากสัตว์ที่ถูกฆ่าแล้วจะไม่มีสัมผัสพื้นเลย

ส่วนเรื่องสวัสดิภาพสัตว์ เราจะดูตั้งแต่เรื่องการเคลื่อนย้ายสัตว์โดยรถบรรทุก จะรับจากจังหวัดหรือมีสถานที่ฟาร์มที่ต้องใช้เวลาเดินทาง ๑ -๒ ชั่วโมงเท่านั้น แต่ส่วนใหญ่เป็นหมูในจังหวัด ไม่ต้องการให้หมูเดินทางที่ใช้ระยะเวลาหลายชั่วโมง เพราะทำให้สัตว์เครียดได้ เมื่อมาถึงโรงฆ่า เราจะมีลิฟท์ที่ติดท้ายรถบรรทุกเพื่อเคลื่อนย้ายเข้าคอกพักสัตว์ ให้สัตว์ได้พักประมาณ 1-2 ชั่วโมงแล้วเข้า

กระบวนการฆ่า ในการตอนเข้าฆ่าจะใช้พนักงาน 2-3 คนตอนสัตว์เข้าช่อง ใช้เสียงบั้ง ใช้มือคนบั้ง จะไม่ใช่ไม้ตี หรือเครื่องชोट มันทำให้สัตว์เครียด”

#### 4) เจ้าของโรงฆ่าสัตว์ปีกกลาง (M3)

“ทำอาชีพนี้ตั้งแต่เด็กเห็นการฆ่าสัตว์แบบนี้ทุกวันมานานแล้ว ธุรกิจที่ทำอยู่สานต่อมาจากครอบครัว แต่ก่อนก็เริ่มเชือดสัตว์เองมาตั้งแต่อายุประมาณ 15 ช่วยพ่อแม่ทำงาน ก็ทำมาตลอด เพราะเป็นอาชีพที่หาเงินให้ครอบครัวเราได้ ส่งเราเรียนจบปริญญาตรี เราทำบุญ อุทิศส่วนกุศลให้สัตว์พวกนี้อยู่ตลอด เพราะเราต้องฆ่ามันเกือบทุกวัน มันสละชีวิตให้คนกินมันเพื่อความอยู่รอด รู้สึกว่าบาปอยู่แต่เราจำเป็นต้องทำ เราเลิกทำอาชีพนี้แล้ว มันทำให้เรามีกินมีใช้ ส่งลูกเรียนจนจบ ถอยหลังกลับไม่ได้แล้ว

ปัจจุบันจ้างให้คนมาเชือดสัตว์ เพราะทำคนเดียวไม่ไหว วันหนึ่งเชือดสัตว์หลายร้อยตัว เรามีหน้าที่ควบคุมดูแลในขั้นตอนการฆ่าแต่ละขั้นตอน ดูแลเรื่องเครื่องมือ ความสะอาดต่างๆ ตรวจสอบเปิดแต่ละตัวหลังฆ่าเสร็จ ว่าขนในเปิดว่ายังมีเหลือรีเปลา เพราะต้องเอาออกให้เกลี้ยง ในด้านสวัสดิภาพสัตว์ เรามีคอกพักสัตว์ให้สัตว์พักก่อนเข้าฆ่า เอาที่บังแดดมาบังให้

ส่วนการตรวจสอบของเจ้าหน้าที่ ส่วนใหญ่จะมาสุ่มตรวจหาโรคระบาดในสัตว์เท่านั้น ก็เคยมีบอกให้ปรับปรุงโครงสร้างข้างในนิดเดียว ไม่ได้ตรวจอะไรมากในเรื่องสวัสดิภาพสัตว์”

#### 4.3.3 เจ้าหน้าที่

##### 1) เจ้าหน้าที่ส่วนกลาง

##### ปัญหาสวัสดิภาพสัตว์ในโรงฆ่า

“สวัสดิภาพสัตว์เป็นเรื่องของจริยธรรม มันอาจจะต้องตามมาด้วยเรื่องค่าใช้จ่าย แต่มันส่งผลให้เกิดความรู้สึกที่ดีและคุณภาพสัตว์ที่ดีขึ้น ซึ่งสวัสดิภาพสัตว์ในประเทศไทยจะมีโรงฆ่าที่ทำให้ความสำคัญเรื่องนี้ เนื่องจากประเทศคู่ค้าหรือคู่ขาย มีมาตรฐานที่กำหนดไว้ เช่นกลุ่มประเทศอียู ดังนั้นเรื่องสวัสดิภาพสัตว์อาจขึ้นอยู่กับประเทศคู่ค้า หากโรงฆ่าไหนมีข้อกำหนดของคู่ค้าจะให้ความสำคัญกับเรื่องสวัสดิภาพ ในทางกลับกันหากโรงฆ่าไหนไม่มีข้อกำหนดของคู่ค้าก็จะไม่ให้ความสำคัญของปัญหาด้านสวัสดิภาพ

ปัญหาดังกล่าวเริ่มจาก การขนส่งสัตว์จากฟาร์มเพื่อเข้าสู่โรงฆ่า โดยขนขึ้นกะบะ โคนอากาศร้อนๆ ,เมื่อมาถึงโรงฆ่า ในโรงพักสัตว์ขนาดเล็ก ปัญหาส่วนใหญ่ที่เจอจะไม่มีน้ำให้กิน การไล่สัตว์ไม่ถูกวิธี เช่นการตะโกนไม่ไล่ฟาด ต่อมาการทำให้สลบ เช่น ในสุกร ๑.จะใช้วิธีเชือดสดเลย หมูอยู่ในกะท้อ มีดตัดหัวหัวใจเข้าบริเวณปอด ๒.ใช้ไม้ฟาดทำให้สลบก่อนเชือด ๓.ใช้ไฟฟ้าทำให้สลบ ๔.ใช้ก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์

ในข้อ ๑. กับ ข้อ ๒. เป็นวิธีที่เข้าข่ายการผิดสวัสดิภาพสัตว์ ซึ่งพบได้เป็นส่วนใหญ่สำหรับโรงฆ่าขนาดเล็ก เหตุผลในการเชือดสด เพราะในโรงฆ่าส่วนใหญ่คนเชือดเป็นอิสลามซึ่งต้องทำตามหลักศาสนาของเขาที่จะไม่เชือดสัตว์ที่ตายแล้ว เป็นเหตุผลทางศาสนา ส่วนโรงฆ่าขนาดใหญ่เป็นไปเพื่อการส่งออกจึงต้องใช้ไฟฟ้า”

##### ปัญหาและสาเหตุที่ไม่สามารถปฏิบัติตามได้

“โรงฆ่าขนาดเล็กส่วนใหญ่ที่ไม่พร้อมที่จะทำตามหลักได้ เนื่องจากปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม ต้นทุนในการจัดการปัญหาด้านสวัสดิภาพสัตว์สูง และต้องอาศัยความรู้ความชำนาญของผู้

ปฏิบัติหน้าที่ โดยไม่พร้อมตั้งแต่รถขนส่งที่ต้องหาหลังคาบังแดด โรงพักสัตว์มีพื้นที่กว้างเหมาะสม การระบายลม มีน้ำให้กิน ไม่พร้อมในส่วนของการอุปการณในการทำสลับที่เป็นที่ยอมรับ ซึ่งวิธีการแบบใช้ไฟฟ้าที่ใช้กัน มีปัญหาอยู่ว่าหากใช้อุปกรณ์แล้วไม่มีการปรับจูนกำลังไฟที่ดี ปล่อยกระแสไฟมากเกินไป ไม่มีการปรับปรุงที่ดี คุณภาพซากจะเสียไป เกิดจุดเลือดเยอะ เป็นเหตุให้โรงฆ่าหลายๆโรงเลิกใช้ไป แต่จริงๆแล้วมันขึ้นอยู่กับ การปรับจูนปรับแก้ต่างหาก กรณีการใช้ไม้ทูป ตามหลักการแล้วไม่ถือว่าเป็น การทำให้สลับ เพราะ การใช้ไม้ทูป มันเกิด emobilize กล่าวคือ หยุดเคลื่อนไหวแต่ยังรู้สึกอยู่ ดังนั้น คำว่า การทำสลับ คือ ต้องหมดความรู้สึกด้วย

แต่ในทางกลับกันเรากลับยอมรับการเชือดสด ของวิธีการทางอิสลามกรณีของโค หากใช้ปืน captive volt ยิ่งเข้ากลางหน้าผากเข้ากะโหลก เป็นไปไม่ได้ที่โคจะฟื้นขึ้นมา แต่ถ้าทำไม่ดีกะโหลก แตกได้ ดังนั้น ปัจจุบันองค์กรโรคระบาดสัตว์ OIE จึงยอมรับวิธีการขององค์กรอิสลามในการ destinate สัตว์ ว่าหากบังคับวัว หรือสัตว์ปีกให้นิ่งแล้วเชือด ยังถือว่าเป็นปฏิบัติตามหลักศาสนาได้”

#### การตรวจสอบ

“กรมปศุสัตว์จะให้จังหวัดตรวจปีละ ๒ ครั้ง ตรวจจตามกฎกระทรวงปี ๒๕๕๕ ซึ่งการตรวจ อาจมีมาตรฐานการตรวจจะไม่เท่ากัน เพราะบางจังหวัดมีเครื่องชั่งไฟฟ้า บางจังหวัดก็อาจไม่มีอะไร เลย ในเรื่องสวัสดิภาพสัตว์ เจ้าหน้าที่บางคนอาจดูหรืออาจไม่ดู ถ้าดูจะดูถึงเรื่องวิธีการฆ่า บางจังหวัด จะดูถึงวิธีการฆ่า หากไม่ทำให้สลับก่อน จะดำเนินการเรื่องแจ้งเตือนก่อนได้ ต่อมาถึงพักใช้ เพิกถอน ซึ่งในอนาคตถ้านโยบายชัดเจน ผู้บริหารมีความชัดเจน แต่ ณ ตอนนีถ้าเราทำทุกอย่างตามที่มันควร จะเป็น สิ่งที่เราอาจโดน คือ กรมปศุสัตว์อาจถูกมองว่าเอื้อรายใหญ่รังแกรายย่อย เค้าวางแบกรับ ต้นทุน ไม่สามารถปรับตัวได้ เพราะเคยมีกลุ่มเกษตรกรรวมกลุ่มกันเขียนข่าวให้กรมปศุสัตว์ว่า การเข้า จับกุมโรงฆ่าเถื่อนของกรม เป็นแผนของบริษัทยักษ์ใหญ่ให้กรมไปจับโรงฆ่า เพื่อจะได้เอาหมูเข้าโรงฆ่า ของเขาเท่านั้น เราต้องซื้อหมูกิน เราเลี้ยงหมูฆ่ากินเองไม่ได้แล้ว”

#### ในมุมมองของเจ้าหน้าที่ มองว่าสัตว์เศรษฐกิจเป็นอย่างไร

“สัตว์ถูกเลี้ยงขึ้นมาเพื่อเป็นอาหาร เกิดมาเพื่อเป็นอาหาร ถ้าเข้าระบบอุตสาหกรรม เราก็ อยากรู้ให้เค้าได้สวัสดิภาพที่ดีแบบที่เค้าควรจะได้ แต่ถ้าต้องเลือกซื้อกินก็จะเลือกซื้อกินเนื้อสัตว์ที่มา จากการเลี้ยง การขนส่ง และการฆ่า ที่ถูกต้องตามหลักสวัสดิภาพ แต่ถ้าเกิดว่าเราเลี้ยงวัวเอง ซึ่งวัวก็ เป็นสัตว์เศรษฐกิจเป็นอาหารเหมือนกัน เราก็ไม่อยากจะฆ่าเพราะรู้สึกผูกพันอยู่เหมือนกัน ขึ้นอยู่กับ จุดประสงค์ของเราว่าเลี้ยงสัตว์นั้นเพื่ออะไร หากเลี้ยงเป็นเพื่อนก็อาจจะมีความรู้สึกมากกว่า”

#### สิ่งที่กระตุ้นให้รัฐดำเนินการเรื่องสวัสดิภาพ

“มองว่านโยบายพร้อม กฎหมายพร้อม แต่การบังคับใช้กฎหมายและการตอบคำถามของ สังคมให้ได้ ว่าการควบคุมการจัดสวัสดิภาพ เรามีเหตุผลในการจัดการ ซึ่งการตอบโต้ข้อเท็จจริงต่อสื่อ หรือสังคม เป็นปัญหาของหน่วยงานรัฐ”



## 2) เจ้าหน้าที่ส่วนภูมิภาค

### ปศุสัตว์จังหวัด

“การฆ่าสัตว์ในอดีตจะใช้วิธีการแบบเดิมคือ วัว ควาย ใช้ค้อนทุบหัว หมูทุบหัวและแทงคอ ค้อนข้างจะเป็นวิธีที่ทารุณกรรม กรมปศุสัตว์ได้มีนโยบายเรื่องโรงฆ่าเพื่อยกระดับโรงฆ่าในประเทศให้ได้มาตรฐานมากยิ่งขึ้น ในมุกดาหารมี ๔ โรงฆ่าที่ได้มาตรฐานโดยใช้วิธีการช็อตไฟฟ้า การยิงปืนลมให้สลบ

แต่ยังมีโรงฆ่าที่ได้รับใบอนุญาตขนาดเล็กยังใช้ค้อนทุบอยู่ กล่าวคือ โรงฆ่าสัตว์ที่ได้รับอนุญาตนั้น ปัจจุบันมีคณะกรรมการโดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน ซึ่งคณะกรรมการมาจัดระเบียบโรงฆ่า วางกรอบให้มันเป็นไปได้ เพราะโรงฆ่าที่ใช้อุปกรณ์ไฟฟ้า หรือปืนยิงนั้น จะเป็นโรงฆ่าที่ต้องลงทุนสูง ยกที่เกษตรกรรายย่อย หรือรายเล็ก จะก่อสร้างหรือซื้อขึ้นมากได้ ดังนั้นจึงต้องจัดโรงฆ่าเป็น ๓ ขนาด คือ s น้อยกว่า ๑๐ ตัว m ประมาณ ๒๐ ตัว l ๕๐ ถึง ๑๐๐ ตัว ซึ่งอุปกรณ์เหล่านี้จะต้องจัดซื้อจากต่างประเทศ เป็นไปได้ยาก แต่殊殊ลักษณะในโรงฆ่ามันสำคัญ โดยจะเน้นด้านนี้ก่อน

ปัญหาที่เกิดขึ้น เพราะ ต้องฆ่าหลายตัว ต้องทำเวลา ฆ่าเป็นร้อยตัวส่งตลาดไม่ทัน เพราะมีคิวรออยู่ บีบด้วยเรื่องเวลา และที่สำคัญติดที่เรื่องงบประมาณ มันอาจจะไม่คุ้มทุนเท่าไร

การแก้ปัญหา อาจเป็นไปได้ยากที่จะต้องให้ได้มาตรฐานเท่ากันหมด เพราะ อาจมีปัญหาเรื่องมวลชนตามมา เพราะฉะนั้นมุกดาหารจะให้เป็น step by step กล่าวคือ ถ้าคุณทำได้ตามหลักเกณฑ์ที่วางไว้ในขั้นแรกแล้ว อีกสามสี่ปีคุณต้องพัฒนาทำตามขั้นที่สองต่อไป ไม่ใช่ฆ่าแบบเดิมก็ฆ่าแบบเดิมๆตลอด ซึ่งตอนนี้เราจะเน้นเรื่องความสะอาดของซากเนื้อสัตว์มากที่สุดเพราะจะต้องไปถึงผู้บริโภคโดยตรง

การตรวจสอบ กลุ่มคุณภาพสินค้าของจังหวัด โดยจะมีขึ้นการตรวจมีทั้งข้อห้าม สิ่งที่ต้องมี และสิ่งที่ไม่ต้องมี และข้อที่พอจะลุ่มล่วยได้ โดยจะมีลิสต์ในการตรวจอยู่ตามกฎกระทรวง

ในอนาคตการตรวจคงต้องเป็น Multiple standard แต่ One popose คือ เน้นสุขอนามัยของประชาชนเป็นหลัก เพราะประเทศไทยไม่ได้รบบเหมือนต่างประเทศ รัฐสวัสดิการก็ไม่สามารถสนับสนุนได้มากพอสมควร จึงต้องค่อยๆทำไป

มุมมองสัตว์เศรษฐกิจ หากใช้สายตามองมุมแบบนี้ธุรกิจ คือต้องไม่ป่วย ไม่เจ็บไม่ไข้ ต้องให้ผลผลิตที่ดี และในที่สุดนั้นต้องได้กำไร หากมองในมุมมองสวัสดิการสังคมหรือสวัสดิภาพสัตว์ อาจมองในมุมนี้ได้ แต่เห็นว่าในบางอย่างอาจไม่เหมาะกับบ้านเรา เช่น เครื่องเลี้ยงหมู มีไว้เพื่อที่จะไม่ต้องขังหมู ตอบโจทย์หลักสวัสดิภาพสัตว์ดีมาก ถึงเวลาหมูจะเดินเข้าไปในคอก มีซิปฝังหมู มีเครื่องอ่านซิปถึงเวลาอาหารไหลลงมา ตอบโจทย์หลักสวัสดิภาพสัตว์ดีมาก แต่ปรากฏว่าในความจริง หมูไม่เดินเข้าไปในคอก อาหารไม่ไหล หมูไม่กินอาหาร บางตัวหมูเดินมากแต่ทั้งลูกตายไปเยอะ ขาดทุนหนัก จากที่เคยเลี้ยงแบบบรางที่อุมท้อง ๘๐-๙๐ เปอร์เซ็นต์ ตอนใช้เครื่องเหลือไม่ถึง ๒๐ เปอร์เซ็นต์ อย่างกรณีหมูในรางแคบ คนทั่วไปอาจดูธรรมดา แต่ทางกลับกันมันทำให้บริหารจัดการง่าย หมูตัวไหนป่วย ไม่กินข้าวก็เห็นฉีดยาได้ หากหมูตัวไหนท้องก็ไม่โดนตัวอื่นขึ้นมาโครม หรือเดินชน การแทงลูกในหมูก็น้อยลง สวัสดิภาพคงจะนำมาควบคุมได้แค่ในระดับหนึ่ง

ความเจ็บปวดของสัตว์ในมุมมองของเจ้าหน้าที่มองว่า คงเหมือนคน คงเจ็บเป็นเหมือนกัน บางที่เราจำเป็นต้องหลับตาข้างหนึ่ง เพราะว่า เค้กเกิดมาเพื่อเป็นอาหาร เพียงแต่ว่าการที่จะให้สวัสดิภาพขนาดไหนคงต้องมาพิจารณากัน แต่อย่างน้อยขอบเขตของเรื่องนี้ต้องไม่กระทบกับเศรษฐกิจ”

### เจ้าหน้าที่กรมปศุสัตว์

“ปัญหาสวัสดิภาพสัตว์ในโรงฆ่า การทำให้สลบ แต่ในศาสนาอิสลามต้องเชือดสด ไม่ต้องทำให้สลบก่อน ซึ่งในความเป็นจริงจะทำได้บ้างไม่ได้บ้าง ปัญหาเกิดจากศักยภาพผู้ประกอบการที่ยังไม่ถึง คือ มีต้นทุนต่ำ ไม่มีสัตวแพทย์ดูแล คอกพักสัตว์ โรงเรือน ก็ยังไม่ได้มาตรฐาน ยังมีการใช้วิธีการทุบหัว เกิดขึ้นในโรงฆ่าที่ได้รับใบอนุญาต ส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นในโรงฆ่ารายย่อย ในส่วนของการไล่ต้อนสัตว์ เจ้าหน้าที่ได้ตรวจสอบ แนะนำปฏิบัติให้ทำของเดิน ให้หลีกเลี่ยงการทุบตี หากถามต่อไปว่า ปฏิบัติได้จริงหรือไม่ คงตอบว่า ทำได้ไม่เต็มที่

หากต้องไล่เรียงจริงๆ ต้องไล่มาตั้งแต่การขนส่งสัตว์ ซึ่งบนรถขนส่งสัตว์จะต้องไม่แออัดจนเกินไป เมื่อมาถึงโรงฆ่าสัตว์ ในการต้อนสัตว์ลงจากรถต้องมีที่ลาดชันให้สัตว์เดินลงมาได้สะดวก ไม่ทำให้สัตว์บาดเจ็บ มีคอกพักสัตว์ ซึ่งต้องอาศัยต้นทุน แรงงานมาก

ในส่วนของ การทำให้สลบ ในวัวจะใช้ปืนอัดลม captive bolt แต่อิสลามจะยังใช้วิธีเชือดสดอยู่ วิธีการทุบหัวของโรงฆ่าสัตว์รายย่อย ในหมู จะเกิดขึ้นแทบจะ ๗๐ ถึง ๘๐ เปอร์เซ็นต์ ส่วนในวัวเกือบ ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์ ซึ่งมองว่าการใช้วิธีนี้เป็นปัญหาด้านสวัสดิภาพสัตว์

เจ้าหน้าที่พยายามตรวจสอบอยู่ตลอดในด้านสุขอนามัย เช่น การแยกส่วนสกปรก ส่วนสะอาด มีคอกพักสัตว์ ทางเดินต่างๆ ผู้ประกอบการรายย่อยสามารถปรับปรุงแก้ไขทำให้ดีขึ้นได้ แต่วิธีการทำให้สลบ ยังใช้วิธีการทุบหัวอยู่”

### การตรวจสอบของเจ้าหน้าที่ในขณะที่สัตว์กำลังเข้าสู่กระบวนการฆ่า

“ปกติโรงฆ่าทุกแห่งจะมีสัตวแพทย์ควบคุมหรือพนักงานตรวจโรคสัตว์ ซึ่งในข้อกำหนด บังคับให้มีอยู่แล้ว ในการตรวจสอบส่วนใหญ่เราจะทราบผ่านพนักงานตรวจโรคสัตว์ เรื่องการควบคุมกระบวนการต่างๆให้อยู่ในหลักสวัสดิภาพสัตว์ แต่ในเรื่องการทำให้สลบ จะไม่มีระเบียบละเอียดไปถึงวิธีการทำให้สัตว์สลบ ตามกฎกระทรวงปี ๒๕๕๕ เห็นได้ว่า ไม่มีรายละเอียดถึงวิธีการทำให้สลบว่า ต้องช็อตด้วยไฟฟ้า หรือยิงด้วยปืน เพียงแต่ระบุไว้กว้างๆว่าต้องมีวิธีการทำให้สัตว์สลบ ยกเว้นแต่ข้อบัญญัติทางศาสนา ดังนั้นมองว่าการทำให้สลบโดยวิธีทุบหัวยังอาจถือได้ว่าอยู่ในหลักการข้อนี้อยู่”

### นโยบายของกรมปศุสัตว์ในการดูแลสัตว์ในโรงฆ่าด้านสวัสดิภาพสัตว์ที่ผ่านมา

“มีอยู่ตลอด แต่เป็นแนวทางการปฏิบัติ แต่ไม่มีแนวทางการบังคับใช้กฎหมายด้านนี้เพราะกฎหมายยังระบุไว้แบบกว้างๆอยู่ หากไปบังคับใช้กฎหมายอาจไปเปลี่ยนแปลงได้ เจ้าหน้าที่จึงต้องแนะนำก่อน ซึ่งการใช้เครื่องช็อตเครื่องยิงจะเป็นแนวขอความร่วมมือมากกว่า

การตรวจจะมีแบบฟอร์มที่มีรูปแบบตามกฎกระทรวง จะเข้าตรวจสอบปีละ ๒ ครั้ง”

### ความเป็นไปได้ที่ประเทศไทยจะมีสวัสดิภาพสัตว์ที่ดีขึ้นกว่านี้

“มองว่า คงจะต้องดีขึ้นตามลำดับ ตั้งแต่กรมปศุสัตว์เข้ารับผิดชอบเรื่องโรงฆ่าต่อจากกระทรวงมหาดไทย เมื่อปี ๒๕๔๘ ภารกิจนี้เราพัฒนามาเรื่อยๆ ตั้งแต่โรงฆ่าหลังบ้านไม่มีคนบังคับใช้กฎหมาย จนขยับขยายดีขึ้น มีคอกพักสัตว์ มีความสะอาด แบ่งแยกสัดส่วนชัดเจน มีสัตวแพทย์ควบคุม มีกรมปศุสัตว์ดูแล เพียงแต่มีบางอย่างอาจยังไม่ถึงเป้าหมายที่ต้องการ เมื่อพูดถึงสวัสดิภาพ

สัตว์จึงต้องพัฒนาให้มากกว่านี้ เพราะประเทศที่พัฒนาแล้วจะให้ความสำคัญกับเรื่องนี้อย่างมาก เมื่อถึงเป้าหมายคิดว่าเรื่องสวัสดิภาพสัตว์โรงฆ่าในประเทศไทยจะอยู่ประมาณ ๔ จาก ๑๐ แต่ถ้าหากเป็นบริษัทใหญ่ๆเขาจะทำถึงเป้าหมายแล้ว เพราะเป็นธุรกิจ เขาต้องได้รับความน่าเชื่อถือเชื่อมั่นจากผู้บริโภค มันจึงต้องมีจุดขายด้านสวัสดิภาพสัตว์เข้ามา แต่ในขณะเดียวกันโรงฆ่ารายย่อยยังได้แค่ ๔ คะแนนซึ่งเป็นในส่วนของคอกพักสัตว์ มีน้ำให้สัตว์กิน มีทางเดินให้สัตว์ มีฉากปิดกั้น แต่กระบวนการทำให้สลบยังขาดอยู่ ซึ่งทำให้ขาดคะแนนเยอะเรายังคงต้องดูต่อไป

การตรวจสอบที่เคยทำมา การตรวจแบบ ๕ ดาว หากใครทำครบเต็มสิบ ก็ได้ ๕ ดาว แต่เห็นเงียบไป

ปัจจุบัน กรมปศุสัตว์มีภารกิจหลักในการควบคุมปราบปรามโรงฆ่าเถื่อน ซึ่งหากให้ตรวจสอบถึงกระบวนการฆ่าด้วย คิดว่าทำได้ เพราะถ้าหากเข้าไปตรวจสอบครั้งหนึ่งแล้ว อาจจะเห็นวิธีการฆ่าเลย วิธีการน่าจะไม่ยุ่งยาก แต่ทำไมถึงยังไม่ทำหรือบังคับใช้ เพราะกฎกระทรวงยังไม่ครอบคลุมถึงตรงจุดนั้น ไม่มีข้อกำหนดยอมรับ เจ้าหน้าที่ได้แค่แนะนำส่งเสริมก่อน แต่ในมุมมองส่วนตัวมองว่า การทุบหัวสัตว์ หลายคนก็มีโอกาสทาบพลาด มันเป็นวิธีการที่ถือว่าทารุณได้เลย หากให้รับรองหรือส่งเสริมส่วนนี้คงทำไม่ได้เช่นกัน

การเชือดสดในไก่ ส่วนใหญ่ใช้วิธีเชือดสดในทางปฏิบัติ ไม่ทำให้สลบก่อน มองว่าข้อกำหนดไม่ชัด ต้องมีเข้าช้อยกเว้นตามหลักศาสนาก็ได้ แต่หากจะบังคับใช้เรื่องนี้จริงๆต้องคุยกันครั้งใหญ่ เพราะจะส่งผลในวงกว้างพอสมควร”

## สรุป

ในโรงฆ่าสัตว์ขนาดใหญ่หรือขนาดเล็กพนักงานโดยส่วนใหญ่จะเป็นคนไทยนับถือศาสนาพุทธ ซึ่งทำหน้าที่ในการทำให้สัตว์สลบและหน้าที่อื่นๆ แต่ในโรงฆ่าโคและสัตว์ปีกขนาดใหญ่จะมีคนไทยที่นับถือศาสนาอิสลามทำหน้าที่เป็นผู้เชือดสัตว์ เพื่อให้เป็นไปตามมาตรฐานฮาลาลแห่งทบฏญัตติของศาสนาอิสลาม แต่ในโรงฆ่าสัตว์ปีกขนาดกลางจากการสังเกตของผู้วิจัย พนักงานส่วนใหญ่เป็นคนพม่า ซึ่งทำหน้าที่เชือดสัตว์และทำหน้าที่ในกระบวนการอื่นๆ

จากนั้นผู้วิจัยได้สัมภาษณ์เจ้าของโรงฆ่าถึงมุมมองที่มีต่อสัตว์เศรษฐกิจ ซึ่งพบว่าในอดีตทุกคนได้เคยเป็นผู้ฆ่าสัตว์เหล่านั้นเอง ส่วนใหญ่จะคุ้นชินกับการเห็นการฆ่าแบบนี้มาตลอดตั้งแต่เด็กจนโต และลงมือเริ่มฆ่าสัตว์เองตั้งแต่อายุยังน้อย แต่ต่อมาเลิกฆ่าเองแต่ยังจ้างคนมาทำหน้าที่ฆ่าสัตว์ บางคนให้เหตุผลว่า เพราะ เริ่มเหนื่อย ทำคนเดียวไม่ไหว กลัวบาป และบางคนเคยมีประสบการณ์กับการฆ่าโค คือเห็นโคร้องไห้ คิดว่ามันคงกลัวมากตัดสินใจตัดเชือกไม่ฆ่าโคตัวนั้นแล้วให้เกษตรกรไปเลี้ยง หลังจากนั้นตนเองไม่ฆ่าเองอีกเลย แต่ได้มองต่อไปอีกว่าในความเป็นจริง เราไม่สามารถเลิกทำได้ เพราะเราเดินเข้ามาถึงจุดนี้แล้ว มีแต่ต้องก้าวต่อไปข้างหน้าเท่านั้น ถอยหลังกลับไม่ได้ มันกลายเป็นอาชีพที่หารายได้ให้เราแล้ว

ต่อมาผู้วิจัยได้เข้าสัมภาษณ์ผู้ทำหน้าที่ฆ่าสัตว์ในโรงฆ่า ได้ให้สัมภาษณ์ถึงความรู้สึกถึงการลงมือฆ่าสัตว์โดยมีมุมมองว่า สัตว์เศรษฐกิจเหล่านี้ เกิดมาเพื่อตาย เกิดมาเพื่อเป็นอาหารของมนุษย์ หากเราไม่ทำแล้วคนอื่นจะกินอย่างไร หากถามความรู้สึกขณะฆ่าว่าสงสารมากหรือไม่ ส่วนใหญ่มองว่าเป็นเพราะความคุ้นชิน เห็นการฆ่าแบบนี้มาตลอด ไม่รู้สึกสงสารมากเท่าไร แต่ลึกๆก็ไม่ใช้ไม่รู้สึกเลย

เพราะ เรานับถือศาสนาพุทธ ศาสนานี้สอนไว้ว่าถ้าฆ่าสัตว์แล้วจะบาป แต่ส่วนใหญ่ยังทำบุญตักบาตร เข้าวัดเพื่อขอขมาสัตว์ที่เราได้ฆ่าไปให้อยู่ตลอด แต่บางคนไม่ค่อยได้เข้า เพราะมองว่าที่เราต้องฆ่าเพื่อนำสัตว์มาเป็นอาหาร เป็นเพียงวัฏจักรของสิ่งมีชีวิตอย่างหนึ่ง และมองว่าสัตว์ที่ถูกฆ่ามันได้บุญมากอยู่แล้ว เพราะสัตว์ ๑ ตัวได้สละชีวิตตัวเองเพื่อต่อชีวิตของมนุษย์ได้อีกหลายคน แต่เมื่อเปรียบเทียบกับสัตว์ประเภทอื่นมองว่า สัตว์ชนิดอื่น เช่น สุนัข มีประโยชน์สามารถทำให้คลายเครียดได้ รู้สึกว่าอยู่ใกล้แล้วมันน่ารักเจ้าของ ฝากบ้านได้ สามารถฝึกสอนให้เชื่อฟังได้ แต่หมู วันๆไม่ทำอะไร นอน กิน อย่างเดียว ไม่ได้ทำประโยชน์อะไร มีเพียงอย่างเดียวที่ทำได้คือเป็นอาหารของมนุษย์

ส่วนในมุมมองของเจ้าหน้าที่ของรัฐมองว่า หากมองในเชิงธุรกิจ สัตว์เหล่านี้ถูกเลี้ยงขึ้นมาเพื่อเป็นอาหารของมนุษย์ สัตว์จะต้องไม่เจ็บไม่ป่วย เพราะหากเจ็บป่วยมีแต่ขาดทุน และผลการผลิตต้องอยู่ในเกณฑ์ที่ดี จนสามารถสร้างกำไรให้ผู้ประกอบการได้ อย่างไรก็ตามนอกจากจะต้องคำนึงเรื่องกำไรขาดทุนแล้ว เมื่อสัตว์เหล่านี้เข้าสู่ระบบอุตสาหกรรมการผลิต เราก็มองให้มีสวัสดิภาพที่ดีในแบบที่สัตว์ควรจะได้ เพราะมองว่าสัตว์ก็มีความเจ็บปวดเหมือนมนุษย์เช่นกัน แต่สวัสดิภาพสัตว์ดังที่กล่าวมานั้นต้องให้ได้มากขนาดไหนต้องพิจารณากันต่อไป แต่อย่างน้อยต้องไม่กระทบกับเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ หากเปรียบเทียบกับสัตว์ประเภทอื่น จำพวกสัตว์เลี้ยง เพราะสัตว์พวกนี้ต้องการน้ำ อาหาร การเจ็บป่วยต้องได้รับการรักษา สัตว์เศรษฐกิจก็ต้องการสิ่งเหล่านี้เช่นกัน เพียงแต่อาจต่างกันตรงที่ไม่ได้รับการเอาใจใส่ ความรักความดูแลจากเจ้าของ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่า เลี้ยงสัตว์เหล่านี้ไว้เพื่ออะไร หากเลี้ยงโคไว้ ซึ่งโคเป็นสัตว์เศรษฐกิจเช่นกัน แต่เราตั้งใจว่าจะเลี้ยงไว้เป็นเพื่อน ดูเล่น คงจะรู้สึกผูกพันอยู่เหมือนกัน หากต้องส่งไปโรงฆ่าคงทำไม่ได้เหมือนกัน

## บทที่ 5

### วิเคราะห์ผลการศึกษาวัดสภาพสัตว์ในโรงฆ่าเพื่อเป็นอาหารของมนุษย์

ความสัมพันธ์ของมนุษย์และสัตว์เกิดขึ้นได้อย่างหลายรูปแบบ ซึ่งสามารถพบเห็นได้ทั่วไป ไม่ว่าจะเป็นการใช้แรงงาน เป็นพาหนะ มีไว้เพื่อช่วยผ่อนคลายความเครียด หรือมีไว้เพื่อเป็นอาหาร มนุษย์จึงจำเป็นต้องพึ่งพิงสัตว์ไม่ว่าในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง ทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่หลากหลาย ความรู้สึกต่อสัตว์แต่ละประเภทที่มนุษย์พึงพิงอยู่นั้นจึงแตกต่างกันออกไป ส่งผลถึงพฤติกรรมหรือการกระทำของมนุษย์ที่ปฏิบัติต่อสัตว์แต่ละประเภทนั้นแตกต่างกันออกไป ซึ่งความสัมพันธ์ของมนุษย์ที่เกิดขึ้นในบริบทต่างๆของสังคม มีความเกี่ยวพันกับ ศาสนา เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และกฎหมาย จนนำไปสู่วิธีการปฏิบัติต่อสัตว์แต่ละประเภท ซึ่งในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งเน้นที่จะศึกษาความสัมพันธ์ของมนุษย์และสัตว์ในสังคมโดยจะมุ่งเน้นไปที่สัตว์เศรษฐกิจจนนำไปสู่การปฏิบัติต่อสัตว์ในโรงฆ่า โดยจะวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบระหว่างโรงฆ่าสัตว์ดังนี้ 1) เปรียบเทียบโรงฆ่าโคขนาดใหญ่ โรงฆ่าหมูขนาดใหญ่ โรงฆ่าสัตว์ปีกขนาดใหญ่ 2) เปรียบเทียบโรงฆ่าโคขนาดเล็ก โรงฆ่าหมูขนาดเล็ก โรงฆ่าสัตว์ปีกขนาดกลาง 3.เปรียบเทียบการปฏิบัติสัตว์ในโรงฆ่าขนาดใหญ่และโรงฆ่าขนาดเล็ก

#### 5.1.ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสัตว์ในบริบทต่างๆของสังคม

มนุษย์และสัตว์มีสิ่งที่เหมือนกัน คือ เป็นสิ่งมีชีวิตที่ต้องการอาหาร น้ำ อากาศ เพื่อดำรงชีพ ต้องมีการสืบพันธุ์เพื่อขยายเผ่าพันธุ์ของตน มีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดอาศัยซึ่งกันและกัน และพึ่งพิงสิ่งแวดล้อม แต่มนุษย์มีลักษณะบางอย่างที่แตกต่างจากสัตว์อยู่มาก กล่าวคือ มนุษย์จะมีสมองขนาดใหญ่ ทำให้มีสติปัญญาในระดับที่สูงกว่าสัตว์ สามารถประดิษฐ์คิดค้นสิ่งต่างๆเพื่อนำมาใช้ในการดำรงชีวิต และมีความสามารถในการสร้างสัญลักษณ์ต่างๆเพื่อใช้ในการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน เช่น ภาษา เป็นสิ่งที่มนุษย์มีไว้ใช้เพื่อถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดระหว่างกัน หรือการกระทำ กิริยา ท่าทาง เป็นสิ่งที่มนุษย์แสดงออกโดยการเคลื่อนไหวร่างกายและมีความหมายที่ถูกเข้าใจร่วมกัน ซึ่งพฤติกรรมของมนุษย์เกิดขึ้นจากสังคมและวัฒนธรรม ที่เป็นผลมาจากการที่มนุษย์ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกัน มีการปลูกฝัง ถ่ายทอด และปรับปรุงแนวพฤติกรรมของสมาชิกให้ปฏิบัติตามวัฒนธรรมที่สมาชิกส่วนใหญ่อยอมรับ เพื่อให้เหมาะสมกับการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกัน ซึ่งในสัตว์จะไม่มีสิ่งเหล่านี้

มนุษย์จึงได้เปรียบกว่าสัตว์ตรงที่สามารถเรียนรู้การสื่อความหมายทำให้มนุษย์สามารถพัฒนาตนเองปรับตัวต่อสิ่งแวดล้อมได้ มีเหตุและผลในการแก้ปัญหาและถ่ายทอดวัฒนธรรมได้ มีลักษณะทางร่างกายที่เอื้อต่อการดำรงชีวิต เพราะมีสมองที่ใหญ่ทำให้มีสติปัญญา มีร่างกายตั้งตรงกับพื้นโลก ทำให้เดินได้รอบตัวและรวดเร็ว มีดวงตาที่มองได้ไกลและเห็นชัดเจน แต่ในขณะที่เดียวกันมนุษย์ยังมีข้อเสียเปรียบต่อสัตว์อื่นๆ คือในวัยเด็ก มนุษย์ต้องมีการอาศัยให้ผู้อื่นเลี้ยงดูด้านอาหาร ที่อยู่อาศัย ความปลอดภัย การอบรม ในขณะที่สัตว์เมื่อเกิดออกมาแล้วสามารถเคลื่อนไหวและหาอาหารเลี้ยง

ตนเองได้ ในการขยายพันธุ์ในแต่ละครั้งได้จำนวนที่น้อยกว่าสัตว์ การฟัง การดมกลิ่น จะด้อยกว่าสัตว์บางชนิด<sup>84</sup>

ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และสัตว์จึงเป็นสถานะที่มนุษย์มองว่า สัตว์เป็นสิ่งมีชีวิตชนิดหนึ่งที่อยู่ในธรรมชาติ ซึ่งธรรมชาติมีไว้เพื่อรับใช้มนุษย์ เป็นสิ่งที่ดำรงอยู่เพื่อความสุขหรือผลประโยชน์ของมนุษย์ ทุกสิ่งในธรรมชาติที่จะมีคุณค่าได้ก็ต่อเมื่อมันรับใช้มนุษย์ มนุษย์จึงสามารถจัดการหรือให้คุณค่าแก่ธรรมชาติสิ่งแวดล้อมได้ตามความต้องการ ซึ่งอาจจัดได้ว่าสัตว์เป็นสิ่งที่อยู่ในฐานะผู้ให้บริการแก่มนุษย์ เพราะมนุษย์มองว่าตนอยู่เหนือกว่าสิ่งมีชีวิตอื่นจนสามารถปฏิบัติต่อสิ่งมีชีวิตอื่นอย่างไรก็ได้ ทั้งๆที่สัตว์มีความรู้สึกเช่นเดียวกับมนุษย์ มีความรู้สึก ความรับรู้ มีความสุขและความเจ็บปวดเช่นเดียวกับมนุษย์ ดังนั้นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และสัตว์เกิดขึ้นหลากหลายประเภท ซึ่งความสัมพันธ์ดังกล่าวเกิดขึ้นตามพื้นที่ที่สัตว์ยืนอยู่ จึงทำให้เกิดระดับความสัมพันธ์ที่แตกต่างกันออกไป การปฏิบัติต่อสัตว์ของมนุษย์จึงแตกต่างกัน โดยเฉพาะสัตว์เศรษฐกิจที่จะต้องถูกฆ่าในโรงฆ่าที่มีวงจรชีวิตที่สั้น และสัตว์จำพวกนี้จะถูกปฏิบัติแตกต่างออกไปอย่างสิ้นเชิงจากสัตว์ประเภทอื่นๆ จาก การเข้าสังเกตการณ์ สัมภาษณ์ และค้นข้อมูลทางวิชาการของผู้วิจัยพบว่าความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นของมนุษย์และสัตว์มีความเกี่ยวข้องกับทางศาสนา วัฒนธรรม เศรษฐกิจ กฎหมาย และยังเป็นปัจจัยหลักที่ทำให้เกิดการปฏิบัติต่อสัตว์เศรษฐกิจ ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังนี้

### 5.1.1 ศาสนา

ภาพรวมเชิงศาสนา มีคำสอนที่คล้ายคลึงกันคือการไม่ทำร้ายสิ่งมีชีวิตชนิดอื่น การตัดสินใจว่าจะปฏิบัติกับสัตว์อย่างไร จะขึ้นอยู่กับหลักการประเมินความเสียหายของมนุษย์และประโยชน์หรือสิ่งใดที่สมควรได้รับการพิจารณาทางศีลธรรม ซึ่งคำสอนของศาสนาจะค่อนข้างมีเสถียรภาพ และส่งผลให้มนุษย์มีความรู้สึกนึกคิดต่อสิ่งมีชีวิตนั้นๆ ซึ่งอาจสะท้อนให้เห็นว่า การปลูกฝังคำสอนทางศาสนา เป็นบทบาทสำคัญและเป็นวิธีการที่ถูกยอมรับ และจะส่งผลต่อสิ่งมีชีวิตอื่นๆอย่างมา

**ศาสนาพุทธ** ประชากรในประเทศไทยส่วนใหญ่จะนับถือศาสนาพุทธโดยมีหลักศีลธรรมขั้นพื้นฐานคือศีลข้อหนึ่งปาณาติบาต อันหมายถึง การไม่ทำลายชีวิตของสิ่งมีชีวิตอื่นหรือสัตว์อื่นๆ แต่ในความสัมพันธ์ระหว่างศาสนาพุทธกับสัตว์ตามแนวคำสอนในพระพุทธศาสนา สรรพสิ่งต่างก็ต้องพึ่งพิงอาศัยกันและกันเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ และยังมีหลักที่สำคัญของศาสนาพุทธคือ การเชื่อในกฎแห่งกรรม เมื่อมีการทำลายชีวิตหรือฆ่าสัตว์จึงมีประเด็นต่อไปว่าจะบาปมากหรือบาปน้อย หากว่าตามทฤษฎีของศาสนาพุทธว่าบาปหรือไม่ อาจแยกการพิจารณาถึง เจตนาในการฆ่าเป็นหลัก

จากการเข้าสังเกตการณ์และการสัมภาษณ์ความคิดเห็น ทศนคติของ เจ้าของโรงฆ่า และคนฆ่า มองว่าสัตว์เหล่านี้เกิดมาเพื่อเป็นอาหารของมนุษย์ เกิดมาต้องตาย เป็นวัฏจักรของธรรมชาติที่เกิดขึ้น มนุษย์ต้องบริโภคเนื้อสัตว์เพื่อเป็นอาหาร หลีกเลี้ยงที่จะไม่บริโภคมันไม่ได้ หากเป็นความรู้สึกการฆ่า ในช่วงแรกที่ทำรู้สึกสงสาร แต่เมื่อทำไปนานๆรู้สึกเฉยๆ เป็นความเคยชินที่ต้องฆ่าสัตว์เหล่านั้นทุกวัน บางรายก็เลือกที่จะเข้าวัดอุทิศส่วนกุศล ขอโทษกรรมแก่สัตว์เหล่านั้น บาง

<sup>84</sup> เอกสารประกอบการสอนรายวิชาหน้าที่พลเมือง โรงเรียนมหิดลวิทยานุสรณ์. มนุษย์เป็นสัตว์สังคม (ออนไลน์). แหล่งที่มา [www.mwit.ac.th](http://www.mwit.ac.th) [7 สิงหาคม2562].

รายก็ไม่ได้ทำ ไม่ค่อยเข้าวัด จึงวิเคราะห์ได้ว่า ผู้ที่เกี่ยวข้องเหล่านี้มองสัตว์พวกนี้เป็นสิ่งที่มนุษย์มีความจำเป็นที่จะต้องพึ่งพิงอาศัยมันเพื่อความอยู่รอดของมนุษย์เอง สัตว์เหล่านี้ต้องแลกด้วยชีวิตของมัน ซึ่งจะเห็นได้ว่าบางคนเมื่อทำไปแล้วคงไม่ได้สบายใจมากเท่าไรหรอก จึงหาทางออก โดยการหาที่ยึดเหนี่ยวจิตใจจากการเข้าวัดทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้สัตว์อยู่ตลอด เพราะยังมีความเกรงกลัวต่อบาป ยังเชื่อในกฎแห่งกรรมตามหลักของพระพุทธศาสนาอยู่ แต่กลับบางคนก็เลือกที่จะไม่ทำ เพราะมีความคิดที่เชื่อว่าสัตว์เหล่านั้นได้บุญมหาศาลที่สละชีวิตตนเองเพื่อชีวิตมนุษย์อีกหลายคนแล้ว จึงเห็นได้ว่า คนกลุ่มหลังนี้มีความคิดที่ซับซ้อนตัวเองว่าสิ่งที่ทำมันเป็นประโยชน์และจำเป็นต่อผู้อื่นมากแล้ว

**ศาสนาอิสลาม** มีมุมมองว่า สัตว์เป็นสิ่งที่มีการประสพการณ์ชีวิตในแบบที่คู่ขนานกับมนุษย์ ดังนั้นจึงสมควรได้รับการพิจารณาแบบคู่ขนาน และมนุษย์ต้องได้รับความรู้ความเข้าใจมากขึ้นว่าต้องให้สิทธิแก่สัตว์และความรับผิดชอบต่อสัตว์โดยเฉพาะอย่างยิ่งสัตว์ที่เป็นอาหาร โดยวิเคราะห์จากคัมภีร์อัลกุรอาน ซึ่งในความหมายโดยรวมคือชาวอิสลามสามารถหาประโยชน์จากสัตว์โดยการกินดื่ม ภายในตัวมันได้ แต่ในขณะเดียวกันคัมภีร์อัลกุรอานได้ให้คำสอนที่เป็นข้อยกเว้นเป็นการเฉพาะอย่างเช่น การกำหนดชนิดสิ่งที่จะไม่สามารถกินสัตว์ได้ เช่น การห้ามทานเนื้อสัตว์ที่ตายแล้วหรือเลือดที่ไหลออกจากตัวสัตว์ และในการฆ่าสัตว์ต้องเป็นไปตามระบบ “ฮาลาล” กล่าวคือ เมื่อสัตว์ที่ถูกฆ่าตามหลักเกณฑ์ของศาสนาอิสลาม (ฮาลาล) ชาวมุสลิมจึงจะสามารถทานได้เพราะเชื่อว่าเป็นอาหารที่ถูกต้องตามบทบัญญัติของศาสนาจะมีคุณค่าถูกหลักอนามัย ปลอดภัยจากสิ่งต้องห้ามและสิ่งปนเปื้อนต่างๆ ซึ่งในหลักของวิธีการฆ่าตามหลักศาสนาอิสลามผู้ฆ่าต้องนับถือศาสนาอิสลามเท่านั้น ซึ่งในหลักเดิมของการเชือดตามศาสนา ไม่เป็นจำต้องทำให้สัตว์สลบก่อน เพราะเชื่อว่าเป็นวิธีการเชือดตามหลักศาสนามีระเบียบที่ดีอยู่แล้วและเชื่อว่าเป็นวิธีการที่ทำให้สัตว์ทรมานน้อยสุด และจะยังคงวิธีการนี้ไว้ อยู่ แต่ในภายหลังสัตว์ที่ถูกเชือดในภายหลังที่ถูกทำให้สลบก็ถูกต้องตามหลักศาสนาเช่นกัน โดยใช้เทคนิคที่สมบูรณ์แบบโดยจะกำหนดวิธีการไว้ จึงเป็นที่น่าสังเกตได้ว่าวิธีการเชือดสดในโรงฆ่าตามแบบวิธีการของศาสนาอิสลามที่กล่าวมาข้างต้น ในทางปฏิบัติของโรงฆ่าโคขนาดเล็กส่วนใหญ่ที่มีเจ้าของโรงฆ่าเป็นผู้นับถือศาสนาอิสลามยังใช้วิธีการเชือดสัตว์โดยไม่ทำให้โคสลบก่อน ซึ่งเป็นการกระทำที่ขัดแย้งกับกฎหมายอย่างสิ้นเชิงที่กำหนดให้มีวิธีการฆ่าสัตว์ ต้องทำให้สัตว์สลบก่อน แต่เมื่อมองในมุมของศาสนาอิสลาม พื้นฐานของผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามจะดำเนินชีวิตตามกรอบของศาสนา เพราะมีความศรัทธาต่อพระเจ้าผู้เป็นเจ้า (อัลลอฮ์) การกระทำทุกอย่างจะต้องเป็นไปตามแบบแผนที่ศาสนา กำหนดเท่านั้นตั้งแต่เกิดยันตายอย่างเคร่งครัด หากเปรียบเทียบกับศาสนาอื่นการปฏิบัติตามแบบแผนของศาสนาอาจมากกว่าผู้ที่นับถือศาสนาอื่น

นอกจากนี้ในแต่ละศาสนายังมีข้อห้ามหรือความเชื่อทางศาสนาที่มีต่อสัตว์บางชนิด เช่นศาสนาอิสลามห้ามทาน เนื้อหมู เพราะมองว่าหมูเป็นสัตว์สกปรก และห้ามนำสุน์ขมาเลี้ยงในบ้าน เพราะเชื่อว่าสุน์ขเป็นสิ่งมลทิน เทวดาจะไม่เข้าบ้านหากบ้านนั้นมีสุน์ข ศาสนาคริสต์มีความเชื่อว่าแมวเป็นสิ่งชั่วร้ายเพราะเชื่อว่าเป็นสัตว์ของปีศาจและแม่มด ในขณะที่มีบางศาสนาให้ความสำคัญกับสัตว์บางชนิด เช่นศาสนาฮินดูเป็นศาสนาแนวเทวนิยม ชาวฮินดู จะให้ความสำคัญกับ “วัว” มากที่สุด โดยเชื่อว่า วัวเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เพราะเชื่อว่าเป็นพาหนะของพระศิวะ นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญกับสัตว์ชนิดอื่น เช่น หนูขาว ชาวฮินดูจะนิยมเลี้ยงหนูขาวไว้เพราะเชื่อว่าจะมีบุญมากขึ้น ซึ่งข้อห้ามหรือความเชื่อเหล่านี้จะมีผลต่อการกระทำของมนุษย์ที่มีต่อสัตว์นั้นๆ ซึ่งหากเป็นข้อห้ามที่มีเหตุผลในทาง

ลบ ความรู้สึกของมนุษย์ที่มีต่อสัตว์จะเป็นลบอาจส่งผลให้มนุษย์ปฏิบัติต่อสัตว์ได้ไม่ดี หรือ ถ้าเป็นความเชื่อของศาสนาที่มีเหตุผลในทางบวก ความรู้สึกของมนุษย์ที่มีต่อสัตว์จะเป็นบวก อาจส่งผลให้มนุษย์ปฏิบัติต่อสัตว์ได้ดีขึ้น เพราะศาสนาเป็นสิ่งที่ค่อนข้างมีเสถียรภาพในการกำหนดการกระทำ พฤติกรรม และจิตใจของมนุษย์

### 5.1.2 เศรษฐกิจ

โดยทั่วไปมนุษย์มีมุมมองว่า ธรรมชาติมีไว้เพื่อรับใช้มนุษย์ การมีคุณค่าของธรรมชาติจะถูกกำหนดโดยมนุษย์ เช่นเดียวกับสัตว์ที่เป็นหนึ่งในสิ่งมีชีวิตที่อยู่ในธรรมชาติ โดยเฉพาะสัตว์เศรษฐกิจที่ถูกให้คุณค่าจากมนุษย์ว่าเป็นสิ่งมีชีวิตที่ทำให้มนุษย์สามารถดำรงชีวิตอยู่ต่อไปได้ เป็นสัตว์ที่ทำกำไร ซื่อขายจนกลายเป็นธุรกิจที่มีมูลค่ามหาศาลจนกลายเป็นอุตสาหกรรมขนาดใหญ่เพื่อตอบสนองต่อความต้องการในการบริโภคของมนุษย์ตามธรรมชาติ เมื่อความต้องการมีมากขึ้น การเพาะพันธุ์และการผลิตให้ได้ผลผลิตเนื้อสัตว์จึงมีมากขึ้น ส่งผลถึงสวัสดิภาพของสัตว์เพื่อแลกต่อผลประโยชน์ของมนุษย์ ซึ่งในมุมมองของผู้เกี่ยวข้องโรงฆ่าขนาดใหญ่ จะต้องทำตามขั้นตอนตามหลักสวัสดิภาพ เพราะหากไม่ทำตามหลักสวัสดิภาพ สินค้าที่ส่งขายจะไม่ได้ได้รับความน่าเชื่อถือ ทำให้บริษัทเสียชื่อเสียง ขาดทุนมหาศาล ในขณะที่โรงฆ่าขนาดเล็ก หากต้องทำตามหลักสวัสดิภาพสัตว์แล้ว ต้องใช้งบประมาณในการจัดการสูง ทำให้ไม่สามารถลงทุนเพื่อสวัสดิภาพสัตว์ในโรงฆ่าที่ดีขึ้นได้ อีกทั้งต้องอาศัยความรู้ความชำนาญของผู้ปฏิบัติหน้าที่ โดยไม่พร้อมตั้งแตรรณชนซึ่งต้องหาหลังคาบังแดด ลิฟท์เคลื่อนย้าย โรงพักสัตว์มีพื้นที่กว้างเหมาะสม การระบายลม ไม่พร้อมในส่วนของอุปกรณ์ในการทำสลบอันเป็นที่ยอมรับ เนื่องจากอุปกรณ์ดังกล่าวมีราคาค่อนข้างแพง เช่นเครื่องช็อตไฟฟ้าในสุกร มีราคาประมาณ 30,000 – 50,000 บาท ส่วนปืน captive bolt ในโค มีราคาประมาณ 200,000 บาท จึงเห็นได้ว่า ไม่ว่าจะเป็โรงฆ่าขนาดใหญ่หรือโรงฆ่าขนาดเล็ก บุคคลยังยินยอมให้วางระบบเศรษฐกิจไว้เหนือจริยธรรมอยู่เสมอ เพื่อประโยชน์สูงสุดทางเศรษฐกิจที่กำลังดำเนินอยู่

**5.1.3 วัฒนธรรม** วัฒนธรรมเป็นวิถีชีวิตร่วมกันของมนุษย์ในสิ่งแวดล้อมหนึ่งๆที่ถูกปลูกฝัง เพาะปลูก อบรม ถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่งโดยการสร้างระบบสัญลักษณ์ เพื่อกำหนดความหมายให้กับสิ่งต่างๆในสังคมนั้นเข้าใจตรงกันและยึดระบบเดียวกัน ซึ่งในพื้นที่แต่ละแห่งมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมแตกต่างกันออกไป นอกจากจะเพื่อประโยชน์ในด้านการทำมาหากิน หรือเพื่อให้มีชีวิตอยู่รอดแล้ว ยังเป็นไปเพื่อการอยู่ร่วมกันจนเกิดเป็นประเพณีร่วมกันและมีทิศทางจิตวิญญาณที่มีความเชื่อร่วมกัน<sup>85</sup> ซึ่งการสร้างระบบวัฒนธรรมของมนุษย์ที่เกิดจากการถูกปลูกฝังจากรุ่นสู่รุ่นจึงมีผลต่อมุมมองต่อสัตว์ของมนุษย์ อันเกิดจากการใช้ชีวิตประจำวันของมนุษย์ที่มีมาตั้งแต่อดีต โดยเกิดจากการเรียนรู้ และถูกปลูกฝังจากครอบครัว ห้องเรียน สื่อสังคมออนไลน์ เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้ส่งผลให้ความคิดและทัศนคติของมนุษย์ที่มีต่อสัตว์แต่ละประเภทแตกต่างกันอีกด้วย

#### 5.1.3.1 สัตว์เลี้ยง จะได้รับความสนใจและได้รับการปฏิบัติที่ดีมากกว่าสัตว์ประเภท

อื่นเพราะเป็นสัตว์ที่ใกล้ชิดกับมนุษย์ มีปฏิสัมพันธ์กับมนุษย์โดยตรง ยกตัวอย่าง สุนัข แมว เป็นสัตว์เลี้ยงที่คนนิยมเลี้ยงมากที่สุด ซึ่งวัฒนธรรมการเลี้ยงสุนัข เริ่มตั้งแต่ 12000 แล้ว เมื่อเริ่มมีการอพยพย้ายถิ่นฐานของมนุษย์ วัฒนธรรมการเลี้ยงสุนัขจึงได้ขยายเผยแพร่ไปทั่วโลก จนในปัจจุบันมนุษย์ก็ยังนิยมเลี้ยงสุนัขและมีความผูกพันกับสัตว์เลี้ยงประเภทนี้มาอย่าง

<sup>85</sup> ชัยวัฒน์ จันศิริบุญมี.มนุษย์กับวัฒนธรรม. แหล่งที่มา punyascientificphilosophy555.blogspot. [7 สิงหาคม2562].



ยาวนานการเลี้ยงสัตว์ประเภทนี้จะถูกดูแลเป็นเสมือนบุคคลในครอบครัว ดังนั้นหากมีข่าวเรื่องการทำร้ายหรือทารุณสัตว์ประเภทนี้ขึ้น คนจะมีความรู้สึกสะเทือนใจเป็นอย่างมากต่อสัตว์ประเภทนี้ รวมถึงสุนัข แมว เหล่านี้ที่เป็นสัตว์จรจัด ด้วย กรณีนักศึกษาแพทย์ฆ่าสุนัขพันธุ์ปอมเมอเรเนียนเพื่อเอาเงินประกัน<sup>86</sup> หรือกรณีตำรวจยิงสุนัขจรจัด เหตุเพราะสุนัขกัดภรรยาของตน<sup>87</sup> จากการสังเกตความคิดเห็นในสื่อสังคมออนไลน์ของประชาชนทั่วไปพบว่าใช้ถ้อยคำทอผู้กระทำความผิดอย่างรุนแรง จึงเห็นได้ว่าสัตว์ประเภทนี้มีผลต่อความรู้สึกของประชาชนเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะผู้กระทำความผิดที่มีวิชาชีพจะถูกตั้งคำถามจากประชาชนถึงความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ของตนว่าจะสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้หรือไม่ในเมื่อสภาพจิตใจของผู้กระทำผิดเป็นเช่นนี้

**5.1.3.2 สัตว์ป่า** เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีผลประโยชน์ต่อมนุษย์ทั้งในด้านเศรษฐกิจ ด้านวิชาการ ด้านคุณค่าทางจิตใจ จะสังเกตได้ว่าประชาชนรวมถึงหน่วยงานรัฐจะให้ความสำคัญต่อสัตว์ประเภทนี้อย่างมาก เห็นได้จากการประชาสัมพันธ์ การศึกษาและการถูกปลูกฝังในบทเรียนของโรงเรียน ถึงการตระหนักให้เห็นถึงความสำคัญของสัตว์ป่าที่ส่งผลต่อสิ่งแวดล้อมในธรรมชาติ ส่งผลให้ประชาชนเห็นถึงความสำคัญและประโยชน์ของสัตว์ป่า ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดถึงปฏิสัมพันธ์ที่มนุษย์มีต่อสัตว์ป่า คือ กรณีประธานบริษัท อิตาเลียนไทย เซอร์วิส จำกัด ที่ทุ่งใหญ่นเรศวร ที่มีการก่นดำ สาปแช่ง ล่ารายชื่อ กัดดินหน่วยงานให้เร่งรัดการดำเนินคดีให้เป็นไปอย่างรวดเร็วและยุติธรรมที่สุด ซึ่งกรณีดังกล่าวนี้ผู้กระทำความผิดเป็นเศรษฐีร่ำรวยมหาศาลระดับประเทศ ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่เกรงว่าเรื่องจะเงียบ ผู้กระทำความผิดจะหลุดพ้นคดี ประกอบกับเสียดำเป็นสัตว์ป่าคุ้มครอง ที่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเนื่องจากเป็นสัตว์ที่ใกล้สูญพันธุ์ ทำให้กระทบความรู้สึกของประชาชนและส่งผลกระทบต่อประชาชนต้นตอคดีเป็นอย่างมาก

**5.1.3.3 สัตว์เศรษฐกิจ** ในมุมมองของมนุษย์ทั่วไปมองว่าสัตว์ประเภทนี้เกิดมาเพื่อต้องตาย เกิดมาเพื่อเป็นอาหารของมนุษย์ เป็นวัฏจักรของสิ่งมีชีวิต มนุษย์บริโภคเนื้อสัตว์มาตั้งแต่อดีต ต้องบริโภคมันเพื่อความอยู่รอด หลีกเหลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องตาย ซึ่งในวิธีการฆ่าสัตว์นี้ในหมู่บ้านตามพื้นที่ชนบทของต่างจังหวัด จากการสัมภาษณ์ผู้ฆ่าที่ทำหน้าที่ในโรงฆ่า ส่วนใหญ่แล้วจะเริ่มฆ่าสัตว์มาตั้งแต่วัยรุ่นหรือไปช่วยพ่อฆ่าสัตว์เพื่อนำมาประกอบตามงานเลี้ยง งานบุญ งานประเพณีในหมู่บ้าน โดยจะใช้วิธีทุบหัวสัตว์โดยค้อนปอร์นเพื่อให้ล้มลง ซึ่งวิธีการดังกล่าวเป็นวิธีการดั้งเดิมทำสืบต่อกันมาหลายสิบปีจนกลายเป็นวิธีการฆ่าสัตว์ที่ถูกสืบทอดมาเรื่อยๆจนถึงปัจจุบัน

ซึ่งจุดประสงค์ของการเลี้ยงสัตว์เศรษฐกิจคือเลี้ยงเพื่อเป็นอาหารของมนุษย์และผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจเท่านั้น จึงไม่ได้รับการเอาใจใส่ ดูแล เท่าสัตว์เลี้ยง และที่สำคัญจะไม่ได้รับความรักจากผู้เลี้ยง ความผูกพันจึงไม่เกิด แม้กระทั่งในสื่อโซเชียล หรือแรงผลักดันจากสังคมจะมีน้อยมากเมื่อ

<sup>86</sup>พีพีทีวีออนไลน์. จับพิรุณ นศ.แพทย์ ฆ่าสุนัขเอาเงินประกัน ป่วยทางจิตต้องรับผิดชอบหรือไม่. แหล่งที่มา <http://www.pptvhd36.com/new/ประเด็นร้อน/64678>. [7 สิงหาคม 2562].

<sup>87</sup>ไทยรัฐออนไลน์. เผยเรื่อง สว.ป.จ่อยิงหมา อ่างกักเหมีย จะเอาซากไปตรวจ มีเชื้อบ้าหรือไม่. แหล่งที่มา <http://www.thairath.co.th/new/local/east/1450583>. [7 สิงหาคม 2562].

เทียบกับสัตว์ประเภทอื่น การปลูกฝังเรียนรู้ถึงเรื่องการใช้สวัสดิภาพสัตว์เหล่านี้ในบทเรียนแทบไม่มีผู้ประกอบการหรือผู้ที่เกี่ยวข้องจึงสามารถทำอะไรกับชีวิตสัตว์เหล่านั้นอย่างไรก็ได้ จะใช้วิธีฆ่าแบบไหนก็ได้ เพราะไม่มีการตรวจสอบอย่างจริงจังจากเจ้าหน้าที่ หรือแรงกดดันจากสังคม แต่เมื่อมองในมุมกลับ หากเลี้ยงหมูหรือโคเป็นสัตว์เลี้ยง ดูแล เอาใจใส่ ให้ความรัก เหมือนเลี้ยงสุนัข แมว คงไม่กล้าที่จะฆ่าหรือทำลายชีวิตสัตว์เหล่านั้น จึงเห็นได้ว่า การปฏิบัติต่อสัตว์ที่เกิดขึ้นระหว่างสัตว์เศรษฐกิจและสัตว์เลี้ยง เกิดจากความรู้สึกในจุดประสงค์ของการเลี้ยงที่แตกต่างกัน หากเกิดความรักความผูกพันกับสัตว์นั้น การปฏิบัติต่อสัตว์จะถูกทำให้ดีขึ้น และหากมีการปลูกฝังเรียนรู้เรื่องกระบวนการผลิตเนื้อสัตว์ อาจกระตุ้นให้สังคมมีความตื่นตัวเรื่องสวัสดิภาพของสัตว์เหล่านี้ให้ดีขึ้นได้

ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นของมนุษย์และสัตว์ที่เกี่ยวข้องทางด้านวัฒนธรรม จึงเกิดจากการเรียนรู้ในแต่ละวันและถ่ายทอด ปลูกฝังแนวคิดต่อสิ่งต่างๆ รวมถึงสัตว์จากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งการปลูกฝังนี้จึงมีผลต่อการกำหนดคุณค่าของสัตว์ของมนุษย์ในรุ่นต่อๆ มา จนกลายเป็นระบบวัฒนธรรมขึ้น กลายเป็นความเชื่อที่มีร่วมกัน ทำให้มีแนวคิดและการปฏิบัติต่อสัตว์แต่ละประเภทไม่เหมือนกันตามที่กล่าวมาข้างต้น นอกจากนี้จะมีผลต่อการปฏิบัติต่อสัตว์โดยตรงของมนุษย์แล้ว ยังส่งผลถึงการสร้างกฎหมายเพื่อควบคุมการกระทำต่อสัตว์แต่ละประเภทไม่เหมือนกันอีกด้วย

**5.1.4 กฎหมาย** เป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งของการควบคุมการกระทำของมนุษย์ในสังคม เพื่อให้สังคมมีความสงบสุขเรียบร้อย มีผลบังคับให้ทุกคนต้องปฏิบัติตาม หากผู้ใดฝ่าฝืนต้องได้รับโทษ บทกฎหมายจึงมีรากฐานมาจากวัฒนธรรม วิถีชีวิต ความคิดของมนุษย์ส่วนใหญ่ในตัวเอง รวมถึงการปฏิบัติต่อสัตว์ของมนุษย์ที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อควบคุมการปฏิบัติต่อสัตว์ของมนุษย์ ส่วนในกระบวนการผลิตเนื้อสัตว์ก็เช่นเดียวกัน จะมีกฎหมายควบคุมตั้งแต่การเลี้ยงสัตว์ในฟาร์ม การขนส่ง และการฆ่าสัตว์ในโรงฆ่า โดยจะมีกฎหมายควบคุมอยู่หลายฉบับ เช่น พระราชบัญญัติสาธารณสุข พ.ศ. 2535 ที่ควบคุมดูแลเรื่องสุขอนามัย สิ่งแวดล้อม บริเวณรอบๆ สถานที่เลี้ยงสัตว์ พระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558 ที่ควบคุมระบบป้องกันโรคระบาดในฟาร์มและการขนส่งหรือเคลื่อนย้ายสัตว์ พระราชบัญญัติควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ พ.ศ. 2558 และพระราชบัญญัติ ยา พ.ศ. 2510 ที่ควบคุมการใช้ยาและยาในสัตว์ในสัตว์ ส่วนพระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าและจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ. 2559 ที่ควบคุมกระบวนการฆ่าสัตว์ในโรงฆ่า ตั้งแต่หลักเกณฑ์การจัดตั้งโรงฆ่า วิธีการฆ่า การรับรองให้จำหน่ายเนื้อสัตว์ เป็นต้น

แต่อย่างไรก็ตามยังมีข้อกฎหมายบางข้อที่ยังเป็นช่องโหว่ในการปฏิบัติต่อสัตว์อยู่ ส่งผลให้สัตว์เศรษฐกิจเหล่านี้ยังไม่ได้รับการคุ้มครองที่เพียงพอ เนื่องจากวัฒนธรรม วิถีชีวิต ความคิดของคนในสังคมไทย รวมถึงสถานะทางเศรษฐกิจยังไม่สามารถที่จะทำให้สัตว์ถูกคุ้มครองอย่างเหมาะสมที่สุด ซึ่งในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาการปฏิบัติต่อสัตว์ในสถานที่ที่เป็นโรงฆ่าเท่านั้น ผู้วิจัยจึงนำกฎหมายที่สำคัญเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับโรงฆ่า ซึ่งมีกฎหมายดังต่อไปนี้

- 1) พระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าสัตว์และจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ. 2559 ประกอบกับกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการตั้งโรงฆ่าสัตว์ โรงพักสัตว์ และการฆ่าสัตว์ พ.ศ. 2555

## 2) มาตรฐานสินค้าเกษตร

ประกาศคณะกรรมการมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ เรื่อง กำหนดมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ การปฏิบัติที่ดีสำหรับโรงฆ่าสัตว์ มกอช.9004 – 2547 ประกอบกับ

. มาตรฐานสินค้าเกษตร เรื่อง การปฏิบัติที่ดีสำหรับโรงฆ่าสัตว์ปีก (มกษ.9008-2549)

มาตรฐานสินค้าเกษตร เรื่อง การปฏิบัติที่ดีสำหรับโรงฆ่าสุกร (มกษ. 9009-2549)

มาตรฐานสินค้าเกษตร เรื่อง การปฏิบัติที่ดีสำหรับโรงฆ่าโคและกระบือ (มกษ.9019-2550)

## 3).พระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557

### 1) พระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าสัตว์และจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ. 2559

ประกอบกับกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการตั้งโรงฆ่าสัตว์ โรงพักสัตว์ และการฆ่าสัตว์ พ.ศ.2555 ซึ่งพบว่าจากสภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในโรงฆ่า เห็นได้ว่า โรงฆ่าแต่ละที่ปฏิบัติต่อสัตว์ไม่เหมือนกัน แต่มีกฎหมายฉบับเดียวกันใช้บังคับโรงฆ่าสัตว์ทุกประเภท ทุกขนาด และในข้อกำหนดบางข้อนั้นยังไม่สามารถครอบคลุมถึงการบังคับใช้กฎหมายได้อย่างแท้จริง ซึ่งข้อกำหนดส่วนใหญ่จะถูกบัญญัติไว้อย่างกว้างๆ ซึ่งอาจทำให้พนักงานเจ้าหน้าที่ใช้ดุลยพินิจเกินขอบเขตในการพิจารณาข้อกำหนดเอง ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังนี้

**สถานที่ตั้งโรงฆ่า** ได้กำหนดไว้อย่างกว้างๆว่าต้องอยู่ในทำเลที่เหมาะสม มีการคมนาคมและระบบสาธารณูปโภคเพียงพอ และต้องไม่ตั้งอยู่ภายในบริเวณตามกฎหมายผังเมือง ศาสนาสถาน แหล่งชุมชน โรงเรียน มีโรงพักสัตว์ มีการแยกทางเข้าออกของสิ่งมีชีวิตและซากสัตว์ เป็นต้น<sup>88</sup> ส่วนในโรงพักสัตว์ต้องอยู่ห่างจากส่วนสะอาดของโรงฆ่าสัตว์เพื่อป้องกันกลิ่น ฝุ่นละอองจากโรงพักสัตว์ มีพื้นที่พอเหมาะกับจำนวนสัตว์ที่ฆ่าในแต่ละวัน มีประตูรั้วกันไม่ให้สัตว์เดินออก และมีโครงสร้างที่แข็งแรง<sup>89</sup> เพียงเท่านั้น จึงเห็นได้ว่าในข้อกำหนดดังกล่าวไม่มีการกำหนดระยะห่างและไม่กำหนดให้มีฉากหรือที่ปิดกั้นระหว่างคอกพักสัตว์และบริเวณที่เชือดของสัตว์ เพื่อป้องกันการมองเห็นกระบวนการฆ่าของสัตว์\

**การพักสัตว์** ระบุแต่เพียงว่าจัดให้มีการพักสัตว์ภายในระยะเวลาที่เหมาะสมเท่านั้น แต่ไม่ได้ระบุอย่างชัดเจนถึงระยะเวลาขั้นต่ำว่าต้องพักสัตว์นานเท่าไรถึงจะเหมาะสม

**การทำให้สัตว์สลบ** ขั้นตอนทำให้สัตว์สลบโดยปราศจากความทุกข์ทรมานหรือความเจ็บปวดทรมานก่อนทำ การฆ่าสัตว์ และเลือกใช้วิธีการฆ่าสัตว์ที่เหมาะสมกับชนิดของสัตว์ ยกเว้นการฆ่าสัตว์ตามพิธีกรรมหรือ ข้อบัญญัติทางศาสนา ซึ่งเป็นที่น่าสังเกตได้ว่าในข้อกำหนดดังกล่าวไม่ได้กำหนดถึงวิธีการถึงการทำให้สัตว์สลบอย่างชัดเจนว่าต้องใช้วิธี

<sup>88</sup> ข้อ 6 กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการตั้งโรงฆ่าสัตว์ โรงพักสัตว์ และการฆ่าสัตว์ พ.ศ. 2559 อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 57 หน้า 34

<sup>89</sup> ข้อ 7 กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการตั้งโรงฆ่าสัตว์ โรงพักสัตว์ และการฆ่าสัตว์ พ.ศ. 2559 อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 58 หน้า 35

อะไรบ้าง เช่น การใช้ปืนยิงทำให้สลบ หรือ ใช้เครื่องช็อตไฟฟ้า เพียงแต่กล่าวว่ามีขั้นตอนทำให้สัตว์สลบก่อนและเลือกใช้วิธีการอย่างเหมาะสมกับชนิดสัตว์เท่านั้น

**บทลงโทษ** ของผู้ทำผิดข้อกฎหมายในกฎกระทรวง เป็นเพียงบทลงโทษทางปกครองเท่านั้น ไม่ใช่บทลงโทษทางอาญาที่ใช้โทษปรับหรือจำคุก กล่าวคือ หากผู้ใดไม่ปฏิบัติตามกฎกระทรวง พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจออกคำสั่งเป็นหนังสือให้ผู้รับใบอนุญาตปฏิบัติให้ถูกต้องภายในระยะเวลาอันสมควร ตามมาตรา 44 วรรคแรก<sup>90</sup> หากเมื่อปรากฏว่าผู้รับใบอนุญาตไม่ปฏิบัติตามตามที่พนักงานเจ้าหน้าที่มีคำสั่งตามมาตรา 44 ให้ผู้อนุญาตมีอำนาจสั่งพักใช้ใบอนุญาตตามมาตรา 45 ซึ่งคำสั่งพักใช้ใบอนุญาต มีกำหนดเวลาครั้งละไม่เกินสามสิบวันนับแต่วันที่แจ้งให้ผู้รับใบอนุญาตทราบ โดยผู้อนุญาตจะเพิกถอนคำสั่งพักใช้ใบอนุญาตก่อนครบกำหนดก็ได้ เมื่อเหตุในการออกคำสั่งพักใช้ใบอนุญาตสิ้นสุดลง<sup>91</sup> แต่ถ้าปรากฏว่าผู้รับใบอนุญาต ผ่าฝืนคำสั่งพักใช้ใบอนุญาต หรือผู้รับใบอนุญาตเคยถูกสั่งพักใช้ใบอนุญาตและได้กระทำการอันเป็นเหตุให้ต้องถูกพักใช้ใบอนุญาตตามมาตรา 45 อีกภายในหนึ่งปีตามมาตรา 46<sup>92</sup> ให้มีคำสั่งเพิกถอนใบอนุญาต

## 2) มาตรฐานสินค้าเกษตร

ประกาศคณะกรรมการมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ เรื่องกำหนดมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ การปฏิบัติที่ดีสำหรับโรงฆ่าสัตว์ มกอช.9004 - 2547 อันเป็นข้อกำหนดมาตรฐานทั่วไปของโรงฆ่า และมาตรฐานสินค้า เรื่องการปฏิบัติที่ดีสำหรับโรงฆ่าสัตว์ ปีก โรงฆ่าสุกร รวมถึงโรงฆ่าโค อันเป็นข้อกำหนดมาตรฐานเฉพาะของโรงฆ่าสัตว์แต่ละชนิด ซึ่งทั้งมาตรฐานทั้งสองนี้ เป็นเพียงมาตรฐานสมัครใจที่ผู้ประกอบการเจ้าของโรงฆ่าจะปฏิบัติตามหรือไม่ก็ได้ แต่ถ้าหากไม่ปฏิบัติตาม ผู้ประกอบการจะไม่ได้รับการอำนวยความสะดวกในการค้า กล่าวคือผู้ประกอบการจะไม่สามารถส่งออกเนื้อสัตว์ไปยังต่างประเทศได้ เพราะหน่วยงานของรัฐจะไม่สามารถรับรองให้ได้ จึงเห็นได้ว่ามาตรฐานดังกล่าวเป็นเพียงความสมัครใจ ไม่ได้มีบทลงโทษบังคับใดๆ หากไม่ปฏิบัติตามก็มีเพียงแต่ทำให้สินค้าไม่สามารถส่งสินค้าออกได้ ไม่สามารถสร้างเม็ดเงินเข้าประเทศได้เท่านั้น ดังนั้น หากผู้ประกอบการต้องการส่งออกสินค้าจึงมีความจำเป็นที่จะต้องปฏิบัติตามประกาศคณะกรรมการมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติฯ

ความสัมพันธ์ของมนุษย์และสัตว์นั้นเป็นบริบททางสังคมที่เกิดขึ้นที่มีความเกี่ยวข้องกับปัจจัย 4 ประเภท ซึ่งปัจจัยเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งที่ส่งผลต่อการปฏิบัติต่อสัตว์ของมนุษย์ ประเภทแรกศาสนา มีลักษณะเป็นคำสอนเป็นสิ่งที่ใช้ยึดเหนี่ยวจิตใจของมนุษย์ให้กระทำแต่ความดีและละเว้นความชั่ว ซึ่งศาสนาจะมีคำสอนที่ค่อนข้างเสถียรภาพและถูกใช้มาอย่างยาวนาน คำสอนของมนุษย์ที่ถูกปลูกฝังสืบทอดกันมาจึงมีผลต่อการใช้ชีวิตของมนุษย์เกือบทุกเรื่อง รวมถึงความรู้สึกรู้สึกนึกคิดที่มีผลต่อสัตว์ด้วย ประเภทที่สอง เศรษฐกิจ เมื่อธรรมชาติของมนุษย์มองว่าสัตว์มีไว้เพื่อรับใช้มนุษย์ สัตว์จึงถูกกำหนดคุณค่าโดยมนุษย์ เช่น สัตว์เศรษฐกิจ โดยทั่วไปสัตว์เหล่านี้จะถูกกำหนดคุณค่าว่าเป็นสัตว์ที่ทำกำไรให้ได้ สามารถสร้างมูลค่าได้อย่าง แต่การจัดการด้านสวัสดิภาพสัตว์หรือการปฏิบัติต่อสัตว์ยัง

<sup>90</sup> มาตรา 44 พระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าและจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ.2559

<sup>91</sup> มาตรา 45 พระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าและจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ.2559

<sup>92</sup> มาตรา 46 พระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าและจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ.2559

ต้องขึ้นอยู่กับสถานะทางเศรษฐกิจของผู้ประกอบการโรงฆ่า หากผู้ประกอบการมีทุนมาก สามารถจัดการได้ดีและมีมาตรฐานถูกต้องตามหลักในประเทศและระดับสากล แต่ถ้าหากผู้ประกอบการมีทุนน้อยการจัดการด้านสวัสดิภาพหรือการปฏิบัติต่อสัตว์อาจลดน้อยลง ประเภทที่สามวัฒนธรรม เป็นวิถีชีวิตที่ถูกปลูกฝังและถ่ายทอดมาจากรุ่นสู่รุ่น เพื่อการอยู่ร่วมกันจนกลายเป็นประเพณีที่มีความเชื่อร่วมกัน จึงส่งผลต่อความคิด มุมมอง ทักษะคิด ต่อสัตว์แต่ละประเภท ประเภทสุดท้าย กฎหมาย เป็นเครื่องมือหนึ่งในการควบคุมสังคมให้เป็นไปอย่างสงบสุขเรียบร้อย ซึ่งการสร้างกฎหมายฉบับหนึ่งขึ้นมา จะมาจากรากฐานวัฒนธรรม ประเพณี ความคิดที่คนส่วนใหญ่ของสังคมนั้นปฏิบัติเป็นหลัก เช่นเดียวกับการควบคุมการกระทำของมนุษย์ที่มีต่อสัตว์โดยกฎหมาย หากผู้ใดฝ่าฝืนจะมีบทลงโทษ แต่บทลงโทษจะมากหรือน้อยจึงขึ้นอยู่กับสภาพทางสังคมนั้นเช่นกัน จากปัจจัยทั้ง 4 ประเภทที่กล่าวมานั้นล้วนเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดการปฏิบัติต่อสัตว์ โดยเฉพาะสัตว์เศรษฐกิจ ที่มนุษย์มีความคิดและทัศนคติต่อมุมมองเรื่องการคุ้มครองสัตว์ชนิดนี้ที่มีน้อยกว่าสัตว์ประเภทอื่น

### 3) พระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557

ในมาตรา 20 ห้ามมิให้ผู้ใดกระทำการอันเป็นการทารุณกรรมสัตว์โดยไม่มีเหตุอันสมควร แต่การฆ่าสัตว์ในโรงฆ่าที่ไม่ได้รับอนุญาตตามกฎหมายอาจได้รับการยกเว้นตามมาตรา 21 การกระทำความดังต่อไปนี้ ไม่ถือว่าเป็นการทารุณกรรมสัตว์ตามมาตรา 20 (1) การฆ่าสัตว์เพื่อใช้เป็นอาหาร ทั้งนี้ เฉพาะสัตว์เลี้ยงเพื่อใช้เป็นอาหาร

เนื่องจากเมื่อวิเคราะห์ตามพระราชบัญญัติดังกล่าวจะเห็นได้ว่า เฉพาะ “สัตว์เลี้ยง” จึงน่าจะหมายความว่าสัตว์ที่ต้องมีเจ้าของ แต่เมื่อวิเคราะห์ต่อไปตามมาตรา 3 ตามนิยามคำว่าสัตว์ หมายถึงสัตว์ที่โดยปกติเลี้ยงไว้เพื่อเป็นสัตว์บ้าน สัตว์เลี้ยงเพื่อใช้งาน สัตว์เลี้ยง เพื่อใช้เป็นพาหนะ สัตว์เลี้ยงเพื่อใช้เป็นเพื่อน สัตว์เลี้ยงเพื่อใช้เป็นอาหาร สัตว์เลี้ยงเพื่อใช้ในการแสดง หรือสัตว์เลี้ยงเพื่อใช้ในการอื่นใด ทั้งนี้ ไม่ว่าจะมิเจ้าของหรือไม่ก็ตาม และให้หมายความรวมถึงสัตว์ที่อาศัย อยู่ในธรรมชาติตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด จะเห็นได้ว่าสัตว์เลี้ยงอาจจะมีเจ้าของหรือไม่มีเจ้าของก็ได้

ดังนั้นการพิจารณาจึงอาจต้องพิจารณาจากประเภทของสัตว์ที่มนุษย์นิยมเลี้ยงเพื่อเป็นอาหาร แต่ถ้าหากมีการฆ่าหมูในโรงฆ่าสัตว์ที่ผู้ประกอบการฆ่าสัตว์โดยไม่ได้รับอนุญาต ซึ่งฆ่าโดยใช้วิธีการแทงคอโดยไม่ทำให้สลบก่อนหรือฆ่าโดยใช้วิธีการทารุณกรรม แต่หมูเป็นสัตว์ที่มนุษย์นิยมใช้เป็นอาหาร จึงเป็นสิ่งที่น่าคิดต่อไปว่าจะได้รับการยกเว้นตามบทบัญญัติมาตรานี้หรือไม่

ต่อมาเมื่อวิเคราะห์ตามมาตรา 21 (2) การฆ่าสัตว์ตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมการฆ่าสัตว์และจำหน่ายเนื้อสัตว์ แต่เมื่อวิเคราะห์ตามพระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าสัตว์และจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ. 2559 คุ้มครองแต่เฉพาะผู้ที่ได้รับอนุญาตให้ประกอบกิจการฆ่าสัตว์ดังต่อไปนี้เท่านั้น คือ โค กระบือ แพะ แกะ สุกร นกกระจอกเทศ ไก่ เป็ด ห่าน และสัตว์อื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง ไม่ได้คุ้มครองถึงผู้ที่ประกอบกิจการฆ่าสัตว์โดยไม่ได้รับอนุญาต

ส่วนในหมวด 6 การจัดสวัสดิภาพสัตว์ ของมาตรา 22 เจ้าของสัตว์ต้องดำเนินการจัดสวัสดิภาพสัตว์ให้แก่สัตว์ของตนให้เหมาะสม ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด

การออกประกาศตามวรรคหนึ่ง ให้คำนึงถึงประเภท ชนิด ลักษณะ สภาพ และอายุของสัตว์

ปัจจุบันประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ที่รัฐมนตรีต้องประกาศยังไม่ประกาศบังคับใช้ ส่งผลให้การบังคับใช้กฎหมายเรื่อง การจัดสวัสดิภาพสัตว์ ไม่สามารถบังคับใช้ได้

ดังนั้นการที่พระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ.2557 ไม่ได้กำหนดหลักเกณฑ์ของการกระทำดังกล่าวที่ชัดเจน อาจส่งผลให้เกิดการใช้วิธีการฆ่าสัตว์อย่างไรมนุษยธรรมเนื่องจากเมื่อสัตว์อยู่ในโรงฆ่าสัตว์ที่ไม่ได้รับอนุญาต การฆ่าสัตว์โดยการใช้วิธีการที่ทารุณโหดร้ายจะเกิดขึ้นได้ง่ายและอาจทำให้เจตนาารมณ์ของกฎหมายดังกล่าวเสียไป

## 5.2 แนวคิดและวิธีปฏิบัติของการฆ่าสัตว์ในโรงฆ่า

จากพื้นฐานความสัมพันธ์ของมนุษย์ที่เกิดขึ้นกับสัตว์แต่ละประเภท บ่งบอกถึงความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นตามพื้นที่ที่สัตว์ดำรงอยู่ จนนำไปสู่การปฏิบัติต่อสัตว์แต่ละประเภทนั้น โดยเฉพาะกับสัตว์ประเภทสัตว์เศรษฐกิจที่มนุษย์ในสังคมส่วนใหญ่มีความคิดว่า สัตว์เหล่านี้เกิดมาเพื่อต้องตาย เกิดมาเพื่อเป็นอาหารของมนุษย์ เป็นวัฏจักรของสิ่งมีชีวิต และต้องตอบสนองต่อผลประโยชน์ทางธุรกิจสูงสุดแก่มนุษย์ การเลี้ยงสัตว์เหล่านี้จึงจะไม่ได้รับการดูแล เอาใจใส่ หรือความรักความเมตตาจากมนุษย์เท่าไรนัก ซึ่งผลของความสัมพันธ์เช่นนี้จึงมีผลต่อการปฏิบัติต่อสัตว์ในโรงฆ่าที่เกิดขึ้นได้ทั้งโรงฆ่าสัตว์ขนาดใหญ่ โรงฆ่าสัตว์ขนาดกลาง และโรงฆ่าสัตว์ขนาดเล็ก ซึ่งสามารถวิเคราะห์ได้จากการเปรียบเทียบลักษณะของสัตว์ก่อนและหลังถูกฆ่า และการเปรียบเทียบมาตรฐานของโรงฆ่าแต่ละประเภทต่อมาตรฐานที่ควรจะเป็น ได้ดังต่อไปนี้

### 5.2.1 เปรียบเทียบลักษณะของสัตว์ก่อนและหลังการถูกฆ่า

จากการเข้าสังเกตการณ์ของผู้วิจัย พบว่าอาการของสัตว์ที่เกิดขึ้นจะเริ่มสังเกตได้จากการเข้าต้อนสัตว์เพื่อไปยังโรงฆ่า ซึ่งพบว่า ในขณะที่เข้าต้อน สัตว์บางตัวเดินเข้าไปโดยไม่แสดงอาการใดๆ แต่สัตว์บางตัวมีอาการตื่นตกใจขณะไล่ต้อนอย่างเห็นได้ชัด เช่น เมื่อหมูเดินมาถึงฉากกั้นด้านหลังของเข็ชดมีท่าทางจะเดินถอยหลังกลับแต่ไม่สามารถเดินย้อนไปได้เพราะมีช่องบังค้ำอยู่ และส่งเสียงกรีดร้องอย่างแรง ทำให้หมูที่เดินตามมาเกิดอาการตกใจ ส่วนวัวเมื่อไล่ต้อนเข้ามาถึงฉากกั้นด้านหลังของเข็ชด มีอาการน้ำลายฟูมปาก ตามีลักษณะแดงกำ ถลึงเบิกโพลง เนื่องจากโคที่เข้าฆ่าในโรงฆ่าแห่งนี้เป็นโคขุน มีลักษณะลำตัวสูงใหญ่ และช่องบังค้ำที่อยู่ต่อของเข็ชดนั้นมีลักษณะต่ำกว่าศีรษะของโคทำให้เห็นซากโคตัวอื่นที่กำลังถูกผ่าซากจากด้านข้างของช่องบังค้ำ เช่นเดียวกับโรงฆ่าขนาดเล็ก ขณะที่ต้อนหมูให้เดินไปตามช่องบังค้ำ หมูที่ถูกต้อนและหมูตัวอื่นมีอาการตกใจเช่นกัน

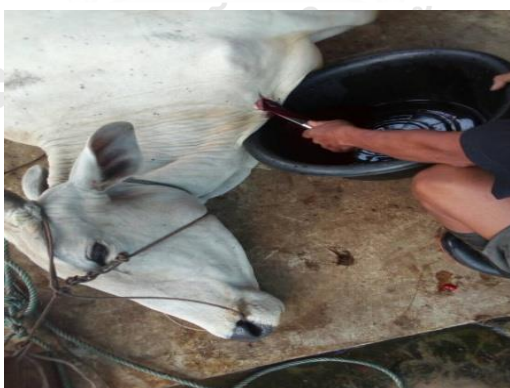
เมื่อเข้าสู่วิธีการฆ่า ในโรงฆ่าขนาดใหญ่จะมีกระบวนการทำให้สัตว์สลบก่อน ซึ่งโคจะใช้ปืนยิงสลบ(captive bolt) ยิงเข้ากลางจุดตัดบนหน้าผาก โดยจะต้องยิงแค่ครั้งเดียวแล้วโคต้องล้มลงแต่จากการสังเกตในระหว่างการยิงพบว่า เกิดแผลบริเวณที่ยิง และต้องยิงถึงสองถึงสามครั้งจนเกิดโคถึงล้ม เนื่องจากโคเป็นโคขุนมีลักษณะร่างกายใหญ่กว่าโคทั่วไป ทำให้การใช้ปืนยิงสลบไม่สามารถยิงครั้งเดียวแล้วจะล้มลงได้ อีกทั้งปืนที่ใช้ยิงสลบใช้ต่อเนื่องกันนาน ทำให้แรงดันของปืนยิงสลบลดลง เพราะมีปืนเพียง ๒ อันเท่านั้น ในขณะที่โรงฆ่าโคขนาดเล็กใช้ค้อนปอร์นทุบหัวโค ซึ่งในขณะที่สังเกตผู้วิจัยเห็นว่าโคล้มลงภายในครั้งเดียว อาจเนื่องจากโคมีลักษณะตัวเล็กกว่าโคขุน แต่จากการสอบถามเพิ่มเติมพบว่าในการใช้ค้อนปอร์นทุบหัวมีเคยพลาดอยู่บ้าง ต้องทุบถึงสองครั้งถึงจะล้ม



รูปภาพที่ 19 : ผลที่เกิดจากการยิงครั้งแรกในโรงฆ่าขนาดใหญ่



รูปภาพที่ 20 : ลักษณะของโคหลังจากถูกยิงทำให้สลบในโรงฆ่าขนาดใหญ่



รูปภาพที่ 21 : ลักษณะของโคหลังถูกทุบด้วยค้อนปอร์นในโรงฆ่าขนาดเล็ก



ส่วนในโรงฆ่าหมูขนาดใหญ่พบว่าหมูจะถูกทำให้สลบโดยเครื่องช็อตไฟฟ้า โดยช็อตที่บริเวณกอกหู ซึ่งจะช็อตแค่ครั้งเดียวจากนั้นจะยกหมูขึ้นด้วยรอกไฟฟ้าเพื่อเลื่อนมาเชือดให้เลือดออก จากการสังเกตพบว่าเมื่อเชือดหมูแล้วหมูบางตัวสลบนิ่งไป แต่กลับพบอีกว่าหมูบางตัวยังลืมตา กระพริบตา และยังดิ้นกระตุกตัวอยู่บนรอกไฟฟ้าในขณะที่เลือดยังไหลออกจากคอกอยู่ ส่วนในโรงฆ่าสัตว์ปีกขนาดกลางเมื่อพนักงานใช้มีดเชือดแล้วรอให้เลือดไหลจนเต็มถ้วยแล้วพนักงานจะโยนลงกะละมัง จากการสังเกตพบว่า สัตว์ยังไม่ตายในทันทีที่เชือด สัตว์ส่วนใหญ่จะยังขยับได้ ชูคอ ยืนได้อยู่ แต่เลือดไหลออกจากคอกอยู่ตลอด แต่เมื่อเวลาผ่านไป 10 วินาที เลือดเริ่มจะลึกลงจากตาและปาก จนสัตว์ค่อยๆ ล้มตายอย่างสนิทในที่สุด



รูปภาพที่ 22 : ลักษณะของสัตว์ปีกหลังถูกเชือดเมื่อผ่านไป 10 วินาทีในโรงฆ่าขนาดกลาง



รูปภาพที่ 23 : ลักษณะของสัตว์ปีกหลังถูกเชือดในโรงฆ่าขนาดกลาง



### 5.2.2.เปรียบเทียบกระบวนการฆ่าสัตว์ในโรงฆ่าต่อมาตรฐานที่ควรจะเป็น

จากข้อมูลทางวิชาการโดยอ้างอิงจากข้อมูลด้านมาตรฐานโรงฆ่าและได้ปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษาและการเข้าสังเกตการณ์ของผู้วิจัยสามารถจำแนกมาตรฐานที่ควรจะเป็นในโรงฆ่าที่สำคัญได้ดังตารางต่อไปนี้

#### ก.โรงฆ่าขนาดใหญ่

ประเด็นสำคัญ	มาตรฐานที่ควรจะเป็น	โรงฆ่าโคขนาดใหญ่ (L1)	โรงฆ่าหมูขนาดใหญ่ (L2)	โรงฆ่าสัตว์ปีกขนาดใหญ่ (L3)
รูปแบบของโรงฆ่า		สหกรณ์	โรงฆ่าเอกชน	โรงฆ่าเอกชน
กฎหมายและมาตรฐานที่ใช้กำกับ		-พระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าและจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ.2559 -กฎกระทรวง กำหนดหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขในการตั้งโรงฆ่าสัตว์ โรงพักสัตว์ และการฆ่าสัตว์ พ.ศ. 2559 -มาตรฐานฮาลาล	-พระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าและจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ.2559 -กฎกระทรวง กำหนดหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขในการตั้งโรงฆ่าสัตว์ โรงพักสัตว์ และการฆ่าสัตว์ พ.ศ. 2559 -มาตรฐาน GMP	-พระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าและจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ.2559 -กฎกระทรวง กำหนดหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขในการตั้งโรงฆ่าสัตว์ โรงพักสัตว์ และการฆ่าสัตว์ พ.ศ. 2559 -มาตรฐานฮาลาล -มาตรฐาน GMP
แหล่งที่มาของสัตว์	-สภาพแวดล้อมของฟาร์มต้องไม่เกิดการปนเปื้อนได้  -อาหารสัตว์ภายในฟาร์มต้องไม่ปนเปื้อนเชื้อรา อาหารสัตว์ที่ใช้ต้องเป็นไปตามพระราชบัญญัติควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ พ.ศ. 2558	- เป็นโคจากสมาชิกของสหกรณ์ ที่ได้รับพันธุ์มาเลี้ยงจากสหกรณ์เอง มีลักษณะเป็นโคขุน - อาหารที่โคกินจะซื้อจากสหกรณ์หรือเกษตรกรผสม อาหารให้เอง ซึ่งมีหลักสำคัญคือ ต้องไม่ผสมสารเร่งเนื้อแดง	-รับหมูจากฟาร์มที่มีใบรับรองมาตรฐานที่อยู่ในตัวจังหวัดหรือจังหวัดใกล้เคียง -ฟาร์มที่เลี้ยงเป็นระบบเกษตรพันธะสัญญา โดยรับอาหารจากบริษัทที่ทำสัญญากันไว้	-จะรับไม่มาจากฟาร์มที่เลี้ยงแบบระบบปิดในโรงเรือนที่ถูกควบคุมอุณหภูมิซึ่งส่วนใหญ่เป็นฟาร์มของโรงฆ่านั่นเอง - จะใช้อาหารของบริษัทที่ผลิตเอง
สัตว์ที่นำเข้าฆ่า	-สุขภาพสัตว์ต้องสมบูรณ์และได้รับการตรวจสอบสุขภาพ	- ก่อนฆ่า ตรวจอุณหภูมิร่างกาย ความผิดปกติ	- ก่อนการเข้าฆ่าจะมีพนักงานตรวจเช็คหมูในรถว่าสมบูรณ์	-ในคอกพักสัตว์มีพนักงานคอยตรวจสอบสุขภาพสัตว์

ประเด็นสำคัญ	มาตรฐานที่ควรจะเป็น	โรงฆ่าโคขนาดใหญ่ (L1)	โรงฆ่าหมูขนาดใหญ่ (L2)	โรงฆ่าสัตว์ปีกขนาดใหญ่ (L3)
	<p>โดยสัตวแพทย์ก่อนเข้าโรงฆ่า</p> <p>-ระยะเวลาพักสัตว์ควรอยู่ในเวลาที่เหมาะสม</p> <p>-สุกรและโคควรมีหมายเลขประจำตัวเพื่อตรวจสอบย้อนกลับ</p>	<p>-ให้สัตว์พัก 1 วันก่อนการฆ่า</p> <p>- มีหมายเลขประจำตัว</p>	<p>หรือไม่ ขาเจ็บ ไล่เลื้อน นั้งเป็นแผล เป็นฟิการหรือไม่</p> <p>-พักสัตว์ไว้ที่คอกพักสัตว์เพียง 1 ชั่วโมง</p> <p>- มีหมายเลขประจำตัว</p>	<p>เบื้องต้นและก่อนเข้าโรงฆ่าจะมี</p> <p>นายสัตวแพทย์หรือพนักงานงานตรวจโรคสัตว์เข้าตรวจอีกครั้งหนึ่ง</p> <p>-พักสัตว์ ไม่น้อยกว่า 30 นาที</p>
การขนส่งสัตว์	<p>-ต้องไม่ให้สัตว์เกิดความเครียด</p> <p>-การลำเลียงสัตว์ต้องขึ้นลงได้อย่างสะดวก</p> <p>-มีราวกันและการระบายอากาศ</p> <p>-ขนส่งตอนเช้าตรู่หรือกลางคืน</p> <p>-ฆ่าเชื้อหลังการขนส่ง</p>	<p>- โคจะเดินทางมาโดยรถบรรทุกขนาดใหญ่ ครั้งละ 1-2 ตัว หรือ ประมาณ 5-7 ตัว</p> <p>-ในการขนส่งตรวจสอบสภาพอากาศก่อนวันเดินทาง ส่วนใหญ่เดินทางตอนเช้าตรู่</p> <p>-รมมีลักษณะโปร่ง ไม่ปิดทึบ มีตาข่ายกัน</p> <p>- หลังการขนส่งใช้น้ำยาฆ่าเชื้อทำความสะอาดรถทุกครั้ง</p>	<p>- การขนส่งจะใช้กรงแบบขังเดี่ยวใส่รถบรรทุกขนาดใหญ่ มีผ้าคลุมด้านบน</p> <p>-รถบรรทุกที่ใช้ขนส่งติดลิฟท์ไว้ท้ายรถเพื่อเคลื่อนหมูลงจากรถเข้าคอกพักสัตว์</p> <p>-มีการตรวจสอบสภาพอากาศก่อนวันเดินทาง</p>	<p>-ใช้รถบรรทุกที่ถูกต้องแบบ</p> <p>โดยเฉพาะ โดยควบคุมการเดินทางของรถด้วยระบบดาวเทียม</p> <p>-การเคลื่อนย้ายสัตว์เข้าคอกใช้รถโฟร์คลิฟท์ยกถังเข้าคอก</p> <p>-มีการตรวจสอบสภาพอากาศก่อนวันเดินทาง</p>
ลักษณะทั่วไปของอาคารโรงฆ่า	<p>-ต้องไม่อยู่ใกล้สถานประกอบพิธีทางศาสนาและแหล่งปนเปื้อน ชุมชน</p> <p>-มีโครงสร้างอาคารที่แข็งแรง</p>	<p>-อยู่ห่างจากแหล่งชุมชนและสถานที่ประกอบพิธีทางศาสนา</p> <p>- ภายในอาคารโรงฆ่าแยกส่วนสกปรก</p>	<p>- อยู่ห่างจากชุมชน ประมาณ 300 เมตร</p> <p>- ภายในอาคารโรงฆ่าแยกส่วนสกปรก และส่วนสะอาดอย่างชัดเจน โดย</p>	<p>-อยู่ห่างจากแหล่งชุมชนและสถานที่ประกอบพิธีทางศาสนา</p> <p>-ภายในอาคารโรงฆ่าแยกส่วน</p>

ประเด็นสำคัญ	มาตรฐานที่ควรจะเป็น	โรงฆ่าโคขนาดใหญ่ (L1)	โรงฆ่าหมูขนาดใหญ่ (L2)	โรงฆ่าสัตว์ปีกขนาดใหญ่ (L3)
คอกพักสัตว์	<p>-ต้องไม่อยู่บริเวณที่น้ำท่วมถึง</p> <p>-มีระบบบำบัดน้ำเสีย</p> <p>-มีระบบระบายน้ำท่วมขัง</p> <p>-ต้องมีหลังคาปกคลุมทั้งหมดและของบังคับเดินไปยังโรงฆ่าเพื่อป้องกันการเดินย้อนกลับ</p> <p>-มีบริเวณรับสัตว์เป็นพื้นราบ มีความสูงระดับเดียวกับรถบรรทุกสัตว์</p> <p>-มีคอกพักสัตว์ป่วย</p> <p>-มีสถานที่ล้างรถบรรทุกสัตว์</p>	<p>และส่วนสะอาดชัดเจน โดยแบ่งเป็นโซน</p> <p>- มีบ่อบำบัดและระบบระบายน้ำ</p> <p>- คอกพักสัตว์ห่างจากส่วนโรงฆ่าพอสมควร โรงฆ่ามีผนังปิดทึบ สัตว์ไม่เห็นกระบวนการฆ่า มีช่องบังคับเดิน</p> <p>-มีพื้นยกสูงระดับเดียวกับรถบรรทุกเพื่อรับสัตว์</p> <p>- มีคอกพักสัตว์ป่วย</p> <p>-มีลานที่ล้างรถบรรทุกสัตว์</p>	<p>แบ่งเป็นห้องๆมีผนังกันชัดเจน ประกอบไปด้วย ห้องทำให้สลบและเชือด ห้องผ่าซาก ห้องล้างซาก ห้องแช่เย็น เป็นต้น</p> <p>- มีบ่อบำบัดและระบบระบายน้ำ</p> <p>- คอกพักสัตว์มีแผงกันทำจากเหล็กกันเป็นคอกๆ มีช่องบังคับให้สัตว์เดินไปยังอาคารโรงฆ่า</p> <p>-มีบริเวณรับสัตว์เป็นลานเพื่อให้รถบรรทุกจอดเพื่อเคลื่อนสัตว์เข้าคอก</p> <p>- มีคอกพักสัตว์ป่วย</p> <p>-มีลานที่ล้างรถบรรทุกสัตว์</p>	<p>สกปรกและส่วนสะอาดอย่างชัดเจน โดยแบ่งเป็นห้องๆมีผนังกัน</p> <p>- มีบ่อบำบัดและระบบระบายน้ำ</p> <p>-ลักษณะเป็นอาคารโรงขนาดใหญ่ มีโครงสร้างที่ได้มาตรฐาน สามารถบังแดดบังฝนได้ และมีพัดลมระบายความร้อน และมีสายพานลำเลียงลึงไก่เชื่อมระหว่างโรงพักสัตว์และอาคารโรงฆ่า มีบริเวณรับสัตว์เป็นโรงขนาดใหญ่ เพื่อให้รถบรรทุกจอดเพื่อเคลื่อนสัตว์เข้าคอก</p> <p>- มีคอกพักสัตว์ป่วย</p> <p>-มีลานที่ล้างรถบรรทุกสัตว์</p>

ประเด็นสำคัญ	มาตรฐานที่ควรจะเป็น	โรงฆ่าโคขนาดใหญ่ (L1)	โรงฆ่าหมูขนาดใหญ่ (L2)	โรงฆ่าสัตว์ปีกขนาดใหญ่ (L3)
พนักงาน	-ต้องใส่ผ้ากันเปื้อนพลาสติก หมวกคลุมผม รองเท้าบูท ผ้าปิดปาก ถุงมือ -มีการตรวจสอบสุขภาพของพนักงานทุกปี -ก่อนเข้าพื้นที่ปฏิบัติงานต้องเดินผ่านน้ำยาฆ่าเชื้อก่อน	-พนักงานอื่นๆใส่ผ้ากันเปื้อน รองเท้าบูท หมวก ผ้าปิดปาก -เจ้าหน้าที่สาธารณสุขจะมาตรวจสอบสุขภาพให้ทุกปี -มีอ่างแช่น้ำยาฆ่าเชื้อก่อนเข้าโรงฆ่า	-พนักงานทุกคนจะใส่หมวกคลุมผม ผ้าปิดปาก ถุงมือ คุมที่คลุมตั้งแต่หัวจรดเท้า ผ้ากันเปื้อนและรองเท้าบูท -เจ้าหน้าที่สาธารณสุขจะมาตรวจสอบสุขภาพให้ทุกปี -มีอ่างแช่น้ำยาฆ่าเชื้อก่อนเข้าโรงฆ่า	-ชุดปฏิบัติงานพนักงานทุกคน จะใส่หมวกคลุมผม ผ้าปิดปาก ถุงมือ คุมที่คลุมตั้งแต่หัวจรดเท้า ผ้ากันเปื้อนและรองเท้าบูท -เจ้าหน้าที่สาธารณสุขจะมาตรวจสอบสุขภาพให้ทุกปี -มีอ่างแช่น้ำยาฆ่าเชื้อก่อนเข้าโรงฆ่า
การปฏิบัติงานในโรงฆ่า 1.การไล่ต้อน	-พนักงานปฏิบัติอย่างมีนัยไม่ทำให้สัตว์เกิดความเครียด หรือใช้แท่งพลาสติกในการไล่ต้อน	-ไม่ให้ทุบตีแรงและใช้เสียงตะโกน อาจมีไฟช็อตบ้าง หรือกีดขวาง หรือใช้เล็บจิกหางเพื่อให้วิ่งเดิน และวัวต้องไม่ล้มระหว่างการต้อน	-ใช้มือคนหมูไปตามของบังคับเพื่อเข้าสู่ของเชือด	-การเคลื่อนย้ายสัตว์ใช้รถฟอร์คลิฟท์ในการยกสัตว์ -การเคลื่อนย้ายเข้าโรงฆ่าจะใช้สายพานลำเลียง
2.การทำให้สลบ	-ใช้อุปกรณ์ทำให้สัตว์สลบ	- ใช้ปืนยิงสลบ (captive bolt) ทำให้สัตว์สลบ - มีรอกไฟฟ้าดึงสัตว์ขึ้นเพื่อเชือด	-- ใช้เครื่องช็อตไฟฟ้าในการทำให้สัตว์สลบ - มีรอกไฟฟ้าดึงสัตว์ขึ้นเพื่อเชือด	-การเข้าฆ่าพนักงานจะจับไก่ขึ้นอย่างเบามือ แขนขึ้นกับราวแขวน -ใช้อ่างน้ำที่มีกระแสไฟฟ้าไหลเวียนอยู่ทำให้สัตว์สลบ
3.การเชือด	-ตรวจสอบการสลบของสัตว์ สัตว์ต้องไม่มีการตอบสนองต่อการกระตุ้นภายนอก -หากโรงฆ่าได้รับมาตรฐานฮาลาล ผู้	-มีการตรวจสอบการสลบ หากไม่สลบจะยิงซ้ำ - ผู้ฆ่าเป็นชาวนา นับถือศาสนาอิสลาม	-บางตัวตรวจสอบและบางตัวก็ไม่มีการตรวจสอบการสลบ -ผู้ฆ่าและพนักงานอื่นๆเป็นชาวไทย	-มีการตรวจสอบการสลบทุกตัว

ประเด็นสำคัญ	มาตรฐานที่ควรจะเป็น	โรงฆ่าโคขนาดใหญ่ (L1)	โรงฆ่าหมูขนาดใหญ่ (L2)	โรงฆ่าสัตว์ปีกขนาดใหญ่ (L3)
	เชือดต้องเป็นผู้นับถือศาสนาอิสลามเท่านั้น	-พนักงานอื่นๆเป็นชาวไทยนับถือศาสนาพุทธ	นับถือศาสนาพุทธ	- ผู้ฆ่าเป็นชาวไทยนับถือศาสนาอิสลาม -พนักงานอื่นๆเป็นชาวไทยนับถือศาสนาพุทธ
วันและเวลาในการฆ่าสัตว์	ห้ามฆ่าสัตว์วันพระและฆ่าสัตว์เวลาช่วงเช้า	งดฆ่าสัตว์วันพระและฆ่าเวลาช่วงเช้าถึงเที่ยง	งดฆ่าสัตว์วันพระและฆ่าเวลาช่วงเช้าถึงบ่ายสาม	งดฆ่าสัตว์วันพระและฆ่าเวลาช่วงเช้าถึงช่วงบ่าย

### ข. โรงฆ่าขนาดกลางและเล็ก

ประเด็นสำคัญ	มาตรฐานที่ควรจะเป็น	โรงฆ่าโคขนาดเล็ก (S1)	โรงฆ่าหมูขนาดเล็ก (S2)	โรงฆ่าสัตว์ปีกขนาดกลาง (M3)
รูปแบบของโรงฆ่า		โรงฆ่าเอกชน	โรงฆ่าเอกชน	โรงฆ่าเอกชน
กฎหมายและมาตรฐานที่ใช้กำกับ		-พระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าและจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ.2559 -กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขในการตั้งโรงฆ่าสัตว์ โรงพักสัตว์ และการฆ่าสัตว์ พ.ศ. 2559 -มาตรฐานฮาลาล	-พระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าและจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ.2559 -กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขในการตั้งโรงฆ่าสัตว์ โรงพักสัตว์ และการฆ่าสัตว์ พ.ศ. 2559 -มาตรฐาน GMP	-พระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าและจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ.2559 -กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขในการตั้งโรงฆ่าสัตว์ โรงพักสัตว์ และการฆ่าสัตว์ พ.ศ. 2559 -มาตรฐานฮาลาล -มาตรฐาน GMP
แหล่งที่มาของสัตว์	-สภาพแวดล้อมของฟาร์มต้องไม่เกิดการปนเปื้อนได้ -อาหารสัตว์ภายในฟาร์มต้องไม่ปนเปื้อนเชื้อรา อาหารสัตว์ที่ใช้ต้องเป็นไปตามพระราชบัญญัติควบคุมคุณภาพ	-เจ้าของโรงฆ่าจะไปรับซื้อโคจากตลาดนัดโคกระบือ -ลักษณะของการเลี้ยงคือการเลี้ยงแบบหลังบ้าน -เกษตรกรผู้เลี้ยงจะเลี้ยงอาหารโดยผสมเอง หรือซื้อจากร้านขายอาหาร	-หมูที่นำมาฆ่าจะรับมาจากฟาร์มเลี้ยงของชาวบ้านในชุมชนนั้นหรือแลกเปลี่ยน -เกษตรกรผู้เลี้ยงจะเลี้ยงอาหารโดยผสมเอง หรือซื้อจากร้านขายอาหารสัตว์	-รับสัตว์มาจากฟาร์มของเกษตรกรในจังหวัดและจังหวัดใกล้เคียง -เกษตรกรผู้เลี้ยงจะเลี้ยงอาหารโดยผสมเอง หรือซื้อจากร้านขาย

ประเด็นสำคัญ	มาตรฐานที่ควรจะเป็น	โรงฆ่าโคขนาดเล็ก (S1)	โรงฆ่าหมูขนาดเล็ก (S2)	โรงฆ่าสัตว์ปีกขนาดกลาง (M3)
	อาหารสัตว์ พ.ศ. 2558	สัตว์		อาหารสัตว์
สัตว์ที่นำเข้าฆ่า	-สุขภาพสัตว์ต้องสมบูรณ์และได้รับการตรวจสอบสุขภาพโดยสัตวแพทย์ก่อนเข้าโรงฆ่า -ระยะเวลาพักสัตว์ควรอยู่ในเวลาที่เหมาะสม -หมูและโคควรมีหมายเลขประจำตัวเพื่อตรวจสอบย้อนกลับ	-ไม่มีการสุ่มตรวจสุขภาพหรือวัดอุณหภูมิร่างกาย  -พักไว้ประมาณ 1-2 วัน  - มีหมายเลขประจำตัวสัตว์	-ก่อนเข้าฆ่าจะดูว่าหมูตัวไหนป่วย มีแผล ขาเจ็บหรือไม่  -พักไว้ที่ประมาณ 5-7 วัน  -ไม่มีหมายเลขประจำตัวสัตว์	-ไม่มีการสุ่มตรวจสุขภาพ    -พักไว้ประมาณ 1 วัน
การขนส่งสัตว์	-ต้องไม่ให้สัตว์เกิดความเครียด -การลำเลียงสัตว์ต้องขึ้นลงได้อย่างสะดวก -มีราวกันและการระบายอากาศ -ขนส่งตอนเช้าตรู่หรือกลางคืน -ฆ่าเชื้อหลังการขนส่ง	-นำโคขึ้นรถกระบะทีละประมาณ 3-5 ตัว หรือรถบรรทุกขนาดเล็ก 6-7 ตัว -รถมีราวกัน -ขนส่งไม่เป็นเวลา บางครั้งก่อนเที่ยงหรือช่วงสาย -ใช้น้ำยาฆ่าเชื้อล้างรถหลังการขนส่ง	-ใช้กระบะบังเดี่ยวขึ้นรถกระบะ -รถมีราวกัน -ขนส่งตอนช่วงเช้า -ใช้น้ำยาฆ่าเชื้อล้างรถหลังการขนส่ง	-จะใช้รถบรรทุกในการเคลื่อนย้าย ลักษณะของรถจะเป็นตะแกรงสูงขึ้นไปประมาณ 5 ชั้น -ขนส่งตอนช่วงเช้า -ใช้น้ำยาฆ่าเชื้อล้างรถหลังการขนส่ง
ลักษณะทั่วไปของอาคารโรงฆ่า	-ต้องไม่อยู่ใกล้สถานประกอบพิธีทางศาสนาและแหล่งปนเปื้อน ชุมชน -มีโครงสร้างอาคารที่แข็งแรง -ต้องไม่อยู่บริเวณที่น้ำท่วมถึง -มีระบบบำบัดน้ำเสีย -มีระบบระบายน้ำท่วมขัง	-บริเวณรอบๆโรงฆ่ามีบ้านคนประมาณ 3 ถึง 4 หลัง -อาคารเป็นหลังคามุงขึ้นไป มีเสาทากเสา ลาดพื้นปูนซีเมนต์ มีพื้นที่ไม่กว้างมาก ไม่มีรอกหรือโซ่ไฟฟ้า ไม่มีแยกส่วนพื้นที่สกปรก และพื้นที่สะอาดแบบชัดเจน -ไม่มีระบบบ่อ	-อยู่ใกล้ชุมชน มีบ้านคนอยู่ประมาณ 3-4 หลังรอบๆโรงฆ่า -อาคารโรงฆ่ามีลักษณะเป็นมีผนังที่บั่นขึ้นในระดับที่พื้นศิระและเป็นรั้วตะแกรงสูงขึ้นไปจนถึงหลังคา มีประตูปิดกันระหว่างช่องบังคับกับอาคารโรงฆ่า มีพื้นยกสูงเพื่อวางหมูและหม้อต้มนำร้อนในขั้นตอน	-อยู่ใกล้ชุมชน มีบ้านคนห่างออกไปประมาณ 200 เมตร -ลักษณะของส่วนโรงฆ่าและคอกพักสัตว์จะอยู่ภายใต้หลังคาเดียวกัน ไม่ได้แบ่งเป็นห้องชัดเจน มีเพียงประตูแบบตะแกรงกันเพื่อเปิดปิดเข้าสู่ลานเชือด -ไม่มีระบบบ่อ

ประเด็นสำคัญ	มาตรฐานที่ควรจะเป็น	โรงฆ่าโคขนาดเล็ก (S1)	โรงฆ่าหมูขนาดเล็ก (S2)	โรงฆ่าสัตว์ปีก ขนาดกลาง (M3)
คอกพักสัตว์	<p>-ต้องมีหลังคาปกคลุมทั้งหมดและของบังคับเดินไปยังโรงฆ่าเพื่อป้องกันการเดินย้อนกลับ</p> <p>-มีบริเวณรับสัตว์เป็นพื้นราบ มีความสูงระดับเดียวกับรถบรรทุกสัตว์</p> <p>-มีคอกพักสัตว์ป่วย</p> <p>-มีสถานที่ล้างรถบรรทุกสัตว์</p>	<p>บำบัดน้ำเสียและระบบระบายน้ำ</p> <p>-มีลักษณะเป็นเพียงรั้วไม้ที่กันชน พื้นลาดปูนซีเมนต์ มีรางน้ำและเป็นหลังคามุงขึ้นไป ไม่มีแผงกันสัตว์ตัวต่อตัว สัตว์จะอยู่รวมกัน มีขนาดไม่กว้างมาก ไม่มีของบังคับสัตว์</p> <p>-ในสวนรับสัตว์เข้าคอกพักไม่มีพื้นที่ยกสูงลาดชัน</p> <p>-ไม่มีคอกพักสัตว์ป่วย</p> <p>-ไม่มีลานล้างรถที่เป็นกิลลักษณะมีเพียงก๊อกน้ำและสายยางหน้าคอกพักสัตว์</p>	<p>การลวกหนังและชุดขน และมีเคาเตอร์เพื่อชำแหละแยกส่วนของเนื้อ ไม่มีรอกหรือโซ่ไฟฟ้า</p> <p>-คอกพักสัตว์มีลักษณะเป็นหลังคามุงขึ้น มีแผงกันทำจากเหล็กโดยกันเป็นคอกประมาณ 7 คอก อยู่ห่างจากอาคารโรงฆ่า มีของบังคับ</p> <p>-ไม่มีบริเวณส่วนรับสัตว์</p> <p>-มีคอกพักสัตว์ป่วย</p> <p>-มีลานล้างรถบรรทุกสัตว์</p>	<p>บำบัดน้ำเสียและระบบระบายน้ำ</p> <p>-ลักษณะของคอกพักสัตว์มีความสูงประมาณเท่า วัสดุทำจากไม้ ไม่มีพัดลมระบายความร้อน</p> <p>-มีบริเวณรับสัตว์โดยใช้แผ่นไม้วางให้ลาดชันลงจากรถเพื่อให้สัตว์เดินเข้าสู่คอกพักสัตว์</p> <p>-ไม่มีคอกพักสัตว์ป่วย</p> <p>-ไม่มีลานล้างรถที่เป็นกิลลักษณะมีเพียงก๊อกน้ำและสายยางหน้าคอกพักสัตว์</p>
<p>การปฏิบัติงานในโรงฆ่า</p> <p>1.การไล่ต้อน</p> <p>2.การทำให้สลบ</p>	<p>-พนักงานปฏิบัติอย่างมีนวลไม่ทำให้สัตว์เกิดความเครียด หรือใช้แท่งพลาสติกในการไล่ต้อน</p> <p>-ใช้อุปกรณ์ทำให้สัตว์สลบ</p>	<p>-ไม่ให้ทุบตีแรงและใช้เสียดตะโกน จูกลากโคมาปกติ</p> <p>- ใช้ค้อนปอร์นทุบหัวเพื่อทำให้สลบ</p> <p>- ไม่มีรอกไฟฟ้าดึงสัตว์ขึ้นเพื่อเชือด</p> <p>- มีการตรวจสอบ</p>	<p>-ใช้มือคุดหมูไปตามของบังคับเพื่อเข้าสู่ของเชือด</p> <p>- ใช้ค้อนปอร์นทุบหัวเพื่อทำให้สลบ</p> <p>- ไม่มีรอกไฟฟ้าดึงสัตว์ขึ้นเพื่อเชือด</p> <p>- มีการตรวจสอบ</p>	<p>-ใช้มือ ไม้ เสียงไล่ต้อนสัตว์เข้าลานเชือด</p> <p>-ไม่มีการทำให้สัตว์สลบก่อนเชือด</p>

ประเด็นสำคัญ	มาตรฐานที่ควรจะเป็น	โรงฆ่าโคขนาดเล็ก (S1)	โรงฆ่าหมูขนาดเล็ก (S2)	โรงฆ่าสัตว์ปีกขนาดกลาง (M3)
3.การเชือด	-ตรวจสอบการสลบของสัตว์ สัตว์ต้องไม่มีการตอบสนองต่อการกระตุ้นภายนอก -หากโรงฆ่าได้รับมาตรฐานฮาลาล ผู้เชือดต้องเป็นผู้นับถือศาสนาอิสลามเท่านั้น	การสลบ  - ผู้ฆ่าเป็นชาวนับถือศาสนาพุทธ	การสลบ  -ผู้ฆ่าและพนักงานอื่นๆเป็นชาวนับถือศาสนาพุทธ	-ไม่มีการตรวจสอบการสลบทุกตัว  - ผู้เชือดเป็นชาวนับถือศาสนาพุทธ
พนักงาน	-ต้องใส่ผ้ากันเปื้อนพลาสติก หมวกคลุมผม รองเท้าบูท ผ้าปิดปาก ถุงมือ -มีการตรวจสอบสุขภาพของพนักงานทุกปี -ก่อนเข้าพื้นที่ปฏิบัติงานต้องเดินผ่านน้ำยาฆ่าเชื้อก่อน	-ไม่มีชุดกันเปื้อนใส่เพียงเสื้อยืด กางเกงขาสั้น และรองเท้าบูทเท่านั้น -ไม่มีการตรวจสอบสุขภาพ -ไม่มีน้ำยาฆ่าเชื้อก่อนเข้าปฏิบัติงาน	-พนักงาน ใส่เพียงผ้ากันเปื้อน และรองเท้าบูท เท่านั้น -ไม่มีการตรวจสอบสุขภาพ -ไม่มีน้ำยาฆ่าเชื้อก่อนเข้าปฏิบัติงาน	-การแต่งกายจะใส่เพียงเสื้อยืด กางเกงยีนส์ รองเท้าบูท บางรายใส่รองเท้าแตะ และใส่ผ้ากันเปื้อน -เจ้าหน้าที่สาธารณสุขจะมาตรวจสอบสุขภาพให้ -ไม่มีน้ำยาฆ่าเชื้อก่อนเข้าปฏิบัติงาน
วันและเวลาในการฆ่าสัตว์	ห้ามฆ่าสัตว์วันพระ	งดฆ่าสัตว์วันพระ และฆ่าเวลาช่วงเช้า	งดฆ่าสัตว์วันพระ และฆ่าเวลาช่วงเช้า	ยังฆ่าสัตว์วันพระ และฆ่าเวลาช่วงเช้า

จากข้อมูลในตารางเปรียบเทียบกระบวนการฆ่าสัตว์ในโรงฆ่าต่อมาตรฐานที่ควรจะเป็น สามารถแบ่งประเด็นสำคัญได้ดังนี้ รูปแบบโรงฆ่า กฎหมายและมาตรฐานที่ใช้บังคับ แหล่งที่มาของสัตว์ สัตว์ที่นำเข้ามา การขนส่งสัตว์ ลักษณะทั่วไปของอาคารโรงฆ่าและคอกพักสัตว์ พนักงาน การปฏิบัติงานในโรงฆ่า วันและเวลาในการฆ่า โดยจะทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบโรงฆ่าสัตว์แต่ละชนิด ดังนี้ 1) เปรียบเทียบโรงฆ่าโคขนาดใหญ่ โรงฆ่าหมูขนาดใหญ่ โรงฆ่าสัตว์ปีกขนาดใหญ่ 2) เปรียบเทียบโรงฆ่าโคขนาดเล็ก โรงฆ่าหมูขนาดเล็ก โรงฆ่าสัตว์ปีกขนาดกลาง

### 3.เปรียบเทียบการปฏิบัติสัตว์ในโรงฆ่าขนาดใหญ่และโรงฆ่าขนาดเล็ก

#### 1) เปรียบเทียบโรงฆ่าโคขนาดใหญ่ โรงฆ่าหมูขนาดใหญ่ โรงฆ่าสัตว์ปีกขนาดใหญ่

**1.1.รูปแบบโรงฆ่า** โรงฆ่าโคขนาดใหญ่เป็นรูปแบบการจัดตั้งขึ้นแบบสหกรณ์ ซึ่งเป็นการรวมกลุ่มของสมาชิกเกษตรกร เป็นธุรกิจวิสาหกิจชุมชน โดยจะได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณ ความรู้และการประชาสัมพันธ์จากรัฐ โดยจะรับฆ่าโคจากสมาชิกและลูกค้าทั่วไป โดยจะฆ่าเฉพาะโคขุนเท่านั้น โรงฆ่าหมูขนาดใหญ่จะบริหารงานโดยเอกชน ที่มีพันธะสัญญาในการส่งขายเนื้อหมูให้แก่



บริษัทของคู่ค้าเท่านั้น ส่วนโรงฆ่าสัตว์สัตว์ปีกขนาดใหญ่ เป็นโรงฆ่าที่บริหารโดยเอกชน โดยดำเนินกิจการทั้งส่งขายในประเทศและส่งออกนอกประเทศ ซึ่งโรงฆ่าสุกรและโรงฆ่าสัตว์ปีกขนาดใหญ่ จะได้รับเพียงคำแนะนำและการตรวจสอบความถูกต้องตามมาตรฐานจากเจ้าหน้าที่รัฐเท่านั้น จะไม่ได้รับงบประมาณหรือการประชาสัมพันธ์จากรัฐ ซึ่งจะมีความแตกต่างจากโรงฆ่าโคขนาดใหญ่ที่ถูกจัดตั้งเป็นรูปแบบสหกรณ์

**1.2. กฎหมายและมาตรฐานที่ใช้บังคับ** โรงฆ่าขนาดใหญ่ทั้งสามประเภทมีกฎหมายที่ใช้ร่วมกัน คือ พระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าและจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ.2559 รวมถึงกฎกระทรวงที่ควบคุมวิธีการฆ่า คือ กฎกระทรวง กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการตั้งโรงฆ่าสัตว์ โรงพักสัตว์ และการฆ่าสัตว์ พ.ศ. 2559 และโรงฆ่าโคและโรงฆ่าสัตว์ปีกขนาดใหญ่มีมาตรฐานที่ได้รับเหมือนกันคือ มาตรฐานฮาลาล ที่มีหลักเกณฑ์สำคัญคือ ผู้ฆ่าสัตว์ต้องเป็นผู้นับถือศาสนาอิสลามเท่านั้น ส่วนโรงฆ่าสุกรจะไม่มีมาตรฐานดังกล่าวเนื่องจากศาสนาอิสลามมีข้อห้ามการรับประทานหมู ทั้งนี้ ยังมีมาตรฐานที่ได้รับต่างกัน กล่าวคือ โรงฆ่าสัตว์ปีกและโรงฆ่าหมูขนาดใหญ่ได้รับมาตรฐาน GMP ที่เป็นหลักเกณฑ์ด้านความปลอดภัยของอาหาร มีผลให้สามารถส่งออกไปยังต่างประเทศได้ แต่โรงฆ่าโคขนาดใหญ่ยังไม่ได้รับมาตรฐาน GMP ถึงแม้การบริหารงานจะถูกควบคุมและสนับสนุนโดยรัฐก็ตาม เนื่องจากโรงฆ่าโคยังไม่มีคู่ค้าในต่างประเทศ ซึ่งการดำเนินงานต้องถูกสนับสนุนโดยรัฐ และที่สำคัญงบประมาณที่จะยกระดับมาตรฐานโรงฆ่าให้ได้มาตรฐาน GMP จะต้องใช้งบประมาณที่สูง ซึ่งรัฐอาจไม่สามารถสนับสนุนงบประมาณได้อย่างเพียงพอ

**1.3 แหล่งที่มาของสัตว์** สภาพแวดล้อมของฟาร์มสัตว์ต้องไม่มีสิ่งปนเปื้อนและอาหารที่เลี้ยงในฟาร์มต้องเป็นไปตามพระราชบัญญัติควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ พ.ศ.2559 ที่ต้องปลอดสารเร่งเนื้อแดง ซึ่งโรงฆ่าโคขนาดใหญ่จะรับโคมาจากสมาชิก โคที่เข้าฆ่าจะเป็นโคขุน เกษตรกรผู้เลี้ยงจะไม่นิยมใส่สารเร่งเนื้อแดงผสมในอาหารให้โคอยู่แล้ว เนื่องจากสารเร่งเนื้อแดงจะไปลดชั้นไขมันในเนื้อสัตว์ อาจทำให้ราคาตกได้ ส่วนโรงฆ่าหมูขนาดใหญ่จะรับหมูมาจากฟาร์มที่มีใบรับรองเท่านั้นและมีระบบการเลี้ยงแบบระบบพันธะสัญญาที่ใช้อาหารของบริษัทนั่นเอง เช่นเดียวกับโรงฆ่าสัตว์ปีกขนาดใหญ่ที่นำสัตว์มาจากฟาร์มของโรงฆ่าเอง ซึ่งอาหารที่ให้สัตว์กินจะเป็นอาหารสัตว์ที่ถูกขึ้นทะเบียนไว้กับหน่วยงานของรัฐอยู่แล้ว และหน่วยงานรัฐจะเข้าตรวจกระบวนการผลิตอาหารสัตว์ของบริษัทอยู่ตลอด

**1.4 สัตว์ที่นำเข้ามา** ต้องมีการตรวจสอบสุขภาพสัตว์ก่อนการเข้าฆ่าโดยสัตวแพทย์ ซึ่งโรงฆ่าสัตว์ปีกขนาดใหญ่จะมีพนักงานตรวจสอบสุขภาพเบื้องต้นที่คอกพักสัตว์ และก่อนเข้าฆ่าจะมีสัตวแพทย์ประจำโรงฆ่าหรือพนักงานตรวจโรคสัตว์ตรวจอีกครั้งหนึ่ง แต่โรงฆ่าโคขนาดใหญ่และโรงฆ่าหมูขนาดใหญ่ จะเป็นการตรวจสอบสุขภาพเบื้องต้น โดยจะตรวจอุณหภูมิร่างกาย ความผิดปกติของร่างกายภายนอกพนักงานในโรงฆ่าที่คอกพักสัตว์เท่านั้น ไม่มีสัตวแพทย์หรือพนักงานตรวจโรคสัตว์คอยตรวจประจำทุกวัน เนื่องจากพนักงานตรวจโรคสัตว์จะต้องผ่านการอบรมและได้รับการแต่งตั้งจากหน่วยงานของรัฐ ซึ่งมีพนักงานอยู่อย่างจำกัด ไม่เพียงพอต่อโรงฆ่าในท้องที่ จึงต้องใช้วิธีการสุ่มตรวจตามโรงฆ่าในพื้นที่เท่านั้น

ระยะเวลาพักสัตว์ควรอยู่ในเวลาที่เหมาะสม 2-4 ชั่วโมง เพื่อให้สัตว์ผ่อนคลายและความอ่อนเพลียจากการเดินทาง<sup>93</sup> ซึ่งโรงฆ่าโคขนาดใหญ่ใช้เวลาพักสัตว์ 1 วัน โรงฆ่าหมูใช้เวลาพักสัตว์ 1 ชั่วโมง ส่วนโรงฆ่าสัตว์ปีกใช้เวลาพักสัตว์ประมาณ 30 นาที ซึ่งเห็นได้ว่าโรงฆ่าหมูและโรงฆ่าสัตว์ปีกใช้เวลาพักสัตว์ที่ยังไม่เหมาะสมตามหลักวิชาการ เนื่องจากในหนึ่งวันสัตว์ที่เข้าขามีจำนวนมากจึงไม่สามารถให้เวลาสัตว์พักได้นานถึง 2 ชั่วโมง

**1.5 การขนส่งสัตว์** ต้องไม่ทำให้สัตว์เครียด ไม่ขนส่งสัตว์แออัดจนเกินไป รถควรมีช่องระบายอากาศและราวกัน ซึ่งโรงฆ่าสัตว์แต่ละประเภทจะใช้วิธีการขนส่งที่ต่างกันรวมถึงวิธีการการเคลื่อนย้ายสัตว์ลงจากรถ กล่าวคือ โรงฆ่าโคขนาดใหญ่ใช้รถบรรทุกขนาดใหญ่ขนส่งครั้งละ 1-2 ตัว หากโคมีขนาดเล็กจะขนส่งครั้งละ 5-7 ตัว ส่วนโรงฆ่าสุกรใช้กระบะขังเดี่ยวขนขึ้นรถจนพอดีกับขนาดของรถบรรทุก ส่วนโรงฆ่าสัตว์ปีกขนส่งตัวใส่ในกล่องที่มีช่องระบายอากาศ ส่วนการเคลื่อนสัตว์ลงจากรถ ท้ายรถบรรทุกของโรงฆ่าสุกรจะมีลิฟท์เพื่อเคลื่อนสัตว์ลงจากรถ และโรงฆ่าสัตว์ปีกจะใช้รถโฟร์คยกรถลากสัตว์เข้าคอก แต่โรงฆ่าโคใช้วิธีลากจูงปกติเข้าคอกเนื่องจากมีลักษณะตัวใหญ่จึงต้องใช้วิธีต้อนให้เดินเข้าคอกเอง และโรงฆ่าขนาดใหญ่จะมีสิ่งๆที่เหมือนกันคือ จะตรวจสอบสภาพอากาศก่อนวันเดินทางทุกครั้งซึ่งใช้เวลาในการขนส่งช่วงเช้าตรู่ หลังจากขนส่งสัตว์เข้าคอกพักสัตว์ของโรงฆ่าแล้ว ทุกโรงฆ่าขนาดใหญ่จะใช้น้ำยาฆ่าเชื้อทำความสะอาดรถทุกครั้ง

**1.6 ลักษณะทั่วไปของอาคารโรงฆ่าและคอกพักสัตว์** โดยทั่วไปโรงฆ่าจะต้องไม่อยู่ใกล้ชุมชนหรือสถานที่ประกอบศาสนา ภายในแยกส่วนสกปรกและส่วนสะอาดชัดเจน ซึ่งโรงฆ่าขนาดใหญ่จะตั้งห่างออกจากชุมชน แต่จะมีโรงฆ่าสุกรที่ห่างจากชุมชนประมาณ 300 เมตร ซึ่งถือว่าใกล้กับชุมชนไปเล็กน้อย ภายนอกของทุกโรงฆ่าขนาดใหญ่มีระบบระบายน้ำและบำบัดน้ำ ส่วนภายในโรงฆ่าโรงฆ่าหมูและสัตว์ปีกขนาดใหญ่จะแบ่งห้องอย่างชัดเจนในกระบวนการแต่ละขั้นตอน แต่โรงฆ่าโคขนาดใหญ่จะมีบางส่วนที่ควรอยู่แบบห้องในส่วนสะอาดแต่ถูกจัดเป็นส่วนสกปรกในโซนที่ใกล้กับขั้นตอนการเชือด เนื่องจากโรงฆ่าถูกออกแบบให้มีห้องในการแยกขั้นตอนต่างๆให้มืออย่างจำกัด ขั้นตอนบางส่วนจึงต้องอยู่รวมกับลานเชือดซึ่งเป็นส่วนสกปรก

ส่วนคอกพักสัตว์ควรมีโครงสร้างที่แข็งแรง มีหลังคาปกคลุม มีคอกพักสัตว์ป่วย มีสถานที่ล้างรถบรรทุกและมีช่องบังคับเพื่อให้สัตว์เดินไปยังโรงฆ่าโดยไม่สามารถหันหลังเดินย้อนกลับได้ ซึ่งในโรงฆ่าสัตว์ขนาดใหญ่จะมีครบทุกข้อที่กล่าวมา แต่จะมีข้อแตกต่างในลักษณะของช่องบังคับที่จะมีระยะห่างที่แตกต่างกัน ซึ่งโรงฆ่าโคจะมีระยะของช่องบังคับยาวกว่าช่องบังคับหมู เนื่องจากโคมีขนาดใหญ่ ยาวกว่า หมู จึงต้องระยะที่ยาวกว่า ส่วนโรงฆ่าสัตว์ปีกจะไม่มีช่องบังคับจะใช้วิธีการเคลื่อนย้ายโดยใช้รถโฟร์คยกรถลากสัตว์ขึ้นแล้ววางบนสายพานลำเลียงเคลื่อนเข้าโรงฆ่า เมื่อเคลื่อนเข้าห้องทำสลบพนักงานจะจับสัตว์ออกจากกล่องที่ละตัวแล้วแขวนขึ้นราว ซึ่งวิธีดังกล่าวจะช่วยไม่ให้สัตว์ดิ้นหลุดออก

**1.7 พนักงาน** ในการแต่งตัวต้องใส่ผ้ากันเปื้อน หมวกคลุมผม รองเท้าบูท ผ้าปิดปาก ถุงมือ และพนักงานทุกคนในโรงฆ่าต้องได้รับการตรวจสุขภาพทุกปี ซึ่งพนักงานในโรงฆ่าสัตว์ขนาดใหญ่ทุกประเภทจะได้รับการตรวจสุขภาพจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุข แต่การแต่งตัวของพนักงานยังมีข้อ

<sup>93</sup> จุฬารัตน์ เศรษฐกุล.อ้างแล้ว เชียงธรรมที่ ๒๑ หน้า ๑๔๘ -๑๕๒

แตกต่างกันอยู่บ้าง ซึ่งโรงฆ่าโคขนาดใหญ่ พนักงานจะใส่เพียงผ้าผ้ากันเปื้อน หมวกคลุมผม ทับเสื้อผ้า ข้างในของพนักงาน ซึ่งจะแตกต่างจากพนักงานโรงฆ่าสุกรและสัตว์ปีกขนาดใหญ่ ที่จะมีชุดที่คลุม ตั้งแต่หัวจรดปลายเท้าแล้วจึงสวมผ้ากันเปื้อนรองเท้าบูท หมวกคลุมผม ทับอีกชั้นหนึ่ง ซึ่งชุดดังกล่าว จะมีลักษณะที่รัดกุมที่ช่วยป้องกันสิ่งสกปรกและเชื้อแบคทีเรียจากคนไปสู่เนื้อสัตว์และปกป้องเชื้อ ต่างๆจากเนื้อสัตว์ไปสู่คนได้ดีกว่า

**1.8 การปฏิบัติงานในโรงฆ่า** จะเริ่มตั้งแต่การไล่ต้อน ที่พนักงานต้องปฏิบัติอย่างมีนวลไม่ ทำให้สัตว์เกิดความเครียด ซึ่งโรงฆ่าโคขนาดใหญ่จะใช้ไม้ดันไปไม่ทุบตีและไม่ใช้เสียงตะโกน แต่ยัง พบว่ามีการใช้เครื่องช็อต หรือบางครั้งอาจใช้เล็บจิกอยู่บ้าง ที่ต้องใช้วิธีนี้เนื่องจากโคบางตัวจะขัดขืน ไม่ยอมเดินไปข้างหน้า ส่วนโรงฆ่าหมูจะใช้มือดันไปเข้าของบังคับ ไม่ใช้เครื่องช็อตหรือไม้ แต่พบว่ามี การใช้เสียงตะโกนอยู่บ้าง และโรงฆ่าสัตว์ปีกจะไม่มีการไล่ต้อน แต่เป็นวิธีการไล่เสียงไปตามสายพาน เข้าห้องทำให้สลบ

ต่อมาเข้าสู่วิธีการทำให้สลบ โรงฆ่าขนาดใหญ่จะต้องทำให้สัตว์สลบก่อนเชือดและมีอุปกรณ์ ทำให้สลบที่ทันสมัยและได้รับการยอมรับจากสากล โดยโรงฆ่าโคขนาดใหญ่จะใช้ปืนยิงสลบยิงเข้า กลางหน้าผาก โรงฆ่าหมูขนาดใหญ่ใช้เครื่องช็อตไฟฟ้าช็อตบริเวณกกหู และทั้งสองโรงฆ่าจะมีรอก ไฟฟ้าดึงสัตว์ขึ้นเพื่อเชือด ทำให้สัตว์จะไม่โดนพื้นจนสิ้นสุดกระบวนการ ส่วนโรงฆ่าสัตว์ปีกทำให้สัตว์ สลบโดยจะใช้อ่างน้ำที่มีกระแสไฟฟ้าไหลเวียนอยู่แล้วจุ่มหัวสัตว์ลงไปก่อนเข้าสู่การเชือด สาเหตุที่โรง ฆ่าขนาดใหญ่จำเป็นต้องมีอุปกรณ์ที่ต้องทำให้สัตว์สลบก่อนเนื่องจากในแต่ละวันโรงฆ่ามีสัตว์ที่ ต้องเข้าฆ่าจำนวนมากหลายตัว ซึ่งการที่ทำให้สัตว์สลบก่อนจะช่วยทุ่นแรงในการเชือดสัตว์เพราะหากต้อง เชือดสัตว์เลยโดยไม่ทำให้สัตว์สลบก่อนอาจทำให้สัตว์ดิ้นหลุดออกไปได้ อีกทั้งการทำให้สัตว์สลบก่อน เชือดเป็นหลักเกณฑ์ที่สำคัญในด้านการคุ้มครองสวัสดิภาพสัตว์ในโรงฆ่า ซึ่งอาจส่งผลถึงคู่ค้าใน ต่างประเทศได้ เช่นกรณีโรงฆ่าสัตว์ปีกขนาดใหญ่ที่ต้องส่งออกสินค้าไปยังต่างประเทศ โดยจะต้องทำ ตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด หากฝ่าฝืนจะไม่ทำให้สินค้าถูกรับรองและอาจถูกตีกลับ มูลค่าความ เสียหายเพิ่มมากขึ้นและทำให้ประเทศเสียชื่อเสียงอีกด้วย

ในการตรวจสอบการสลบ โรงฆ่าโคและโรงฆ่าสัตว์ปีกจะตรวจสอบการสลบของสัตว์ทุกตัว ก่อนเชือด แต่โรงฆ่าหมูไม่ได้ตรวจสอบการสลบ เนื่องจากในแต่ละวันต้องเชือดสัตว์หลายตัว ใน กระบวนการฆ่าจึงต้องใช้เวลาเพื่อส่งสินค้าให้ทันตามกำหนดเวลา

เมื่อเข้าสู่การเชือด โรงฆ่าโคและโรงฆ่าสัตว์ปีกขนาดใหญ่ ผู้ฆ่าจะเป็นผู้นับถือศาสนาอิสลาม ส่วนพนักงานอื่นๆจะเป็นคนไทยนับถือศาสนาพุทธ เนื่องจากโรงฆ่าดังกล่าวเป็นโรงฆ่าที่ได้รับมาตรฐาน ฮาลาล ที่ต้องให้ผู้เชือดหรือผู้ฆ่าต้องเป็นผู้ที่บรรลุนิติภาวะและนับถือศาสนาอิสลามเท่านั้น ส่วนโรงฆ่า หมูผู้เชือดเป็นชาวไทยนับถือศาสนาพุทธ เนื่องจากไม่ต้องมีมาตรฐานฮาลาลกำกับอยู่แล้ว เพราะนับ ถือศาสนาอิสลามมีข้อห้ามในการรับประทานหมู

**1.9 วันและเวลาในการฆ่า** ห้ามฆ่าสัตว์วันพระ วันโกนและก่อนวันโกน วันเข้าพรรษา และ วันเฉลิมพระชนมพรรษาของพระมหากษัตริย์และพระราชินี ซึ่งโรงฆ่าทั้งสองประเภทจะงดการฆ่าสัตว์ ตามวันดังกล่าวอย่างเคร่งครัด เพราะเป็นกฎหมายที่ควบคุมไว้ หากฝ่าฝืนอาจได้รับโทษทางอาญา ส่วนเวลาในการฆ่าสัตว์ของวันปกติจะโรงฆ่าโคจะเริ่มฆ่าสัตว์ตั้งแต่เช้ามืดถึงตอนเที่ยง โรงฆ่าหมูและ โรงฆ่าสัตว์ปีกจะเริ่มฆ่าสัตว์ตั้งแต่ช่วงเช้าจนถึงบ่าย เนื่องจากที่ต้องเริ่มฆ่าสัตว์ช่วงเช้า เพราะช่วงบ่าย

หรือวัดถัดไปจะต้องเริ่มส่งสินค้าให้คู่ค้าทันที เพื่อความสดใหม่ของสินค้า แต่บางโรงฆ่าที่ต้องฆ่าในช่วงบ่ายเนื่องจากบางวันจำนวนสัตว์ที่เข้าฆ่ามีจำนวนมาก

## 2) เปรียบเทียบโรงฆ่าโคขนาดเล็ก โรงฆ่าหมูขนาดเล็ก โรงฆ่าสัตว์ปีกขนาดกลาง

**1.1. รูปแบบโรงฆ่า** โรงฆ่าสัตว์ขนาดเล็กทั้งสามประเภทเป็นโรงฆ่าที่บริหารงานโดยเอกชน ซึ่งมีคู่ค้าเป็นแม่ค้าในตลาดของชุมชนและส่งร้านอาหารละแวกใกล้เคียง ส่วนใหญ่โรงฆ่าเอกชนเหล่านี้จะก่อตั้งขึ้นมาตั้งแต่สมัยรุ่นพ่อรุ่นแม่ จะเป็นการสานต่อธุรกิจของครอบครัวมา

**1.2. กฎหมายและมาตรฐานที่ใช้บังคับ** โรงฆ่าขนาดเล็กทั้งสามประเภทมีกฎหมายที่ใช้ควบคุมร่วมกัน คือ พระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าและจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ.2559 รวมถึงกฎกระทรวงที่ควบคุมวิธีการฆ่า คือ กฎกระทรวง กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการตั้งโรงฆ่าสัตว์ โรงพักสัตว์ และการฆ่าสัตว์ พ.ศ. 2559 แต่ทั้งสามโรงฆ่าจะไม่มีมาตรฐาน GMP ที่ควบคุมด้านความปลอดภัยของอาหารและมาตรฐานฮาลาลที่ควบคุมกระบวนการให้เป็นตามหลักของศาสนา แต่อย่างไรก็ตามโรงฆ่าสัตว์ทั้งสามประเภทยังต้องปฏิบัติตามกฎหมายที่กล่าวมาข้างต้น

**1.3 แหล่งที่มาของสัตว์** สภาพแวดล้อมของฟาร์มสัตว์ต้องไม่มีสิ่งปนเปื้อนและอาหารที่เลี้ยงในฟาร์มต้องเป็นไปตามพระราชบัญญัติควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ พ.ศ.2559 ที่ต้องปลอดสารเร่งเนื้อแดง ซึ่งพบว่าโรงฆ่าโคและโรงฆ่าหมูจะรับสัตว์มาจากเกษตรกรที่จะใช้วิธีการเลี้ยงแบบหลังบ้าน โดยเกษตรกรจะใช้อาหารที่ผสมเองหรือซื้อจากร้านขายอาหารสัตว์หรือบางรายซื้อจากโรงผลิตอาหารสัตว์โดยตรง ซึ่งประเด็นการให้อาหารของเกษตรกรอาจเป็นจุดเสี่ยงที่เกษตรกรอาจใช้สารเร่งเนื้อแดงผสมใส่อาหารสัตว์ หรือใช้อาหารจากโรงผลิตที่ต้องขึ้นทะเบียนแต่ไม่ได้ขึ้นทะเบียนไว้กับหน่วยงานรัฐ เนื่องจากอาหารดังกล่าวส่วนใหญ่จะมีส่วนผสมของสารเร่งเนื้อแดงอยู่เพื่อส่งขายให้เกษตรกรในพื้นที่ ซึ่งสาเหตุของแรงจูงใจในการใส่สารเร่งเนื้อแดงเนื่องจากสารเร่งเนื้อแดงช่วยให้ลดชั้นไขมันในเนื้อสัตว์เพิ่มปริมาณเนื้อแดง ทำให้ขายได้ราคาดีในตลาดทั่วไป

**1.4 สัตว์ที่นำเข้ามา** สัตว์ต้องมีสุขภาพที่สมบูรณ์ได้รับการตรวจสอบสุขภาพเบื้องต้นและการตรวจจากสัตวแพทย์หรือพนักงานตรวจโรคสัตว์ก่อนเข้ามาทุกครั้ง ซึ่งโรงฆ่าหมูจะมีการตรวจสอบสุขภาพเบื้องต้นกับหมูทุกตัว แต่โรงฆ่าโคและโรงฆ่าสัตว์จะไม่มีมีการตรวจสอบสุขภาพเบื้องต้น แต่ทั้งสามโรงฆ่าจะไม่มีมีการตรวจจากพนักงานตรวจโรคสัตว์ก่อนเข้ามา เนื่องจากพนักงานตรวจโรคสัตว์ต้องได้รับการอบรมและถูกแต่งตั้งโดยรัฐซึ่งในพื้นที่หนึ่งจะมีพนักงานตรวจโรคสัตว์อยู่อย่างจำกัด ซึ่งหากต้องออกตรวจจะใช้วิธีการสุ่มตรวจตามโรงฆ่าเป็นครั้งคราว

ระยะเวลาพักสัตว์ควรอยู่ในเวลาที่เหมาะสม 2-4 ชั่วโมง เพื่อให้สัตว์ผ่อนคลายและความอ่อนเพลียจากการเดินทาง ซึ่งโรงฆ่าโคจะพักสัตว์ไว้ประมาณ 1-2 วัน โรงฆ่าหมูพักไว้ประมาณ 5-7 วัน โรงฆ่าสัตว์ปีกพักไว้ประมาณ1วัน ซึ่งระยะเวลาการพักสัตว์ของโรงฆ่าขนาดเล็กสอดคล้องกับเวลาพักสัตว์ที่เหมาะสมแล้ว

**1.5 การขนส่งสัตว์** ต้องไม่ทำให้สัตว์เกิดความเครียด ไม่ขนส่งสัตว์แออัดจนเกินไป รถควรมีช่องระบายอากาศและราวกัน และเวลาในการขนส่งควรขนส่งในช่วงเช้าตรู่หรือเวลาากลางคืน ซึ่งโรงฆ่าสัตว์แต่ละประเภทจะใช้วิธีการขนส่งที่แตกต่างกันรวมถึงวิธีการการเคลื่อนย้ายสัตว์ลงจากรถ กล่าวคือ โรงฆ่าโคจะนำสัตว์ขึ้นรถกระบะ 3-5 ตัว หรือนำขึ้นรถบรรทุกขนาดเล็ก 6-7 ตัว ซึ่งพบว่า

ถึงแม้โคที่จะนำไปฆ่าจะมีขนาดเล็ก แต่การที่นำโคขึ้นรถในปริมาณที่มากเกินไปกว่าขนาดของรถ ส่งผลให้สัตว์อยู่กันอย่างแออัดมากเกินไป และเวลาในการขนส่งจะไม่แน่นอน บางครั้งก่อกองหรือช่วงสาย ซึ่งอาจทำให้สัตว์ร้อนและส่งผลให้สัตว์เกิดความเครียดได้ ส่วนโรงฆ่าสุกรจะใช้กรงแบบขังเดี่ยว ขึ้นรถกระบะ ทีละ 5 ตัวเท่านั้น และโรงฆ่าสัตว์ปีกจะใช้รถบรรทุกที่ถูกออกแบบเพื่อเคลื่อนย้ายสัตว์ปีกโดยมีลักษณะเป็นตะแกรงสูงขึ้นไปแบ่งเป็น 5 ชั้น ซึ่งการขนส่งของทั้งสองโรงฆ่าจะไม่ทำให้สัตว์เกิดความแออัดและจะขนส่งในช่วงเช้าตรู่ ทำให้สัตว์ไม่เกิดความร้อนและจะไม่ทำให้สัตว์เครียด

**1.6 ลักษณะทั่วไปของอาคารโรงฆ่าและคอกพักสัตว์** โดยทั่วไปโรงฆ่าจะต้องไม่อยู่ใกล้ชุมชนหรือสถานที่ประกอบศาสนา ภายในแยกส่วนสกปรกและส่วนสะอาดชัดเจน ซึ่งทั้งสามโรงฆ่าจะมีบ้านคนอยู่ประมาณ 3-4 หลัง ถือว่าอยู่ใกล้แหล่งชุมชน ซึ่งอาจส่งกลิ่น หรือน้ำเน่าเสียไปยังบ้านคนเหล่านั้นได้

ส่วนภายในอาคารโรงฆ่าควรมีโครงสร้างที่แข็งแรง ไม่มีน้ำท่วมถึง มีระบบบำบัดน้ำเสียและระบบระบายน้ำ แยกส่วนสกปรกและส่วนสะอาดชัดเจน ซึ่งในส่วนของโรงฆ่าโค เป็นเพียงหลังคามุงขึ้น มีเสาหกต้น และลาดพื้นด้วยปูนซีเมนต์เท่านั้น เป็นโครงสร้างที่ไม่แข็งแรง ส่วนสะอาดที่ต้องเกาะหนึ่ง นำขึ้นส่วนต่างๆออก อยู่บริเวณกลางแจ้ง ซึ่งการที่ไม่แยกส่วนสกปรกและส่วนสะอาดออกอย่างชัดเจน ทำให้เนื้อสัตว์อาจปนเปื้อนเชื้อโรคและไม่ถูกสุขลักษณะอย่างมาก ส่วนโรงฆ่าสัตว์ปีก จะมีคอกพักสัตว์และส่วนโรงฆ่าอยู่ในหลังคาเดียวกัน พื้นลาดปูนซีเมนต์ ส่วนของโรงฆ่าจะไม่มีการแบ่งเป็นห้องชัดเจนแต่จะแบ่งเป็นโซนโดยมีผนังปูนกันขึ้น ซึ่งพบว่าบริเวณหลังคาเต็มไปด้วยหยากไย่คราบตะไคร่น้ำเต็มพื้นที่ทั้งในบริเวณที่เชือดและส่วนสะอาดที่แยกขึ้นส่วนสัตว์ ส่วนอาคารโรงฆ่าของสุกร ไม่พบปัญหาใด มีการแยกส่วนสกปรกและส่วนสะอาดชัดเจน ขาดแต่เพียงรอกไฟฟ้าที่ใช้ดึงสัตว์ขึ้นเท่านั้น

คอกพักสัตว์ ต้องมีหลังคาปกคลุมและมีช่องบังคับเพื่อป้องกันการเดินย้อนกลับ ซึ่งโรงฆ่าหมูมีคอกพักสัตว์ที่มีคอกพักสัตว์ป่วย มีรางน้ำ โครงสร้างแข็งแรง มีช่องบังคับเดินไม่พบปัญหาใด แต่คอกพักสัตว์ของโรงฆ่าโคมีลักษณะเป็นเพียงรั้วไม้กัน ลาดพื้นปูนซีเมนต์ มีรางน้ำ ไม่มีคอกแยกสัตว์ป่วย สัตว์อยู่รวมกัน และไม่มีช่องบังคับสัตว์ การที่คอกพักสัตว์มีเพียงรั้วไม้กันและอยู่ห่างจากบริเวณเชือดเพียงเล็กน้อย ทำให้โคที่อยู่ในคอกพักสัตว์มองเห็นการฆ่าได้อย่างชัดเจน และคอกพักสัตว์ไม่มีคอกแยกสัตว์ป่วยไว้ อาจทำให้เกิดโรคติดต่อจากโคอีกตัวหนึ่งไปยังโคอีกตัวหนึ่งได้ และการที่ไม่มีช่องบังคับสัตว์เดินจากคอกพักสัตว์ไปยังโรงฆ่า อาจก่อให้เกิดโคตื่นหรือวิ่งหนีหลุดออกไป ซึ่งรูปแบบคอกโรงฆ่าและคอกพักสัตว์นั้นอาจทำให้โคบาดเจ็บได้ ส่วนคอกพักสัตว์ของโรงฆ่าสัตว์ปีกอยู่ติดกับลานเชือดสัตว์ทำให้สัตว์เห็นกระบวนการเชือดทุกอย่าง โรงฆ่าหมูมีคอกพักสัตว์ที่มีคอกพักสัตว์ป่วย มีรางน้ำ โครงสร้างแข็งแรง มีช่องบังคับเดินไม่พบปัญหาใด ซึ่งสาเหตุที่สภาพโรงฆ่าและคอกพักสัตว์เป็นเช่นนี้เกิดจากก่อสร้างขึ้นเป็นเวลาหลายสิบปี ไม่มีการพัฒนา ปรับปรุง งบประมาณในการปรับปรุงไม่เพียงพอ เจ้าหน้าที่เข้าตรวจสอบ ส่วนใหญ่จะเป็นเพียงการตักเตือนเท่านั้น

บริเวณพื้นที่รับสัตว์ ทุกโรงฆ่าควรมีบริเวณพื้นที่รับสัตว์มีความสูงระดับเดียวกับรถบรรทุก ซึ่งโรงฆ่าโคจะไม่มีการยกสูงดังกล่าว จะใช้วิธีให้โคก้าวขาลงจากรถเอง หรือใช้แผ่นไม้วางตั้งเฉียงขึ้นกับท้ายรถ แล้วใช้คนคอยดึงควบคุมเชือกโค เช่นเดียวกับโรงฆ่าสัตว์ปีกจะใช้แผ่นไม้วางให้ลาดชันลงจากรถเพื่อต้อนรับสัตว์เข้าสู่คอก ซึ่งวิธีดังกล่าวอาจทำให้สัตว์ปีกกระโดดลงจากรถหนีไปได้

และโรงฆ่าต้องมีสถานที่ล้างรถบรรทุกสัตว์ พบว่าโรงฆ่าหมูมีลานซีเมนต์ที่ล้างรถ ส่วนโรงฆ่าโคและโรงฆ่าสัตว์ปีกจะไม่มีลานล้างรถ จะมีเพียงก๊อกน้ำและสายยางหน้าคอกพักสัตว์

**1.7 พนักงาน** ต้องใส่ผ้ากันเปื้อนพลาสติก หมวกคลุมผมผม รองเท้าบูท ถุงมือ มีการตรวจสอบสุขภาพประจำปี ก่อนเข้าพื้นที่ควรเดินผ่านน้ำยาฆ่าเชื้อก่อน แต่ทั้งสามโรงฆ่า พนักงานฆ่าใส่เพียงเสื้อยืด กางเกงขาสั้น รองเท้าบูท บางรายใส่รองเท้าแตะ ผ้ากันเปื้อนของพนักงานเป็นแบบผ้าไม่ใช่แบบพลาสติก ไม่มีการเดินผ่านน้ำยาฆ่าเชื้อก่อนเข้าปฏิบัติงาน ซึ่งการปฏิบัติดังกล่าวเป็นสิ่งที่ไม่ถูกสุขลักษณะอย่างมาก อาจทำให้ตัวพนักงานได้รับเชื้อโรคจากสัตว์ และเชื้อโรคจากพนักงานอาจเข้าไปปนเปื้อนเนื้อสัตว์ได้ด้วยเช่นกัน

**1.8 การปฏิบัติงานในโรงฆ่า** โดยเริ่มตั้งแต่การไล่ต้อน ที่พนักงานต้องปฏิบัติอย่างนุ่มนวลไม่ทำให้สัตว์เกิดความเครียด โรงฆ่าโคจะไม่พบว่ามีกรงขังหรือใช้เสียง ใช้วิธีการลางจูงมาปกติ ส่วนโรงฆ่าหมูจะใช้มือดัน เดินต้อนหมูไปตามช่องบังคับ แต่โรงฆ่าสัตว์ปีก ใช้เสียง ไม้ มือ ไล่ต้อนสัตว์เข้าลานเชือด เนื่องจากต้องต้อนสัตว์ปีกเข้าที่ละ 10-15 ตัว แล้วสัตว์วิ่งเร็วจึงต้องใช้ไม้ตีและใช้เสียงดังให้เข้าลานเชือด

ต่อมาเข้าสู่วิธีการทำให้สลบ ในโรงฆ่าควรมีอุปกรณ์ที่ทำให้สลบที่ได้รับการยอมรับจากสากล แต่โรงฆ่าโคและโรงฆ่าหมู ใช้ค้อนปอร์นทุบหัวเพื่อทำให้สัตว์สลบ เนื่องจากเจ้าของโรงฆ่าไม่มีงบประมาณเพียงพอในการซื้อปืนทำให้สลบหรือเครื่องช็อตไฟฟ้าซึ่งมีราคาสูง ส่วนโรงฆ่าสัตว์ปีก ใช้วิธีการเชือดที่คอสัตว์โดยไม่ได้ทำให้สัตว์สลบก่อน เพราะเจ้าของโรงฆ่าเชื่อว่า การที่เอาหัวสัตว์จุ่มลงในอ่างน้ำที่มีกระแสไฟฟ้าไหลเวียนอยู่เป็นการทรมานสัตว์ สัตว์อาจไม่ตายในทันที แต่ถ้าหากเชือดเลยสัตว์จะตายทันทีไม่เจ็บปวด และยังเป็นวิธีดั้งเดิมที่ถ่ายทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น อีกทั้งไม่มีงบประมาณจัดซื้ออุปกรณ์ดังกล่าว เพราะมีราคาที่สูงมากเช่นเดียวกับอุปกรณ์ทำให้โคและหมูสลบ

ในการตรวจสอบการสลบ โรงฆ่าโคและโรงฆ่าหมูจะตรวจสอบการสลบของสัตว์ทุกตัวก่อนเชือด แต่โรงฆ่าสัตว์ปีกจะไม่มีการตรวจสอบการสลบ เนื่องจากในแต่ละวันต้องเชือดสัตว์หลายร้อยตัวในกระบวนการฆ่าจึงต้องทำเวลาเพื่อส่งสินค้าให้ทันตามกำหนดเวลา

เมื่อเข้าสู่กระบวนการเชือด ทั้งสามโรงฆ่าใช้ผู้ฆ่าเป็นผู้ชาย นับถือศาสนาพุทธ เนื่องจากโรงฆ่าไม่มีมาตรฐานฮาลาลควบคุมและพื้นที่ในการส่งขายสินค้า ผู้บริโภคส่วนใหญ่จะเป็นคนไทยนับถือศาสนาพุทธ ซึ่งไม่ได้เคร่งครัดเรื่องวิธีการฆ่าสัตว์ดังเช่นผู้ที่นับถือศาสนาอิสลาม

**1.9 วันและเวลาในการฆ่า** ห้ามฆ่าสัตว์วันพระ วันโกนและก่อนวันโกน วันเข้าพรรษา และวันเฉลิมพระชนมพรรษาของพระมหากษัตริย์และพระราชินี ซึ่งโดยทั่วไปแล้วโรงฆ่าส่วนใหญ่จะถือปฏิบัติกันอย่างเคร่งครัดแต่วันที่ผู้วิจัยเข้าสังเกตการณ์ยังพบว่าโรงฆ่าสัตว์ปีกยังฆ่าสัตว์ในวันพระอยู่สาเหตุเกิดจากเจ้าของโรงฆ่าเกรงว่าจะขาดรายได้เพราะต้องส่งส่งขายในตอนบ่ายและช่วงเช้าของวันถัดไป และไม่ได้ผิดข้อกฎหมายแต่อย่างใดเพราะข้อกฎหมายยกเว้นไว้ให้เฉพาะโรงฆ่าสัตว์ปีก

### 5.3 ทศนคติและปัจจัยที่ส่งผลต่อทศนคติที่มีต่อสัตว์เศรษฐกิจ

จากการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องในโรงฆ่าได้แก่ เจ้าของโรงฆ่า ผู้ฆ่า และเจ้าหน้าที่ ได้สะท้อนให้เห็นถึงทศนคติที่มีต่อสัตว์แต่ละประเภทที่แตกต่างกันออกไป แต่ในมุมมองของมนุษย์ที่มีต่อสัตว์เศรษฐกิจนั้นมองว่า สัตว์อยู่ในสถานะที่ต่ำกว่า จะปฏิบัติต่อสัตว์อย่างไรก็ได้ ถึงอย่างไรก็ตายอยู่ดี และสัตว์สามารถสร้างประโยชน์ให้กับมนุษย์ได้ สัตว์จึงต้องสละชีวิตของตนเพื่อมนุษย์ เพื่อให้มนุษย์มีรายได้ มีอาชีพ มีชีวิตที่มั่นคงและให้มนุษย์ได้บริโภคเพื่อการดำรงชีวิตชีพที่เป็นไปตามห่วงโซ่อาหารของธรรมชาติ ดังนั้นนอกจากทศนคติต่อสัตว์แต่ละประเภทแตกต่างกันจนนำไปสู่การปฏิบัติต่อสัตว์แต่ละประเภทแตกต่างกันแล้ว การปฏิบัติต่อสัตว์ประเภทเดียวกัน กรณีประเภทสัตว์เศรษฐกิจที่สวัสดิภาพสัตว์จะดีหรือไม่ดีจะขึ้นอยู่กับสถานะทางเศรษฐกิจของมนุษย์ โดยสามารถอธิบายรายละเอียดของปัจจัยที่มีผลต่อทศนคติได้ดังต่อไปนี้

**5.3.1 สัตว์อยู่ในสถานะที่ต่ำกว่ามนุษย์** หากมองในมุมสัตว์เศรษฐกิจซึ่งมีผู้ประกอบการบางรายมองว่า *“สัตว์เศรษฐกิจเกิดมาอย่างไรก็ต้องตาย เพราะสัตว์พวกนี้เกิดมาก็ต้องเป็นอาหารมนุษย์ เป็นวัฏจักรของสิ่งมีชีวิต และฆ่าสัตว์เหล่านี้จนเกิดความเคยชิน เห็นการฆ่าสัตว์แบบนี้มาตั้งแต่เล็กจนโต ไม่ได้รู้สึกสงสารขนาดนั้น”* จึงเห็นได้ว่า ในมุมมองดังกล่าวไม่ได้มีความรู้สึกเห็นใจสัตว์ที่ต้องตายลงต่อหน้าต่อตาอย่างทรมาน กลับกลายเป็นว่าการเห็นสัตว์ถูกฆ่าตายและสัตว์ที่กำลังทรมานจากวิธีการฆ่าในแต่ละวันเป็นความคุ้นชินไปแล้ว เพราะมีความคิดว่าอย่างไรเสียสัตว์เหล่านี้ก็ต้องตายเป็นอาหารเพื่อให้มนุษย์ได้ดำรงชีพ ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดเผ่าพันธุ์นิยมที่วางหลักสมมติฐานไว้ว่ามนุษย์มีผลประโยชน์ตามธรรมชาติที่ควรได้รับการปกป้องจึงเห็นได้ว่ามนุษย์ยังมีมุมมองที่มองว่าตนอยู่เหนือกว่าสิ่งมีชีวิตชนิดอื่น สัตว์ต้องยินยอมให้มนุษย์ได้รับผลประโยชน์มากที่สุด โดยไม่ได้นึกถึงประโยชน์ที่สัตว์ชนิดอื่นจะได้รับ ซึ่งการหล่อหลอมทางทศนคติเหล่านี้อาจเกิดจากวัฒนธรรมที่เป็นวิถีชีวิตของมนุษย์ โดยการปลูกฝังทางพฤติกรรมของครอบครัวมาตั้งแต่ยังเล็ก เนื่องจากผู้ประกอบการเห็นพ่อแม่ฆ่าสัตว์มาตลอด และเริ่มฆ่าสัตว์มาตั้งแต่ยังเล็ก ดังนั้นความคิด มุมมองต่างๆ จึงถูกถ่ายทอดมาจากครอบครัวด้วย

**5.3.2 สัตว์สามารถสร้างประโยชน์ให้กับมนุษย์ได้** สัตว์อยู่ในฐานะที่ต้องให้ประโยชน์แก่มนุษย์ ซึ่งจุดประสงค์ของการเลี้ยงสัตว์แต่ละประเภทจะมีลักษณะที่แตกต่างกันออกไปเช่น เพื่อคลายเครียด ใช้แรงงาน ใช้เป็นพาหนะ หรือใช้เป็นอาหาร โดยเฉพาะสัตว์ประเภทสัตว์เศรษฐกิจเป็นสิ่งที่สร้างอาชีพและรายได้ให้กับหลายครอบครัว จากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการหรือผู้ฆ่าสัตว์ มองว่า *“อาชีพนี้เลี้ยงปากเลี้ยงท้องเรามีกินมีใช้อยู่ทุกวัน ส่งลูกเรียนจบได้ก็เพราะอาชีพนี้ ถอยหลังกลับไม่ได้”* และอีกมุมหนึ่งมองว่า *“หากเราไม่ฆ่าสัตว์เหล่านี้ คนอื่นก็ไม่ได้กิน แม้กระทั่งพระยังต้องกินเนื้อสัตว์”* ในมุมมองต่อสัตว์เศรษฐกิจของมนุษย์จึงเป็นเพียงสิ่งที่สร้างเม็ดเงินเพื่อให้มนุษย์ใช้ในการดำรงชีพ และใช้บริโภคเพื่อความอยู่รอดในแต่ละวันของมนุษย์เท่านั้น หากเปรียบเทียบกับสัตว์ประเภทสัตว์เลี้ยงที่ผู้ประกอบการหรือผู้ฆ่าเองนั้นมีจุดประสงค์เพื่อเลี้ยงไว้เฝ้าบ้าน หรือเลี้ยงไว้คลายเครียด โดยมีมุมมองว่า *“สัตว์ประเภทอื่น เช่น สุนัขมีประโยชน์ เฝ้าบ้านก็ได้ บอกฟังรู้เรื่อง ดูก็น่าเอ็นดูสิ่งนี้ไม่ควรทำ ไม่เหมือนหมูกินนอนอย่างเดียว ไม่ทำอะไร”* จากมุมมองของสัตว์เศรษฐกิจและสัตว์เลี้ยงดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดด้านประโยชน์นิยมที่ว่า การกระทำที่ก่อให้เกิดความสุขและความพึงพอใจมากที่สุด ซึ่งการดำเนินธุรกิจเกี่ยวกับสัตว์เศรษฐกิจย่อมมีความต้องการความสุขซึ่งคือผลกำไรเพื่อนำมาใช้

ดำรงชีพในแต่ละวัน รวมถึงการตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภคเนื้อสัตว์ ซึ่งมนุษย์ส่วนใหญ่บริโภคเนื้อสัตว์เพื่อการดำรงชีวิตในทุกๆวัน หรือการเลี้ยงสัตว์ที่มนุษย์ต้องการเลี้ยงไว้เพื่อเฝ้าบ้านหรือคลายเครียด มนุษย์จึงมีการปฏิบัติต่อสัตว์ประเภทนี้เป็นอย่างดี ดังนั้นไม่ว่ามนุษย์จะมีจุดประสงค์ในการเลี้ยงเพื่ออะไร ล้วนแล้วแต่เลี้ยงเพื่อประโยชน์ของมนุษย์เองทั้งสิ้น

**5.3.3 สัตว์ต้องเสียสละชีวิตตนเพื่อมนุษย์** มีประเด็นที่น่าสนใจจากการสัมภาษณ์จากผู้เฒ่าว่า “เคยไปบวชมา พระก็เทศนาเล่าเรื่องให้ฟังว่า ควายมีประโยชน์ เขามีไว้เพื่อไถนา วัวจะไปกินเนื้อวัวไม่ได้ เพราะไปเขินเกียนเวลาเกี่ยวข้าว แต่หมูวันๆไม่ทำอะไร นอน กิน อย่างเดียว พระพุทธเจ้าเลยบอกว่าให้หมูตัวนี้ ถ้าเจ้าอยากมีบุญ ให้เจ้าถวายชีวิตเจ้าให้ผู้อื่น หมูเลยขอมอบร่างกายให้ เพื่อให้เนื้อของเขาไปประทังชีวิตผู้อื่น (มนุษย์) หมูตัวนั้นก็ถือว่าได้บุญเช่นกัน เพราะถ้าเค้าตาย เนื้อของเขาสามารถเลี้ยงคนได้หลายคน” จากมุมมองดังกล่าวเห็นได้ว่า คำสั่งสอนจากศาสนาที่มนุษย์นับถือนั้นมีผลต่อทัศนคติของมนุษย์เช่นกัน เพราะเป็นคำสั่งสอนจากพระสงฆ์ผู้เป็นผู้เผยแพร่ศาสนาพุทธที่คนส่วนใหญ่เชื่อว่าพระสงฆ์คือผู้ที่ได้รับคำสั่งสอนจากพระเจ้าแล้วสละทุกอย่างในทางโลกเพื่อออกบวช และมีความรู้ความเข้าใจต่อสิ่งที่พระเจ้าสั่งสอนเป็นอย่างดี ดังนั้นมนุษย์ทั่วไปที่ได้รับฟังคำสั่งสอนนั้นจึงมีความเชื่อและเลื่อมใสโดยปราศจากความสงสัยสงสัย ดังนั้นความเชื่อเรื่องการฆ่าสัตว์เพื่อให้มนุษย์บริโภคแล้วทำให้สัตว์ตัวนั้นได้บุญกุศลไปด้วยส่งผลให้ผู้ฆ่าอาจรู้สึกเบาใจขึ้น

นอกจากในมุมมองด้านศาสนาแล้ว ยังมีมุมมองทางด้านวิทยาศาสตร์ กล่าวคือ ผู้ประกอบการ ผู้เฒ่า รวมถึงเจ้าหน้าที่เองมองว่า “สัตว์เหล่านี้เกิดมาเพื่อเป็นอาหารของมนุษย์ มนุษย์ฆ่าสัตว์เหล่านี้เพื่อนำมาเป็นอาหารยาวนานแล้วตั้งแต่อดีต มันเป็นวงจรของระบบนิเวศ” จึงสะท้อนให้เห็นว่ามนุษย์และสัตว์เป็นความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นเป็นห่วงโซ่อาหาร เป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้โดยธรรมชาติ ซึ่งเกิดจากการปลูกฝังเรียนรู้ของมนุษย์จนกลายเป็นวัฒนธรรม ยกตัวอย่างการศึกษาของวิชาด้านสัตวแพทย์ ที่มีการแยกย่อยสาขาวิชาโดยจะแบ่งประเภทการรักษาสัตว์ประเภทสัตว์เลี้ยงสัตว์เศรษฐกิจ สัตว์ป่า เป็นต้น ดังนั้นการเรียนการสอนในเรื่องการดูแลการจัดการสัตว์แต่ละประเภทจึงแตกต่างกันเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทสังคมที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน

**5.3.4 สวัสดิภาพของสัตว์เป็นไปตามสภาพทางเศรษฐกิจของมนุษย์** เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจโดยรวมไม่สามารถที่จะผลักดันโรงฆ่าขนาดเล็กให้มีมาตรฐานได้ ซึ่งสาเหตุแบ่งเป็น 2 ด้าน ได้แก่ ในด้านของผู้ประกอบการโรงฆ่าขนาดเล็ก เพราะเครื่องมือมีราคาแพง การปรับปรุงสถานที่ในบริเวณโรงฆ่าต้องใช้ต้นทุนสูง และในแต่ละวันมีการฆ่าสัตว์จำนวนที่น้อย พนักงานในโรงฆ่าไม่มีความรู้เพียงพอในการปฏิบัติต่อสัตว์ ถ้าหากลงทุนมากเกินไปอาจไม่คุ้มค่าแกลงทุน และในด้านของเจ้าหน้าที่ มีมุมมองอีกว่า “หากมองในมุมธุรกิจ สัตว์เศรษฐกิจเหล่านี้จะต้องไม่ป่วย ไม่เจ็บไม่ไข้ ต้องให้ผลผลิตที่ดี และในที่สุดนั้นต้องได้กำไร หากมองในมุมสวัสดิภาพสัตว์ อาจมองในมุมนี้ได้ แต่เห็นว่าบางอย่างยังไม่เหมาะสมกับบ้านเรา...ส่วนความเจ็บปวดของสัตว์ คงเหมือนคน บางทีจำเป็นต้องหลบตาข้างหนึ่ง เพราะว่าเค้าเกิดมาเพื่อเป็นอาหาร เพียงแต่ว่าจะให้สวัสดิภาพขนาดไหน ต้องมาพิจารณากัน แต่อย่างน้อยขอบเขตของเรื่องนี้ต้องไม่กระทบกับเศรษฐกิจ...การแก้ปัญหาอาจเป็นไปได้ยากที่จะต้องให้ได้มาตรฐานเท่ากันหมด เพราะอาจมีปัญหาหลากหลายตามมา เพราะฉะนั้นจะต้องทำแบบ step by step...” จากสาเหตุดังกล่าวจึงสะท้อนให้เห็นว่าการลงทุนในด้านสวัสดิภาพสัตว์ต้องคำนึงถึงงบประมาณในการสร้างมาตรฐานเป็นสำคัญ เพราะใช้งบประมาณที่สูงพอสมควร



ดังนั้นเพื่อไม่ให้มีผลกระทบต่อผู้ประกอบการโรงฆ่าขนาดเล็กมากเกินไป ต้องผลักดันให้โรงฆ่ามีมาตรฐานจึงต้องมีมาตรการในการปรับปรุงไปที่ละขั้นตอนอย่างค่อยเป็นค่อยไป ซึ่งแนวคิดนี้สอดคล้องตามหลักทฤษฎีในทฤษฎีประโยชน์นิยม ว่า การกระทำใดที่ก่อให้เกิดความสุขมากที่สุดจะต้องคำนึงถึงความทุกข์ที่เกิดขึ้นด้วย ดังนั้นก่อนที่รัฐจะออกนโยบายหรือบังคับใช้กฎหมายหรือจะกระทำการใดจึงต้องคำนึงถึงประโยชน์และโทษที่เกิดขึ้นต่อประชาชนก่อน

#### 5.4 ผลของการปฏิบัติต่อสัตว์ในโรงฆ่าจากทัศนคติของมนุษย์

จากทัศนคติที่เกิดขึ้นของผู้ที่เกี่ยวข้องในโรงฆ่าดังที่กล่าวมาแล้วในข้อ 5.3 ส่งผลให้เกิดการปฏิบัติต่อสัตว์ภายในโรงฆ่าของผู้ประกอบการ การออกกฎหมายโดยรัฐ และการบังคับใช้กฎหมายของเจ้าหน้าที่ ซึ่งสามารถวิเคราะห์จากการสังเกตการณ์ของผู้วิจัยในโรงฆ่าและการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องโดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

**5.4.1 ภาพรวมของการปฏิบัติต่อสัตว์ในโรงฆ่าของผู้ประกอบการ** จากทัศนคติจนส่งผลต่อการปฏิบัติต่อสัตว์เศรษฐกิจของผู้ประกอบการพบว่าโรงฆ่าสัตว์ในประเทศไทยสามารถแบ่งประเภทของโรงฆ่าได้ 3 ประเภท คือ โรงฆ่าขนาดเล็ก โรงฆ่าขนาดกลาง และโรงฆ่าขนาดใหญ่ โดยรูปแบบของโรงฆ่าจะอยู่ในรูปแบบของสหกรณ์ และโรงฆ่าของเอกชน ซึ่งมาตรฐานที่ใช้กำกับ จะเห็นได้ว่า โรงฆ่าขนาดใหญ่จะมีมาตรฐานหลักๆในการควบคุมดูแลอีกชั้นหนึ่ง ได้แก่ มาตรฐาน GMP ที่เป็นมาตรฐานด้านสุขอนามัยความปลอดภัยทางด้านอาหาร และมาตรฐานฮาลาลที่เป็นมาตรฐานอาหารที่ศาสนาอนุญาตให้ชาวมุสลิมบริโภคได้ ในขณะที่โรงฆ่าขนาดเล็ก ขนาดกลาง หรือโรงฆ่าขนาดใหญ่ที่อยู่ในรูปแบบสหกรณ์จะไม่มีมาตรฐานดังกล่าวนี้เข้าควบคุม ทำให้แต่ละโรงฆ่ามีมาตรฐานของกระบวนการฆ่าสัตว์แตกต่างกันออกไปอย่างสิ้นเชิง เนื่องจากการยกระดับให้ได้มาตรฐาน GMP และมาตรฐานฮาลาลนั้นจะต้องใช้งบประมาณในการจัดการค่อนข้างสูง ส่วนแหล่งที่มาของสัตว์ โรงฆ่าขนาดใหญ่ 2 โรงได้แก่โรงฆ่าหมูและโรงฆ่าสัตว์ปีกจะนำสัตว์มาจากฟาร์มที่ถูกเลี้ยงในฟาร์มที่มีรูปแบบการเลี้ยงเป็นเกษตรพันธะสัญญากับบริษัท ซึ่งโครงสร้างการเลี้ยงจะต้องปฏิบัติตามรูปแบบที่ทางบริษัทกำหนด ดังนั้น อาหารที่นำไปให้สัตว์ในฟาร์มกินจึงต้องมาจากบริษัทเอง ซึ่งส่วนใหญ่จะได้มาตรฐานและถูกต้องตามพระราชบัญญัติควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ พ.ศ. 2558 ในทางตรงกันข้ามโรงฆ่าสัตว์ขนาดกลางและเล็ก จะรับสัตว์มาจากเกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์ในพื้นที่หรือจังหวัดใกล้เคียงที่เลี้ยงสัตว์ในรูปแบบหลังบ้าน ซึ่งอาหารที่เกษตรกรใช้เลี้ยงจะซื้อจากร้านค้าหรือผสมอาหารสัตว์เอง ซึ่งมีความเสี่ยงที่สัตว์จะได้รับอาหารที่ไม่ได้คุณภาพและมาตรฐานตามพระราชบัญญัติควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ พ.ศ. 2558 ด้วย กล่าวคือ ในพระราชบัญญัติดังกล่าวจะมีมาตราที่เกี่ยวข้องกับการใช้สารเร่งเนื้อแดงผสมในอาหารสัตว์ ซึ่งผู้ใช้จะมีความผิดและต้องได้รับโทษทางอาญาด้วย ดังนั้นเกษตรกรบางรายอาจผสมสารเร่งเนื้อแดงในอาหารสัตว์หรือซื้ออาหารสัตว์ที่มีสารเร่งเนื้อแดงผสมอยู่ เพื่อให้สัตว์มีน้ำหนักเนื้อมากขึ้น ชั้นไขมันของเนื้อสัตว์บางลง ทำให้ขายได้ราคาดี ซึ่งสารเร่งเนื้อแดงดังกล่าวมีผลเสียต่อทั้งสัตว์ที่ก่อความเครียดให้กับตัวสัตว์และการสะสมของสารดังกล่าวในการบริโภคของมนุษย์ด้วย ในทางกลับกันโรงฆ่าโคเป็นโรงฆ่าขนาดใหญ่จะรับโคจากสมาชิกสหกรณ์ เกษตรกรสามารถซื้ออาหารจากร้านค้าอื่นหรือผสมอาหารให้โคกินเองได้โดยไม่จำเป็นต้องซื้ออาหารจากสหกรณ์ เช่นเดียวกับโรงฆ่าขนาดเล็ก แต่เกษตรกรผู้เลี้ยงจะไม่ใช้สารเร่งเนื้อแดงให้โค เนื่องจากโคดังกล่าวเป็น

โคขุน เป็นโคเกรดพรีเมียมที่ต้องการชั้นไขมันแทรกในเนื้อ ดังนั้นหากเนื้อโคไม่มีชั้นไขมันแทรก ราคาของเนื้อโคอาจตกลงได้ จากประเด็นดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าการดูแลสัตว์เหล่านี้ในแต่ละประเภทจะแปรผันไปตามกลุ่มเป้าหมายของผู้บริโภค หากผู้บริโภคต้องการทานเนื้อที่มีรสชาติดี มีคุณภาพ แหล่งที่มาของเนื้อสัตว์จะต้องมีคุณภาพ เชื่อถือได้ ถึงแม้ผู้บริโภคจะต้องจ่ายในราคาที่สูงขึ้นกว่าราคาเนื้อตามตลาดทั่วไปก็ตาม

กรณีสัตว์ที่นำเข้าฆ่า สุขภาพของสัตว์ ตามหลักแล้วควรได้รับการตรวจสอบสุขภาพทุกตัวก่อนการนำเข้า เพราะอาจเกิดความเสี่ยงถึงการเกิดโรคระบาดไปยังผู้บริโภคได้ ซึ่งสัตว์ในโรงฆ่าขนาดใหญ่จะได้รับการตรวจสอบสุขภาพสัตว์ทุกตัวก่อนการนำเข้า แม้กระทั่งสัตว์ปีกที่มีกำลังฆ่าแต่ละวันหลายหมื่นตัว โดยส่วนใหญ่จะตรวจถึงอาการผิดปกติของสัตว์ วัตถุประสงค์ของสัตวแพทย์ ช้างเจ็บ ไล่เลื้อน พิกการ หรือไม่ หากพบจะจัดแยกไว้ในคอกพักสัตว์ป่วย หากพบหลายตัวจะตีกลับไปยังฟาร์มต้นทาง ในขณะที่โรงฆ่าขนาดเล็ก โรงฆ่าโค ไม่มีการตรวจสอบสุขภาพ เพราะเจ้าของโรงฆ่าเห็นว่าซื้อมาจากตลาดนัดโค กระบือ มีการตรวจสอบสุขภาพของสัตว์จากสัตวแพทย์มาแล้ว จึงไม่ต้องดูอะไรมาก และโรงฆ่าสัตว์ปีกจะไม่มีการตรวจสอบสุขภาพสัตว์ก่อนฆ่าเลย ส่วนระยะเวลาพักสัตว์ โรงฆ่าสัตว์ควรให้สัตว์มีเวลาพักก่อนนำเข้าโดยจัดให้อยู่ในระยะเวลาพักที่เหมาะสม เพื่อให้สัตว์คลายความเครียด ซึ่งพบว่า โรงฆ่าขนาดใหญ่จะจัดให้สัตว์พักในระยะเวลาที่สั้นกว่าโรงฆ่าขนาดเล็ก ไม่อยู่ในระยะเวลาที่เหมาะสมตามหลักวิชาการ เนื่องจากต้องเร่งผลิตให้ได้ตามที่ลูกค้ากำหนดในแต่ละวัน ซึ่งมีกำลังการผลิตหลายตัวต่อวัน จึงเป็นที่น่าสังเกตได้ว่าถึงแม้โรงฆ่าขนาดใหญ่มีมาตรฐานการควบคุมกระบวนการฆ่าด้านสวัสดิภาพดีกว่าโรงฆ่าขนาดเล็ก แต่ด้วยข้อกำหนดของคู่ค้าที่ต้องส่งสินค้าภายในกำหนด โรงฆ่าจึงจำเป็นที่จะลดระยะเวลาบางกระบวนการลง และในการขนส่งสัตว์ ตามหลักแล้วการขนส่งจะต้องไม่ทำให้สัตว์แออัดและไม่หละหลวมเกินไป ไม่ก่อให้เกิดความเครียด ซึ่งโรงฆ่าโคขนาดใหญ่จะนำโคขึ้นรถบรรทุกขนาดใหญ่หากโคมีประมาณ 5-7 ตัว และจะนำขึ้นรถบรรทุกขนาดเล็กหากโคมีประมาณ 1-2 ตัว ในขณะที่โรงฆ่าขนาดเล็กจะนำโคขึ้นรถบรรทุกขนาดเล็ก 5-7 ตัว ซึ่งมีทั้งโคตัวใหญ่และตัวเล็กอยู่ด้วยกัน ทำให้สัตว์อยู่บนรถกันอย่างแออัด จากสาเหตุดังกล่าวเกิดจากระยะเวลาและค่าใช้จ่ายในการเดินทาง เนื่องจากหากต้องเดินทางหลายรอบอาจทำให้เสียเวลามากเกินไป และค่าใช้จ่ายเรื่องน้ำมันรถอาจเพิ่มมากขึ้น ถึงแม้ระยะทางจะไม่ได้ไกลมากนัก

กรณีลักษณะทั่วไปของอาคารโรงฆ่า ต้องไม่อยู่ใกล้แหล่งชุมชน ศาสนสถาน และแหล่งปนเปื้อน น้ำไม่สามารถท่วมถึงได้ มีระบบระบายน้ำและบำบัดน้ำ ซึ่งโรงฆ่าส่วนใหญ่จะมีบ้านอยู่รอบๆ นั้นประมาณ 3-4 หลัง ห่างออกไปประมาณ 200 – 300 เมตร ซึ่งหากโรงฆ่าที่ไม่มีระบบบำบัดหรือระบายน้ำ บ้านที่อยู่บริเวณนั้นอาจได้รับผลกระทบเรื่องกลิ่น การระบายน้ำ มลภาวะจากโรงฆ่าได้ ในลักษณะของอาคารโรงฆ่า โรงฆ่าจะต้องมีโครงสร้างที่แข็งแรงได้มาตรฐาน มีรอกไฟฟ้ายกซากสัตว์ขึ้นเพื่อไม่ให้สัตว์โดนพื้น แยกส่วนสกปรกและส่วนสะอาดอย่างชัดเจน แต่ในโรงฆ่าขนาดเล็กไม่มีรอกไฟฟ้า การแยกสัดส่วนพื้นที่สกปรกและพื้นที่สะอาดไม่ชัดเจน ซึ่งอาจทำให้เนื้อสัตว์มีการปนเปื้อนเชื้อโรคได้ ส่วนคอกพักสัตว์ ต้องมีหลังคาปกคลุมทั้งหมดและต้องมีช่องบังคับเพื่อป้องกันสัตว์เดินย้อนกลับ ซึ่งในคอกพักสัตว์ของโรงฆ่าสัตว์ปีกขนาดกลางมีหลังคาปกคลุม แต่มีแสงแดดส่องถึงและไม่มีการพัดลมระบายความร้อนให้สัตว์ ซึ่งอาจทำให้สัตว์กระหาย ร้อน ก่อความเครียดได้ และโรงฆ่าโคขนาดเล็กจะไม่มีช่องบังคับเดิน โดยใช้วิธีลากจูงมาปกติ ซึ่งหากไม่มีช่องบังคับเดิน ถ้าสัตว์เกิดอาการ

กลัว หยุดเดิน หรือถอยหลังกลับอาจยากต่อการควบคุม ต่อมาบริเวณพื้นที่รับสัตว์ควรมีพื้นที่ยกสูงที่อยู่ระนาบเดียวกันกับรถบรรทุก ซึ่งโรงฆ่าขนาดเล็กจะไม่มี เมื่อเวลาต้องลงจากรถ โคอาจก้าวขาพลาดอาจทำให้ขาหักได้ ส่วนโรงฆ่าสัตว์ปีกขนาดกลางใช้แผ่นไ่ว่างชันกับท้ายรถบรรทุกเพื่อให้สัตว์เดินลงเข้าคอกพัก แต่ถ้าหากสัตว์กระโดดออกไม่เดินตามแผ่นไม้ อาจทำให้สัตว์ได้รับบาดเจ็บ เพราะไม่มีแผงกันด้านข้างของแผ่นไม้ บริเวณล้างรถบรรทุก ควรมีสถานพื้นปูนซีเมนต์ที่เป็นกิจจะลักษณะสำหรับการล้างรถและการใช้น้ำยาฆ่าเชื้อหลังการขนส่ง แต่โรงฆ่าโคขนาดเล็ก และโรงฆ่าสัตว์ปีกขนาดกลาง ไม่มีบริเวณพื้นที่ดังกล่าว มีเพียงแต่ก๊อกน้ำและสายยางหน้าคอกพักสัตว์เท่านั้น ซึ่งสิ่งปนเปื้อนที่ล้างออกจะไหลไปทั่วบริเวณนั้น อาจก่อให้เกิดเชื้อโรคได้

ในการปฏิบัติงานในโรงฆ่า การไล่ต้อนพนักงานควรปฏิบัติอย่างนุ่มนวลไม่ทำให้สัตว์เกิดความเครียด หรือใช้แท่งพลาสติกในการไล่ต้อน แต่โรงฆ่าบางที่อาจใช้เสียงดังบ้าง ใช้เล็บจิกหางบ้าง เพื่อให้สัตว์เดิน แต่วิธีการดังกล่าวก็อาจก่อให้เกิดความเครียดต่อตัวสัตว์ได้เช่นกัน ในกรณีการทำให้สัตว์สลบก่อนการฆ่า โรงฆ่าขนาดใหญ่จะมีอุปกรณ์ที่ทำให้สัตว์สลบก่อนซึ่งเป็นไปตามมาตรฐานสากล ได้แก่เครื่องช็อตไฟฟ้า ปืนยิงสลบ และอ่างน้ำที่มีกระแสไฟฟ้าไหลวน แต่ในขณะที่โรงฆ่าขนาดเล็กใช้ค้อนปอร์นทุบหัวสัตว์ ซึ่งอาจก่อให้เกิดความผิดพลาดในการปฏิบัติได้ สัตว์อาจต้องทรมานกว่าเดิม หากไม่สามารถทุบให้สลบลงได้ภายในครั้งเดียว ส่วนโรงฆ่าสัตว์ขนาดเล็กไม่มีวิธีการทำให้สัตว์สลบก่อน โดยจะใช้วิธีการเชือดคอสัตว์ ซึ่งวิธีการดังกล่าวไม่ได้ทำให้สัตว์ตายในทันที สัตว์ยังมีชีวิตอยู่และค่อยๆตายลง ในการเชือด หากโรงฆ่าที่มีมาตรฐานฮาลาลต้องให้ผู้นับถือศาสนาอิสลามเป็นผู้เชือดสัตว์เท่านั้น ซึ่งมาตรฐานดังกล่าวเป็นมาตรฐานที่ให้การรับรองว่าผู้นับถือศาสนาอิสลามนั้นทานได้ ซึ่งส่วนใหญ่โรงฆ่าขนาดเล็กจะไม่มีมาตรฐานดังกล่าว ผู้เชือดสัตว์จึงเป็นชนชาติใด หรือ นับถือศาสนาใดก็ได้ ไม่ได้เคร่งครัด ส่วนพนักงาน การแต่งกายของพนักงานควรใส่ผ้ากันเปื้อน หมวกคลุมผม รองเท้าบูท ผ้าปิดปาก อย่างมิดชิด และพนักงานควรได้รับการตรวจสอบสุขภาพด้วย แต่โรงฆ่าขนาดเล็กไม่ใส่ผ้ากันเปื้อน ใส่รองเท้าแตะ ใส่กางเกงยีนต์ เสื้อยืดในการปฏิบัติงาน และพนักงานไม่ได้รับการตรวจสอบสุขภาพ ทำให้ในกระบวนการฆ่าไม่ถูกสุขลักษณะเท่าที่ควร อีกทั้งก่อนเข้าพื้นที่ปฏิบัติงาน โรงฆ่าขนาดกลางและเล็กจะไม่มีการเดินทางผ่านน้ำยาฆ่าเชื้อก่อนเข้าบริเวณฆ่า อาจทำให้มีการปนเปื้อนเชื้อโรคเข้าสู่เนื้อสัตว์ได้ สาเหตุอันเนื่องมาจาก ผู้ฆ่าในโรงฆ่าขนาดเล็กบางโรงได้รับค่าจ้างเป็นจำนวนการฆ่าสัตว์ต่อตัว ไม่ได้เป็นพนักงานประจำ จึงทำให้ผู้ประกอบการโรงฆ่าไม่สามารถที่จะนำไปฝึกอบรมหรือตรวจสอบสุขภาพวิธีการฆ่าได้

จากการปฏิบัติต่อสัตว์ดังกล่าวจึงสะท้อนให้เห็นว่าปัญหาหลักคืองบประมาณที่ส่งผลให้ผู้ประกอบการโรงฆ่าขนาดเล็กไม่สามารถที่จะยกระดับให้ดีขึ้นได้เทียบเท่ากับโรงฆ่าขนาดใหญ่ เพราะต้องใช้งบประมาณในการจัดการเรื่องดังกล่าวสูงและไม่คุ้มค่าแก่การลงทุน เช่น ลักษณะอาคารโรงฆ่า อุปกรณ์ที่ทำให้สัตว์สลบก่อนฆ่า หรือการอบรมพนักงานอีกทั้งในโรงฆ่าขนาดเล็กแต่ละพื้นที่ มีสัตว์เข้าฆ่าแต่ละวันน้อย หากต้องการให้นำสัตว์ไปฆ่าในโรงฆ่าที่มีการจัดการมาตรฐานด้านสวัสดิภาพที่ดีจะต้องเสียค่าเดินทาง และสัตว์อาจได้รับความเครียดเพิ่มมากขึ้นเมื่อเดินทางไกล

#### 5.4.2 การออกกฎหมายโดยรัฐ

กฎหมายเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งเพื่อควบคุมคนในสังคม กฎเกณฑ์ที่ถูกสร้างขึ้นเป็นกฎหมายส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมของคนและองค์กร ในปัญหาด้านสังคมและเศรษฐกิจ ซึ่ง

การออกกฎหมายจะถูกประเมินผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นในสังคม หลังจากที่ประกาศให้บังคับใช้แล้ว เพื่อให้ผู้มีอำนาจกำหนดนโยบายและสามารถออกแบบ บังคับใช้ ปรับปรุงกฎหมายได้

วัตถุประสงค์ของการประเมินข้อกฎหมายเป็นเครื่องมือที่สามารถประเมินถึงต้นทุนและผลที่ได้รับ และผลได้ส่งถึงพฤติกรรมและองค์กรทั้งทางบวกและทางลบมากน้อยเพียงไร หรืออาจเกิดจากมาตรการ หรือกลไกที่กำหนดหรือจะกำหนดไว้ในกฎหมาย เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ทั้งสามด้าน ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม กฎหมายที่นำมาประเมินจึงต้องพิจารณาถึงผลประโยชน์ที่มีต่อบุคคลและองค์กร โดยเริ่มตั้งแต่สถาบันที่มีหน้าที่ควบคุมหรือกำกับดูแลที่มีความประสงค์จะแก้ไขปัญหา โดยพิจารณาถึงขอบเขตของปัญหา หลักฐานที่เกิดขึ้นถึงปัญหา บุคคลผู้ได้รับผลกระทบ ข้อจำกัดของปัญหา เป็นต้น ต่อมาจึงเปิดให้รับฟังความคิดเห็นจากองค์กรและประชาชน และรวบรวมข้อมูล ข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะต่างๆ เพื่อระบุทางเลือกที่เป็นไปได้ทั้งหมด จากนั้นประเมินทางเลือกร่วมกับผู้เชี่ยวชาญโดยผู้เชี่ยวชาญจะต้องวิเคราะห์ต้นทุนกับผลประโยชน์ในแต่ละทางเลือก ว่ามีความจำเป็นถึงการออกกฎหมายหรือไม่จำเป็นต้องกฎหมายหรือไม่ เมื่อทางเลือกที่เหมาะสมที่สุดคือการออกกฎหมายจึงเข้าสู่กระบวนการร่างกฎหมายภายในหน่วยงานต่อไป<sup>94</sup>

ดังนั้นในการตรากฎหมายพระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าและจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ.2559 ประกอบกับกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการตั้งโรงฆ่าสัตว์ โรงพักสัตว์ และการฆ่าสัตว์ พ.ศ. 2559 ที่พบปัญหาว่าข้อกฎหมายส่วนใหญ่จะถูกบัญญัติไว้อย่างกว้างๆ และอาจทำให้พนักงานเจ้าหน้าที่ใช้ดุลยพินิจเกินขอบเขตในการพิจารณาข้อกฎหมายนั้น จึงอาจมองได้ว่ากฎหมายตั้งใจที่จะเปิดช่อง เนื่องจากการกระทำหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นบางประการในสังคมไม่สามารถปรับใช้หรือครอบคลุมได้ทั้งหมด เช่นกรณี การใช้เครื่องมือทำให้สัตว์สลบ กฎหมายไม่ได้กำหนดให้ใช้อุปกรณ์ชนิดใด เพียงแต่กำหนดว่าให้ใช้วิธีการที่เหมาะสมเท่านั้น จึงเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการโรงฆ่าสามารถใช้ค้อนทุบหัวสัตว์ได้ และเจ้าหน้าที่สามารถใช้ดุลยพินิจของตนพิจารณาเปิดโอกาสให้กระทำได้ เนื่องจากสามารถให้เหตุผลได้ว่าโรงฆ่าขนาดเล็กมีข้อจำกัดด้านงบประมาณ หากบังคับให้ใช้จะส่งผลกระทบต่อต้นทุนทางเศรษฐกิจของผู้ประกอบการ

อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยได้มีการประกาศบังคับใช้พระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ.2559 ในหมวด 6 การจัดสวัสดิภาพสัตว์ ของมาตรา 22 เจ้าของสัตว์ ดำเนินการจัดสวัสดิภาพสัตว์ให้เหมาะสม ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด ซึ่งพระราชบัญญัติดังกล่าวได้ครอบคลุมถึงสัตว์เลี้ยงเพื่อใช้เป็นอาหารไว้ด้วย แต่ปัจจุบันหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด ยังไม่ประกาศบังคับใช้ เนื่องจากยังมีข้อถกเถียงมากมายถึงการดูแลสัตว์ที่ถูกเลี้ยงเพื่อเป็นอาหาร ที่ยังไม่สามารถหาข้อยุติได้ ซึ่งข้อถกเถียงดังกล่าวเป็นไปตามการประเมินผลกระทบของกฎหมายที่พิจารณาถึง ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นทางสังคมและเศรษฐกิจ

#### 5.4.2 การบังคับใช้กฎหมายของเจ้าหน้าที่

จากปัจจัยในข้อ 5.3 นอกจากจะส่งผลถึงการปฏิบัติต่อสัตว์และการออกกฎหมายแล้ว ยังส่งผลต่อการบังคับใช้กฎหมายของเจ้าหน้าที่ ที่เป็นส่วนสำคัญในการยกระดับ แก้ไข และพัฒนาสวัสดิ

<sup>94</sup> สำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม และคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. คู่มือการวิเคราะห์ผลกระทบในการออกกฎหมาย แหล่งที่มา <http://web.krisdika.go.th/data/outsidedata/article77/file77/b03.pdf> [31พฤศจิกายน 2562]

ภาพสัตว์ให้ดีขึ้นได้ ซึ่งผลของปัจจัยดังกล่าวจะเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ส่วนกลาง เจ้าหน้าที่ส่วนภูมิภาค และผู้ประกอบการดังนี้

**การตรวจสอบของเจ้าหน้าที่** จากการสัมภาษณ์ของเจ้าหน้าที่ส่วนกลาง “กรมปศุสัตว์จะให้จังหวัดตรวจปีละ ๒ ครั้ง ตรวจตามกฎหมายกระทรวงปี ๒๕๕๕” และปศุสัตว์จังหวัด “การตรวจสอบ กลุ่มคุณภาพสินค้าของจังหวัด โดยจะมีขั้นการตรวจมีทั้งข้อห้าม สิ่งที่ต้องมี และสิ่งที่ต้องไม่มี และข้อที่พออะลุ่มอล่วยได้ โดยจะมีลิสต์ในการตรวจอยู่ตามกฎหมายกระทรวง”

เจ้าหน้าที่ส่วนภูมิภาค “เจ้าหน้าที่พยายามตรวจสอบอยู่ตลอดในด้านสุขอนามัย เช่น การแยกส่วนสกรปรก ส่วนสะอาด มีคอกพักสัตว์” ประกอบกับจากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการโรงฆ่าขนาดใหญ่ “ในการตรวจสอบ มีการตรวจสอบของเจ้าหน้าที่ในโรงฆ่าของสาธารณสุขเรื่องสุขลักษณะ ความสะอาดต่างๆ กรมปศุสัตว์มีเข้ามาสุ่มตรวจฉีควั้อยู่ ตรวจสุขภาพสัตว์บ้าง แต่ไม่ได้มาตรวจถึงเรื่องคอกพักสัตว์ หรือวิธีการฆ่าต่างๆ”

ผู้ประกอบการโรงฆ่าขนาดกลาง “ส่วนการตรวจสอบของเจ้าหน้าที่ ส่วนใหญ่จะมาสุ่มตรวจหาโรคระบาดในสัตว์เท่านั้น ก็เคยมีบอกให้ปรับปรุงโครงสร้างข้างในนิดเดียว ไม่ได้ตรวจอะไรมากในเรื่องสวัสดิภาพสัตว์”

จึงเห็นได้ว่าการเข้าตรวจสอบของเจ้าหน้าที่จะตรวจโรงฆ่าในพื้นที่ที่ตนรับผิดชอบเพียงปีละ 2 ครั้งเท่านั้น ตามที่ถูกกำหนดไว้ในกฎหมาย โดยลักษณะการตรวจจะใช้ดุลยพินิจของเจ้าหน้าที่ในการพิจารณา จะเน้นเรื่องด้านสุขอนามัยในโรงฆ่าเป็นหลักเท่านั้น เช่น การตรวจความสะอาดของพื้นที่สะอาดในโรงฆ่าว่ามีความสกปรกหรือไม่ สุ่มตรวจสารเร่งเนื้อแดงในสัตว์ สุ่มตรวจหาโรคระบาดในสัตว์ เป็นต้น โดยไม่ได้ตรวจสอบถึงเรื่องสวัสดิภาพสัตว์ ในกระบวนการวิธีการฆ่า และอีกสาเหตุหนึ่งที่สำคัญคือ เจ้าหน้าที่ของรัฐในการตรวจสอบไม่เพียงพอ เจ้าหน้าที่หนึ่งคนรับผิดชอบงานหลายอย่าง จึงไม่สามารถที่จะตรวจสอบกระบวนการฆ่าสัตว์ในโรงฆ่าได้อยู่ตลอด ยกตัวอย่าง กรณีพนักงานตรวจโรคสัตว์ที่มีหน้าที่ในการตรวจสุขภาพสัตว์ก่อนการเข้าฆ่า แต่ปรากฏว่าจำนวนพนักงานไม่เพียงพอต่อโรงฆ่าในพื้นที่ จึงต้องใช้วิธีสุ่มตรวจ

**นโยบายการบังคับใช้กฎหมาย** ที่เกิดขึ้นต่อสัตว์ในโรงฆ่าในระดับจังหวัด จากการสัมภาษณ์ของปศุสัตว์จังหวัด “การแก้ปัญหา อาจเป็นไปได้ยากที่จะต้องให้ได้มาตรฐานเท่ากันหมด เพราะ อาจมีปัญหาเรื่องมวลชนตามมา เพราะฉะนั้นมุกดาหารจะมาเป็น step by step กล่าวคือ ถ้าคุณทำได้ตามหลักเกณฑ์ที่วางไว้ในขั้นแรกแล้ว อีกสามสี่ปีคุณต้องพัฒนาทำตามขั้นที่สองต่อไป ไม่ใช่ฆ่าแบบเดิมก็ฆ่าแบบเดิมๆตลอด ซึ่งตอนนี้เราจะเน้นเรื่องความสะอาดของซากเนื้อสัตว์มากที่สุดเพราะจะต้องไปถึงผู้บริโภคโดยตรง” และจากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ส่วนภูมิภาค “นโยบายจะมีอยู่ตลอดแต่เป็นแนวทางการปฏิบัติ แต่ไม่มีแนวทางการบังคับใช้กฎหมายด้านนี้เพราะกฎหมายยังระบุไว้แบบกว้างๆอยู่ หากไปบังคับใช้กฎหมายอาจไปเปลี่ยนแปลงได้ เจ้าหน้าที่จึงต้องแนะนำก่อน ซึ่งการใช้เครื่องช็อตเครื่องยิงจะเป็นแนวขอความร่วมมือมากกว่า” จึงเห็นได้ว่านโยบายในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในโรงฆ่าจากหน้าที่ในระดับจังหวัด คือ การตรวจสอบจะใช้วิธีแนะนำและตักเตือนก่อน โดยจะให้ผู้ประกอบการแก้ไขปัญหาเป็นไปอย่างทีละขั้นตอน โดยจะไม่บังคับให้ผู้ประกอบการแก้ไขปัญหาทุกอย่างที่เกิดขึ้นในคราวเดียว ส่วนในกระบวนการฆ่าสัตว์ หากเป็นในกรณีของการทำให้สัตว์สลบจะเป็นการขอความร่วมมือให้ผู้ประกอบการใช้ เครื่องช็อตไฟฟ้ามากกว่าการบังคับ และไม่ได้มีนโยบาย

บังคับใช้กฎหมายที่จะลงโทษผู้ประกอบการ เพราะกฎหมายยังมีช่องว่างอยู่ และเจ้าหน้าที่ในพื้นที่จะเข้าใจปัญหาด้านสภาพเศรษฐกิจของผู้ประกอบการขนาดเล็กกว่าไม่มีงบประมาณที่จะลงทุนเพื่อยกระดับให้โรงข่ามีมาตรฐานที่ดีขึ้น

#### อนาคตของการแก้ไขปัญหาสวัสดิภาพสัตว์

เจ้าหน้าที่ส่วนภูมิภาคมีมุมมองว่า “มองว่า คงจะต้องดีขึ้นตามลำดับ ....เมื่อพูดถึงสวัสดิภาพสัตว์จึงต้องพัฒนาให้มากกว่านี้ เพราะประเทศที่พัฒนาแล้วจะให้ความสำคัญกับเรื่องนี้อย่างมาก เมื่อถึงเป้าหมายคิดว่าเรื่องสวัสดิภาพสัตว์โรงฆ่าในประเทศไทยจะอยู่ประมาณ ๔ จาก ๑๐ แต่ถ้าหากเป็นบริษัทใหญ่ๆเขาจะทำถึงเป้าหมายแล้ว เพราะเป็นธุรกิจ เขาต้องได้รับความน่าเชื่อถือเชื่อมั่นจากผู้บริโภค มันจึงต้องมีจุดขายด้านสวัสดิภาพสัตว์เข้ามา แต่โรงฆ่าขนาดเล็ก กระบวนการทำให้สลบยังขาดอยู่ ซึ่งทำให้ขาดคะแนนเยอะเราจึงคงต้องดูต่อไป”

ปศุสัตว์จังหวัดมีมุมมองว่า “ในอนาคตการตรวจคงต้องเป็น Multiple standard แต่ One popose คือ เน้นสุขอนามัยของประชาชนเป็นหลัก เพราะประเทศไทยไม่ได้รบกวนเหมือนต่างประเทศ รัฐสวัสดิการก็ไม่สามารถสนับสนุนได้มากพอสมควร จึงต้องค่อยๆทำไป”

เจ้าหน้าที่ส่วนกลางมีมุมมองว่า สิ่งที่จะกระตุ้นให้รัฐดำเนินการเรื่องสวัสดิภาพ “มองว่านโยบายพร้อม กฎหมายพร้อม แต่การบังคับใช้กฎหมายและการตอบคำถามของสังคมให้ได้ ว่าการควบคุมการจัดสวัสดิภาพ เรามีเหตุผลในการจัดการ

เห็นได้ว่าในมุมมองของเจ้าหน้าที่ ต้องการที่จะพัฒนาสวัสดิภาพสัตว์ให้ดีขึ้นและเชื่อว่าต้องดีขึ้นตามลำดับ โดยมีจุดประสงค์ที่จะผลักดันเพื่อให้ทัดเทียมกับประเทศที่พัฒนาแล้ว แต่ด้วยบริบทของสังคมไทย และปัจจัยทางเศรษฐกิจยังไม่เอื้อที่จะทำได้ถึงเป้าหมายนั้น การตรวจสอบในอนาคตจึงต้องกำหนดมาตรฐานที่ควรจะเป็นให้เหมาะสมกับโรงฆ่าแต่ละประเภท โดยมีจุดมุ่งหมายลำดับแรกคือสุขอนามัย กล่าวคือ หากสามารถดูแลเรื่องสวัสดิภาพสัตว์ให้ดีขึ้นได้จะส่งผลต่อสุขอนามัยของประชาชนด้วย ดังนั้นการผลักดันเรื่องสวัสดิภาพจึงต้องปรับแก้ไปที่ละขั้นตอน หากปรับแก้ปัญหาในคราวเดียวอาจเกิดปัญหาต่อสังคม รัฐอาจถูกครหาว่าเอื้อผู้ประกอบการรายใหญ่ซึ่งการตอบปัญหาให้กับสังคมเข้าใจเป็นปัญหาของหน่วยงานรัฐ และประเด็นดังกล่าวยังสะท้อนให้เห็นว่าในสังคมไทยยังมีอคติต่อหน่วยงานรัฐ ไม่มีความไว้วางใจ มองว่าหน่วยงานรัฐปฏิบัติงานไม่ตรงไปตรงมาอีกด้วย

### 5.5 ข้อสังเกต

5.5.1.การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ในการควบคุมโรงฆ่า ในการตรวจสอบของเจ้าหน้าที่จะเข้าตรวจสอบโรงฆ่าปีละ 2 ครั้งเท่านั้น โดยมีหลักเกณฑ์การตรวจสอบตามกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการตั้งโรงฆ่าสัตว์ โรงพักสัตว์ และการฆ่าสัตว์ พ.ศ. 2559 ซึ่งปัญหาในการตรวจอาจมีมาตรฐานการตรวจจะไม่เท่ากัน เพราะบางโรงฆ่ามีเครื่องช็อตไฟฟ้า บางโรงฆ่าก็อาจไม่มีอะไรเลย ทั้งโรงฆ่าขนาดเล็กและโรงฆ่าขนาดใหญ่จะใช้หลักเกณฑ์เดียวกันตามกฎกระทรวงดังกล่าว ทำให้การตรวจสอบของเจ้าหน้าที่ใช้ดุลยพินิจของตนเองในการพิจารณาตามมาตรฐานแต่ละโรงฆ่า ซึ่งอาจส่งผลให้มีหลายมาตรฐานเช่นเดียวกัน

ส่วนในเรื่องการสังเกตการณ์สวัสดิภาพสัตว์ไม่ได้รับการตรวจสอบอย่างจริงจัง เจ้าหน้าที่บางคนอาจเฝ้าดูหรืออาจจะไม่ได้เฝ้าดู เพราะในบางครั้งการเข้าตรวจอาจไปในช่วงเวลาที่ไม่ได้อยู่ใน

กระบวนการฆ่า และส่วนใหญ่หลักเกณฑ์การตรวจจะมุ่งเน้นไปในด้านสาธารณสุขเป็นหลัก ด้านสุขอนามัย ด้านการตรวจโรคระบาดในสัตว์มากกว่า

นอกจากนี้ ยังมีปัญหาด้านสังคมในเรื่องการทำความเข้าใจ ให้ความรู้กับผู้ประกอบการ กล่าวคือ อาจเกิดการไม่เข้าใจกันระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐและผู้ประกอบการของโรงฆ่าขนาดกลางและขนาดเล็กในเรื่องการตรวจสอบเรื่องสวัสดิภาพให้เป็นมาตรฐานเดียวกันทั่วประเทศ ซึ่งยังมีผู้ประกอบการหลายคนมองว่า รัฐเอื้อผลประโยชน์แก่นายทุนที่ทำธุรกิจขนาดใหญ่ ดังนั้นการตอบโต้ข้อเท็จจริงต่อสังคมจึงเป็นปัญหาอีกอย่างหนึ่งของหน่วยงานภาครัฐ

**5.5.2 ปัญหาเรื่องพนักงานตรวจโรคสัตว์** ตามหลักแล้วการฆ่าสัตว์แต่ละครั้ง สัตว์ที่เข้าฆ่า ต้องได้รับการตรวจสอบสุขภาพจากพนักงานตรวจโรคสัตว์ก่อนทุกครั้ง แต่เนื่องจากพนักงานตรวจโรคสัตว์ จะต้องผ่านการอบรมและได้รับการแต่งตั้งจากหน่วยงานของรัฐ ซึ่งในหลายพื้นที่มีพนักงานอยู่อย่างจำกัด ไม่เพียงพอต่อโรงฆ่าในท้องที่ จึงต้องใช้วิธีการสุ่มตรวจตามโรงฆ่าในพื้นที่เท่านั้น

**5.5.3.ด้านงบประมาณ** ปัญหาของโรงฆ่าขนาดเล็กส่วนใหญ่ที่ไม่พร้อมที่จะทำตามหลักได้ เกิดจากต้นทุนในการจัดการปัญหาด้านสวัสดิภาพสัตว์สูง และต้องอาศัยความรู้ความชำนาญของผู้ปฏิบัติหน้าที่ โดยไม่พร้อมตั้งแต่รถขนส่งที่ต้องหาหลังคาบังแดด ลิฟท์เคลื่อนย้าย โรงพักสัตว์มีพื้นที่กว้างเหมาะสม การระบายลม มีน้ำให้กิน ไม่พร้อมในส่วนของอุปกรณ์ในการทำสลบอันเป็นที่ยอมรับ เนื่องจากอุปกรณ์ดังกล่าวมีราคาค่อนข้างแพง เช่นเครื่องช็อตไฟฟ้าในสุกร มีราคาประมาณ 30,000 – 50,000 บาท ส่วนปืน captive bolt ในโค มีราคาประมาณ 200,000 บาท

**5.5.4 ด้านกฎหมาย** ในประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่องวันสำคัญและเวลาที่ต้องหยุดทำการฆ่าสัตว์ ในข้อ 4<sup>95</sup> มีข้อห้ามให้หยุดทำการฆ่าสัตว์ในวันที่กำหนด แต่ข้อห้ามดังกล่าวมีการยกเว้น สัตว์ปีกไว้ จึงเป็นข้อสังเกตต่อไปว่าเหตุใดถึงมีการยกเว้นเพียงแค่สัตว์ปีกที่สามารถฆ่าได้ทุกวันนี้ ไม่มีการยกเว้นเหมือนสัตว์ชนิดอื่น

<sup>95</sup> ข้อ 4 ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่องวันสำคัญและเวลาที่ต้องหยุดทำการฆ่าสัตว์ให้หยุดทำการฆ่าสัตว์ในวันพระ ยกเว้น สัตว์ปีก และวันสำคัญ ดังนี้ (๑) วันโกนหรือวันก่อนวันพระหนึ่งวัน นับตั้งแต่เวลา ๑๘.๐๐ นาฬิกา จนถึงเวลา ๒๔.๐๐ นาฬิกา (๒) วันพระ นับตั้งแต่เวลา ๐๐.๐๑ นาฬิกา จนถึงเวลา ๒๔.๐๐ นาฬิกา (๓) วันเข้าพรรษา นับตั้งแต่เวลา ๐๐.๐๑ นาฬิกา จนถึงเวลา ๒๔.๐๐ นาฬิกา (๔) วันเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และวันเฉลิมพระชนมพรรษา สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ นับตั้งแต่เวลา ๐๐.๐๑ นาฬิกา จนถึงเวลา ๒๔.๐๐ นาฬิกา

## บทที่ 6

### บทสรุปและข้อเสนอแนะ

#### 6.1 บทสรุป

มนุษย์มีความสัมพันธ์กับสัตว์อย่างหลากหลายรูปแบบ เป็นทั้งสัตว์เลี้ยงไว้เพื่อคลายเหงา เลี้ยงไว้เพื่อเป็นแรงงาน หรือเลี้ยงไว้เป็นอาหาร ดังนั้นความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจะผันตามพื้นที่ที่สัตว์ดำรงอยู่ ส่งผลให้การปฏิบัติต่อสัตว์แต่ละประเภทจึงแตกต่างกัน สังเกตได้จากการให้ความสนใจของมนุษย์ที่มีต่อสัตว์ตามสื่อต่างๆ แต่อย่างไรก็ตามสัตว์ที่ถูกให้ความสำคัญน้อยที่สุด ได้รับความสนใจ ใส่ใจ จากมนุษย์ทั่วไป คงไม่พ้นสัตว์จำพวกสัตว์เศรษฐกิจ สัตว์เหล่านี้จะถูกรับความสนใจแต่เรื่อง สุขอนามัย คุณภาพ รสชาติ โภชนาการ เท่านั้น แต่น้อยคนนักที่จะใส่ใจรับรู้ถึงกระบวนการสร้างสัตว์ เพื่อเป็นอาหารบนจานของมนุษย์ ดังนั้นความสัมพันธ์ของมนุษย์ที่มีต่อสัตว์จะแบ่งตามพื้นที่ที่สัตว์ยืนอยู่ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับ ศาสนา วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และกฎหมาย

คำสอนทางศาสนาในภาพรวมทั่วไป จะสอนให้ไม่ทำลายสิ่งมีชีวิตชีวิตอื่น ซึ่งคำสอนทางศาสนาจะมีเสถียรภาพในการดูแล ปกป้อง สวัสดิภาพสัตว์ เพราะศาสนาถือเป็นสิ่งที่มนุษย์ส่วนใหญ่นับถือและถูกยึดเป็นเสมือนศูนย์รวมจิตใจ ซึ่งคำสอนของศาสนาที่เกี่ยวข้องกับสัตว์เศรษฐกิจเหล่านี้ แต่อย่างไรก็ตามสัตว์แต่ละชนิดในมุมมองทางศาสนาจะถูกมองและให้ความสำคัญในมุมที่ต่างกันตามความเชื่อ คำสอน ของศาสนานั้นเป็นหลัก เช่นในกรณีศาสนาอิสลามจะถูกห้ามไม่ให้ทานเนื้อหมู เพราะหมูถูกมองว่าเป็นสัตว์สกปรก ในขณะที่ศาสนาอื่นๆทานเนื้อหมูเป็นอาหารมื้อหลัก เช่นเดียวกับศาสนาฮินดูที่ไม่ทานเนื้อวัว เพราะมองว่า วัว คือสัตว์ของเทพเจ้า วัวจะไม่ถูกฆ่า และจะถูกดูแล เอาใจใส่เป็นอย่างดี เมื่อหันกลับมาดูสัตว์ประเภทสัตว์เลี้ยง เช่น สุนัข เป็นสัตว์เลี้ยงประจำบ้านที่ได้รับความนิยมนับถือ ผู้คนเกือบทุกศาสนาจะเลี้ยงไว้ประจำบ้าน แต่ศาสนาอิสลามกลับมองว่าสุนัขเป็นมลทินต่อตนเองและครอบครัว

อย่างไรก็ตาม เมื่อมองถึงเจตนาในการฆ่าสัตว์ที่ถูกเป็นอาหารของมนุษย์เหล่านี้ เช่นกรณีในศาสนาพุทธสอนให้เชื่อในกฎแห่งกรรม และมีศีลข้อหนึ่ง ปาณาติบาต อันหมายถึง การไม่ทำลายชีวิตของสิ่งมีชีวิตอื่นหรือสัตว์อื่นๆ หากเมื่อต้องมีการทำลายชีวิตหรือต้องฆ่าสัตว์ จึงต้องพิจารณาถึงเจตนาในการฆ่าเป็นหลัก ซึ่งจากการสัมภาษณ์ผู้ฆ่าสัตว์และเจ้าของโรงฆ่าสัตว์ที่ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธได้เล่าถึงความเกรงกลัวต่อบาปของตนตามที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 4 บางคนจากเคยฆ่าเองก็เปลี่ยนมาจ้างผู้อื่นฆ่า และบางคนเข้าวัด ตักบาตร ทำบุญ กรวดน้ำ เพื่อขอโหลิกรรมให้สัตว์เหล่านั้น แต่ส่วนใหญ่ยังทำอาชีพนี้ต่อไปเพราะเป็นอาชีพที่หารายได้ให้ตนเองแล้ว

ในเชิงวัฒนธรรมภาพรวมสัตว์แต่ละประเภท โดยเฉพาะสัตว์ประเภทสัตว์เลี้ยง เช่น สุนัข แมว จะได้รับความสนใจมากกว่าสัตว์ประเภทอื่นมากที่สุด เพราะเป็นสัตว์ที่ใกล้ชิดกับมนุษย์มากที่สุด ถึงแม้สัตว์นั้นจะไม่มีเจ้าของเป็นสุนัขหรือแมวจรจัด ต่อมาประเภทสัตว์ป่าที่จะถูกให้ความสำคัญพอๆกัน แต่สัตว์เหล่านี้จะไม่มีเจ้าของ เพียงแต่มีลักษณะพิเศษคือ มีลักษณะสวยงาม แปลก หายาก จึงต้องถูกคุ้มครองและสงวนไว้ โดยเฉพาะคนไทยรวมถึงสื่อในประเทศที่ให้ความสนใจต่อสัตว์ป่า



เช่นกันจากกรณีชาวเสือด้าแห่งป่าทุ่งใหญ่นเรศวร แต่เมื่อหันมามองสัตว์เศรษฐกิจ สัตว์ที่ถูกฆ่าแทบจะทุกวินาที ถูกวางเป็นอาหารต่อหน้ามนุษย์ทุกมื้อ กลับได้รับความสนใจถึงชีวิตพวกมันน้อยมาก

จากการให้ความสำคัญของสัตว์แต่ละประเภทและสัตว์เศรษฐกิจเป็นสัตว์ที่ถูกให้ความสำคัญน้อยที่สุดจากมนุษย์ ซึ่งก่อนที่สัตว์เหล่านี้จะถูกเป็นอาหารของมนุษย์ ต้องผ่านกระบวนการต่าง ๆ อันมีความสัมพันธ์กับสวัสดิภาพของสัตว์ตามหลักวิชาการ โดยแบ่งเป็น 3 กระบวนการ คือ กระบวนการแรก การเลี้ยงสัตว์ในฟาร์ม ที่มีตั้งแต่การคัดเลือกสายพันธุ์ คัดเลือกอาหารสัตว์ และระบบการจัดการพื้นที่ในการเลี้ยง นอกจากนี้ยังรวมถึง รูปแบบการเลี้ยงสัตว์ของเกษตรกรที่แบ่งเป็น 3 แบบที่มี คือ เลี้ยงสัตว์แบบหลังบ้าน เลี้ยงแบบเกษตรพันธะสัญญา และเลี้ยงสัตว์ในรูปแบบสหกรณ์ ซึ่งแต่ละรูปแบบจะมีลักษณะการซื้อขายแตกต่างกันออกไป กระบวนการต่อมาคือ การขนส่งสัตว์ที่มีหลักการสำคัญในการขนส่ง เช่น การคำนึงระยะเวลาการอดอาหารของสัตว์ก่อนเดินทาง ลักษณะรถบรรทุก จำนวนสัตว์ที่บรรทุก และสภาพอากาศในวันเดินทาง ต่อมากระบวนการสุดท้าย ถือว่าเป็น กระบวนการที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การฆ่า เมื่อสัตว์ถึงโรงฆ่าแล้ว สิ่งสำคัญที่ต้องคำนึงถึงคือ การพักสัตว์ก่อนการเข้าฆ่าก่อน การไล่ต้อนสัตว์ และที่สำคัญการทำให้สัตว์สลบก่อนการฆ่า โดยมีหลายวิธีที่นิยมใช้กันคือ เครื่องช็อตไฟฟ้า อ่างไฟฟ้า ปืน captive bolt เป็นต้น ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับประเภทของสัตว์แต่ละชนิด จากนั้นจะเข้าสู่กระบวนการเชือด ลวกซาก ขูดขน เลาะหนัง เอาอวัยวะออก และล้างน้ำหนัก และวัดอุณหภูมิซาก ต่อไป

แต่อย่างไรก็ตามจากผลการวิเคราะห์กระบวนการฆ่าสัตว์ในโรงฆ่าที่ผู้วิจัยได้เข้าสังเกตการณ์ และสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง มองว่า ในภาพรวมโรงฆ่าขนาดใหญ่และขนาดเล็กมีการดูแลสวัสดิภาพสัตว์ต่างกัน ตั้งแต่สภาพโครงสร้างของโรงฆ่าและคอกพักสัตว์ ที่มีระยะห่างพอสมควร มีกำแพงปิดกั้นไม่ให้สัตว์เห็นกระบวนการฆ่า และมีช่องบังคับเพื่อให้สัตว์เดินทางแบบไม่ถอยหลังกลับ แต่โรงฆ่าขนาดเล็กมีระยะห่างระหว่างโรงฆ่าและคอกพักสัตว์ที่สั้น มีกำแพงหรือรั้วต่ำที่สัตว์สามารถเห็นกระบวนการฆ่าได้ ส่วนในการดูแลสัตว์ก่อนการเข้าฆ่า โรงฆ่าขนาดใหญ่จะมีเวลาพักสัตว์น้อยกว่าโรงฆ่าขนาดเล็ก บางโรงฆ่าใช้เวลาพักสัตว์เพียง 1-2 ชั่วโมง เท่านั้น ในจุดนี้ทำให้สัตว์ที่ถูกฆ่าในโรงฆ่าขนาดเล็กเกิดความตึงเครียดจากการเดินทางได้มากกว่าโรงฆ่าขนาดใหญ่ และสุดท้ายที่สำคัญในวิธีการฆ่า ที่ใช้อุปกรณ์ในการฆ่าแตกต่าง เพราะในขั้นตอนการทำให้สัตว์สลบ ในโรงฆ่าขนาดเล็กจะใช้ค้อนทุบหัวอันเป็นวิธีการที่สากลไม่ยอมรับและเป็นวิธีการที่ไม่ถูกต้องตามหลักวิชาการ เพราะอาจเกิดข้อผิดพลาดในการทุบได้ ในขณะที่โรงฆ่าขนาดใหญ่ใช้ปืนยิง หรือ เครื่องช็อตไฟฟ้า ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ได้รับการยอมรับจากสากลและเป็นไปตามหลักวิชาการ แต่ในทางปฏิบัตินั้นยังพบข้อเสียที่เกิดขึ้น กล่าวคือ อุปกรณ์ที่ใช้ในการทำให้สลบ ยังไม่มีประสิทธิภาพในการทำให้สัตว์สลบในครั้งเดียว

จากความแตกต่างในกระบวนการฆ่าสัตว์ของโรงฆ่าขนาดเล็กและโรงฆ่าขนาดใหญ่ที่มีผลต่อสวัสดิภาพสัตว์ เกิดจากทัศนคติของผู้ที่เกี่ยวข้องได้แก่ เจ้าของโรงฆ่า ผู้ฆ่า และเจ้าหน้าที่ ที่สะท้อนให้เห็นว่า สัตว์มีสถานะต่ำกว่ามนุษย์ เพราะผู้เกี่ยวข้องบางรายไม่ได้รู้สึกเห็นใจต่อการบาดเจ็บของสัตว์เหล่านั้น เพราะคิดว่าอย่างไรเสียสัตว์เหล่านั้นก็ต้องตาย การเห็นอาการก่อนตายของสัตว์เป็นเรื่องคุ้นชินไปแล้วซึ่งเป็นไปตามแนวคิดเผ่าพันธุ์นิยมที่วางหลักสมมติฐานไว้ว่ามนุษย์มีผลประโยชน์ตามธรรมชาติที่ควรได้รับการปกป้องจึงเห็นได้ว่ามนุษย์ยังมีมุมมองที่มองว่าตนอยู่เหนือกว่าสิ่งมีชีวิตชนิดอื่น จึงจะทำต่อสัตว์อย่างไรก็ได้ แล้วยังสะท้อนให้เห็นอีกว่าสัตว์สัตว์สามารถสร้างประโยชน์ให้กับ

มนุษย์ได้ เพราะสัตว์สามารถเป็นแรงงาน เป็นเพื่อน ให้อาหารได้ สร้างอาชีพ ทำให้มนุษย์มีชีวิตดำรงอยู่ให้ดีขึ้น ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดประโยชน์นิยมที่ว่าการกระทำที่ก่อให้เกิดความสุขและความพึงพอใจมากที่สุด ที่ต้องตอบสนองความต้องการของมนุษย์เป็นส่วนใหญ่ และสัตว์จะต้องสละชีวิตเพื่อมนุษย์ เพราะมนุษย์มีความเชื่อว่าสัตว์เป็นสิ่งที่อยู่ในห่วงโซ่อาหารหลักแหล่งไม่ได้และสัตว์เป็นสิ่งที่อยู่ในธรรมชาติ ซึ่งเกิดจากการปลูกฝังของมนุษย์ที่ส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่นกลายเป็นวัฒนธรรมที่มนุษย์ต้องปฏิบัติต่อสัตว์แต่ละประเภทว่าต้องทำอะไร นอกจากนี้ยังสะท้อนให้เห็นอีกว่า สวัสดิภาพของสัตว์เป็นไปตามสภาพทางเศรษฐกิจของมนุษย์ เพราะหากผู้ประกอบการมีงบประมาณมากพอ และผลประกอบการมีความคุ้มค่าต่อการลงทุน ก็อาจส่งผลให้สวัสดิภาพสัตว์ที่ดีขึ้นได้ แต่ปัจจุบันยังมีปัญหาด้านงบประมาณที่พบว่าต้นทุนในการจัดการปัญหาสวัสดิภาพสัตว์สูง ยกตัวอย่าง อุปกรณ์ที่ทำให้สัตว์สลบก่อนการถูกฆ่ามีราคาแพง เช่น ปืน captive bolt ที่ใช้กับโค มีราคาอยู่ที่ 200,000 บาท และต้องนำเข้าจากเมืองนอกเท่านั้น ส่งผลให้ผู้ประกอบการโรงฆ่าขนาดเล็กไม่สามารถจัดซื้ออุปกรณ์ดังกล่าวได้ เพราะมีราคาที่สูงมากและไม่คุ้มค่าแก่การลงทุน

นอกจากนี้การดำเนินงานของเจ้าหน้าที่รัฐ ที่ใช้มาตรฐานในการตรวจโรงฆ่าแบบเดียวกันไม่ว่าจะเป็นโรงฆ่าขนาดเล็กหรือขนาดใหญ่ โดยยึดตามกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการตั้งโรงฆ่าสัตว์ โรงพักสัตว์ และการฆ่าสัตว์ พ.ศ. 2559 ซึ่งในความเป็นจริงการจัดการเรื่องสวัสดิภาพสัตว์ของโรงฆ่าขนาดใหญ่ดีกว่าโรงฆ่าขนาดเล็ก แต่กลับใช้หลักเกณฑ์เดียวกันในการเข้าตรวจสอบ ซึ่งหลักเกณฑ์ดังกล่าวนี้ได้เปิดโอกาสให้เจ้าหน้าที่ใช้ดุลยพินิจในการพิจารณา ซึ่งอาจทำให้กลับกลายเป็นการตรวจสอบที่หลายมาตรฐาน สาเหตุสุดท้ายคือ ด้านสังคม ที่เจ้าหน้าที่รัฐไม่สามารถสร้างความรู้ความเข้าใจถึงความสำคัญถึงสวัสดิภาพสัตว์ และการเข้าตรวจสอบผู้ประกอบการโรงฆ่าขนาดเล็กได้ รวมถึงการสร้างความรู้ความเข้าใจ และการตระหนักถึงสวัสดิภาพสัตว์ของสัตว์ในโรงฆ่าแก่ประชาชน ทำให้การตื่นตัวการรับรู้เรื่องสวัสดิภาพสัตว์ในโรงฆ่านี้น้อย และยังมีปัญหาข้อกฎหมายที่ใช้ควบคุมโรงฆ่าด้านสวัสดิภาพสัตว์ ที่ไม่สามารถครอบคลุมถึงการบังคับใช้กฎหมายได้อย่างแท้จริง ซึ่งข้อกฎหมายส่วนใหญ่จะถูกบัญญัติไว้อย่างกว้างๆ ซึ่งอาจทำให้พนักงานเจ้าหน้าที่ใช้ดุลยพินิจเกินขอบเขตในการพิจารณาข้อกฎหมายเอง กฎหมายที่ใช้ควบคุมหลักๆ นั้น คือ พระราชบัญญัติควบคุมโรงฆ่าและจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ. 2559 ประกอบกับกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการตั้งโรงฆ่าสัตว์ โรงพักสัตว์ และการฆ่าสัตว์ พ.ศ. 2555 โดยมีประเด็นที่น่าสนใจ คือ สถานที่ตั้งของโรงฆ่าและโรงพักสัตว์ ได้กำหนดไว้อย่างกว้างๆ แต่ไม่ได้มีกำหนดจำนวนระยะห่างว่าควรห่างกันกี่เมตร และไม่มีกำหนดให้มีฉากปิดกั้นระหว่างช่องบังคับและบริเวณที่เชือด เพื่อป้องกันการมองเห็นกระบวนการฆ่าของสัตว์ ต่อมาระยะเวลาการพักสัตว์ ไม่มี การกำหนดระยะเวลาพักสัตว์ขั้นต่ำไว้ว่าควรพักสัตว์อย่างน้อยกี่ชั่วโมงถึงจะเหมาะสม และกรณีที่สำคัญที่สุดคือ ในกฎกระทรวงกำหนดให้มีขั้นตอนทำให้สัตว์สลบก่อนการถูกฆ่า แต่ไม่ได้กำหนดถึงวิธีการถึงการทำให้สัตว์สลบอย่างชัดเจนว่าต้องใช้วิธีแบบไหนบ้าง ทำให้การพิจารณาเรื่องวิธีการทรมานสัตว์เพื่อทำให้สลบ อาจไม่ผิดตามกฎกระทรวงดังกล่าว สุดท้ายเรื่องบดลงโทษ เป็นเพียงบดลงโทษทางปกครองเท่านั้น กล่าวคือ มีโทษเพียงพักใช้ หรือ เพิกถอนใบอนุญาตจัดตั้งโรงฆ่าเท่านั้น ไม่ใช่บดลงโทษทางอาญาที่ใช้โทษปรับหรือจำคุก

## 6.2 ข้อเสนอแนะ

จากปัญหาต่างๆเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อสัตว์ในโรงฆ่าที่มีปัญหาในเรื่องการทำให้สัตว์สลบ ซึ่งเกิดจากข้อจำกัดด้านงบประมาณของผู้ประกอบการรายย่อยและปัญหาด้านการตรวจสอบของเจ้าหน้าที่รัฐและช่องโหว่ของกฎหมายที่ไม่สามารถคุ้มครองสวัสดิภาพสัตว์ได้อย่างแท้จริง ซึ่งปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นนั้นส่วนหนึ่งเกิดจากแนวคิดพื้นฐานของคนที่มีต่อสัตว์เศรษฐกิจด้วย ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะต่อการปฏิบัติต่อสัตว์ในโรงฆ่า ดังนี้

1) เมื่อหลักสำคัญที่สุดในการฆ่าสัตว์เพื่อการบริโภคคือ การทำให้สัตว์สลบโดยวิธีการที่เหมาะสม แต่ความเป็นจริงในโรงฆ่าขนาดเล็กไม่สามารถแบกรับต้นทุนของอุปกรณ์ที่ทำให้สัตว์สลบได้ เนื่องจากมีราคาแพง ผู้วิจัยเสนอว่า หน่วยงานของรัฐควรที่จะสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาอุปกรณ์ที่ทำให้สัตว์สลบอย่างมีคุณภาพเพื่อผลิตให้ผู้ประกอบการโรงฆ่าขนาดเล็กได้ใช้เองในประเทศไทย ในราคาที่เหมาะสม ไม่แพงจนเกินไป

2) เมื่อสามารถหาทางออกด้านข้อจำกัดด้านงบประมาณให้ผู้ประกอบการโรงฆ่าขนาดเล็กได้แล้ว เห็นสมควรให้มีการปรับปรุงข้อกำหนดเกี่ยวกับวิธีการฆ่าสัตว์เพื่อการบริโภค ให้มีวิธีการฆ่าสัตว์เป็นไปตามกฎหมายและมีรายละเอียดมากขึ้น เพื่อให้เจ้าหน้าที่ใช้ดุลยพินิจในการตีความได้ครบลง เช่นกรณีวิธีการทำให้สัตว์สลบ ผู้วิจัยเสนอว่าควรกำหนดวิธีการที่ทำให้สัตว์สลบ แบ่งแยกสัตว์แต่ละประเภทว่าควรจัดการด้วยวิธีใดที่เหมาะสมที่สุด เพราะเนื่องจากขั้นตอนดังกล่าวเป็นขั้นตอนที่ทำให้สัตว์ทรมานมากที่สุด

3) ควรเร่งรัดให้มีการร่างกฎหมายที่คุ้มครองเกี่ยวกับสวัสดิภาพสัตว์ให้เร็วขึ้น เพื่อให้มีการลงโทษทางอาญาแก่ผู้ประกอบการที่กระทำความผิดและจะส่งผลให้ผู้ประกอบการเกรงกลัวต่อการกระทำผิดมากขึ้น

4) ในการตรวจสอบของเจ้าหน้าที่รัฐ เสนอให้มีการติดตั้งกล้องวงจรปิดทุกโรงฆ่า เพื่อตรวจสอบการกระทำทุกขั้นตอนที่มีต่อสัตว์

5) ต้องการให้หน่วยงานรัฐร่วมกับกลุ่มเอกชน ประชาสัมพันธ์ณรงค์ให้มีการตื่นตัวเรื่องสวัสดิภาพสัตว์เพื่อการบริโภคมากขึ้น เพราะสัตว์เหล่านี้ถูกละเลยจากสังคมจนไม่เห็นความสำคัญถึงการมีชีวิตอยู่ หากประชาชนให้ความสำคัญมากขึ้น จะทำให้หน่วยงานรัฐให้ความสำคัญในการตรวจสอบและบังคับใช้กฎหมายต่อผู้ประกอบการในเรื่องสวัสดิภาพสัตว์เพื่อการบริโภคมากขึ้น

นอกจากนี้ในการศึกษาอาชญาวิทยาและกระบวนการยุติธรรม ผู้วิจัยเห็นว่าการศึกษาในสาขาดังกล่าวส่วนใหญ่จะเป็นเพียงการศึกษาอาชญากรรม สาเหตุของอาชญากรรม ลักษณะของอาชญากรรม ที่เกิดขึ้นระหว่างมนุษย์ด้วยกัน เช่น การฆ่าคน การปล้นทรัพย์ หรือ มนุษย์กับสัตว์ โดยเฉพาะเรื่องสัตว์จะเน้นการศึกษาไปที่อาชญากรรมที่เกิดขึ้นกับสัตว์ป่า เช่น เรื่องการลักลอบฆ่าช้างเพื่อเอางา ฆ่าเสือเพื่อเอาหนัง รองลงมาคืออาชญากรรมที่เกิดขึ้นกับสัตว์เลี้ยง เช่น การทารุณกรรมสัตว์ประเภทสุนัข แมว ทั้งที่เป็นสัตว์มีเจ้าของหรือไม่มีเจ้าของ หากมองในมุมทั่วไปมองว่านี่คืออาชญาวิทยา แต่หากมีการทารุณสัตว์เศรษฐกิจเกิดขึ้น เช่น หมู โค เป็ด ไก่ หลายคนอาจมองว่าสัตว์เหล่านี้อย่างไรก็ต้องตายอยู่แล้ว แต่ในมุมมองของผู้วิจัยถึงแม้สัตว์เหล่านี้จะต้องตาย เป็นสัตว์ที่มนุษย์คนเราต้องบริโภคทุกวันเพียงแต่สัตว์เหล่านั้นไม่มีความสัมพันธ์ทางจิตใจ แต่ก่อนตายสิ่งมีชีวิตทุกชนิด ย่อมไม่เอยากมีความรู้สึกทรมาน เจ็บปวดอย่างแสนสาหัสเท่าได้นัก

ผู้วิจัยจึงอยากให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นการขยายขอบเขตความรู้ทางด้านอาชญาวิทยาและงานยุติธรรม เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจต่อสังคมที่มีความซับซ้อนและหลากหลายมากขึ้น โดยศึกษาจากการเทียบเคียงตามหลักอาชญาวิทยาโดยศึกษาเป็นแนวคิดของผู้ประกอบการโรงฆ่าและผู้ฆ่า จนนำไปสู่ผลของกระบวนการฆ่าสัตว์ ซึ่งเป็นผลที่เกิดขึ้นกับสัตว์โดยตรง และศึกษาแนวคิดของเจ้าหน้าที่รัฐที่มีหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมในการควบคุมให้ผู้ประกอบการโรงฆ่าปฏิบัติให้ถูกต้องตามหลักกฎหมาย ซึ่งเป็นผลที่เกิดขึ้นต่อสัตว์ในทางอ้อม

หากเมื่อมีการศึกษาเกี่ยวสภาพและสาเหตุของการปฏิบัติต่อสัตว์ในโรงฆ่าแล้วนั้น จะสามารถหาวิธีป้องกัน แก้ไข และปรับปรุงเพื่อให้สัตว์มีสวัสดิภาพที่ดีกว่าที่เป็นอยู่ และเพื่อให้มีการตระหนักถึงคุณค่าของสิ่งมีชีวิตทุกชนิดเพิ่มมากขึ้น ถึงแม้การที่สัตว์เศรษฐกิจเหล่านี้จะเกิดมาต้องตาย เป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะเป็นสัตว์ที่มนุษย์ต้องใช้เพื่อบริโภคทุกวันตามวัฏจักรของสิ่งมีชีวิตก็ตาม



จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย  
CHULALONGKORN UNIVERSITY

## บรรณานุกรม

- Farm Animal Welfare Council. Five Freedom. (ออนไลน์). 2561. แหล่งที่มา: <http://www.fawc.org.uk/freedoms.htm> [ 23 พฤษภาคม 2561].
- กรมการศาสนา. ประวัติความเป็นมาของศาสนาพุทธ. (ออนไลน์) .แหล่งที่มา: [http://www.dra.go.th/module/attach\\_](http://www.dra.go.th/module/attach_).
- กรมปศุสัตว์. การขนส่งโค. (ออนไลน์). แหล่งที่มา: <http://certify.dld.go.th/certify/images/laws/FactoryCertification/AnimalWelfareBeef>
- กัลยาณี ดีประเสริฐวงศ์. ระบบคุณภาพอาหาร. สำนักอาหาร.
- คำพอง งามภักดิ์. จริยธรรมทางธุรกิจ ศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดประโยชน์นิยมกับแนวคิดพระพุทธศาสนา. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาจริยศาสตร์ศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, 2553.
- จุฑารัตน์ เศรษฐกุล. (2562). การจัดการโรงฆ่าสัตว์. ภาควิชาเทคโนโลยีการผลิตสัตว์ คณะเทคโนโลยีการเกษตร สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.
- ชัยวัฒน์ จันศิริบุญมี. มนุษย์กับวัฒนธรรม. (ออนไลน์). 2562. แหล่งที่มา: [punyascentificphilosoophy555.blogspot](http://punyascentificphilosoophy555.blogspot). [7 สิงหาคม 2562]
- เดวิด คินสลีย์. (2551). นิเวศวิทยากับศาสนา เรื่องสิทธิสัตว์และจริยธรรมด้านนิเวศวิทยา. กรุงเทพฯ : แพลนพรีนติ้ง.
- นภาพร ชันธนา. (2559). จริยธรรมทางธุรกิจ. บริษัท สำนักพิมพ์ท็อป จำกัด.
- นิวัต เรืองพานิช. หนังสือการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (ออนไลน์).แหล่งที่มา: [http://www.ubonzoo.com/wild\\_animals/wild](http://www.ubonzoo.com/wild_animals/wild).
- บริษัท ซีพีเอฟ (ประเทศไทย) จำกัด (มหาชน). (ออนไลน์). 2561. แหล่งที่มา: <https://www.youtube.com/watch?v=WtfAbkdt5hE> [25 พฤศจิกายน 2561].
- ประพิมพ์พรรณ เงินทิพย์. (2554). มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสัตว์ตามหลักสวัสดิภาพสัตว์. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ปราโมทย์ ไม้กลัด. (2555). หนังสือการทรงงานของพ่อในความทรงจำ ชื่อเรื่อง จากยาเหลือถึงคุณทองแดง.
- พระมหาขุนทอง เขมสิริ (แก้ว สมุทร). สถานภาพทางศีลธรรมและสิทธิของสัตว์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท. ปริญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาพระพุทธศาสนาบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, หน้า 98.

- พลกฤษณ์ อ้อยตาและอภินันท์ คงนุรัตน์. (2550). เอกสารวิชาการ เรื่อง คู่มือการตรวจสอบโรงฆ่า  
ภายในประเทศตามหลักการปฏิบัติที่ดี. สำนักพัฒนาระบบและรับรองมาตรฐานสินค้าปศุสัตว์.  
หน้า 1-43.
- พิมพ์เพ็ญ พรเฉลิมพงศ์ และนิธิยา รัตนาปนนท์. Contactfarming เกษตรพันธะสัญญา. (ออนไลน์).  
2561. แหล่งที่มา: <http://www.foodnetworksolution.com/wiki/word/3120> ./-  
[23 พฤศจิกายน 2561].
- ศศณี ตัญเจริญสุขจิต. (2558). การควบคุมมาตรฐานโรงฆ่า. นิติศาสตรมหาบัณฑิต, สาขากฎหมายธุรกิจ  
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, หน้า 61-64.
- ศุภมาศ ชินวินิจกุล. การคุ้มครองสวัสดิภาพสัตว์. วารสารคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ (5)2.  
หน้า 33-34.
- สถาบันมาตรฐานฮาลาลแห่งประเทศไทย. คู่มือแนะนำฮาลาล – ฮารอม. (๒๕๕๑).
- สมจิตตรา กิตติมานนท์. (2556). พุทธจริยศาสตร์กับปัญหาการประกอบธุรกิจโรงฆ่าสัตว์ในชุมชนตลาด  
ใต้.
- สยาม ราชวัตร. (2554). พุทธจริยศาสตร์กับธุรกิจการค้าเนื้อสัตว์. วารสารมนุษยศาสตร์สาร 12 (2),  
หน้า 6.
- สวัสดิภาพสัตว์ในฟาร์ม. (ออนไลน์). 2561. แหล่งที่มา: <https://www.worldanimalprotection.or.th/our-work/animals-in-farming/farm-animal-welfare>.  
[17 มกราคม 2561].
- สำนักอาหาร. กระทรวงอุตสาหกรรม. (ออนไลน์). 2561. แหล่งที่มา: [http://www.nfi.or.th/foodsafety/upload/qs/pdf/HACCP\\_2.pdf](http://www.nfi.or.th/foodsafety/upload/qs/pdf/HACCP_2.pdf) [22 พฤศจิกายน 2561].
- สุดแดน วิสุทธิลักษณ์. (2560). สังสารสัตว์. หน้า 90.
- สุนทร ณ รังษี. (2552). พุทธปรัชญาจากพระไตรปิฎก. พิมพ์ครั้งที่ 4. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์  
มหาวิทยาลัย. หน้า 204-206.
- เอก โกไศยกานนท์. การศึกษาเชิงเปรียบเทียบการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมตามแนวคิดของพุทธทาสภิกขุกับป  
ริตจ๊อบ คาปรั้า. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, ภาควิชาปรัชญาและศาสนาศาสตร์  
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, หน้า 20 –21.
- เอกสารประกอบการสอนรายวิชาหน้าที่พลเมือง โรงเรียนมหิตลวิทยานุสรณ์. มนุษย์เป็นสัตว์สังคม  
(ออนไลน์). แหล่งที่มา: [www.mwit.ac.th](http://www.mwit.ac.th) [7 สิงหาคม 2562].

**ภาษาอังกฤษ**

- Clive J.C. Phillips and Katrina Kluss. Animal welfare and Animal Rights. Centre for Animal Welfare and Ethics, School of Veterinary Science. University of Queensland. p.448-490.
- Colin G. Scanes and Pu Chenzhong. Animals and Religion, Belief System , Symbolism and Myth. University of Wisconsin–Milwaukee and Centre for the Study of Humanistic Buddhism, Chinese University of Hong Kong. p.262-265
- Farouk Pufpaff and Amir. Industrial halal meat production and animal welfare: A review. Ruakura Research Centre. Islamic Food and Nutrition Council of America (IFANCA) and The Federation of Islamic Associations of New Zealand (FIANZ). p.60 - 62.
- Olof Johansson-Stenman. Animal Welfare and Social Decisions: Is It Time to Take Bentham Seriously. School of Business, Economics and Law. University of Gothenburg. p.91.



จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย  
**CHULALONGKORN UNIVERSITY**



ประวัติผู้เขียน



จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย  
**CHULALONGKORN UNIVERSITY**